

ιστόρηση

Επιθεώρηση Δήμου Λίμνης Πλαστήρα Καρδίτσας με θέματα Τοπικής Ιστορίας - Έτος 1ο, τεύχος 1, Δεκέμβριος 2021

Αφιέρωμα

**στα 200 χρόνια
από την
Έπανάσταση
του 1821
στα Άγραφα**

Ιστορίηση

Επιθεώρηση με θέματα Τοπικής Ιστορίας

Τεύχος 1

2022: έτος αφιερωμένο στην Μικρασιατική Εκστρατεία - Καταστροφή και τον Νικόλαο Πλαστήρα

Το 2022 θα είναι έτος Τιμής και Μνήμης της Μικρασιατικής Καταστροφής.

Αφειρητία, αφορμή και ευκαιρία ανάδειξης της συμμετοχής των προγόνων μας στους Εθνικούς Αγώνες, την αναγνώριση των πεσόντων από το Δήμο Λίμνης Πλαστήρα. Ξεχωρίζει η εμβληματική μορφή του Νικολάου Πλαστήρα, ο οποίος αήτητος στα πεδία των μαχών, υποχωρεί συντεταγμένα και δίνει το χρόνο να σωθούν χιλιάδες πρόσφυγες και στρατιώτες, περιορίζοντας τις απώλειες ανθρώπινων ζωών αλλά εδαφικής εθνικής κυριαρχίας.

Το 2ο τεύχος του περιοδικού «Ιστορία» θα είναι αφιερωμένο στη Μικρασιατική Εκστρατεία και Καταστροφή, αναδεικνύοντας άγνωστες ψηφίδες από τους ανώνυμους Αγραφιώτες που έλαβαν μέρος στους αγώνες και θυσιάστηκαν για την Πατρίδα.

Απευθύνουμε προσκλητήριο σε όλους, για φωτογραφίες, κείμενα, κάθε είδους τεκμήρια, τα οποία, με αφορμή τα 100 χρόνια, θα εμπλουτίσουν το Δημοτικό Μουσείο Ιστορίας «Νικόλαος Πλαστήρας», το οποίο προορίζεται πλέον να γίνει κιβωτός της Τοπική μας Ιστορίας.

Το περιοδικό είναι ανοιχτό σε συνεργασίες με τοπικούς ερευνητές, συγγραφείς και φιλόστορες από κάθε γωνιά, που θα ήθελαν να συνεισφέρουν στην προσπάθεια.

Θέλουμε την Μνήμη στοιχείο της ατομικής και συλλογικής Αυτογνωσίας, θεμέλιο Προόδου και Ανάπτυξης. Εργαζόμαστε γι' αυτό και θέλουμε τη δική σας συνδρομή.

Συντακτική Επιτροπή

- ▶ Αντωνίου Αντώνης
- ▶ Γριβέλλας Λάμπρος
- ▶ Καλογερογιάννη Φωτεινή
- ▶ Κλήμος Γιώργος
- ▶ Μαμούρης Γιώργος
- ▶ Νάννος Παναγιώτης
- ▶ Παΐσης Κώστας

ιστορία

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΘΕΜΑΤΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Έκδοση του Δημοτικού Μουσείου Ιστορίας "Νικόλαος Πλαστήρας" Δήμου Λίμνης Πλαστήρα,

Υπεύθυνος σύμφωνα με το Νόμο, Παναγιώτης Νάνος - Δήμαρχος

τ. 1, Δεκέμβριος 2021,

Συμβολική έκδοση στα 200 χρόνια από την ύψωση επαναστατικής Σημαίας στα Άγραφα 10 Μαΐου 1821.

Διατίθεται ελεύθερα σε ηλεκτρονική μορφή από την Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα

www.plastiras-ota.gr

Προμήθεια σε έντυπη μορφή κατόπιν επικοινωνίας με τις εκδόσεις «Φάος», κ. Ηλίας Καρκαλέτσος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωμα του εκδότη: Η προσωπική μας Επανάσταση, 200 χρόνια μετά τον ξεσηκωμό του Γένους	5
Διακόσια χρόνια μετά την Επανάσταση του 1821 (Αναδρομή στο παρελθόν) <i>Αλέξης Γαλανούλης</i>	9
Ο Καραϊσκάκης στα Θεσσαλικά Άγραφα το 1823 Από τα «Στρατιωτικά Ενθυμήματα» του Νικολάου Κασομούλη <i>Λάμπρος Γριβέλλας</i>	29
Σημαία Αγράφων - Αγραφιωτών (καπεταναίων, οπλαρχηγών, κλεφτών, αρματολών) <i>Αγγελής Κ. Δημήτρης</i>	35
Επασατάτες και επαναστατικά κινήματα στα χωριά της Νευρόπολης, μέσα από τοποσημάνσεις του Χώρου και του Χρόνου. <i>Παναγιώτης Νάννος</i>	48
Με την ευκαιρία των 200 χρόνων από την Επανάσταση του 1821. Αγωνιστές του 1821 των Παραλίμνιων χωριών της Λίμνης Πλαστήρα <i>Γεώργιος Αθ. Κλήμος</i>	58
Αγραφιώτες Αγωνιστές του 1821 <i>Χαράλαμπος Σ. Τσιτσιμπίκος</i>	63
Οι συνοριακές διαφορές Ελλάδος - Τουρκίας κατά τη χάραξη των πρώτων διακρατικών συνόρων στα Άγραφα <i>Κώστας Αθ. Παΐσης</i>	68
Η Φυλακτή στην Επανάσταση του 1821 και οι ήρωές της <i>Αθανάσιος Τσιαμαντάς</i>	90
Από του «Καραϊσκάκη τα ταμπούρια» ως την «κλεφτόβρυση» - Τοπνυμικά Ιστορικά αποτυπώματα στην Κερασιά Νευρόπολης Αγράφων <i>Φωτεινή Καλογερογιάννη</i>	95
Άγνωστες ψηφίδες της ιστορίας του Νεοχωρίου, όπως προκύπτουν μέσα από το βιβλίο του Θ. Θεολόγη «Τ' Άγραφα Ανεξίτηλα Γραμμένα» <i>Θεολόγη Αλεξάνδρα</i>	99
Αναψηλάφηση ιστορικών γεγονότων, που διαδραματίστηκαν κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, στο Μεγάλο Τιτάγι <i>Στέλιος Κουτής</i>	105
Τραγούδια του Εικοσιένα - Τραγούδια της Ελληνικής Μεγαλοσύνης! <i>Β.Δ. Αναγνωστόπουλος</i>	116
Η Συμβολή του Δημοτικού τραγουδιού στην Επανάσταση του 1821 <i>Γεώργιος Δ. Παπαδόπουλος - Γιάννης Κατσής</i>	119

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

Λησμονημένες λέξεις & εκφράσεις με ιστορικό περιεχόμενο

Γράφει ο Παναγιώτης Νάννος 129

Τοπικές ΒΙΒΛΙΟ- παρουσίες

Εκδόθηκαν τα Πρακτικά του Συνεδρίου από το Δήμο Λίμνης Πλαστήρα 131

Έργα συγγραφέων από τη Λίμνη Πλαστήρα

Α.Κ. Γαλανούλης Γ. «Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος». 133

Δημήτρης Αγαπητός – Κυρίτσης: Το Μορφοβούνι (Βουνέσι) στην Αντίσταση και στον Εμφύλιο - Ο αφοπλισμός του Κωστόπουλου 134

Γιώργος Ι. Βασιλούλης,
«Το Βουνέσι – Γλωσσικός Θησαυρός Ιστορία και Παράδοση». 135

Γιώργος Αν. Μαμούρης «Γενεολογικά Δέντρα Κρυονεριτών Καρδίτσας»..... 136

«Συνάντηση» Το 1ο Λογοτεχνικό Περιοδικό της Καρδίτσας..... 136

«Αθάνατος – Γιώργος Α. Μπαλαδώρος 1984-2018»
Πολιτεία και Κοινωνία τίμησαν τον Ήρωα 138

Έτσι ...για την Ιστορία!

Ειδήσεις και γεγονότα με τοπικό & ευρύτερο ιστορικό ενδιαφέρον

«Εισήγηση δημάρχου για κήρυξη έτους Επανάστασης 1821, συμμετοχή στον εορτασμό των 200 χρόνων και σύσταση Επιτροπής Ιστορίας Δήμου Λίμνης Πλαστήρα». 140

Γνωμοδότηση της Επιτροπής Ιστορίας Δήμου Λίμνης Πλαστήρα για Προ-Επαναστατικές και Μετεπαναστατικές σημαίες των Αγράφων Συμπεράσματα - Προτάσεις μελών της Επιτροπής Ιστορίας Δήμου Λίμνης Πλαστήρα 142

Εισήγηση δημάρχου Λίμνης Πλαστήρα για δημιουργία πλατείας και ονοματοδοσία αυτής σε «Πλατεία αντιπετάρχου Γεωργίου Μπαλαδώρου» στο Μορφοβούνι..... 144

Αποκαστάθηκε το Αρχείο του Μουσείου
«Νικόλαος Πλαστήρας» στο Μορφοβούνι 145

Διημερίδα με θέμα «Στ' Άγραφα... ένα ταξίδι,
200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821» 146

Ιστορική απόφαση για τη δημιουργία Υπαίθριου Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης
«Χωρο-Χρόνου άγραφον» στη Λίμνη Πλαστήρα. 148

Ομιλία Δημάρχου Λίμνης Πλαστήρα Παναγιώτη Νάνου, στην έναρξη των εκδηλώσεων του Δήμου για τα 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση 151

Σημείωμα του εκδότη

**Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΜΑΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ,
200 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΞΕΣΗΚΩΜΟ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ**

Αντί άλλου προλόγου της έκδοσης, καταχωρούμε το μήνυμα του δημάρχου Λίμνης Πλαστήρα κ. Παναγιώτη Νάνου για την Γιορτή της 25ης Μαρτίου 2021, με αφορμή το Εθνικό Ιωβηλαίο από τα 200 χρόνια της Επανάστασης του 1821. Η παρούσα έκδοση εντάσσεται στο πνεύμα όπως αναφέρονται στο μήνυμα και επιχειρεί τη δική της συμβολή στην τοπική συλλογική μας Αυτογνωσία.

Κάθε συλλογική επέτειος, κάθε γιορτή, είναι συνάμα και αφορμή για αναστοχασμό. Είναι ευκαιρία να ξαναδιαβάσουμε και πάλι την Ιστορία με ψύχραιμη ματιά.

Να θυμηθούμε πως και γιατί φθάσαμε σε νίκες και ήττες. Προπάντων να διδαχθούμε από τους Εμφυλίους μέσα στην Επανάσταση του 1821 για να σταματήσουν οι μικροί αθέατοι Εμφύλιοι που ακόμα συνεχίζονται και υπονομεύουν την Εθνική Ομοψυχία. Οφείλουμε να αναδείξουμε τις αρετές, να φωτίσουμε τα λάθη μας για να διδαχθούμε από αυτά.

Εφέτος γιορτάζουμε τα 200 χρόνια από τον ξεσηκωμό του Γένους, που οδήγησε στην απελευθέρωση ενός μικρού μέρους της Ελλάδος.

Γιορτάζουμε μία επική και συνάμα τραγική Επανάσταση, γεμάτη ηρωικές πράξεις αλλά και θλιβερούς εμφύλιους πολέμους. Ήταν φορές που έδειχνε να έχει σβήσει το καντήλι της, αλλά σαν θαύμα άναβε και πάλι. Όταν έσβησε στο Μωριά, έφτασε ένας Καραϊσκάκης ν' ανάψει νέα πυρκαγιά στη Στερεά Ελλάδα. Κι όταν όλα έδειχναν ότι όλα είχαν χαθεί οριστικά, ήλθε η ναυμαχία του Ναβαρίνου και η επέμβαση των ξένων, για να οδηγηθούμε στη δημιουργία του νέου Ελληνικού κράτους.

Το 1821 οι Έλληνες, κόντρα στη λογική των αριθμών, τα έβαλαν με μία Οθωμανική Αυτοκρατορία που διέθετε ασύγκριτα μεγαλύτερη πολεμική μηχανή και υπεροπλία: όμως τη γονάτισε η Ελληνική Ψυχή. Ξεσηκώθηκαν την ώρα που διεθνής συγκυρία ήταν αρνητική, καθώς «Ιερή Συμμαχία» κι ο παντοδύναμος Μέτερνιχ που αποθάρρυνε πάσης φύσεως κινήματα:

Όμως οι Έλληνες ανέτρεψαν τη λογική, ακριβώς διότι πίστευαν στο Δίκιο τους.

Το «Ελευθερία ή Θάνατος» δεν ήταν σύνθημα, ήταν απόφαση ειλημμένη και την υπηρέτησαν με συνέπεια οι αγωνιστές.

Αν κοιτάξουμε με νηφαλιότητα την ιστορική διαδρομή των 200 χρόνων της Ελεύθερης Ελλάδας, θα δούμε ότι η Εθνική Ολοκλήρωση ήλθε μετά από νέους αγώνες, επαναστατικά κινήματα και πολέμους.

Αρκετά τμήματα του Ελληνισμού μετατράπηκαν σε αλησμόνητες Πατρίδες, μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Η μισή Κύπρος λεηλατήθηκε και τελεί υπό κατοχή από το 1974.

Σήμερα το Αιγαίο αμφισβητείται φανερά και ο υποθαλάσσιος ενεργειακός πλούτος είναι η αιτία που είμαστε σε ακήρυχτο πόλεμο με την Τουρκία. Αμυνόμαστε διαρκώς, ή κλείνουμε τα μάτια σιωπηρά στις προκλήσεις.

Διακόσια (200) χρόνια μετά, τα αυτονόητα χρήζουν υπεράσπισης. Έννοιες όπως Πατρίδα, Εθνική Αξιοπρέπεια, Θυσίες, Συλλογικές αξίες αμφισβητούνται φανερά, τόσο που επιτρέψαμε σε παρακμακά στοιχεία να καπηλεύονται ή να απαξιώνουν σύμβολα και έννοιες. Το Γένος μοιάζει βυθισμένο στην παραλυσία, ανίκανο να βρει τη θέση του στην Ιστορία. Οι απειλές είναι πολλές και δυστυχώς όχι μόνο στο Αιγαίο. Η Κύπρος δέχεται ακόμα μια βάνουση εισβολή των Τούρκων, καταρρακώνοντας το διεθνές Δίκαιο, την όποια συνοχή της Ε.Ε. με την ανύπαρκτη αλληλεγγύη της. Το θέμα, βέβαια, δεν είναι τί κάνουν οι άλλοι, αλλά ΕΜΕΙΣ...

Διακόσια (200) χρόνια μετά, ο καθένας και όλοι μαζί, πρέπει να κάνουμε την αθόρυβη δική μας Επανάσταση. Εφόσον συνειδητοποιήσουμε το έσχατο σημείο που έφθασε η χώρα. Όταν αντιληφθούμε ότι αργοπεθαίνει πληθυσμιακά, πολιτισμικά, γλωσσικά, πνευματικά.

Σε λίγες δεκαετίες θα είμαστε ελληνόφωνοι κάτοικοι ενός τόπου, με αποκομμένη την ιστορική συνείδηση, δίχως ταυτότητα με απλά διαβατήρια στη διεθνή καταναλωτική αγορά.

Η δική μας ειρηνική Επανάσταση οφείλει να είναι η αφύπνιση και η ενεργοποίηση των αντανакλαστικών της κοινωνίας μας. Αρκεί να

σταματήσουμε τις διαπιστώσεις και να περάσουμε σε έργα και πράξεις, αναλαμβάνοντας ο καθένας την προσωπική του Ευθύνη.

Οφείλουμε να καλλιεργήσουμε Συλλογική αντίληψη και ταυτότητα, να αποδείξουμε μέσα από την Εθνική Ομοψυχία την έγνοια για τον τόπο μας και την αγάπη μας για την πατρίδα, την οποία διαρκώς απαξιώνουμε με λόγια ή έργα μας.

Να ξαναχτίσουμε σχολεία που να μοιάζουμε με τις Μεγάλες Σχολές του Γένους. Χώρους - ναούς που θα μετατρέπουν την πληροφορία σε Γνώση, αμφιθέατρα που θα προάγουν την επίγνωση και τη συνείδηση του Μέλλοντος.

Αν δεν μπορούμε, ας ξαναδιαβάσουμε, έστω, Μακρυγιάννη και Παπαδιαμάντη, Κόντογλου και Καζαντζάκη, ας θυμηθούμε Σεφέρη και Ελύτη, ας ανακαλύψουμε Μόντη και Χαραλαμπίδη.

Ας τραγουδάμε ελληνικά τραγούδια, επιτέλους ας μάθουμε να χορεύουμε Ελληνικούς χορούς και όχι να λικνιζόμαστε απλά με όρους και ρυθμούς τηλεοπτικής ευτέλειας.

Είναι καιρός να υπερασπιστούμε την Ελληνική Γλώσσα, διότι μόνο αυτή ακονίζει τη σκέψη. Να χρησιμοποιήσουμε κάθε πρόσφορο μέσο για βαθύτερη επικοινωνία και ανάδειξη συλλογικών αξιών που κινδυνεύουν.

Ας θυμηθούμε τη φράση του Φώτη Κόντογλου: *«Μή φοβηθῆτε ἐκεῖνον πού σκοτώνει τὸ σῶμα, καὶ πού δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τίποτα παραπάνω. Ἀλλὰ νὰ φοβηθεῖτε ἐκεῖνον πού μπορεῖ νὰ θανατώσει καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχή.»*

Αυτό είναι το βαθύτερο διακύβευμα των ημερών μας:

Η διατήρηση της Ελληνικής Ψυχής, αυτό οφείλει να γίνει προσωπικό μας στοίχημα.

Είναι το δικό μας Χρέος.

Η δική μας ειρηνική επανάσταση, που όφειλε να έχει ξεκινήσει χρόνια πολλά πριν, ωστόσο ποτέ δεν είναι αργά!

ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ ΣΥΝΕΛΛΗΝΕΣ!

Παναγιώτης Νάνος

Δήμαρχος Λίμνης Πλαστήρα

Η μεγαλύτερη Ελληνική Σημαία στον Κόσμο, 1500 τετρ. μέτρα υψώθηκε με αερόστατο επάνω από τη Λίμνη Πλαστήρα, την Κυριακή 9/5/2021, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων Γιορτή της Σημαίας, η οποία σήμανε και τις εορταστικές εκδηλώσεις του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα για τα 200 χρόνια της Επανάστασης του 1821.

Ιστορική δοξολογία με αγιασμό της Προ - Επαναστατικής Σημαίας των Αγράφων, 9-5-2021 στον Ιερό Ναό Κοίμησης της Θεοτόκου Βουνεσίου, 200 χρόνια από την Ύψωση της Επαναστατικής Σημαίας στα Αγραφα από τον Κ. Βελή.

Διακόσια χρόνια μετά την Επανάσταση του 1821 (Αναδρομή στο παρελθόν)

Αλέξης Γαλανούλης

ΠΡΟΛΟΓΙΚΑ

Επειδή διανύουμε το διακοσιοστό έτος από την επανάσταση του 21, σκέφθηκα ότι καλόν θα ήταν, για όλους μας, να κάνουμε μια έστω και φευγαλέα αναδρομή στο παρελθόν εκείνης της εποχής. Να γνωρίσουμε δηλαδή λίγο καλύτερα, το ποιόν και το χαρακτήρα ορισμένων παραγόντων της τότε πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας της επαναστατημένης, και υπό διαμόρφωση Ελληνικής Πολιτείας.

Αξίζει λοιπόν να γυρίσουμε τη μνήμη μας διακόσια χρόνια πίσω και μέσα από τα γραπτά στοιχεία των ίδιων των εμπλεκομένων, στρατιωτικών και πολιτικών ηγετών, της επανάστασης να προσπαθήσουμε να δούμε από κοντά και να νιώσουμε το είδος της ζωής που βίωναν οι σκλαβωμένοι Έλληνες εκείνα τα μαύρα χρόνια της σκλαβιάς. Να μάθουμε δηλαδή ποια ήταν η οικονομική και κοινωνική τους κατάσταση. Ποιες ήταν οι καθημερινές τους ασχολίες, οι προβληματισμοί τους, οι μεταξύ τους σχέσεις και ποια ήταν τα όνειρά τους για τις ερχόμενες (τις μετά από αυτούς) γενεές. Μέσα από τα υπάρχοντα στοιχεία μπορούμε τώρα να ξέρουμε πως λειτουργούσαν και τι έκαναν εκείνοι οι άνθρωποι για μας. Να μάθουμε ακόμα για τις επιτυχίες τους και τις αποτυχίες τους. Να δούμε ποια ήταν τα όνειρά τους και τι μπορούσαν οι ίδιοι να προσδοκούν από εκείνη τη ζωή για το δικό τους μέλλον.

Και επειδή μιλάμε για επανάσταση, η αναδρομή που καλούμαστε να κάνουμε στο παρελθόν θα μας επιτρέψει να γνωρίσουμε, αλλά και να νιώσουμε, ποιο ήταν το τίμημα που εκείνοι πλήρωσαν για να μπορούμε εμείς σήμερα να ζούμε όπως ζούμε. Να σκεπτόμαστε ελεύθερα, να διαβάζουμε, να γράφουμε αυτά που γράφουμε και με τις πράξεις μας αυτές να συμβάλλουμε, όσο το δυνατόν μπορούμε, στην πραγμάτωση εκείνων των ονείρων που οι άνθρωποι της επανάστασης δεν έζησαν να τα δουν να πραγματοποιούνται. Ο συγγραφέας ετούτων των γραμμών πιστεύει πως η αναδρομή στο παρελθόν είναι ένα είδος μνημόσυνου για την ανάπαυση της ψυχής και των οστών εκείνων που θυσιάστηκαν για μας.

Φυσικά δεν πρέπει να περιμένει κανείς πως μέσα από μια φευγαλέα αναδρομή στο παρελθόν είναι δυνατόν να αποτυπωθούν, ή να αναφερθούν, όλα τα θετικά και τα αρνητικά στοιχεία των πράξεων εκείνων των ανθρώπων σε όποιο ρόλο και σε όποια θέση και αν βρίσκονταν ο καθένας από αυτούς. Μας δίνεται όμως η ευκαιρία να εκτιμήσουμε τα οφέλη των επιτευγμάτων τους και τις επιπτώσεις από τα λάθη τους. Ας μην αγνοούμε λοιπόν πως και αυτοί, όπως και εμείς, είχαν τότε τις μεταξύ τους διαφορές στις προσεγγίσεις στις εκτιμήσεις και οπωσδήποτε έκαναν και λάθη που ενδεχομένως να στοίχησαν ακριβά, ή και να έβλαψαν ανεπανόρθωτα, την πο-

ρεία της επανάστασης στη μετέπειτα εξέλιξη της χώρας μας. Ας κρατήσουμε λοιπόν τα θετικά στοιχεία εκείνων των ενεργειών και ας αποβάλλουμε τα όποια αρνητικά στοιχεία εντοπίσουμε στη δική τους συμπεριφορά ώστε να μην επαναλαμβάνουμε και εμείς τα ίδια λάθη. Έτσι μόνο επιτυγχάνεται η σταδιακή πρόοδος ενός λαού και μιας χώρας.

Δεν ξέρω πως ακούγονται τα λόγια τούτα στον κάθε αναγνώστη. Ελπίζω να μην εκληφθούν ως νουθεσίες. Η γνωριμία μας με τους προγόνους μας δεν μπορεί, και δεν πρέπει, να εκληφθεί ως νουθεσία. Ωφέλιμο λοιπόν είναι να γνωρίζουμε πως οι πρόγονοί μας, όχι μόνο της επανάστασης του 21 αλλά και οι πρότεροι και οι κατοπινοί δεν έπαψαν ποτέ να μάχονται για να δημιουργήσουν καλύτερες συνθήκες ζωής για τους απογόνους τους. (Για μας δηλαδή!) Και δεν υπάρχει καμία αμφιβολία πως εκείνοι έκαναν το καθήκον τους ενώ πολλοί από αυτούς θυσίασαν και τη ζωή τους ακόμα για να επιτευχθεί ο μακράιωνος και πολυπόθητος σκοπός για την ελευθερία της πατρίδας τους. Ίσως να μην πέτυχαν ολοκληρωτικά στον σκοπό τους αλλά έκαναν το πρώτο, και πολύ σημαντικό, βήμα. Γι' αυτό και εμείς τιμάμε τη μνήμη τους αυτή.

Ως ένας απλός πολίτης λοιπόν και ως ένας από τους απογόνους εκείνων των αγωνιστών, υποκλίνομαι και εγώ με την πένα στο χέρι προσπαθώντας να αποτυπώσω τις σκέψεις μου και τα ευρήματά μου, από την έρευνα που έχω κάνει, για τον Γεώργιο Καραϊσκάκη και την οικογένεια αυτού μέσα από τα γραπτά στοιχεία που εντοπίστηκαν κατά την πρόοδο της έρευνας εκείνης. Είναι αυτά τα στοιχεία που νιώθω την ανάγκη ότι πρέπει να μοιραστώ με τους συμπατριώτες μου αναγνώστες.

Αυτά ήθελα να πω ως εισαγωγή στις φάσεις και τις όψεις της επανάστασης και κατ' επέκταση της δικής μας σχέσης, και της δικής μας αντίληψης με εκείνους τους αγωνιστές που έστρωσαν τα κορμιά τους για να περάσουμε εμείς έξω και πέρα από την κόλαση της Οθωμανικής κυριαρχίας και να φτάσουμε στην Ανάσταση της Ελευθερίας της Πατρίδας μας! Ήταν εκείνα τα ηρωικά κορμιά των αγωνιστών που μας έβγαλαν από την μακράιωνη τυραννία της απόλυτης σκλαβιάς και εξαθλίωσης και μας έβαλαν και πάλι στο δρόμο της ευημερίας και της προόδου, έστω με τις όποιες ατέλειες που ήταν φυσικό να υπάρχουν.

Είναι αυτή η Επέτειος των διακοσίων ετών που γιορτάζουμε φέτος την οποία μπορούμε να τη χαρούμε περισσότερο και καλύτερα από κάθε άλλη φορά έχοντας συντροφιά στις σκέψεις μας όλους αυτούς που πολέμησαν και θυσίαστηκαν για μας. Γι' αυτό και πάλι επαναλαμβάνω ότι όλοι εμείς οι Νεοέλληνες ταπεινά υποκλινομαστε και αντί προσευχής τους ευχαριστούμε πολύ για ότι έκαναν και τους υποσχόμαστε ότι δεν τους ξεχνάμε!

Η τιμή αυτή της γιορτής των διακοσίων ετών απλώνεται παντού και αγκαλιάζει όχι μόνο τους Έλληνες αλλά και τους Φιλέλληνες που συνέβαλλαν στην απελευ-

θέρωση και την αναγέννηση του Νεοελληνικού Κράτους. Οι Φιλέλληνες, κατά την άποψή μου, αξίζουν μιας ιδιαίτερης τιμής. Είναι οι άνθρωποι που άφησαν πίσω τους τη δική τους γη, τις δικές τους οικογένειες, τα δικά τους αγαπημένα πρόσωπα και ενσωματώθηκαν με τους Έλληνες αγωνιστές για να πραγματοποιηθεί εκείνος ο ιερός σκοπός των Ελλήνων. Να αποκτήσουν και πάλι οι Έλληνες τη δική τους ελεύθερη πατρίδα (!!!) Η σκέψη και μόνο μιας τέτοιας εξευγενισμένης ανθρωπίνης πράξης κάνει την καρδιά το αναλογιζόμενου να ραγίσει. Ας είναι λοιπόν ελαφρύ το χώμα που τους σκεπάζει απ' όποια χώρα και απ' όποιο σημείο της γης και αν κατάγονταν. Η Ελλάδα τους αγκαλιάζει και τους τιμάει με τον ίδιο σεβασμό και την ίδια εκτίμηση που τιμάει και τα ίδια της τα παιδιά.

Ας μεταφερθούμε λοιπόν επτά γενεές πιο πίσω και ας προσπαθήσουμε να γνωρίσουμε έστω και μερικούς από τους αγωνιστές εκείνους που με την παρουσία τους, την αγωνιστικότητά τους και το ήθος του χαρακτήρα τους σημάδεψαν την πορεία της επανάστασης.

Τούτες οι γραμμές στοχεύουν στην ανάδειξη μιας όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένης εικόνας των αγωνιστών του 21 αλλά και του βίου, της δράσης, και της προσωπικότητας του Γεωργίου Καραϊσκάκη από τη γέννησή του μέχρι το θάνατό του. Όχι ως μία βιογραφία, αλλά ως μια νοηματική σκιαγράφηση της μορφής αυτού, για όλες τις φάσεις της ζωής που δεν έχουν έως τώρα επαρκώς αποτυπωθεί. Θεωρώ ότι είναι αναγκαίο αυτό να γίνει για να μπορούμε εμείς, και αυτοί που θα ακολουθήσουν, να συνδέσουν τις πληροφορίες ετούτες με εκείνες που έχουν κατά καιρούς καταγραφεί.

Είναι χαρά λοιπόν, και τιμή, να προσθέτει κανείς το δικό του λιθαράκι (ή τη δική του ψηφίδα αν θέλετε) στο μεγάλο ψηφιδωτό της Ιστορίας της Ελλάδας και πιο συγκεκριμένα στην ιστορία της Επανάστασης του 21. Και είναι ακόμα πιο μεγάλη χαρά να νιώθεις πως με την ενέργειά σου αυτή συμβάλλεις στην ανάδειξη μιας πληρέστερης και καθαρότερης εικόνας της ζωής, της δράσης, και του χαρακτήρα ενός ήρωα όπως ήταν ο Γεώργιος Καραϊσκάκης. Στη σκέψη μου αυτή, συμπληρώνω δε, λέγοντας πως κύριο μέλημα των ερευνητών της ιστορίας, κατά τη γνώμη μου, πρέπει να είναι πάντα η αναζήτηση στοιχείων. Και όταν δεν βρίσκουμε τα στοιχεία που αναζητούμε ας περιοριζόμαστε σ' αυτά που υπάρχουν. Αυτό βέβαια δεν αποκλείει την πιθανότητα και τη δυνατότητα, να εντοπιστούν από άλλους μελλοντικούς ερευνητές τα όποια στοιχεία μας λείπουν. Θεωρώ πως με τον τρόπο αυτό μπορούμε να λέμε ότι συμβάλλουμε στην συνεχώς διαμορφούμενη εικόνα του μεγάλου ψηφιδωτού της ιστορίας ενός λαού και της χώρας αυτού.

Παρά το γεγονός ότι έχουν σχεδόν περάσει 200 χρόνια από το θάνατό του εν λόγω ήρωα, θεωρώ ότι δεν έχουμε καταφέρει να αποδώσουμε επαρκώς τον πραγματικό χαρακτήρα και την προσωπικότητα αυτού. Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης, κατά

τη γνώμη μου, υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους και επιφανέστερους στρατηγούς που ανέδειξε το Ελληνικό Έθνος από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας. Γνωρίζουμε ότι ο χαρακτήρας και το ποιόν του αγωνιστή, σπλαρχηγού, στρατηγού και αρχιστράτηγου, Γεωργίου Καραϊσκάκη αναπτύχθηκε και πήρε την τελική του μορφή περνώντας μέσα από τις πιο σκληρές και αντίξοες συνθήκες ζωής σε έναν τόπο, και σε έναν κόσμο όπου κυριαρχούσε η πιο σκληρή και απάνθρωπη οθωμανική βία. Κυριαρχούσε, ο βασιανισμός, το δουλεμπόριο, η απόλυτη φτώχεια και η εξαθλίωση. Και αν, μέσα σε αυτά, προσθέσει κανείς και τις ιδιαιτερότητες της παιδικής ηλικίας του Καραϊσκάκη στη ζωή, όπως ήταν τότε αυτό το παιδί, το στιγματισμένο και καταφροννημένο από την υπόλοιπη τοπική κοινωνία στην οποία πέρασε τα πρώτα χρόνια της ζωής του μπορούμε εύκολα να αντιληφθούμε πως αντιλαμβανόταν, και τι ένιωθε, αυτό το παιδί για εκείνον τον κόσμο που έβλεπε τριγύρω του. Ήταν βλέπετε, το εξώγαμο παιδί, (το παραπαιδί που αργότερα έγινε «μούλος») και ποιος ξέρει τι αλλά επίθετα του έσερναν οι συνομήλικόι του της εποχής εκείνης. Ήταν το παιδί «αγνώστου πατρός» και μάλιστα από μητέρα καλόγρια, πράγμα το οποίο έδινε λαβή για σχολιασμούς και από τους ενήλικες. Αυτό ήταν το πλαίσιο των συνθηκών της ζωής που βίωσε ο Γεώργιος Καραϊσκάκης στα πρώτα του παιδικά χρόνια.

Βεβαίως μερικά από τα χαρακτηριστικά, που αργότερα παρουσίασε αυτός τα είχε κληρονομήσει από τους βιολογικούς του γονείς. Όμως, η προσπάθεια των ερευνητών της ιστορίας στην οποία αναφερόμαστε σήμερα πρέπει να συμπεριλαμβάνει και αυτό το σκέλος της ζωής του εν λόγω ήρωα. Μόνο όταν ερευνηθούν όλες οι πτυχές της ζωής του Καραϊσκάκη μπορεί κανείς να δει καθαρότερα την εικόνα και να εκτιμήσει καλύτερα τη δράση και την πορεία του «γιού της Καλόγριας» κατά τη διάρκεια της «Επανάστασης του 1821».

Προσωπικά, μπορώ μόνο φευγαλέα, και βασισμένος σε μια λογική με την οποία μπορεί κάποιος να διαφωνεί αλλά, νομίζω πως δεν υπάρχει και άλλος τρόπος, και ούτε βλέπει να προσπαθεί κανείς, και να θέλει, να καταλήξει σε κάποια λογικά συμπεράσματα. Όμως, για να γίνει αυτό, όταν δεν υπάρχουν γραπτά στοιχεία, ο μόνος τρόπος για αυτόν (τον συγγραφέα ερευνητή) είναι να καταφύγει στην αλληλουχία των υφιστάμενων γεγονότων και με αυτό που υπαγορεύει η λογική να προσπαθήσει να συνδέσει τα γεγονότα με το χρόνο για να καταλήξει σε ένα λογικό, και ίσως αδιαμφισβήτητο, συμπέρασμα. Σ' αυτό το μέσον του συλλογισμού, εκ των πραγμάτων, κατέφυγε και ο συγγραφέας τούτων των γραμμών για να αποτυπώσει το βίο των παιδικών χρόνων του Γεωργίου Καραϊσκάκη. Άλλος τρόπος δεν υπήρχε.

Εν τάχει, λοιπόν, θα αναφερθώ στα προεπαναστατικά χρόνια και στις δραστηριότητες του υπόδουλου τότε Γεωργίου Καραϊσκάκη και αργότερα του επαναστάτη αγωνιστή. Αυτό το σκεπτικό μου επιτρέπει να πω πως όταν είσαι υπόδουλος δεν

έχεις πολλές επιλογές. Ή κάνεις αυτό που σε προστάζει ο κυρίαρχος εξουσιαστής, όποιος και αν είναι αυτός, («τύραννος» «αφέντης» «άρχοντας» ή «δικτάκτορας») αλλιώς χάνεις το κεφάλι σου. Όποιοι από τους υποτελείς ήταν (ή είναι) λίγο πιο συνετοί караδοκούν και περιμένουν ώσπου να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες και ν' αρθεί η ώρα του ξεσηκωμού.

Ο συλλογισμός αυτός επιβεβαιώνεται από τους στίχους του εθνικού μας ποιητή – Διονύσιο Σολωμό – που τόσο καθαρά διατυπώνει την υφιστάμενη κατάσταση της τότε Ελλάδας και των Ελλήνων με τους παρακάτω στίχους **«...Άργιει να'λθη εκείνη η μέρα κι ήταν όλα σιωπηλά γιατί τά' σκιαζε η φοβέρα και τα πλάκωνε η σκλαβιά ...»** Δε νομίζω ότι χρειάζεται να πει κανείς τίποτε άλλο για το τι βίωσαν οι Έλληνες εκείνη την εποχή. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο της σκέψης, νομίζω, κινήθηκαν και οι δραστηριότητες του Γεωργίου Καραϊσκάκη ο οποίος γνώριζε πολύ καλά την τύχη των προηγούμενων επαναστατών.

Γνώριζε, για παράδειγμα, το τι είχε συμβεί στον Διονύσιο Χαραλάμπους (Μητροπολίτη Λαρίσης) γνωστός και ως Φιλόσοφος, από την Παραμυθιά Ιωαννίνων, (ή, για άλλους, από τη Αβδέλα Γρεβενών) (1) και στον Δασκαλογιάννη από τα Σφακιά Κρήτης, (2). Παρόμοιο βασανιστικό θάνατο βίωσαν και πολλοί άλλοι αγωνιστές, ανάμεσά στους οποίους ήταν και ο Ρήγας Φεραίος και ο Αθ. Διάκος που είχαν την ατυχία να πέσουν ζωντανοί στα χέρια των Οθωμανών δυναστών. Ο Καραϊσκάκης είχε όμως την οξύνιοα και την επιδεξιότητα δράσης που χρειάζονταν ώστε να μπορεί να ακροβατεί σε τεταμένο σχοινί μέχρι που ένιωσε ότι ήρθε η ώρα να ενταχθεί και αυτός στον επαναστατικό αγώνα. Αυτό έκανε.

Σχετικά με την καταγωγή και τον τόπο γέννησης του ήρωα της Επανάστασης καθώς και το γενεαλογικό του δέντρο (πρόγονοι και απόγονοι). Για λόγους συντομίας πάλι, παραθέτω εδώ μόνο τα συμπεράσματα της έρευνας όπως αυτά προέκυψαν από τις πηγές που ερευνήθηκαν και καταγράφονται στις **σελίδες 33 έως 47**, του βιβλίου με τίτλο *«Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και τέλος. Επιστολές και Έγγραφα της Οικογένειάς του»*. Λάρισα 2020. Συγγραφέας Αλέξης Κ. Γαλανούλης.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΤΟΥ Γ. ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Πρώτο σταθερό και αναμφισβήτητο, σημείο είναι το γεγονός ότι οι περισσότερες πηγές αναφέρουν ως χρονολογία γέννησης του Γεωργίου Καραϊσκάκη το 1780 και μερικές άλλες προσθέτουν και το 1782.

Δεύτερο σταθερό σημείο είναι ότι όλες οι πηγές, έμμεσα ή άμεσα, επιβεβαιώνουν ως τόπο γέννησης του Γεωργίου Καραϊσκάκη στη σπηλιά στο Μαυρομάτι της Καρδίτσας, και δέχονται ότι ήταν εξώγαμο παιδί και φυσικά δεν είχε αδέρφια. Μπορεί όμως να είχε ετεροθαλή αδέρφια, τον Ανδρέα και τον Γιαννάκη Καραϊσκο, (3) από τη μεριά του βιολογικού του πατέρα, που αγάπησε (ή βίασε) τη νεαρή χή-

ρα μητέρα του. Τα «αδέρφια αυτά», όμως, ενδεχομένως να μην τα γνώρισε ποτέ ως τέτοια, όπως και τον ίδιον τον πατέρα του. Τα έγγραφα που ερευνήθηκαν δείχνουν ότι τα δύο αυτά ονόματα (Ανδρέας και Γιαννάκης Καραϊσκάκος), ήταν σχεδόν πάντοτε συναγωνιστές του Γεωργίου Καραϊσκάκη. Και από τη στιγμή που ο ήρωας Καραϊσκάκης δραστηριοποιήθηκε, κυρίως, στον χώρο καταγωγής του πατέρα του (το Βάλτο) μας επιτρέπει να υποθέσουμε ότι ενδέχεται να απέκτησαν και συγγενική σχέση μεταξύ τους. Δεν είναι ξεκάθαρο αν μετά τη γέννηση του Γ. Καραϊσκάκη, η μάνα του συναντήθηκε ποτέ με τον φυσικό (βιολογικό) πατέρα του παιδιού της. Και αν αυτό έγινε, δεν ξέρουμε πού και πότε έγινε. Μπορούμε, όμως, να υποθέσουμε και να σκεφθούμε πως εφόσον δεν υπήρξε βιασμός και εφόσον, από τη συνεύρεση αυτή, προέκυψε ένα παιδί, μπορεί η μια πλευρά ή η άλλη, να επεδίωξε κάποια συνάντηση μεταξύ τους. Όμως, από τις πηγές που ερευνήθηκαν και τα έγγραφα που παρουσιάζονται στο βιβλίο της έρευνας, δεν υπάρχει καμία σχετική γραπτή πληροφορία επ' αυτού. Προφανώς, εκείνος δεν θα ήθελε να διαταράξει τις δικές του οικογενειακές σχέσεις. (4)

Τρίτο σταθερό σημείο αναφοράς είναι ο τόπος καταγωγής της μητέρας του ήρωα και, φυσικά με την πρόοδο των ερευνών, διαπιστώθηκε και το όνομα και το επώνυμό της, ως Ζωή Ντιμισκή (Διμισκή και Δημισκή) από τη Σκουληκαριά (Ραδοβίζι - Ραδοβύζι) της Άρτας. Ήταν αδερφή του Κώστα Διμισκή και πρώτη εξαδέλφη του αρματολού Γώγου Μπακόλα. Με ένα προσεκτικό διάβασμα όλων των παραπάνω στοιχείων, ο αναγνώστης οδηγείται και σε ασφαλή συμπεράσματα για τον πρότερο βίο της μητέρας του Καραϊσκάκη. Προερχόμενη από μια καλή οικογένεια (όπως γράφουν σχεδόν όλες οι πηγές) παντρεύτηκε σε (μάλλον πολύ) μικρή ηλικία τον Γιαννάκη Μαυρομάτη από το Μαυρομάτι της Καρδίτσας (ενώ ο Βλαχογιάννης και ο Σωτηρίου αναφέρουν κάποιον οπλαρχηγό Νίκο Πλακιά). Και αφού ατύχησε και χήρεψε πολύ νέα, χωρίς να έχει αποκτήσει κανένα παιδί με τον νόμιμο σύζυγο, φυσικό ήταν να καταλήξει στο κοντινό μοναστήρι της περιοχής, όπου λέγεται ότι υπήρχε και κάποιος συγγενής της εκεί χωρίς να κατ' ονομάζεται. Γνωρίζουμε, βέβαια, πως κανείς δεν θα έβαζε μία νεαρή χήρα στο σπίτι του εκείνη την εποχή, όπως δεν βάζει και τώρα. Έτσι διαπιστώνεται ότι η Ζωή Ντιμισκή έγινε καλόγρια χωρίς «κουρά», από ανάγκη, στο μοναστήρι Άγιος Γεώργιος. (5)

Ας πάρουμε όμως τώρα τα πράγματα από την αρχή και ας προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε, και να αποτυπώσουμε όλα τα στάδια της ζωής του. Για να γίνει όμως αυτό, νομίζω, ότι πρέπει να χωρίσουμε τον βίο του σε τρία στάδια:

(α) Στο στάδιο της παιδικής ηλικίας (για να φανεί το ξεκίνημά του στη ζωή).

(β) Στην εφηβική ηλικία. (για να φανεί το είδος των πρώτων εμπειριών αυτού με την πραγματικότητα της ζωής).

(γ) Στην ενήλικη, επαναστατική (ή κλέφτο-αρματολική) ηλικία. (για να

φανεί, στην πράξη, το εύρος της αγωνιστικής του δράσης, το ύφος, το ήθος, και το ποιόν του χαρακτήρα του εν λόγω ήρωα).

Οι πληροφορίες που διαθέτουμε για την πρώιμη παιδική και προεφηβική ηλικία του Γ. Καραϊσκάκη **είναι ελάχιστες έως ανύπαρκτες και ατεκμηρίωτες**. Ό, τι γνωρίζουμε είναι από τα έως τώρα συγγράμματα που κατά καιρούς γράφτηκαν, και ακόμα γράφονται, αλλά κυρίως από τους συγγραφείς της εποχής εκείνης, για αυτή την προσωπικότητα.

Ως τόπος γέννησης του Καραϊσκάκη όπως γράφτηκε παραπάνω, θεωρείται το Μαυρομάτι Καρδίτσας αλλά υπάρχουν και αυτοί που δεν έχουν πεισθεί ακόμα. Είναι φυσικό να υπάρχουν τέτοιου είδους αμφισβητήσεις ιδίως στο σκέλος που αφορά το ακριβές σημείο, ή στο χώρο αν θέλετε, της γέννησής του επειδή το παιδί αυτό προέρχονταν από μια εκτός γάμου σχέση. Πάντως, μέχρι σήμερα, δεν υπάρχουν πιστοποιητικά γέννησης και βάφτισης που να έχουνε δει τα φώτα της δημοσιότητας και να βεβαιώνουν αυτό που θέλουμε να ξέρουμε. Οι περισσότεροι από τους ιστορικούς ερευνητές δέχονται ότι ο Καραϊσκάκης πραγματικά γεννήθηκε σε μια σπηλιά (στη σπηλιά του «Λώλου») Γνωστή πλέον ως σπηλιά του Καραϊσκάκη, στο Μαυρομάτι Καρδίτσας. Αλλά, δεχόμενοι αυτό ως πραγματικότητα, αυτομάτως εγείρονται κάποια ερωτηματικά τα οποία, αν θέλουμε να συνθέσουμε ολόκληρη την εικόνα του Γ. Καραϊσκάκη πρέπει να βρεθεί τρόπος να απαντηθούν.

Καλοπροαίρετα δηλαδή, πολλοί άνθρωποι, αναρωτιούνται:

1- Πώς είναι δυνατόν μια εγκυμονούσα γυναίκα να φέρει στον κόσμο ένα παιδί (το πρώτο της παιδί) σε μια σπηλιά αβοήθητη και εντελώς μόνη, χωρίς προηγούμενη εμπειρία τεκνοποίησης; Να φροντίσει δηλαδή το βρέφος και τον εαυτό της χωρίς τη βοήθεια κανενός άλλου κατά τη διάρκεια της λοχείας; Στην προκειμένη περίπτωση δεν έχουμε κανένα στοιχείο τέτοιας συμπαράστασης. (6) Στην πηγή 7 Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα (Π. Λ. Μ.) τ. 32. σελ 79, για παράδειγμα, διαβάζουμε: «... Κατά τους τελευταίους μήνες της εγκυμοσύνης η Ζωή [Δημισκή] **έζησε σε μια σπηλιά κοντά** στο μοναστήρι (υποσ 34 σελ 41) **και εκεί πιθανότατα, τον Μάιο του 1780 γέννησε το παιδί της.**

2- «Σε ποιον μήνα της κύησης εγκατέλειψε το Μοναστήρι στο οποίο μόναζε χωρίς κουρά, και για ποιο λόγο δεν πήγε να γεννήσει το παιδί της στο ίδιο το Μαυρομάτι, που ήταν και το χωριό του αποβιώσαντος συζύγου της, ή και γιατί δεν πήγε στο χωριό των γονέων της στη Σκουληκαρυά της Άρτας;» (7) **Απαντήσεις υπάρχουν αλλά, δεν υπάρχει τεκμηρίωση.**

3- «Και οι μοναχοί ή μοναχές, του μοναστηριού, δεν ήξεραν ότι αυτή η γυναίκα χρειαζόνταν μια ανθρώπινη συμπαράσταση κατά την τεκνοποίηση του πρώτου της παιδιού;»

Μια λογική σκέψη πιθανόν θα ήταν να πούμε ότι το ήξεραν αλλά απλώς το αγνόησαν, ή βοήθησαν, και δεν το ξέρουμε! (Μα τότε προκύπτει άλλο ερώτημα: Αν συνέβαινε το δεύτερο δεν θα έγραφε κάποια πηγή ότι βοηθήθηκε από τους μοναχούς (ή τις μοναχές) στο μοναστήρι των οποίων μόναζε;

Το ερώτημα αυτό είναι σημαντικό μόνο για εκείνον που προσπαθεί να τεκμηριώσει το ακριβές σημείο γέννησης του συγκεκριμένου προσώπου. Διαφορετικά δεν θα έθετε κανείς τέτοιου είδους ερωτήματα. Θέλω να πω δηλαδή, αυτή η «πρακτική «Μαμή», όποια και αν ήταν αυτή, πιθανόν να έζησε μέχρι το 1850, οπότε, οι τότε συγγραφείς, τα γραπτά των οποίων εμείς χρησιμοποιούμε σήμερα ως πηγές, δεν ενδιαφέρθηκε κανείς να μάθει και να το καταγράψει τη στιγμή που η σημαντικότητα του τέκνου αυτού (του Καραϊσκάκη δηλαδή) είχε γίνει γνωστή στον κόσμο όλον πριν από το 1827; Λίγο παράξενο δεν είναι;

Άρα, κάποιο κενό, ή κάποια ασυγχώρητη παράληψη, ή ακόμη και εσκεμμένη αποσιώπηση, υπάρχει εδώ, αλλιώς δεν εξηγείται!

4- Ας αφήσουμε όμως τους μοναχούς, και τις μοναχές, και ας αναρωτηθούμε: Πώς και δεν βρέθηκε κανείς από τα κοντινά χωριά (και ήταν αρκετά από αυτά εκεί γύρω) να την συνδράμουν και να της προσφέρουν ένα πιάτο ζεστή σούπα, ή να της φτιάξουν ένα ζεστό «ποντζ» (ζεστό τσίπουρο με πετιμέζι ή ζάχαρη) ή και να της δώσουν ένα ποτήρι κρασί για να σταθεί στα πόδια της; Χριστιανοί δεν ήταν;

Ούτε εδώ όμως έχουμε καμία τεκμηριωμένη απάντηση!

5- Γιατί αυτοί οι «Χριστιανοί», του περιβάλλοντος χώρου, δεν βοήθησαν μια εγκυμονούσα γυναίκα να φέρει το πρώτο της παιδί στη ζωή;» (και ας χρεώνονταν κάποιο αμάρτημα!) Γιατί δεν το έκαναν; Ή αν το έκαναν γιατί να μην το ξέρουμε και να το ψάχνουμε τώρα;

Προφανώς, ούτε σε αυτό το ερώτημα έχουμε κανένα αποδεικτικό στοιχείο!

6- Δεν ήξεραν τάχα, οι κάτοικοι της περιοχής, κάτω από ποιες συνθήκες και σε ποιο χώρο, γεννήθηκε ο Χρηστός;» κάπου 1800 χρόνια πριν; Και δεν διέκριναν κάποιες ομοιότητες με τη γέννηση του Καραϊσκάκη; Πιθανόν να μην ήξεραν ή κάτι άλλο να σκέφθηκαν.

Απάντηση πάντως ούτε εδώ υπάρχει και ο καθένας μπορεί να σκεφθεί ό, τι θέλει!

7- Δεν σκέφθηκαν πως και εκείνη η «Θεομήτορα έτεκε τον υιόν της εις το σπήλαιον;» (ή στη Φάτνη των αλόγων;» ενώ ο Ηρώδης έψαχνε να βρει τα νεογέννητα για να τα αποκεφαλίσει; Πώς ένιωθε άραγε αυτή η γυναίκα λίγο πριν τον τοκετό και λίγο μετά;

Μπορεί να ήξεραν αλλά ποιός έδινε σημασία στη γέννηση ενός εξώγαμου παιδιού από μια μοναχή το 1780; !! (τέτοια δείγματα συμπεριφοράς και νοο-

τροπίας, ή και χειρότερα ακόμα, υπήρξαν πολλά μέχρι και πριν από λίγες δεκαετίες !!!)

8- Ίσως οι άνθρωποι εκείνοι να ξέχασαν ότι στη γέννηση του Χριστού προσέτρεξαν οι τρεις «Μάγοι» ακολουθούμενοι από τους υπηρέτες τους και δώρα κομίζοντες για το θείον βρέφος! Μήπως ετούτη η άτυχη γυναίκα κινδύνευε από λιθοβολισμό, αντί προσφοράς δώρων και λίγης ανθρωπίνης ζεστασιάς; **Απλές σκέψεις κά-νουμε, και δεν νομίζω ότι βλάπτουν!**

Φαντάζεστε την ψυχική κατάσταση αυτής της γυναίκας και το είδος του κόσμου που αντίκρισε, και βίωσε λίγο αργότερα, εκείνο το παιδί; Και όμως, αυτό το παιδί κατάφερε να γίνει ένας από τους σημαντικότερους ήρωες της Επανάστασης του 21 και ένας από τους επιφανέστερους στρατηγούς που ανέδειξε το Ελληνικό Έθνος από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας, όπως προαναφέρθηκε.

Αυτό μας οδηγεί στη σκέψη ότι ενδεχομένως οι μοναχοί και οι μοναχές, καθώς και οι Χριστιανοί του περιβάλλοντος χώρου, να το ήξεραν και να ήθελαν να βοηθήσουν και αυτοί αλλά ίσως να μην τόλμησαν να το κάνουν γιατί γνώριζαν ότι θα έβρισκαν το μπελά τους (ή θα έχαναν το κεφάλι τους)!

9- Εάν όντως έτσι είναι τα πράγματα, όπως μας τα παρέδωσαν οι προηγούμενοι ιστορικοί, τότε, άξιον απορίας είναι και το γεγονός, πώς τα κατάφερε τούτη εδώ η γυναίκα να ξεγεννήσει μόνη της το πρώτο της παιδί σε ένα δασωμένο χώρο μακριά από το χωριό περιβαλλόμενη από άγρια ζώα, τσοπανόσκυλα (μολοσσούς τους λέγανε), λύκους και τσακάλια που οσφραίνονται τα θύματά τους (ή τη λεία τους αν θέλετε) από χιλιόμετρα μακριά;

Μήπως πρέπει να σκεφθούμε ότι αυτή η γυναίκα, τελικά, ήταν τόσο δυνατή, και είχε τέτοιο αυτοσεβασμό για την ύπαρξή της ως γυναίκα, και ως προσωπικότητα, που στάθηκε μόνη της απέναντι σε μια ολόκληρη κοινωνία και έκανε αυτό που της υπαγόρευαν τα γυναικεία και τα μητρικά της αισθήματα; Και επιτελώντας το καθήκον της στο ακέραιο, η ανύπαρκτη τότε Ελλάδα, απέκτησε αυτόν τον αγωνιστή, τον ήρωα, τον στρατηγό και αρχιστράτηγο, για να μπορούμε εμείς σήμερα να γράφουμε και να διαβάζουμε ελεύθερα; Ας το σκεφθούμε και αυτό, κακό δεν κάνει!

Δυστυχώς, και αποδεδειγμένως, ο υιός αυτής της γυναίκας, δυνατός και ευφυέστατος όπως αποδείχθηκε ότι ήταν, καταδιώχθηκε από εχθρούς και φίλους. Από Χριστιανούς και αλλόπιστους! Λοιδορήθηκε, και ταπεινώθηκε δημοσίως, όταν από τους τότε διοικούντες, οδηγήθηκε στο στρατοδικείο, (την 1^η Απριλίου – μεγαλοβδομαδιάτικα - το 1824 στην Εκκλησία της Παναγίας στο Αιτωλικό!!) (Κάπως έτσι οδηγήθηκε και ο ίδιος ο Χριστός σε δίκη και τράβηξε αυτά που τράβηξε!!) Του Καραϊσκάκη του αφαίρεσαν λοιπόν όλα τα αξιώματα που είχε κερδίσει αγωνιζόμενος

ηρωικά στα πεδία των μαχών εναντίον των εχθρών της πατρίδος. Και αν λάβει κανείς υπόψιν ότι τον περισσότερο καιρό ήταν ασθενής (από φυματίωση) αλλά και από τραυματισμούς, τότε αντιλαμβανόμαστε το σθένος και την αποφασιστικότητα αυτού του άνδρος. Και επειδή ήταν αυτός που ήταν, έμεινε πάντα απτόητος μπροστά στον κίνδυνο και μάχονταν ηρωικά στην πρώτη γραμμή για να ενθαρρύνει και τους στρατιώτες του. Ήταν ακριβώς αυτό που έκανε τους Τούρκους και τους Αλβανούς να τρέμουν στο άκουσμα του ονόματός του. Τελικά αυτός ο ήρωας, ο γιός της καλόγριας, θυσιάστηκε για τον υπέρτατο ιερό σκοπό που δεν ήταν άλλος από την ελευθερία της χώρας του. Ο απλός αναγνώστης αναρωτιέται λοιπόν!

Ποιος άγιος προσέφερε τόσα πολλά και εισέπραξε όλη αυτή την απανθρωπιά και την παγερή οικογενειακή μοναξιά που βίωσε ο Καραϊσκάκης; Και όλα αυτά, γιατί έτυχε να γεννηθεί νόθος! Λες και ήταν δική του επιλογή!!!

Θεωρώ ότι ήταν αναγκαίο να αναφερθούν όλα τα παραπάνω για να μπορέσουμε να προχωρήσουμε σε μια εις βάθος ανάλυση του ποιόν και του χαρακτήρα του Γεωργίου Καραϊσκάκη που ήταν, και είναι, ο σκοπός αυτής της εργασίας. Όσοι, βέβαια, ενδιαφέρονται να μάθουν περισσότερα ας διαβάσουν τις επιστολές και τα έγγραφα που περιλαμβάνονται στις σελίδες του ιστορικού περιεχομένου πονήματος του Αλέξη Γαλανούλη με τίτλο: **«Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» Επιστολές και έγγραφα της οικογένειάς του»** Λάρισα 2020.

10- Το θέμα όμως παραμένει εν πολλοίς ακόμα άλυτο. Και εμείς τώρα πια, αναρωτιόμαστε, πώς μπορούμε να ανασυνθέσουμε την ακριβή εικόνα του χαρακτήρα και της προσωπικότητας του Γεωργίου Καραϊσκάκη;

Νομίζω πως δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτε άλλο παρά να χρησιμοποιήσουμε τα στοιχεία που έχουμε και να ακολουθήσουμε, ως οδηγό, την λογική και τη γνώση που διαθέτουμε για να καταλήξουμε σε εκείνα τα συμπεράσματα που να αντικατοπτρίζουν τις πράξεις εκείνες και τα γεγονότα που διαφορετικά δεν τεκμηριώνονται. Είναι αναγκαίο λοιπόν να λάβουμε υπόψιν τις συνήθειες και τις παραδόσεις που διακρίνονται στις μικρές, και τις μεγάλες, κοινωνίες της κάθε εποχής που ζούμε και ερευνούμε. Χωρίς βέβαια ποτέ να εγκαταλείψουμε την προσπάθεια αναζήτησης εκείνων των στοιχείων που μας λείπουν και που θα επιβεβαιώνουν ή και θα συμπληρώνουν, ή θα ανατρέπουν, την έως τώρα διαμορφούμενη εικόνα της ιστορίας του Γεωργίου Καραϊσκάκη αλλά και οποιουδήποτε άλλου που έχει σχέση με την ιστορία του τόπου μας όποια και αν είναι αυτή.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο της λογικής αναγκάστηκε και ο γράφων τούτες τις γραμμές να κινηθεί για να συνθέσει, όσο αυτό ήταν δυνατόν, μια κάπως πιο ολοκληρωμένη εικόνα της ζωής του Γεωργίου Καραϊσκάκη για τις περιόδους που δεν υπάρχουν στοιχεία.

Μετά το 1798 όμως υπάρχουν κάποια χρονολογικά στοιχεία τα οποία συνδέονται με τα γεγονότα και τις δραστηριότητες του εν λόγω ήρωα μέχρι τον θανάσιμο τραυματισμό του στις 22 Απριλίου 1827. Αυτό βοηθάει, και διευκολύνει, την εργασία κάθε καλοπροαίρετου και μη προκατειλημμένου ιστορικού ερευνητή για το θέμα που μας απασχολεί.

Ας ακολουθήσουμε λοιπόν τα βήματα του ήρωα (και συντοπίτη μας) Γ. Καραϊσκάκη από την αρχή μέχρι το τέλος χωρίς καμία προκατάληψη και διάθεση εύνοιας προς οποιαδήποτε πλευρά.

Είναι σχεδόν σίγουρο ότι τα πρώιμα παιδικά του χρόνια ο Καραϊσκάκης τα πέρασε με τη μάνα του (ή την πάρα-μάνα του) στον τόπο της γέννησής του. Αυτό λέει η λογική και αυτό δείχνουν οι περισσότερες πηγές που κάνουν μια επιγραμματική μνεία (χωρίς καμία λεπτομέρεια) σ' αυτό το στάδιο της ζωής του μεγάλου ήρωα και στρατηγού.

Αυτό το είδος της αναφοράς και της ασάφειας, ή της νέφωσης, περί των πρώτων ετών της ζωής του εν λόγω ήρωα συνεχίστηκε μέχρι την ηλικία των 10 – 12 ετών.

ΕΦΗΒΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Τα τρία τέσσερα επόμενα χρόνια, ο προ-έφηβος Καραϊσκάκης κάπως ανεξαρτητοποιημένος, αλλά όχι απόλυτα, τα πέρασε ως μέλος μιας μικρής ή μεγάλης ομάδας άτακτων και ατίθασων νέων της εποχής εκείνης. Μένοντας εντός του χωριού, η στις παρυφές αυτού, και μιμούμενοι την Κλέφτο-αρματολική ζωή της εποχής, άρπαζαν, ή έκλεβαν, διάφορα μικροπράγματα, κυρίως φαγώσιμα και φρούτα, όταν και απ' όπου μπορούσαν. Μερικές φορές μάλιστα συγκρούονταν και με τα οθωμανικά αποσπάσματα τα οποία ήταν υπεύθυνα για την τάξη. Οι νέοι των 12 – 15 χρόνων, μερικές φορές, πετροβολούσαν τους άνδρες αυτών των αποσπασμάτων όταν πλησίαζαν το χωριό. Σε μία από αυτές τις συγκρούσεις ο Καραϊσκάκης συνελήφθη και οδηγήθηκε στον Αλή πασά ο οποίος [διέταξε] να τον περάσουν από «φάλαγγα» όπου και τιμωρήθηκε με 100 (και κατ' άλλους 1000) χτυπήματα στα πέλματα των ποδιών του. Μια άλλη φορά πάλι συνελήφθη από Αλβανούς και οδηγήθηκε στα Ιωάννινα όπου [θα] τον περίμενε άγριος θάνατος αλλά επειδή ο Αλή πασάς γνώριζε τη μάνα του, του χάρισε τη ζωή. (8)

Τα παιδιά αυτά προέβαιναν σε αυτού του είδους τις πράξεις και θεωρούσαν τον εαυτό τους ως αξιόλογα άτομα και ανυπάκουα στις εντολές και καταπιέσεις των οθωμανικών αρχών. Όπως συνήθως συμβαίνει με τους νέους κάθε εποχής. Αυτό ίσως να τους έδινε τη δύναμη και τη θέληση να συνεχίσουν μέχρι να καθιερωθούν ως μελλοντικοί κλέφτο-αρματολοί. Χωρίζονταν λοιπόν σε ομάδες και έπαιζαν «Κλέφτες και Αρματολοί» εκσφενδονίζοντας πέτρες που αν σε πετύχαιναν μπο-

ρούσαν να σε σκοτώσουν. Αυτή η συνήθεια των παιδιών στα χωριά των Αγράφων, κράτησε μέχρι τις μέρες μας! (μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1950 ίσως και αργότερα). Οπότε και εμφανίστηκαν τα πλαστικά αμερικάνικα αυτόματα! (9)

Με το πέρασμα του χρόνου τα παιδιά αυτά έπρεπε να αναζητήσουν κάποιο είδος απασχόλησης με ή χωρίς όπλα. Ο μόνος χώρος όπου θα μπορούσαν, αυτοί οι νέοι, να αναζητήσουν απασχόληση για έναν κάπως καλύτερο τρόπο ζωής, ήταν η Αυλή του Αλή πασά των Ιωαννίνων, ο οποίος τότε απασχολούσε αρκετούς νέους και νέες για τις ανάγκες της Αυλής του και του Στρατεύματός του. Γι' αυτό και οι περισσότεροι Έλληνες Οπλαρχηγοί είχαν, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, υπηρετήσει στην Αυλή του Αλή πασά, όπως και ο Καραϊσκάκης ο οποίος σε ηλικία 16 ή 18 ετών, (το 1798) ακολούθησε το Στράτευμα του Αλή πασά στο Βιδίνο της Βουλγαρίας για την ανατροπή του σασιαστή (πασά) Πασβάνογλου. (10)

Επιστρέφοντας από αυτή την Εκστρατεία, κάπου τρεις μήνες αργότερα, υπηρέτησε για λίγο (μεταξύ του 1800 και του 1805 στις τάξεις των Αρματολών τους οποίους και ήλεγχε ο Αλή πασάς. Στις επαφές που αναπόφευκτα είχαν οι Κλέφτες και οι Αρματολοί, ο Καραϊσκάκης εγκατέλειψε τους Αρματολούς και πήγε με τη μεριά των Κλεφτών. Εντάχθηκε στην ομάδα του Κατσαντώνη ο οποίος εξετίμησε τα προσόντα και τις ικανότητές του και τον έκανε πρωτοπαλικάρο του. Ήταν κατά τη διάρκεια αυτής της συνεργασίας που ο Καραϊσκάκης σκότωσε τον Βελή Γκέκα ο οποίος ήταν το πιο έμπιστο πρωτοπαλικάρο του Αλή πασά γεγονός το οποίο εξόργισε τον Αλή πασά τα μέγιστα.

Τον Οκτώβριο του 1809 ο Καραϊσκάκης εντάχθηκε στα ελληνικά τάγματα που είχαν συστήσει οι Βρετανοί υπό τον Ριχάρδο Τσώρτς για τις επιχειρήσεις τους με σκοπό να εκτοπίσουν τους Γάλλους από τα Επτάνησα. (11)

Κατά το 1808 – 1809 οι δυνάμεις του Αλή πασά, και ενώ ο Κατσαντώνης ήταν άρρωστος προδόθηκε, συνελήφθηκε, και οδηγήθηκε στα Γιάννενα όπου και θανατώθηκε με το πιο φρικτό τρόπο. Κατόπιν αυτού, την αρχηγία της κλέφτικης ομάδας του Κατσαντώνη ανέλαβε ο αδερφός αυτού ο Κώστας Λεπενιώτης. Κράτησε και αυτός μέχρι το 1812 οπότε και αυτός [αυτό-προδόθηκε] αφού προηγουμένως είχε κάνει γνωστή τη θέση του με υποτιμητικά λόγια για τον Αλή πασά, οπότε δολοφονήθηκε και αυτός, στην είσοδο της εκκλησίας που πήγαινε να προσκυνήσει. Όλο το προηγούμενο διάστημα ο Καραϊσκάκης είχε δείξει όλες του τις πολεμικές ικανότητες και αφού έμεινε χωρίς αρχηγό, ζήτησε και ο ίδιος συγχώρεση από τον Αλή πασά ο οποίος και του την παραχώρησε επειδή γνώριζε πολύ καλά τις στρατιωτικές ικανότητες που διέθετε ο Καραϊσκάκης. Έτσι εντάχθηκε και πάλι στις δυνάμεις του Αλή πασά.

Από το 1812 έως το 1815, και ενώ ο Καραϊσκάκης ήταν ενταγμένος στην προσωπική φρουρά του Αλή πασά, παντρεύτηκε την Γκόλφω Ψαρογιαννοπούλου και απέ-

κτησε με αυτήν δύο κόρες. Την Ελενίτσα, την Πηνελόπη, και κάπου δέκα χρόνια μετά απέκτησε τον Σπύρο (τον Μάιο του 1826). Λίγο πριν το θάνατο του Αλή πασά, ο Καραϊσκάκης φυγάδευσε την οικογένειά του στη νήσο Κάλαμο της Λευκάδος. **Τον Ιανουάριο του 1821 ο ίδιος έλαβε μέρος στη σύσκεψη της Λευκάδας** στην οποία συμμετείχαν πολλοί στρατιωτικοί αρχηγοί για την προετοιμασία της εξέγερσης στη Στερεά Ελλάδα. Σχεδόν αμέσως μετά εγκατέλειψε και ο ίδιος την Αυλή του Αλή πασά και προσχώρησε στις επαναστατικές δυνάμεις των Ελλήνων χωρίς όμως να κόψει τελείως τους δεσμούς του με τις δυνάμεις του Σουλτάνου. (Άφησε δηλαδή μια πόρτα ανοιχτή για κάθε ενδεχόμενο). (12)

Στις 30 Μαΐου, το 1821, ο Καραϊσκάκης με 40 μόνο Έλληνες επιτέθηκε στους Τούρκους στο Χωριό Κομπότι κοντά στην Άρτα. Η επίθεση αποκρούστηκε αλλά επαναλήφθηκε στις 8 Ιουνίου όποτε οι Έλληνες νίκησαν ενώ ο Καραϊσκάκης πληγώθηκε και αποσύρθηκε για θεραπεία στο Λουτράκι της Κατούνας στις νότιες ακτές του Αμβρακικού. **Το Σεπτέμβριο του 1821 επέστρεψε στην Άρτα** και μαζί με τον Μακρυγιάννη και άλλους οπλαρχηγούς κατέλαβαν την πόλη αυτή σε συνεργασία με τους Αρβανίτες. (13)

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ ΑΠΟ ΤΟ 1821 ΚΑΙ ΜΕΤΑ

Κάνουμε εδώ μια εν τάχει περιγραφή της αγωνιστικής διαδρομής του εν λόγω ήρωα.

Προεπαναστατικά, ο Καραϊσκάκης συμμετέχει τον Ιανουάριο του 1821, στη σύσκεψη της Λευκάδας όπου αποφασίστηκε να ενθαρρύνουν την εξέγερση των κατοίκων [και] στη Στερεά Ελλάδα κατά των Οθωμανών..

Από τις 30 Μαΐου έως τις 8 Ιουνίου το 1821 διεξήγαγε μάχες [κατά των Τούρκων:] και τραυματίζεται οπότε και αποσύρεται στο μοναστήρι της Προυσιώτισσας για θεραπεία.

Τον Απρίλιο του 1821 ο Καραϊσκάκης πήγε στη Λευκάδα, στη Βόνιτσα για να οργανώσει τον Ξεσηκωμό της περιοχής. Τον επόμενο μήνα μαζί με άλλους οπλαρχηγούς της Δυτικής Στερεάς. Στις 30 Μαΐου ο Καραϊσκάκης με 40 μόνο Έλληνες επιτέθηκε στους Τούρκους στο Χωριό Κομπότι. Η επίθεση [αποκρούστηκε αλλά] επαναλήφθηκε στις 8 Ιουνίου όποτε οι Έλληνες νίκησαν. Στη μάχη αυτή ο Καραϊσκάκης πληγώθηκε και αποσύρθηκε για θεραπεία όπως αναφέρθηκε παραπάνω. **Το Σεπτέμβριο του 1821** επέστρεψε στην Άρτα και μαζί με τον Μακρυγιάννη και άλλους οπλαρχηγούς κατέλαβαν την Άρτα σε σύμπραξη με τους Αρβανίτες. (21) και (22) Αργότερα εμφανίζεται να συμμετέχει στην Επανάσταση με τους άνδρες του τον Φεβρουάριο του 1822 δείτε πηγές 5 έως 9 σ. 64 -68.

Στη συνέχεια το Σεπτέμβριο του 1822 διεξάγει ενδοσυγκρουσιακές μάχες με

τον Ιωάννη Ράγκο για το ποιος από τους δύο θα επικρατήσει και θα ελέγξει την περιοχή των Αγράφων. Οι οθωμανικές αρχές είχανε, λίγο πριν, διορίσει τον Καραϊσκάκη ως νόμιμο κληρονόμο μετά την αδυναμία των Μπουκουβαλαίων να διατηρήσουν τον έλεγχο στην περιοχή των Αγράφων. Ο Πρόεδρος της τότε Ελληνικής Διοίκησης όμως, διόρισε τον Ιωάννη Ράγκο ακριβώς για τον ίδιο σκοπό. Αυτός ο ετερογενής διορισμός αποτέλεσε και το αίτιο μιας μακρόχρονης αντιπαράθεσης των δύο ανδρών και των υποστηρικτών τους η οποία κράτησε μέχρι το 1827 και έβλαψε ποικιλοτρόπως την πορεία και την αποτελεσματικότητα της Επανάστασης. Θα μπορούσε κανείς να πει ότι η αντιπαράθεση αυτή, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, αποτέλεσαν και το σπόρο των εμφύλιων συγκρούσεων που γνώρισαν οι Έλληνες κατά τη διάρκεια της Επανάστασης και πέρα από αυτή.

Ο Καραϊσκάκης εμφανίζεται να συμμετέχει ενεργά στον Αγώνα της Απελευθέρωσης όταν ο Ν. Στουρνάρης, **τον Φεβρουάριο του 1822** αποστέλλει γράμματα σε μερικούς οπλαρχηγούς συμπεριλαμβανομένων και τους Καραϊσκάκη και Βλαχόπουλο προτρέποντάς τους να κρατήσουν τις θέσεις τους όσο πιο δυνατά μπορούν. 25 Φεβρ. από το Βραχώρι και 10 Δεκεμβρίου 1822 από το Μεσολόγγι (23)

Στις 15 Ιανουαρίου το 1823 ο Καραϊσκάκης σημειώνει μεγάλη νίκη κατά των Τούρκων στη Μάχη της Κορομηλιάς κοντά στον Σοβολάκου καθώς επίσης και στην Κερασιά Αγράφων. (24) Δείτε έγγραφο Νο. 5 της 16 Μαΐου το 1823. σελ.79 - 80 Σε άλλη επιστολή, ο Στουρνάρης απευθύνεται προς τον Μάρκο Μπότσαρη και του εξηγεί ότι δεν κατάφερε να του γράψει νωρίτερα διότι συμμετείχε σε πολλές μάχες. Ακολουθεί επιστολή του Μάρκου Μπότσαρη στις 21 Μαΐου το 1823 (25) έγγραφο 7 σελ. 81- 82) από την πόλη Γουριά προς τους Αρμυστές της Δυτ. Στερεάς τους οποίους καλεί να συναντηθούν στα Καλύβια μαζί με τον Καραϊσκάκη. (26) (δείτε επ' αυτού τα έγγραφα 5,7,11,14,15,21, σχετικά με τις δραστηριότητες ορισμένων οπλαρχηγών)

Στα μέσα του 1823 ο Καραϊσκάκης προάγεται από την τότε Διοίκηση σε Στρατηγό και λίγο καιρό αργότερα αρρωσταίνει και πάλι από την πάθησή του. (27)

Την 1^η Απριλίου το 1824 (ημέρα Μ. Τρίτη, σύρεται σε στρατοδικείο που διεξήχθη εντός της εκκλησίας της Παναγίας, με μια χαλκευμένη κατηγορία για δήθεν εσχάτη προδοσία). Την επόμενη ημέρα εκδόθηκε η καταδικαστική απόφαση η οποία και του στερούσε όλα τα αξιώματα που είχε έως τότε κερδίσει στα πεδία των μαχών. (28)

Περί τα μέσα του 1824 μεταβαίνει στο Ναύπλιο να δηλώσει υπακοή στην ελληνική Διοίκηση και ζητάει συγχώρεση. Συγχρόνως εκδηλώνει την πρόθεσή του να συμμετάσχει με τους άνδρες του στην εκδίωξη του Ιμπραήμ από την Πελοπόννησο. (Στις 15 Ιουνίου ο Μήτσος Κοντογιάννης, ο Δήμος Σκαλτσάς, και ο Ανδρέας Καραϊσκος ζητάνε την κατανόηση της Διοίκησης για το θέμα του Καραϊσκάκη). (29)

Το Δεκέμβριο του 1824, κάπου 7 μήνες μετά την καταδικαστική απόφαση, ο Καραϊσκάκης αποκαθίσταται βαθμολογικά σε όλα τα στρατιωτικά του αξιώματα και συμμετέχει με τα στρατεύματά του στην Εκστρατεία της Πελοποννήσου για να βοηθήσει τους Κυβερνητικούς εναντίον του Ιμπραήμ. (30)

Στις 7 Απριλίου το 1825 λαμβάνει μέρος στη Μάχη στο Κρεμμύδι όπου οι ελληνικές δυνάμεις ηττήθηκαν. (31) Τον Μάιο του 1825 φθάνει στο Δίστομο όπου και αποτρέπει την κατάληψη του χωριού αυτού από τις εχθρικές δυνάμεις. (32)

Τον Ιούλιο το 1826 ο Καραϊσκάκης διορίζεται αρχιστράτηγος της Ρούμελης και από τις 4 έως τις 6 Αυγούστου του ίδιου έτους (1826) ο Καραϊσκάκης μάχεται σθεναρά και αναγκάζει τους Τούρκους σε υποχώρηση στη Μάχη στο Χαϊδάρι. Στις 19 Αυγούστου 1826 ο Γ. Κ. έμαθε για το θάνατο της συζύγου του αλλά μένει στη θέση του μαχόμενος (33)

Από τις 18 έως τις 24 Νοεμβρίου το 1826 ο Καραϊσκάκης διεξάγει σκληρή μάχη με τους Τούρκους οι οποίοι κλείνονται στον Αηλιά της Αράχovas και τελικά σφαιριάζονται από τους Έλληνες. (34)

Στις 28 Φεβρουαρίου το 1827 σημειώνει ακόμα δύο νίκες. (Μία στις 4 Μαρτίου, στο Κερασίσι, και μία στις 13 Απριλίου στη Μάχη με τους Αλβανούς στο Μοναστήρι του Α-η Σπυρίδωνα στον Πειραιά όπου υπεύθυνος της μάχης ήταν ο Μακρυγιάννης. Οι παραδοθέντες Τουρκαλβανοί σφαγιαστήκαν ενώ οδηγούνταν στο τουρκικό στρατόπεδο από Έλληνες και διεθνείς παρατηρητές, όπως είχε συμφωνηθεί να παραδοθούν. (35)

Στις 22 Απριλίου το 1827, την παραμονή της γιορτής του, στην προσπάθεια να αποτρέψει μια «τυχαία:» σύγκρουση ελληνικών και τουρκικών κοντινών μεταξύ τους φυλακίων, τραυματίζεται και λίγες ώρες αργότερα αφήνει την τελευταία του πνοή, αφήνοντας πίσω του ημιτελές το έργο (ή τον Αγώνα της Επανάστασης). Αφησε επίσης δύο κόρες και ένα γιο τελείως ορφανά. δείτε τα παραπάνω αναφερόμενα έγγραφα. (36)

Μετά από δυο μέρες (**στις 25 Απριλίου 1827**) οι Ελληνικές Δυνάμεις υπέστησαν την χειρότερη ήττα όλων των εποχών (στη Μάχη του Ανάλατου). Χάθηκαν πάνω από 1500 αγωνιστές μαζί με τους καλύτερους και γενναιότερους αξιωματικούς που διέθετε το ελληνικό στράτευμα. [*](37) Αυτός ήταν ο Καραϊσκάκης και αυτή ήταν η συμμετοχή του στον Αγώνα για Ελευθερία και Ανεξαρτησία η οποία, κατά τον συγγραφέα, δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. (δείτε επίσης σχετικό έγγραφο. περί του θανάτου και της Διαθήκης του Γ. Κ.) 362 +

Οι παραπομπές που ακολουθούν, σχεδόν όλες, παραπέμπουν στον συγγραφέα του Ιστορικού περιεχομένου πονήματός του με τον τίτλο που αναγράφεται σε κάθε παραπομπή και ήταν αναγκαίο αυτό να γίνει επειδή σχεδόν ολόκληρο το υλικό που

χρησιμοποιήθηκε για την ανάδειξη του ήθους και του χαρακτήρα του Γεωργίου Καραϊσκάκη προέκυψε από τη δική του έρευνα. Λόγω της εκταταμένης εργασίας, παραλείψαμε το κεφάλαιο για τον χαρακτήρα του Καραϊσκάκη, το οποίο θα φιλοξενηθεί σε άλλη έκδοση.

Τα στοιχεία της έρευνας αυτής προέρχονται από τα παρουσιαζόμενα έγγραφα αλλά και από μια πολύ εκτεταμένη σχετική βιβλιογραφία η οποία φυσικά λήφθηκε υπόψιν και κρατήθηκαν ξεχωριστές σημειώσεις από τη Βιβλιογραφία που ερευνήθηκε και αναφέρεται σε ορισμένες παραπομπές. Δείτε σελ. 118 έως 121. (η «Βιβλιογραφία» του βιβλίου του συγγραφέα καταγράφεται στις **σ. 719 – 721**).

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

- (1) Διονύσιο Χαλαλάμπους (Μητροπολίτης Λαρίσης) γνωστός και ως Φιλόσοφος, από την Παραμυθιά Ιωαννίνων (ή από την Αβδέλα Γρεβενών γδάρθηκε ζωντανός από τους Τούρκους το 1611 στα Ιωάννινα. (πηγή Νέα Δομή τ. 10 σ. 176)
- (2) Δασκαλογιάννης Πάννης (ή Δασκαλογιαννάκης) από τα Σφακιά Κρήτης το 1770 επαναστάτησε κατά των Τούρκων με τα Ορλοφικά και γδάρθηκε ζωντανός στις 17 Ιουνίου το 1771, στην Πλατεία Ατ' Μειντάν στο Ηράκλειο ενώπιον των κατοίκων της πόλης (πηγή Νέα Δομή τ. 9, σ. 265.
- (3) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 35, υποσημ. 39.
- (4) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 35, υποσημ. 39.
- (5) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 35, υποσημ. 39.
- (6) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 41-42, υποσημ. 34. Παραπομπή Π. Λ. Μ. τ. 32, σ. 79 υποσημ. 34.
- (7) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 61-62,. Παραπομπή πηγή 3, «Γεώργιος Καραϊσκάκης κατά τους Πρότερου Βιογράφους. Τα Επίσημα Έγγραφα και άλλας αξιοπιστούς εκδόσεις. Αθήνα 1867.
- (8) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 64-65, υποσημ. Παραπομπή στην πηγή 7 Π. Λ. Μ. τ. 32, σ. 79.
- (9) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 61-62,. Παραπομπή πηγή 3, «Γεώργιος Καραϊσκάκης κατά τους Πρότερου Βιογράφους. Τα Επίσημα Έγγραφα και άλλας αξιοπιστούς εκδόσεις. Αθήνα 1867.
- (10) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 64-65, Παραπομπή πηγή 7 Π. Λ. Μ. τ. 32, σ. 79.
- (11) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 64-65, Παραπομπή πηγή 7 Π. Λ. Μ. τ. 32, σ. 79.
- (12) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 64-65, Παραπομπή πηγή 7 Π. Λ. Μ. τ. 32, σ. 79.
- (13) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 64-65, Παραπομπή έγγραφο 67 [51] 28-2-1825 σ. 152 - 153.
- (14) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 64-65, έγγραφο 5, 16-5-1823 σ. 35-37. Παραπομπή Ν. Κασομούλης (Απομνημονεύματα της Επανάστασης των Ελλήνων 1821 – 1833.
- (15) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 34-44, Παραπομπή στις σχετικές με το θέμα πηγές, 1 έως 10.
- (16) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 34-44, Παραπομπή στο έγγραφο 267, σ. 354, έγγραφο 310, σ. 393, έγγραφο 311, σ. 394.
- (17) Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 34-44, Παραπομπή στο έγвр. 2, σ. 59. έγвр. 5, σ.79, έγвр. 493 και 494, σ.561-563.
- (18) Ανάμεσα στην πληθώρα των επιστολών και των εγγράφων του Γ. Καραϊσκάκη που αποστέλλει προς τη Διοίκηση, την Συνέλευση των Ελλήνων, τους στρατηγούς και άλλους οπλαρχηγούς, προς τις Φιλελληνικές Οργανώσεις και στους επικεφαλής κρατών διάχυτο είναι το πνεύμα των ανησυχιών και του ενδιαφέροντος για την έκβαση του αγώνα και για την απελευθέρωση της πατρίδας. Σχετικά με αυτό το πνεύμα είναι και τα παρακάτω έγγραφα: 225, 227, 231 έως 234, 236 έως 238, 241, 245, 246, 255*, 258, 261 έως 265, 267*, 274 έως 277, 280, 284, 310*.

- (19) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 34 -44, Παραπομπή στις πηγές 5 έως 9 σ. 64 έως 68.
- (20) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. σ. 34 -44, Παραπομπή στις πηγές 5 έως 9 σ. 64 έως 68.
- (21) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. έγγραφα 2 και 3 σ. 75-78,
- (22) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. έγγραφο 5 σ. 79-80,
- (23) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. Έγγραφο 7, σ. 81-82,
- (24) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. Έγγραφο 5,7, 11, 15, 21 σ. 75-78,
- (25) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. Έγγραφο 17, σ. 101-102, και υποσημ. 100.
- (26) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. Έγγραφα 24, 25, 26, σ. 115-116.
- (27) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. Έγγραφα 24, 25, σ. 115.
- (28) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. Έγγρ 24, 25, 26, 27, 30,31, 35, 36, 38, 39, 46, 48, 50, 56, 60, 61, σ. 115.
- (29) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. Έγγραφα 335,356, σ. 338,έως 341.
- (30) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. Έγγραφα: 66, 67, 68, 72, 77, 79, 106, 109,
- (31) Δείτε Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. Έγγραφα: 193 [172] της 15 Αυγούστου 1826 σ. 274 – 276.
- (32) Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. Έγγραφα: 166, 168, 182, 188, 190, 191, 192, 198, 199, 200, 201, 202, 205, 206, 211, 225, 232, 233, 236, 236.
- (33) Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. Έγγραφα:342, 343, 344, 345, και 355.Επίσης πηγή 4 σ. 171.
- (34) Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. Έγγραφα: 240, 242, 243, 258, 260, 262, 263, 267, 268, 280, 282, 284, 285, 290, 303, 310, 362, 364, 367, 370, 374, 375, 387, 388, 389, 390.
- (35) Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος» (Επιστολές και Έγγραφα της Οικογενείας του) Λάρισα 2020. Έγγραφα: 355 έως και το 365 τα οποία αφορούν τον θάνατο του Γεωργίου Καραϊσκάκη.
- (36) Δείτε πηγή 1 η «Μοιραία Συμπλοκή». σ. 55.
- (37) Δείτε έγγραφα 335 έως 365 καθώς και τα σχετικά έγγραφα περί του Θανάτου του Καραϊσκάκη και τη Διαθήκη αυτού.

Ονόματα πιθανής εντοπιότητας περιοχής των Αγράφων.

Μία πηγή εντοπισμού γνωστών (ή άγνωστων) ονομάτων που μπορεί να προέρχονται από απλούς αγωνιστές, οπλαρχηγούς, αξιωματικούς, και κυβερνητικούς αξιωματούχους της περιόδου 1818 – 1878 καταγράφονται στον κατάλογο των ονομάτων στις σελίδες του ιστορικού πονήματος του Αλέξη Κ. Γαλανούλη με τίτλο: Γεώργιος Καραϊσκάκης: «Αρχή και Τέλος» Επιστολές και Έγγραφα της οικογένειάς του. Πολλά από τα παρακάτω επώνυμα απαντώνται στα χωριά των Αγράφων, μεταξύ των άλλων στα χωριά της λίμνης Πλαστήρα

1. Γούλα Σερμιγκιώτη (και Γούλα Πλακωτού) σελ. 306+329
2. Κυριαζής Λαμποβίτης 330
3. Ιωάννης Ζαρκαδούλης (Ζαρκαδούλας;) " "
4. Παναγιώτης Ταμανιάς (Τσιαμανιάς;) " "
5. Παναγιώτης Γαλανόπουλος 331
6. Στάθης Κατσιογιάννης 136

7. Χατζημιχάλης (Ιταλιάνου)	137
8. Ζαχαράκης Γιολδάσης	138
9. Γιαννάκης Ραϊκος	" "
10. Δημήτριος Σακελλάρης	142
11. Κώστας Σαδήμας (Σιαδήμας; ή Τσιαδήμας;)	" "
12. Δημήτριος Γεροστάθης.....	144
13. Αναγνώστης Μαραθιώτης	152
14. Σακελλάριος.....	166
15. Χρ. Καλαμπόκης.....	174
16. Νικόλαος Λάμπρου	" "
17. Γιωργάκης (Γεωργάκης) Βάγιας	183
18. Γιατράκος.....	191
19. Γεωργάκης Μήτρος Βάγιας	209
20. Ιωαννούλης (Γιαννούλης) Ν. Νάκου	261
21. Γ. Μαυρομάτης.....	" "
22. Βελισάριος Πασχάλης	" "
23. Π. Αν. Καψάλης	" "
24. Γ. Σταύρου.....	" "
25. Κώνστ. Γουβέλης (Γκουβέλης;).....	" "
26. Αποστόλης Τζούκας (Τσιούκας ή Ζούκας;)	" "
27. Αθανάσιος Γάτου	358 1191
28. Μιχάλης Φούρλα	380
29. Γιαννάκος (Γιαννακός;).....	" "
30. Γιάννης Αγραφιώτης	" "
31. Κώστας Στουρνάρας (Στουρνάρης;).....	" "
32. Καραγιάννης Μπουμπούλη (Μουρμπούλη;)	" "
33. Χρήστος Καλαντζάρας (Καλαντζής;)	1192
34. Χρήστος Βάγιας	" "
35. Αντώνης Πασιαλής (Πασσαλής;)	1193
36. Απόστολος Τζούκας (Ζούκας;)	365 1246
37. Πανταζής Γεωργαντάς	1269
38. Σακελλάριος Παπαπέτρος	" "
39. Γεώργιος Σταυράκογλου	1314
40. Γιάννης Φραγκίστας.....	385 1322
41. Μήτρος Σκυλοδήμος	386 1333
42. Μήτρος Αγραφιώτης	" "
43. Α. Τζιώλος (Τζιώλας;)	387 1337
44. Σακελλάριος Ζαγόρης	394 1365

45. Μαραθιώτης Αλέξιος	Βιβλίο 31	120
46. Τζιμογιάννης (Τσιμογιάννης).....	" "	" "
47. Λουκάς Βάγιας	Βιβλίο 31	" "
48. Χρήστος (ή Χρίστος) Βάγιας	" "	" "
49. Αθανάσιος Γάτος	"	351
50. Αθανάσιος Κελεπούρης.....		347 (520)

Σημ.: Ο Αθαν. Κελεπούρης εμφανίζεται να λαμβάνει πιστοποιητικό, από τον Χριστόδουλο Χατζηπέτρο, ότι υπηρέτησε υπό τις οδηγίες του Γ. Καραϊσκάκη. Για τον αγωνιστή αυτόν, η εφημερίδα «Ήλιος» έγραφε στις 2 Δεκεμβρίου το 1855: «Απεβίωσε ο γέρον Κελεπούρης προχθές λοχαγός της Φάλαγγος εις ηλικίαν **110 ετών**. **Ο γέρον** ήν εις **ο εκ των** αρματωλών του παρελθόντος αιώνας υπό τον megάφημον Κατσαντώνη» σελ. 386

Σημείωση: Ακολουθούν ονόματα προερχόμενα από το «ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ 1821 (γραμμάτων) Για την ανεύρεση των ονομάτων αυτών, ο αναγνώστης παραπέμπεται στην αλφαβητική σειρά των ονομάτων του αναφερόμενου λεξικού όπου και αναφέρονται περισσότερα στοιχεία για τον κάθε αγωνιστή.

51. Κονιάρης (ή Κονιάρος)
52. Κουτσονίκας
53. Κυριζής Χρήστος
54. Λιδωρίκης Αναγνώστης
55. Λιούμης Γεώργιος
56. Ραζηκότσικας Θανάσης
57. Μηλιώνης (ή Μηλιόνης)
58. Ράγγος Γιαννάκης
59. Σαρής Νικόλαος
60. Σιαδήμας (ή Σαδήμας)
61. Σκουφάς Νικόλαος
62. Σταύρου Γεώργιος
63. Στο(υ)ρνάρης Γεώργιος
64. Στουρνάρης Γεώργιος
65. Τσάκο(α)ς Θανάσης
66. Τσέλιος Δήμος
67. Τσόγκας Γεώργιος
68. Τσολάκογλου Δημήτριος (αρχιπροεστός Αγράφων)
69. Φαρμακίδης Θεόκλητος
70. Φωτομάρας Χρή(ι)στος

71. Χασιώτης Γεώργιος, αδερφός του Κατζ(ι)αντώνη
72. Χατζηπέτρος
73. Χριστήδης Δημήτριος
74. Αλεξανδρής Κωνσταντίνος
75. Τριανταφύλλου (ή Τρριανταφυλλίνας)
76. Καλαντζής Κωνσταντίνος
77. Γιωργαντάς Αντώνιος
78. Αντωνάκης Γεώργιος
78. Βάγιας Θανάσης
79. Βουδ(Μπου)ούρης Βασίλειος
80. Γαζής Ανθιμος
81. Γαλάνης (Μεγα)Πάνος
82. Γαλανόπουλος (;)
83. Γάτος Σταύρος
84. Γιαννιώτης Πάνος (ακόλ. του Οδυσσέα Ανδρούτσο)
85. Γιαννούλης Ευγένιος
86. Γιολν(τ)δάσης)
87. Γ(κ)ουβέλης Ανασ, (Απόστ, Γεώργιος, Κων/νος,)
88. Γούλας (από τα Άγραφα).
88. Καζάσης Συμεών
89. Καλα(ν)τζής Δημήτριος
90. Καν(ν)αβός Αναγνώστης, Γεώργιος, (Κράβαρα).
91. Κασίκας Αργύρ. Γεώργιος, Δημήτριος, Ισίδωρος
92. Κατσούγιας Αθανάσιος
93. Καψιμάλλης Γεώργιος (αδερφός του Στρατηγού Μακρυγιάννη).

Πηγή: Αλέξης Κ. Γαλανούλης «Γεώργιος Καραϊσκάκης: «Αρχή και Τέλος» Επιστολές και Έγγραφα της οικογένειάς του», Λάρισα, 2020.

Ο Καραϊσκάκης στα Θεσσαλικά Άγγραφα το 1823

Από τα «Στρατιωτικά Ενθυμήματα» του Νικολάου Κασομούλη¹

Επιμέλεια-Επιλογή κειμένων-Σχόλια:

Λάμπρος Γριβέλλας, Ερευνητής της Τοπικής Ιστορίας-Συγγραφέας

Το μείζον πρόβλημα με την καταγραφή των πεπραγμένων από τους αγωνιστές του '21 είναι η αξιοπιστία με την οποία αυτά αποδόθηκαν. Και αυτό δεν συνέβη πάντοτε ηθελημένα. Ακόμη και βιογράφοι μεγάλων ανδρών του αγώνα, πολλοί από τους οποίους υπήρξαν και συναγωνιστές τους, αν συνέγραψαν τη βιογραφία τους έπειτα από πολλά χρόνια, συμπλήρωσαν τα κενά της μνήμης τους με στοιχεία που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

Αυτό δεν συνέβη με τα «Στρατιωτικά Ενθυμήματα» του Νικολάου Κασομούλη, κυρίως σε όσα έγραψε για τον Καραϊσκάκη. Πρώτον διότι ο Κασομούλης συνέγραψε ο ίδιος τις «ενθυμήσεις» του από τον αγώνα, σε ηλικία 45 περίπου ετών, μεταξύ των ετών 1832-1841, λίγα χρόνια μετά το θάνατο του Καραϊσκάκη, που η μνήμη δεν αφήνει κενά, και δεύτερον διότι τα «Στρατιωτικά Ενθυμήματά του» πέρασαν από την κριτική βάσανο του μεγάλου ιστοριοδίφη μας Γιάννη Βλαχογιάννη. Ένας ακόμα λόγος που συνηγορεί στη γνησιότητα των κειμένων είναι το γεγονός ότι ο Κασομούλης δεν έτρεφε ιδιαίτερος φιλικά αισθήματα για τον Καραϊσκάκη, γεγονός που δηλοί ότι τα όσα επαινετικά γράφει για τον ήρωα ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Όπως γράφει ο Κων/νος Δημαράς «ο Κασομούλης αποτυπώνει ανάγλυφα την καθημερινότητα των αγωνιστών του 1821 και την ατμόσφαιρα εντός της οποίας εκινήθησαν».

Στο στρατόπεδο του Καραϊσκάκη στην Καστανιά

Μετά την αποτυχία της επανάστασης στη Μακεδονία, ο Κασομούλης, με Σιατιστινούς αγωνιστές, ήλθε στη Θεσσαλία και συνεργάστηκε με το Νικόλαο Στορνάρη και με τον Καραϊσκάκη. Μέσω Αγράφων, κατευθυνόταν προς τον Ασπροπόταμο για να συναντήσει τον Στορνάρη. Στην Καστανιά του τ. Δήμου Ιτάμου βρήκε στρατοπεδευμένον τον Καραϊσκάκη. Γράφει στα «Ενθυμήματά του»:

«Από Φουρνά μετέβημεν εις Κλειτσόν και εκεί είδα τα ίδια. Το εσπέρας εφθάσαμεν εις Καστανιάν, όπου ήτο στρατοπεδευμένος ο Καραϊσκάκης με έως τετρακοσίους στρατιώτας. Έδωσεν τα γράμματα ο Γαλλής, επαρουσιάσθημεν και ημείς. Μας διώρισεν αμέσως κατάλυμα και εμένα με εβάσταξεν εις τον δείπνον. Η δραστηριότης του, το οξύθυμον, το προβλεπτικόν του και το παρρησιαστικόν του εις το να δίδει απολογίας τόσον εις τα αναφοράς των στρατιωτών όσον και των επαρχιω-

1. Κασομούλη Νικολάου, «Στρατιωτικά Ενθυμήματα». Εισαγωγή-Σχόλια: Γιάννη Βλαχογιάννη.

τών έδειχναν τον μέγα άνδρα, όστις μίαν ημέραν έπρεπε να φανεί, καθώς εφάνη.

Περίεργος να μάθει όλην την εσωτερικήν κατάστασιν του κέντρου, άκουσε με μεγάλην προσοχήν όσα του εδιηγήθην μετά το δείπνον, από καλοσύνην του. Με ερώτησε οποίον σκοπόν είχα. Του εξήγησα ότι θέλω μεταβεί εις τον Στορνάρην, να εξετάσω δια την οικογένειάν μου, τι έπαθεν και να ζητήσω και τα άρματα. Με επρόβαλεν, αν θέλω να μείνω μαζί του και όλα τα επρόβλεπεν αυτός, όπου είχε καλύτερα τα μέσα των ανταποκρίσεων, και ένεκα της επιρροής όπου απέκτησεν δια της σπάθης του και εις τους Τούρκους και ραγιάδες.

Είχε γραμματέα κάποιον Γαζήν Δελβινακιώτην, αρμόδιον κατά πολλά εις αυτόν, διότι δυσκόλως θα ημπορούσε ο τυχών μερικά ιδιώματά του. Δεν ηθέλησα να τον υποσχεθώ ούτε να μείνω, ούτε αν θέλω επιστρέψει εις αυτόν, παρά άφησα τα πράγματα εις την περίστασιν.

Με είπεν ότι «*όποτε αγαπάς, το κατάλυμά σου είναι ανοιχτόν, και τράβα τα ίσια...*»

Εις εκείνην την περίστασιν διοργάνωσε την Δημογεροντίαν των Αγράφων και εσύστησε τράπεζαν οικονομικήν των εσόδων και εξόδων. Επίτροπον εις την ληψοδοσίαν είχε διορισμένον τονλογιότατον Κερασοβίτην, όστις εχαίρετο όλην την υπόληψιν της επαρχίας και την εμπιστοσύνην του».

Ο Καραϊσκάκης «οχυρώνεται» στα Άγραφα

Το 1823, μετά από την περιώνυμη «δίκη» για προδοσία, ο Καραϊσκάκης αποσύρεται στα Άγραφα. Οχυρώνεται —κυριολεκτικά— στο αρματολίκι του, και βλέπει όλους ως επίβουλους εχθρούς, ταγμένους από τον Μαυροκορδάτο για να τον εξοντώσουν. Ο μόνος τον οποίο εμπιστεύεται είναι ο καπετάν Νίκος Στορνάρης. Όταν ο Κίτσοσ Τζαβέλλας με τριακόσιους Σουλιώτες πέρασε στον Ασπροπόταμο, ο Καραϊσκάκης θορυβήθηκε, διότι τους θεώρησε ως απεσταλμένους του Μαυροκορδάτου για να τον δολοφονήσουν. Έτσι εξηγούνται και τα παρακάτω γράμματά του.

Γράμμα του Καραϊσκάκη

προς τον καπετάν Νίκο Στορνάρη

«Αδελφέ, καπετάν Νικόλα. Είδα όσα με γράφεις περί της εισβολής των κερατάδων. Στείλε τους το εσώκλειστον (γράμμα), ετοίμασε τους συντρόφους σου, και το γιόμα είναι αυτού.

Καραϊσκάκης»

Το γράμμα του Καραϊσκάκη προς τους Σουλιώτες²

«Κίτσιο Τσιαβέλλα και λοιποί. Έμαθα το απέρασμά σας εις Ασπροπόταμον. Πού πάτε κλέφτες, λησταί της πατρίδος και προδότες, παλιοτσάρουχα; Τριακόσιοι άνθρωποι θα μας φέρουν την ελευθερίαν; Ή θαρρείτε, δεν ηξεύρομεν τους σκοπούς σας; Επουλήσατε

2. Δεν ήταν μόνο ο Καραϊσκάκης που δεν επιθυμούσε την παραμονή των Σουλιωτών στα Άγραφα, αλλά και ο Στουρνάρης και άλλοι καπεταναίοι, διότι οι Σουλιώτες, δυστυχείς και ρακενδυτοί, στήριζαν την επιβίωσή τους στη λεηλασία.

την πατρίδα σας, προδότηι, και τώρα τρέχετε εδώ κι εκεί και χαλάτε τον κόσμο. Όχι, αν είναι το ρωμαίικο να μας το φέρετε εσείς, δεν το θέλομεν. Έχομεν και στράτευμα και άλλες δυνάμεις, όταν μας διορίσει το Έθνος, να βαρέσωμεν. Δια τούτο, άμα λάβητε το παρόν γράμμα, αμέσως να φύγετε, διότι να μη μας κάνετε απίστους².

20 Απριλίου 1823

Καραϊσκάκης»

Οι Τούρκοι στη Νευρόπολη

Τον Ιούλιο του 1823 δυο τούρκοι πασάδες εξορμούν στα Άγραφα και στρατοπεδεύουν στη Νευρόπολη. Ο Καραϊσκάκης έχει εγκαταστήσει το στρατόπεδό του στην Οξυά και ετοιμάζει την αντεπίθεσή του.

«Διαίρεσε τακτικά τον στρατόν, ώστε να εισπηδήσουν από τρία μέρη απάνω τους. Αυτός εστάθη εις το μέσον. Οι Τούρκοι πρώτον δειλιάσαντες, τους καρτέρεσαν εις τα οχυρώματά των, έχοντες και ιππικόν, εβοηθήθησαν —κάμπος ων- έδιωξαν την δεξιάν πτέρυγα, όπου εδιοικούσε ο (Γιάννης) Φραγκίστας. Βαλόντες εις αταξίαν το κέντρον και το αριστερόν, οπισθοδρόμησεν ο Καραϊσκάκης με κίνδυνον της ζωής του. Εβράδιασεν και η νυξ διεσκέδασεν την λύπην του.³ Ετοποθετήθη (παλιν) εις την Οξυάν προμηθεύων τας αναγκαίας θροφάς και περίμενεν τας επικουρίας να κάμει και δεύτερον κίνημα.

Οι Στουρναραίοι, αφού ασφάλισαν τας φαμελιάς των, και είδεν ο (Ν) Στορνάρης ότι οι Τούρκοι συγκεντρώθησαν εις Νευρούπολιν, έπεμψεν βοήθειαν με τον αδελφόν του Στέργιον και τον Αναγνώστην Ζαρκαλήν με έως τριακόσιους. Το στρατόπεδον ημέραν παρ' ημέραν ηύξανεν και συστήθη έως 4.500 στρατιώτας καλούς.

Ενώ ο Καραϊσκάκης ετοιμάζεν το κίνημα, ιδού ένας πεζός από τον Σιλιχτάρην (Μπόδαν) με γράμμα του προς τον Καραϊσκάκην, γράφων ότι το κίνημα τούτο δεν ήτο με την θέλησίν του, ήτο από λάθος και ό,τι έγινε (τώρα) έγινεν, να αναλάβει την θέσιν του εις την επαρχίαν και να σκορπίσει τας επικουρίας.

Οι Τούρκοι έλαβαν ανάγκην (αποστολής) βοηθητικού σώματος εις το Τρίκερι και έγγραφον προς τον Σιλιχτάρην, να κλείσει την ειρήνην με ημάς, και να τρέξει, όσον τάχος, εις βοήθειάν των εκεί».

Ο Ταΐραγας απεστλμένος των Τούρκων

«Ο Καραϊσκάκης, αφού συνεσκέφθη με τους καπεταναίους των σωμάτων, απεφάσισε να δεχτεί την ειρήνην. Οι Τούρκοι έστειλαν στο στρατόπεδό του τον Ταΐραγα να διαπραγματευθεί με τον Καραϊσκάκη διότι ήταν παλιός γνώριμός του. Εν τούττω, έκραξαν και τον Ταΐραγαν.

3. Ο Βλαχογιάννης σημειώνει με αποσιωπητικά την ημερομηνία της επίθεσης, ένδειξη ότι στο αρχικό χειρόγραφο ήταν σβησμένη. Όπως όμως δείχνουν τα γράμματα των οπλαρχηγών προς την κυβέρνηση, αυτή φαίνεται να έγινε μεταξύ 5 και 12 Ιουνίου.

-Έλα, σκατότουρκε, τον λέγει ο Καραϊσκάκης, έλα Εβραίε, απεσταλμένη από τους γύφτους, έλα να ακούσεις τα κέρατά σας -γαμώ την πίστιν σας και τον Μωχάμέτη σας! Τι θαρρεύσετε κερατάδες, είναι ο πόλεμος και τον κινείτε, χωρίς να συλλογισθείτε; Δεν εντρέπεσθε να ζητείτε συνθήκη, με έναν κοτσάμ σκατο-σουλτάν Μαχμούτην —να τον χέσω κι αυτόν και τον βεζύρη σας και τον Εβραίο, τον Σιλιχτάρ, την πουτάνα!

Και άλλας μυρίας αισχρολογίας κατά των Τούρκων και της θρησκείας των. Και όλοι εγελούσαμεν, όπου θύμωμεν πεσμένος εις το στρώμα.

Τον λέγει: Θα σηκωθώ να φάγω κρέας από σένα, βρομερέ, να πάρω το δίκαιόν μου, όπου με την φιλιαν ήλθες εις το στρατόπεδον ίσια, χωρίς να ρωτήσεις, άπιστε, και συ και οι αφεντάδες σου!

-Ε, ωρέ Καραϊσκάκη, λέγει ο Καρταϊρης, φτάνει! Με έβρισες, εμένα και την Τουρκία! Τι θα κάμωμεν, λέγε, και άφησε τα λόγια.

-Να, λέγει ο Καραϊσκάκης, με αυτούς τους πουτζαράδες κάμε συνθήκη! Εγώ είμαι άρρωστος και δεν ημπορώ να ακούγω ταις φλυαρίαις σας.

Ερωτά ο Στορνάρης: Οποία είναι τα ζητήματά σας, Καρταϊρη;

Αποκρίνεται ο Καρταϊρης ότι, οι αγάδες επιθυμούν την ειρήνη του λαού, ότι επιθυμούν την αναμεταξύ σας αγάπην. Και επειδή μερικοί σκανδαλοποιοί ερέθισαν τον Βεζίρη, να γίνει αυτό το κίνημα, διέταξεν, και ο Σιλιχτάραγας και ο Σούλτσιας εκινήθησαν, όμως χωρίς την θέλησίν των. Τώρα, έγγραψαν εις τον Βεζίρη ότι ήτο άδικον το κίνημα τούτο και θέλουν να φέρουν την πρώτην τάξιν. Και είναι και αυτοί μεσάζοντες εις τον σκοπόν της ειρήνης.

-Όλα ψέματα, Καρταϊρη, λέγει ο Στουρνάρης. Την ηύρετε χοντρήν εμπροστά σας και θέλει χοντρύνει ακόμα, και το προβλέπετε, και ζητείτε ειρήνη! Ημείς, πονούντες την πατρίδα και τον λαόν, πάντοτε ενδώσαμε εις τας θελήσεις των αγάδων, όχι από αδυναμίαν μας, αλλά από πόνον προς την πατρίδα μας. Τώρα όμως, καθώς το εκάμετε, ο πόλεμος θρέφει ημάς και βλάπτει υμάς. Τι ειρήνην ζητούν, αφού έκαυσαν τα καλύτερα χωριά του Ασπροπόταμου; Δεν είδαν ότι υποχώρησα δια να μη πειράξουν τον αθών λαόν και τα σπίτια, όπου ήταν κτισμένα προ τριακόσια χρόνια; Τι αφήσετε τώρα εις ταις επαρχίαις με ταις λεηλασίαις σας και τι ζητείτε από τον κόσμον; Ημάς τους αρματολούς, όπου ηθέλατε να εκδικηθείτε, τι κακό μας εκάμετε;»

Η συνθήκη

Εν τούτοις η συνθήκη συμφωνήθηκε και την υπέγραψαν, εκ μέρους όλων, ο Καραϊσκάκης και ο Στορνάρης. Οι Αλβανοί αποσύρθηκαν από τη Νευρόπολη και τον Ασπροπόταμο και ο κατατρεγμένος λαός ξαναγύρισε στα ρημαγμένα χωριά του, για να βρει στάχτες και καπνίζοντα ερείπια.

Καθένας, βέβαια, θα αναρωτιέται τι είδους συνθήκες με τους εχθρούς έκαναν

οι καπεταναίοι των Αγράφων και του Ασπροπόταμου τη στιγμή όπου το επαναστατημένο Έθνος βρισκόταν σε πόλεμο μαζί τους, διεξήγε τον υπέρ πάντων αγώνα, και σ' αυτόν είχε την ανάγκη όλων των τέκνων του. Πολύ περισσότερο δε, αφού ήταν ήδη γνωστό, ότι η συνθήκη θα απελευθέρωνε τις τουρκικές δυνάμεις και θα έφερνε σε δυσχερή θέση τους αγωνιζόμενους στο Τρίκερι και αλλού.

Κατά την άποψή μου, η μόνη πειστική απάντηση βρίσκεται στην ψυχολογική κατάσταση του Καραϊσκάκη. Το 1823 ήταν η πιο δύσκολη χρονιά για εκείνον. Κατηγορήθηκε για προδοσία και κάθισε στο εδώλιο του κατηγορουμένου. Η δίκη-παρωδία δεν ολοκληρώθηκε αλλά οι μηχανορραφίες του Μαυροκορδάτου έπεισαν πολλούς συναγωνιστές του ότι ο Καραϊσκάκης ήταν προδότης της πατρίδας. Καταδιώχτηκε αδίκως και, τέλος, κυριολεκτικά, οχυρώθηκε στα παλιά λημέρια του, στα Άγραφα. Συνέπεια όλων αυτών ήταν να επανέλθει και η παλιά αρρώστια του, εξ αιτίας της οποίας επιδεινώθηκε και η ψυχολογική του κατάσταση. Καθέναν που τον πλησίαζε, τον θεωρούσε εχθρό, απεσταλμένον από το Μαυροκορδάτο, για να τον δολοφονήσει. Τρανταχτό παράδειγμα η επιστολή που έστειλε στους εξαθλιωμένους Σουλιώτες. Η εμμονή του αυτή τον οδήγησε να θεωρεί συνωμότη και τον πιο πιστό συνεργάτη του, τον καπετάνιο Γιάννη Φραγκίστα!

Ενός κακού μύρια έπονται

Ο Καραϊσκάκης κατηγορήθηκε από πολλούς ότι μόνος λόγος που απέτυχε το κίνημα στη Νευρόπολη ήταν η κακή οργάνωση, που ήταν συνέπεια της πρόωρης και βιαστικής επιχείρησης. Το ίδιο κατηγορήθηκε και για το άκαιρο της σύναψης συνθήκης με τους Τούρκους. Οι κατηγορίες δεν είναι αβάσιμες, αλλά πριν τις υιοθετήσουμε πρέπει να λάβουμε υπόψη τις συνθήκες κάτω από τις οποίες πραγματοποιήθηκαν και είναι αυτές που περιγράφονται στην προηγούμενη παράγραφο. Και οι δύο παραπάνω ενέργειες του Καραϊσκάκη οφείλονται στους ίδιους λόγους:

Ο Καραϊσκάκης έβλεπε με καχυποψία τη συγκέντρωση τόσο μεγάλου στρατεύματος (4500 άνδρες) στο στρατόπεδο της Οξυάς και ήταν βέβαιος ότι ανάμεσά τους υπήρχαν και άνθρωποι του Μαυροκορδάτου που απέβλεπαν στην αποτυχία της επιχείρησης ή και στη φυσική εξόντωσή του. Ένας επιπλέον λόγος ήταν ότι διέβλεπε πως, αν τελείωναν οι περιορισμένες ποσότητες τροφών που υπήρχαν, το στρατεύμα θα επιχειρούσε λεηλασία κατά των φτωχών κατοίκων της περιοχής. Αυτοί ήταν οι λόγοι που ώθησαν τον αρχηγό να επιταχύνει το κίνημα στη Νευρόπολη και, μετά από την αποτυχία του, να συνάψει την περιώνυμη συνθήκη με τους Τούρκους, ώστε να διαλύσει εγκαίρως το στρατόπεδο.

Πώς αντιμετώπισε η Διοίκηση τη συνθήκη

Η συνθήκη με τους Τούρκους στα Άγραφα δεν έγινε καμιά προσπάθεια ν' αποκρουφτεί· απεναντίας στις 12-6-1823 οι Νίκος Στορνάρης, Σιαφάκας, Γρηγόρης Λια-

κατάς, Γ, Πεσλής, Νάσιος Μάνταλος και Καραϊσκάκης με γράμμα τους προς τη Διοίκηση εξηγούσαν τους λόγους που τους ανάγκασαν να συνθηκολογήσουν με τον εχθρό. Η Διοίκηση δεν φαίνεται να αντέδρασε, τουλάχιστο με επίσημο τρόπο. Σε δύο λόγους μπορούμε ν' αποδώσουμε τη σιωπή της:

1) Η Διοίκηση γνώριζε ότι επανάσταση οργανωμένη και συστηματική απέναντι στον εχθρό ήταν αδύνατο να γίνει στα Άγραφα τη συγκεκριμένη εποχή, εξαιτίας της δυνατότητας που είχαν οι Τούρκοι να συγκεντρώνουν μεγάλες δυνάμεις και ότι, αν επιχειρούνταν, το βέβαιο αποτέλεσμα θα ήταν η καταστολή της και η καταστροφή του τόπου.

2) Οι καπεταναίοι των Αγράφων δεν ήταν ακόμη ώριμοι να εγκαταλείψουν τα αρματολίκια τους και να αφοσιωθούν σε έναν εθνικό αγώνα. Ο Καραϊσκάκης, κάτω από τις γνωστές συνθήκες που περιγράφηκαν, ήταν προσκολλημένος στα Άγραφα, ο Στορνάρης στον Ασπροπόταμο και άλλοι σε άλλες επαρχίες. Η Διοίκηση το γνώριζε αυτό και, φρονίμως ποιούσα, ανεχόταν την κατάσταση, προτιμώντας να διατηρούνται ανέπαφα τα αρματολίκια, ως εθνικές εφεδρείες, και περίμενε καλύτερες ημέρες. Από την όλη εξέλιξη των πραγμάτων και τον μετέπειτα εθνοσωτήριο ρόλο που έπαιξε ο Καραϊσκάκης στον αγώνα, αποδείχτηκε ότι σ' εκείνη την περίπτωση η Διοίκηση επέδειξε διορατικότητα.

Βοηθήματα

- 1) Αινιάν Δημήτριος: «Ο Καραϊσκάκης». ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Χαλκίδα 1834
- 2) Κασσομούλης Νικόλαος: «Στρατιωτικά Ενθυμήματα». Επιμέλεια-Σχόλια, Γιάννης Βλαχογιάννης
- 3) Παπαρρηγόπουλος Κων/νος: «Γεώργιος Καραϊσκάκης». Αθήναι 1867
- 4) Πέτρου Θεμιστοκλής: «Καραϊσκάκης». Καρδίτσα 1973
- 5) Σταμέλος Δημήτριος: «Ο θάνατος του Καραϊσκάκη». Αθήνα 1985
- 6) Περαιβός Χριστόφορος: «Πολεμικά Απομνημονεύματα». Αθήναι 1836

Σημαία Αγράφων - Αγραφιωτών (καπεταναίων, οπλαρχηγών, κλεφτών, αρματολών)¹

Αγγελής Κ. Δημήτρης. Συγγραφέας. Αντιστράτηγος (ε.α) ΕΛ.ΑΣ.

Εισαγωγή: Μύθος –Μυθοπλασία.

Από εικοσαετία εντοπίζεται η παρουσίαση, σε έντυπα, ιστοσελίδες κ.α. κείμενα, ακόμη και ζωντανά σε παρελάσεις (π.χ. επέτειος εορτασμού των 200ων ετών από το 1821), ή και σε επετειακές ομιλίες και ιστορικούς λόγους, της πρώτης σημαίας (στο τέλος), ως δήθεν σημαία των οπλαρχηγών των Αγράφων.

Τούτο όμως είναι ανιστόρητο και παραπλανητικό, διότι, απλά, αυτή δεν έχει καμία μα καμία σχέση με τ' Άγραφα, αφού είναι η σημαία του περίφημου Λακεδαιμόνιου κλέφτη Ζαχαριά Μπαρμπιτζιώτη (1759—1802)², όπως ατράνταχτα αποδεικνύεται από την πλούσια σχετική βιβλιογραφία, της με αριθμό 2ο σημείωσης.

Πώς προέκυψε το ανιστόρητο:

Να τι έχει συμβεί.

Η παρουσιαζόμενη από τον συγγραφέα κ. Χατζηλύρα Αλέξανδρο - Μιχαήλ³, την Στρατιωτική Επιθεώρηση⁴, τον δημοσιογράφο κ. Κορωναίο Πασχάλη στο περιοδικό Έψιλον της εφημερίδας Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία⁵ κ.π.α., ως σημαία των οπλαρχηγών των Αγράφων, είναι λανθασμένη, και οφείλεται καταφανώς σε αβλε-

1. Το παρόν πόνημα είναι μικρή μόνον περίληψη της κύριας (περίπου 140 σελίδες) μελέτης, που πρόκειται να εκδοθεί απ' τις εκδόσεις "Φάος" και να κυκλοφορήσει σε βιβλίο με τίτλο "Σημαίες Θεσσαλίας - Σημαίες Αγράφων - Αγραφιωτών", όπου παρουσιάζεται το σύνολο του ιστορικού κειμένου, οι δεκαπέντε (15) ανευρεθείσες θεσσαλικές και αγραφιώτικες σημαίες, η βιβλιογραφία- "πηγές", τα δημοτικά τραγούδια κ.λ.π.

2. -Σημαία Ζαχαριά: Κόκκινη-λευκή-μαύρη, με 1 κίτρινο σταυρό και τη φράση «'Η αίμα ή ελευθερία ή θάνατος» -Φραντζής Αμβρ. Επιτομή ιστορίας, τ.Α σ.35-38. -Μαλακάσης Μ. Ο αετός. Γ.Κ. Χούμης, Ελλην. Ημερ. Σύρου, τ.Α', 1870, Παναθήναια, έτ.Γ' 31/1/1903, σ.294-300. -Καμπούρογλου Δ. Ο κλέφτης Ζαχαριάς. Αρμονία, τχ.11/1901, σ.555-560, τχ.12, σ.561-580. -Κανδηλώρος Τ. Ο αματολισμός της Πελ., σ.101-103, 117. -Βλαχογιάννης Γ.Κλέφτες Μοριά, σ.269-281 -Μαζαράκης -Αινιάν Κ. Ι. Σημαίες Ελευθερίας. Συλλογή Εθνικού Ιστορικού Μουσείου. Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος. Αθήνα 1996, σ.ΧΙV' -Αγγελής Κ. Δημήτρης. Ελλήνων Αγώνες Εκκλησίας Μάχες (1191-1821). Κληρικοί στους απελευθερωτικούς πολέμους του Ελληνισμού. Στάση-Δράση-Αντίδραση εκκλησίας. Λατινοκρατία (1191-1669). Τουρκοκρατία (1453-1821). Εκδόσεις Προσκήνιο. Αθήνα 2008, σ.826-829. -Καμπούρογλου Δ. Αρματολοί, σ.68-69, 82-91. -Αγγελής Κ. Δημήτρης. Ελληνική Σημαία (480 π.Χ.-2000μ.Χ.), σ.72-73, 104.

3. -Χατζηλύρας Αλέξανδρος. Η Ελληνική Σημαία. Η ιστορία και οι παραλλαγές κατά την επανάσταση. Η σημασία και η καθιέρωσή της. Πανεπιστημιακή διατριβή Ε.Κ.Π.Α./Φιλοσ.Σχολή/Τμ. Αγγλ. Γλώσ. και Φιλολογ./ Εξάμηνο: Α'. Ακαδ. Έτος: 2002-2003/Α.Μ. 9_ _ _2/ 2003/Ιανουάρ., παρ. Β', σ.ΙΙΙ-IV, (P.D.F.), Ιστοσελίδα Αποστολικής Διακονίας της Ελλάδος: http://www.apostoliki_diakonia.gr, ημερομηνία πρόσβασης: Μάρτιος 2020 κ.ε., κ.α. ιστοσελίδες.

4. -Στρατιωτική Επιθεώρηση. Κείμενο-Φωτογραφίες Χατζηλύρας Αλέξανδρος-Μιχαήλ. Η Ελληνική Σημαία. Η ιστορία και οι παραλλαγές κατά την επανάσταση. Η σημασία και η καθιέρωσή της. Πανεπιστημιακή διατριβή Ε.Κ.Π.Α./Φιλοσ.Σχ./Τμ. Αγγ. και Φιλολογ./ 2003/Γ.Ε.Σ./ 7οΕ.Γ./ 5 / Τ.Υ.Ε.Σ. Διμην. έκδοση Γεν. Επιτελ. Στρατού.Τεύχ. 5/2003, Σεπτ.-Οκτ. 2003, σ.26-61, σ.38 και 39, φωτ. νο.8 και 9.

5. -Κορωναίος Πασχάλης επιμέλεια. Φωτ. Στρατιωτική Επιθεώρηση. Όλες δικές μας είναι. 17 αιώνες σημαίες. Περιοδικό Έψιλον της Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας, ένθετο.

ψία — αναριθμητισμό (στο κείμενο—επεξήγηση (παράρτ. Β', σελ.ΙV') της πανεπιστημιακής διατριβής του κ. Χατζηλύρα Αλεξ.-Μιχ.}, της 8ης αναπαράστασης σημαίας (πράγματι των Αγράφων), με την ακριβώς παραπλεύρως ευρισκόμενη 9η (πράγματι του Ζαχαριά), που έκτοτε και μετά την πρωτοδημοσίευση της διατριβής τον Ιανουάριο του 2003, είχε ως αποτέλεσμα και ιστορικό λανθασμένο να "φανερώνεται" η αδιαμφισβήτητη σημαία του Ζαχαριά ως η νο. 8ο σημαία των οπλαρχηγών των Αγράφων, και αντίστοιχα η σημαία των Αγράφων ως η νο. 9α σημαία του Ζαχαριά, ενώ ακολούθως υιοθετήθηκε, αυτούσια, η άποψη αυτή απ' τη Στρατιωτική Επιθεώρηση, αναδημοσιεύθηκε απ' το Έψιλον της Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας, κατέκλισε το διαδικτυο και δεκάδες ιστοσελίδες κ.α., κι' ύστερα "πέταξε". Σημειώνω βεβαίως ότι, ο ίδιος ο κ. Χατζηλύρας Α.Μ., στο κείμενο της ως άνω διατριβής του (σελ. 11 και ΙV'), αποδίδει και περιγράφει ορθά την σημαία των οπλαρχηγών των Αγράφων, "...με κόκκινο σταυρό".

Κατά την έρευνα δεν ανευρέθη καμία "πηγή", καμία καταγραφή αξιόπιστης βιβλιογραφίας, που να οδηγεί και τεκμηριώνει ιστορικά, και πέρα από συναισθηματισμούς και εικασίες, τη χρήση οποιασδήποτε τρίχρωμης σημαίας (Ρήγα, Υψηλάντη, Κατσώνη, Αρείου Πάγου, γραιοτουρκική), οιασδήποτε παραλλαγής χρωμάτων (κόκκινο, λευκό, μαύρο, πράσινο ή γαλάζιο) και οποιαδήποτε χρονική στιγμή, από πρόσωπα που κήρυξαν ή ηγήθηκαν ή συνέχισαν την επανάσταση του 21α στ' Άγραφα, αλλά και διαχρονικά.

Ποια είναι η σημαία των Αγράφων:

Απ' την έρευνα προέκυψαν τ' ακόλουθα:

- Στ' Άγραφα, περί το 1680 κ.ε., διέπρεψε ως αρματολός των Αγράφων το Μικρό Χορμόπουλο (Χορμόπουλος;), "εξ Αγράφων"⁶, ίσως επειδή ήταν νέος στην ηλικία· νωρίτερα, κατά τα 1670-1675 προφανώς έδρασε ως κλέφτης στ' αγραφιώτικα βουνά, "διακριθείς δια την ανδρείαν του",⁷ και πιο πριν, νεαρός αγωνιστής, μετέβει στην Κρήτη όπου έλαβε μέρος υπέρ των Ενετών (μαζί και οι Μειντάνης και Σουμίλας) κατά την άμυνα στην πολιορκία του βενετοκρατούμενου Μεγάλου Κάστρου-Χάνδακα-Ηρακλείου⁸ απ' τους Τούρκους (1645-1669), αναφέρουν οι Τ. Ευ-

6. -Σάθας Κ. *Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα*, σελ.313.-*Ευαγγελίδης Ε. Τρύφων.Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, Πυρσός, Αθήνα 1934,τ.24 σ.672.

7. -*Ευαγγελίδης Ε. Τρύφων. ό.π.*, σελ. 672.

8. -Θεολόγης Θωμάς. *Ο Αρματολισμός στα Άγραφα και το θερμκόηπιο της επανάστασεως. Ιστορικά Αργιθέας Αγράφων. Πρακτικά Α' συνεδρίου "Η Αργιθέα στην Τουρκοκρατία ως τον 19ο αιώνα"*, 4-5/8/2006. Έκδ. Πολ. Συλ. Λεοντίτου-Ι.Μ. Σπηλιάς. Λεοντίτο 2007,σ. 29.

αγγελίδης⁹, Γ. Συντήλας¹⁰ και Θ. Θεολόγης.¹¹

Να τι γνωρίζουμε γι' αυτόν:¹²

Τέλους του ΙΖ' αιώνα, έζησε (1645;-1683 κ.ε.-1695;), υπήρξε κλέφτης και αρματολός των Αγράφων και, μαζί με τους αρματολούς της Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου Πάνο Μειντάνη και Αγγέλη Σουμίλα (αντίστοιχα), περιεφέρετο ως αντάρτης στην Ακαρνανία, χτυπώντας τόσο τους Τούρκους στην στεριά, όσο και τους Βενετούς στη θάλασσα. Κατόπιν προδοσίας, οι Βενετοί τους συνέλαβαν στα παράλια της Βόνιτσας και σιδηροδέσμιοι μεταφέρονταν με βενετική γαλέρα στην Βενετία, για καταδίκη. Αλγερινικό πειρατικό καράβι τούς επιτέθηκε κοντά στις ακτές της Δαλματίας και αυτοί αποφάσισαν να παραδοθούν στους κουρσάρους, που ήταν περισσότεροι. Οι τρεις αρματολοί φώναξαν στους Βενετούς και τους ζήτησαν να τους απελευθερώσουν για να πολεμήσουν, λέγοντάς τους ότι αν τους "λύση τα δεσμά και τοις δώση τα όπλα αυτών ανελάμβανον τον κατά των Αλγερινών πόλεμον. Ο πλοίαρχος..γνωρίζων την μεγάλην φήμην των (συνένεσε),..έλαβον ανά χείρας τα προσφιλή των όπλα, επήδησαν πυροβολούντες και αγρίως αλαλάζοντες..οι Ενετοί ενθαρρυνθέντες,..και μετά εκ των Αλγερινών οι μεν εφρονεύθησαν, οι δε ηχημαλωτίσθησαν,..(ύστερα) οι νικηταί δέσαντες όπισθεν της γαλέρας το πειρατικόν πλοίον εν θριάμβω εισήλθον εις Ενετίαν,..(όπου) η Πολιτεία αντήμειψε γενναίως τους τρεις αρματολούς, επιχορηγήσασα αυτοίς βαθμούς και γαίας".

Αυτό τους το ανδραγάθημα τραγουδήθηκε με κλέφτικα δημοτικά,¹³ δύο σίχιοι των οποίων λένε:¹⁴

9. -Ευαγγελίδης Ε. Τρύφων, *ό.π.*, σελ. 672.

10. -Συντήλας Δ. Γιάννης. *Τα Άγραφα διά μέσου των αιώνων. Πρακτικά Α' συνεδρίου μελετών Καρδίτσας*, 12/13-10-1991, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων, Συλ. Απανταχού εκ Καρδίτσας καταγομένων, Αθήνα 1991, σ. 98' ο ίδιος το παρουσιάζει και στην εφημερίδα Μακεδονία, έτος 54,Τρίτη 30-3-1965, αρ. φύλλου 17.450, σελ. 2, στήλη "Η Θεσσαλονίκη και ο κόσμος", αναφέροντας ότι τότε ο Χορμόπουλος ήταν 16 ετών.

11. -Θεολόγης Θωμάς. *Ο αρματολισμός στ' Άγραφα. Καρδιτσιώτικα Χρονικά*. Τόμος Χ' (2008). Καρδίτσα 2008, σελ.88.

12. -Σάθας Κ. *Η κατά τον ΙΣΤ' αιώνα επανάστασις της ελληνικής φυλής (1685-1715)*, Α', Χρυσσαλλίς,φυλ.71,15-12-1865, σ.689-693.-Σάθας Κ. *Η κατά τον ΙΖ' αιώνα επανάστασις της ελληνικής φυλής (1684-1715)*, Χρυσσαλλίς, τ.Γ', φυλ.72,30-12-1865, σ.713-722, σ. 714-715, 718, 721 -Σάθας Κ. *Η κατά τον ΙΖ' αιώνα επανάστασις της ελληνικής φυλής 1684-1715*. Εκ του τυπογραφείου της Χρυσσαλλίδος. Αθήνησι 1865, σ.10-12,23-24,28-29,31-33.-Σάθας Κ. *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ.313-314, 318, 341, 358, 405-406.-Βακαλόπουλος Απόστολος. *Ιστορ. Νέου Ελληνισμού. Τουρκοκρατία*,Τ.Δ', σ.17,22, 28-31,40-41.-Χρηστοβασίλης Χ. *Εθνικά άσματα*. Έκδ. Β', Εταιρεία Ελληνισμός, σ.108-109.-Αγγελής Κ. *Δημήτρης. Ελλήνων Αγώνες - Εκκλησίας Μάχες (1191-1821)*, *ό.π.*, σ.691,694,700-701-702. -Κανδηλώρος Τάκης. *Ο αρματολισμός*,σ.37-39,41,43.-Ιεζεκιήλ Μητροπ. Ο εθνομάρτυς Φιλόθεος, Επίσκοπος Σαλώνων. Θεολογία, τ.1', τχ. 3,1932, σ. 230-232 – Καμπούρογλου Δ. *Αρματολικοί*, σ.68-70. -Αγγελής Κ. *Δημήτρης. Ελληνική Σημαία (480 π.Χ. - 2000 μ.Χ.)*, σ.72.-Παπαρηγόπουλος Κων/νος. *Ιστορία του ελληνικού έθνους από των αρχαιωτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς*. Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη. Τόμ.18, βιβλ. 14, σελ.264-270. -Ευαγγελίδης Ε. Τρύφων, *ό.π.*, σελ. 672. Για τον Χορμόπουλο, δες επίσης και όλες τις επόμενες πηγές.

13. -Χρηστοβασίλης Χ. *Εθνικά άσματα*, σ.107-108. -Αγγελίδου Νικολάου. *Η ελληνική σημαία, περιοδικό "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ"*. Ιούλιος 1908, σ.439.-Αγγελίδου Α. Νικολάου. Η ελληνική σημαία,σ.23.-Αγγελής Κ. *Δημήτρης*. Ελληνική Σημαία,σ.72.

14. -Σάθας Κ. *Η κατά τον ΙΣΤ' αιώνα επανάστασις*,σ. 692.-Σάθας Κ. *Η κατά τον ΙΖ' αιώνα επανάστασις*,σ.12. -Σάθας Κ. *Τουρκ. Ελλάς* σ.314,σημ. 1 -Αγγελίδου Νικολ. *Η ελληνική σημαία*, σ.24. -Μαζαράκης-Αινιάν Κ. Ι. *ό.π.*, σ.ΧΙΙ' .-Αγγελής Δημήτρης.Ελληνική Σημαία,σ.72.

"Είναι ο Σουμήλας πύρχεται μαζί με το Μείντάνη και το Μικρό Χορμόπουλο το χιλιοπαινεμένο, πούναι καμάρι των Κλεφτών, καμάρι των Αγράφων. **Φέρουν τα φλάμπουρα ανοιχτά με το Σταυρό στη μέση**, και πολεμούν τη Βενετιά και την Τουρκιά θερίζουν", **"με τα μπαϊράκια ανοιχτά τα κόκκινα τα άσπρα"**.

Αργότερα, κατά τον ΣΤ΄ ΤουρκοΒενετικό πόλεμο (1684-1699), μαζί με τον Βενετό Francesco Morosini (1619-1694) αποβιβάστηκαν κ' οι τρεις αρματολοί την 20-7-1684 στην ακτή Δέματα της Ηπείρου,¹⁵ πετυχαίνοντας απ' τον Ιούλιο κ.ε. να εξεγείρουν εναντίον των Τούρκων τους κατοίκους της Ακαρνανίας, Ξηρομέρου και Βάλτου,¹⁶ και ".διέτρεχον την Ακαρνανίαν και Ευρυτανίαν, πυρπολήσαντες το Αγρίνιον, Αγγελόκαστρον, Ζαπάντι κ.λ.π.,...οι αρματολοί (μπόρεσαν και) κατέκτησαν την Δυτικήν Ελλάδα και Ήπειρον.",¹⁷ υπερ των Βενετών, καταδιώκοντας και εξοντώνοντας οτιδήποτε τουρκομουσουλμανικό. Με τους Βενετούς και τους αντάρτες αρματολούς συντάχθηκαν και οι επίσκοποι Λαρίσης Μακάριος,¹⁸ Σαλώνων Φιλόθεος, Θηβών Ιερόθεος και Ευβοίας Αμβρόσιος.¹⁹

Ακολούθως, και ενώ ο πόλεμος μεταξύ Βενετών και Τούρκων συνεχίζονταν αμείωτος στην Πελοπόννησο, στα νησιά του Β. Αιγαίου και στα Χανιά (1692), ".όλως διάφορον όψιν παρίστα η Στερεά Ελλάς (1689-1694)."²⁰ Οι αρματολοί αποδιώξαντες τους Τούρκους²¹ κατέλαβαν τις δικές τους επαρχίες - τα αρματολίκια τους, ".η Στερεά απελάμβανε πλήρους ανεξαρτησίας,..ενταύθα οι αρματολοί κατέλαβον τας οικείας (δικές τους) επαρχίας:..και το Χορμόπουλον ενέμετο το αρματολίκιον των Αγράφων, περιλαμβάνον μέρος της Ευρυτανίας και Θεσσαλίας,²² ("..αυτοκέφαλοι²³ εκηρύχθησαν ηγεμονίσκοι, και ουδεμία δεικνύμενοι προς τους τέως συμμάχους (Βενετούς) συμπάθειαν,..διατρέχοντες τας ομόρους επαρχίας κατέφθειρον παν το τουρκικόν..")²⁴ Οι αρματολοί εισέπραττον τους φόρους, επολέμουν τους Τούρκους, διενέμοντο τα λάφυρα, και δεν αναγνώριζον τους Βενετούς, οίτινες δεν έπαυον προσκαλούντες αυτούς εις αναγνώρισιν της κυριαρχίας των. Μόνος ο Αγγέλης ωρκίσθη τοις Βενετοίς υποταγήν". Πέτυχαν μάλιστα να έλθουν μαζί τους, σε μια ευρύτερη στρατιωτική συμμαχία και ένωση, και άλλοι κλεφταρ-

15. -Σάθας Κ. *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ.318.

16. -Χασιώτης Ιωάννης. *Οι βενετοτουρκικές συγκρούσεις στις ελληνικές... Ιστ. Ελλ. Έθνους*. Εκδ. Αθηνών, τ. ΙΑ΄ σ.19-32, σ. 20,26,30.

17. -Σάθας Κ. *Η κατά τον ΙΖ΄ αιώνα επανάσταση*, σ.17, 18 -Σάθας Κ. *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 319.

18. -Αγγελής Κ. Δημήτρης. *Ελλήνων Αγώνες - Εκκλησίας Μάχες (1191-1821)*, ό.π., σ. 694.

19. -Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, Πυρσός, Αθήνα 1934, τόμ.Ι, σελ. 672.

20. -Κρέμου Π. Γεωργίου. *Χρονολογία της ελληνικής ιστορίας*. Τμήμα Γ΄. 1453-1830. Αθήνα 1879, σ.5.

21. -Σάθας Κ. *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ.405-406.

22. -Αγγελής Κ. Δημήτρης. *Ελλήνων Αγώνες - Εκκλησίας Μάχες*, ό.π., σ.702. Σάθας Κ. *Η κατά τον ΙΖ΄ αιώνα*, σ.23.

23. -Παπαρρηγόπουλος Κων/νος, ό.π., Τόμ.18, βιβλ.14, σελ.266. -Ευαγγελίδης Ε. Τρύφων, ό.π., τόμ. 24ος, σελ. 672, τόμ. 16ος, σελ. 843 και τόμ. 22ος., σελ.154.

24. -Σάθας Κ. *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ.405.

ματολοί και καπεταναίοι της περιοχής, όπως π.χ. οι Σπανός, Κούρμας, Σπαθόγιαννος, Λιβίνης, Βαλαωρίτης Μόσχος,²⁵ Σταφίλης κ.α.,²⁶ ενώ κατά τον Μάρτιο του 1689²⁷ συνέστησαν μία συνομοσπονδία απαρτιζόμενη από δύο μεγάλες ομάδες-στρατόπεδα τεσσάρων ομόρων αρματολικιών, η μία περιλαμβάνουσα τα δύο αρματολίκια του Χορμόπουλου (Αγράφων) και του Σπανού (Υπάτης) με έδρα το Καρπενήσι και η δεύτερη με τ' άλλα δύο αρματολίκια του Μείντάνη (Ακαρνανίας) και του Κούρμα (Παρνασσίδος) με έδρα το Λιδορίκι.²⁸

Ύστερα, "... ανέβησαν εις Καρπενήσι, όπου κατέσφαξαν επίσης τους εκεί Τούρκους, (κυρίευσαν τη Λαμία),²⁹ μετέβησαν εις Νεαπάτραν (Υπάτη), όπου καταδιώξαντες τους Τούρκους, αιχμαλώτισαν όλας τας οικογενείας των, κ' έφθασαν έως το κομμένον Τζαμί εις Φέρσαλα"³⁰, "... οι Έλληνες οπλοφόροι, ... κυριεύουν.. μέρος της Θεσσαλίας ως το Κομμένο Τζαμί" αναφέρει ο Α. Βακαλόπουλος³¹ και ο Π. Αραβαντινός "... εντός ολίγου η επαναστατική αύτη κίνηση εξετάθη και προέβη μέχρι των Φερσάλων"³²

Χιλιάδες Έλληνες κατέφθαναν για ασφάλεια στα απελευθερα αρματολίκια³³ και όπως ο ίδιος ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης³⁴ διηγείται σ' απομνημονεύματά του, αυτή την εποχή, προφανώς, απ' τον Μοριά κατέφυγαν σ' ανεξάρτητα αρματολίκια τών κλεφτών, διασωζόμενοι απ' την καταδίωξη, οι προ-πρόγονοί του, τού "... Δημητράκη τρία παιδιά, ονομαζόμενα Χρόνης, Λάμπρος και Δήμος, .. Επέρασαν εις την Ρούμελην· 12 χρόνους έκαμαν (εκεί) με τους Κλέφτας."³⁵

Όλη αυτή την εποχή, ο αρματολός Χορμόπουλος έχει καταστήσει και διοικεί, εντελώς απελευθερωμένο, από Τούρκους και Βενετούς, το αρματολίκι του των Αγράφων,³⁶ καθώς και μια εκτεταμένη περιοχή που τα όριά της εκτίνονται, περίπου, απ' τον Τυμφρηστό μέχρι τον Ασπροπόταμο και απ' τον Βάλτο μέχρι τον κάμπο της

25. -Σάθας Κ. *Η κατά τον ΙΖ' αιώνα επανάστασις (1684-1715)*,...Χρυσανθίδος. Αθήνησι 1865, σελ.17.

26. -Πιζάνιας Πέτρος. *Ο κόσμος της "θάλασσας των βουνών"*. Νέα Εστία, έτ.87ο, τ.173, τχ. 1857, Μάρτ.2013, σ.66.

27. -Βακαλόπουλος Ε. Απόστολος. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού. Τουρκοκρατία (1669-1812)*, τ.Δ', σ.29.

28. -Σάθας Κ. *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ.405-406 -Σάθας Κ. *Η κατά τον ΙΖ' αιώνα επανάστασις*, Χρυσανθίδος. Αθήνησι 1865, σ.23-24.

29. -Βακαλόπουλος Ε. Απόστολος. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού. Τουρκοκρατία (1669-1812)*, τ.Δ', σ.40.

30. -Αιτιάν Γεώργιος. *Ιστορικά*. Αθηνά ήτοι Ανάλεκτα... αρ.1, Ιαν.1831, σ. 6.

31. -Βακαλόπουλος Ε. Απόστολος. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού. Τουρκοκρατία (1669-1812)*, τ.Δ', σ.40.

32. Αραβαντινός Π. *Χρονογραφία της Ηπείρου, των τε ελληνικών και ιλλυρικών χωρών*. Τύπ. Βλαστού, τ. Α', Αθήναι 1856, σ. 232

33. -Σάθας Κ. *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ.405.

34. -Τερτσέτης Γεώργιος. *Ο Γεώργιος Τερτσέτης και τα ευρισκόμενα έργα του. ΙΙΓ', Διηγήσεις αγωνιστών του εικοσιένα. 1 Διήγηση Θεοδώρου Κολοκοτρώνη*. Επιμέλεια Κονόμου Ντίνου. Έκδοση Βουλής των Ελλήνων. Αθήνα 1984, σ. 691.

35. -Κανδηλώρος Τάκης. *Ο αρματολισμός της Πελοποννήσου*, σ.37-38.

36. -Κρέμου Π. Γεωργίου. *Χρονολογία της ελληνικής ιστορίας*. Τμήμα Γ', σ.5.

Καρδίτσας "και εις Φέρσαλα³⁷ (έως) εις το κομμένον Τζαμί",³⁸ έχει εξοντώσει, εκδιώξει και αιχμαλωτίσει τους Τούρκους, χτυπά Τούρκους και Βενετούς και εισπράττει φόρους, στρατολογεί πολεμιστές, εκπαιδεύοντάς τους στα πολεμικά, οργανώνει την άμυνα της περιοχής του εναντίον Τούρκων και Βενετών, χρησιμοποιώντας την γνώση ως άνω σημαία του: "άσπρη κόκκινη, με τον σταυρό στη μέση".

Τούτο έλαβε χώρα κατά τα έτη 1684-1695, οπότε τότε σκοτώθηκε³⁹ απ' τους Τούρκους.

- Ο Ζαφειρίου Ν. Ι. καταγράφει ότι:

"Οι Καλαρρυτηνοί⁴⁰ και **οι Αγραφιώται⁴¹ ύψωσαν (σημαία) λευκήν με ερυθρόν σταυρόν."**

- Ο Πρόεδρος της Ακαδημίας Αθηνών Καμπούρογλου Γρ. Δ. (1852-1942) αναφέρει:

"Από τας σημαίας των κλεφτών δεν έλειπεν ο Σταυρός,..Οι χρωματισμοί τών σημαίων ήσαν ποικίλοι. Επεκράτει το ερυθρόν χρώμα..⁴² Τούτο επίσης καταγράφουν άμπολλοι ιστορικοί, μελετητές, συγγραφείς, όπως π.χ. ο Αγγελίδης Ν.: "Αι σημαίαι των Κλεπτών και των Αρματωλών ήσαν δίχρωμοι,..πλεονάζοντος του ερυθρού χρώματος. Κατά γενικήν συνήθειαν ο σταυρός εσημειούτο εις όλας τας σημαίας των Αρματολών και των κλεφτών",⁴³ ο Μαζαράκης — Αινιάν Κ. Ι.: "Οι κλέφται είχαν σημαίας φερούσας,..ως σύμβολον, ερυθρόν σταυρόν..⁴⁴, ο Ζαφειρίου Ν.: "Η σημαία αύτη (των Ηπειρωτών σπαχήδων) έφερεν ερυθρόν σταυρόν..⁴⁵ κ.π.α.

- Η σύνθεση των στοιχείων αυτών αποδεικνύει ότι, απ' τα χρόνια τού "πρώτου" κλεφταρματολού των Αγράφων του Καπετάν Χορμόπουλου, ξεκινά την ιστορία και την παρουσία της μία από τις προεπαναστατικές σημαίες (μπαϊράκια) των Αγραφιωτών οπλαρχηγών· χρονικά η αρχαιότερη και μακροβιότερη· και γράφω μία, επειδή σίγουρα στο διάβα τής ιστορίας των Αγράφων θα υπήρξαν κι' άλλες.

- Θεωρώ δεδομένη λοιπόν, και ιστορικά τεκμηριωμένη την ύπαρξη και χρήση τής ως άνω σημαίας απ' τον Πρωτοκαπετάνιο Χορμόπουλο (στον κατά των κατακτη-

37. -Βακαλόπουλος Ε. Απόστολος. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού. Τουρκοκρατία (1669-1812)*. Τόμος Δ', σελ. 80.

38. -Αινιάν Γεώργιος, *ό.π.*, αρ.1,Ιαν.1831 σ.6.

39. -Σάθας Κ. *Η κατά τον ΙΖ' αιώνα επανάστασις*, Χρυσολιδός, Αθήνησι 1865, σ. 31. -Σάθας Κ. *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ.341.

40. -Ζαφειρίου Νικ. *Η ελληνική σημαία από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα*. Αθήνα 1947,σ.32.

41. -Ζαφειρίου Ν.Ι. *Σημαίαι. Π.Δρανδάκη*.Πυρσός,τ.1',Αθήνα 1928,σ.241-242, και Φοίνιξ,τ.1'.Αθήνα1956,σ.592-593.
-Χατζηλόρας Αλέξανδρος. *Η Ελληνική Σημαία*, σ.11,16,παρ.Β',σ.ΙΙΙ-ΙV,παρ.Γ',σ. V-VII. -**Στρατιωτική Επιθεώρηση**. Κείμενο-Φωτογραφίες Χατζηλόρας Αλέξανδρος-Μιχαήλ. Η Ελληνική Σημαία, σ.37,38-39, φωτ.8,σ.43,46, φωτ.7, σ.48
-Αγγελής Δημήτρης. *Ελληνική Σημαία*,σ.72.

42. -Καμπούρογλου Γρ. Δ. *Αρματωλοί και Κλέφτες*, σ.23-24.

43. -Αγγελίδου Νικολάου. *Η ελληνική σημαία, ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ*,σ.438-439. -Αγγελίδου Α. Νικολάου. *Η ελληνική σημαία*, σ.22, 30.

44. -Μαζαράκης - Αινιάν Κ. Ι., *ό.π.*, σ. Χ'.

45. -Ζαφειρίου Ν.Ι. *Σημαίαι, ό.π.*,σ.241-242,Φοίνιξ,τ.1.Αθήνα 1956, σ.592-593.

τών, Τούρκων-Βενετών, αγώνα του), και κατά χρονική επέκταση και από τους Αγραφιώτες κλέφτες - αρματολούς - καπεταναίους - οπλαρχηγούς, και Καλαρρυτινούς, μέχρι και το 1821, όπως ακριβώς την περιγράφει και ιστορικά την ισχυροποιεί και ενισχύει, το 1928, ο Ν. Ζαφειρίου⁴⁶, ήτοι: Άσπρη κόκκινη. "Λευκή με ερυθρόν σταυρόν" στη μέση.

- Το απλό ερώτημα, που αβίαστα προκύπτει εν προκειμένω, είναι: Πώς ακριβώς ήταν αυτή η σημαία; (ακριβές σημείο θέσης τού κόκκινου σταυρού, στη μέση, επί του λευκού πανιού, μέγεθος, διαστάσεις κ.α.), η οποία, σημαία, πράγματι μπορεί "να ήταν λίγο έτσι, και λίγο αλλιώς".

Η επαναλαμβανόμενη ανεύρεση, ωστόσο, της (δεύτερης στο τέλος) γνωστής σημαίας (λευκή με κόκκινο σταυρό στη μέση) σε δύο διαφορετικούς πίνακες ζωγραφικής-λιθογραφίες τού Γερμανού ζωγράφου Peter von Hess (1792-1871), που ακολούθησε και συνόδευε τον Όθωνα στην Ελλάδα το 1833 (όπου παρέμεινε εννιά μήνες), απεικονίζοντας, τα πρώτα πρώτα χρόνια τής απελευθέρωσης, πολεμικές σκηνές τού αγώνα, την άφιξη του Όθωνα στην Αθήνα κ.α., και η συσχέτισή της με όλα τα προαναφερόμενα, καταδεικνύει την ύπαρξη και εκτεταμένη χρήση της, εκείνη την εποχή (αρχή της επανάστασης του 1821), από στεριανούς τής ηπειρωτικής Ελλάδος, και προφανέστατα αυτό είναι μία αδιαμφισβήτητη απόδειξη, που οπωσδήποτε συμπληρώνει και επικουρεί τα δικά μας, ως άνω, επιχειρήματα.

Γιατί απλούστατα, ο συγκεκριμένος ζωγράφος, με τον χρωστήρα του, ζωγραφίζει ότι βλέπει, τα ντοκουμέντα, και όχι φανταστικά ιστορήματα· διότι εάν αυτή η σημαία του, αφενός μεν ήταν ανύπαρκτη τούτη της εποχής τής έκρηξης της επανάστασης, εάν ήταν φανταστική και ανιστόρητη, δεν θα γινόταν αποδεκτή από τους επιζώντες στρατηγούς, καπεταναίους κ.α. μαχητές του 21, αφετέρου δε, δεν θα την αποθανάτιζε στους πίνακές του ούτε ο ίδιος ο Hess και μάλιστα σε ένα τόσο σημαντικό πίνακα που αφορούσε την άφιξη στην Ελλάδα του ίδιου του Βασιλιά Όθωνα (The entry of King Othon of Greece in Athens) βάζοντας κατά την υποδοχή τούς Έλληνες να ζητωκραυγάζουν κρατώντας μόνο γαλανόλευκες σημαίες, μαζί με μία «σημαία των Αγράφων» λευκή με κόκκινο σταυρό στη μέση, και ουδεμία άλλη διαφορετική· ουδεμία· και αυτό διότι ο ερχομός τού Peter von Hess στην Ελλάδα, κατ' εντολή τού πατέρα τού Όθωνα του βασιλιά τής Βαυαρίας Λουδοβίκου, αφορούσε αποκλειστικά και μόνο την ανάθεση σ' αυτόν τού έργου τής απεικόνισης των ηρώων και των σκηνών της επανάστασης του 1821.

- Επιπλέον στοιχεία που επικουρούν και συμπληρώνουν το όλον επιχειρήματάς μας, είναι και τ' ακόλουθα:

Πρώτο: Γνωστό είναι ότι ο συγκεκριμένος κόκκινος σταυρός, είναι ο κόκκινος σταυρός του αγίου Γεωργίου· είναι το κατ' εξοχήν σύμβολο ελευθερίας τού πολεμι-

46. -Ζαφειρίου Ν.Ι. *Σημαία, ό.π.*, σ.241-242,Φοίνιξ,τ.Ι.Αθήνα 1956,σ.592.

κού και ελευθερωτή τροπαιοφόρου αγίου Γεωργίου του στρατηλάτου, που έφιππος εξολοθρεύει το "θηρίο"- δράκοντα, αφού ο άγιος "είναι χαρακτήρ στρατιωτικός, συμβολίζων την Ελευθερίαν και διά τούτο από τους Βυζαντινούς χρόνους εθεωρήθη προστάτης των στρατευμάτων".⁴⁷ Τον άγιο Γεώργιο άλλωστε τιμά και ο ελληνικός στρατός ως προστάτη του. Προσκυνώντας οι ένοπλοι άνδρες τον κόκκινο σταυρό τού ά. Γεωργίου, αναγνώριζαν στην θωριά του τον ίδιο, τον ταύτιζαν με τον άγιο, ενώ ταυτοχρόνως ταυτίζονταν και συντάσσονταν με τον συμπολεμιστή και συμπαραστάτη τους ά. Γεώργιο της χριστιανοσύνης, τον οποίο επικαλούνταν ως προστάτη τους και βοηθό.

Δεύτερο: Επίσης γνωστό είναι ότι οι κλεφταρματολοί της Θεσσαλίας θεωρούν "δικό τους" τον άγιο Γεώργιο και τον κόκκινο σταυρό του· καταγράφει ο Ασπρέας Γ.: "Από των μέσων του 17ου αιώνας, ο αρματωλισμός και η κλεφτουριά αρχίζουν να προτιμούν επί των σημαιών των μετά του σταυρού, τας εικόνας των τροπαιοφόρων αγίων τού Γεωργίου και του Δημητρίου. Τον πρώτον άγιον τον προτιμούν οι..Θεσσαλοί.."⁴⁸

Επίκαιρο είναι το γεγονός ότι, οι φεύγοντες τον τούρκικο ζυγό καταφεύγοντες στην Δύση, διάσημοι για την αντρειοσύνη τους πολεμιστές, περιζήτητοι απ' τους ευρωπαίους, οι "Έλληνες Stradioti ή Estradiots"⁴⁹ στρατιώτες της Δύσης", ζήτησαν την 4-10-1511 να τους επιτρέψουν οι Βενετοί να ανεγείρουν στην πόλη των δόγηδων ορθόδοξο ελληνικό ναό του αγίου Γεωργίου, γράφοντας τ' ακόλουθα στην αίτησή τους:

"Να μας χορηγηθή η άδεια προς αγοράν δι' ιδίας ημών δαπάνης γηπέδου, όπως οικοδομήσομεν εκκλησίαν..επ' ονόματι του ημετέρου συμμάχου και οδηγού αυθέντου αγίου Γεωργίου,..με την χάριν του ειρημένου αγίου ζωογονούμενοι εκθέσωμεν την ημετέραν ζωήν υπέρ της υπηρεσίας, τιμής και ωφελείας.."⁵⁰

Τρίτο: Οι ίδιοι ως άνω δύο πίνακες του Peter von Hess, αλλά και άλλοι τού αυτού, και άλλων ζωγράφων της εποχής του 21, παρασταίνουν τον κόκκινο σταυρό στο μέσον - κέντρο του λευκού υφάσματος, χωρίς αυτός να διαχωρίζει εντελώς τη σημαία σε τέσσερα ίσα μέρη, αλλά απολήγουν οι τέσσερις ακτίνες του λίγο πριν την άκρη τού πανιού. Μόνον τυχαία δεν μπορεί να είναι η αποτύπωση του Γερμανού ζωγράφου Hess, ο οποίος αποδίδει σχεδόν "φωτογραφικά" αυτό που βλέπει, δηλαδή την συγκεκριμένη λευκή σημαία με τον κόκκινο σταυρό, που χρησιμοποιήθηκε (και) απ' τους Αγραφιώτες. Γιατί, στην ουσία, ο εικαστικός πίνακάς του αποδεικνύ-

47. -Ζαφειρίου Νικ. *Η ελληνική σημαία*, σ.39-40.

48. -Ασπρέας Γεώργιος. *Το εθνικόν μας σύμβολον. Η ιστορία της ελληνικής σημαίας*, Βον.Εστία, έτ. ΛΣΤ'. Αρ.12930,14-9-1930, σ.4.

49. -Αγγελής Κ. Δημήτρης. *Ελλήνων Αγώνες - Εκκλησίας Μάχες*, ό.π., σ.508-509.

50. -Σφυρόερας Βασίλειος. *Σώματα αντιστάσεως του Ελληνισμού. Οι στρατιώτες. Ιστ. Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΑ', σ.144-151, σ.145.

ει και οπτικοποιεί την ιστορική πραγματικότητα, τις ιστορικές πληροφορίες και όλα τα τεκμήρια που αναλυτικά προαναφέραμε· ο Hess δεν θα μπορούσε ποτέ να αποτυπώσει μία ανύπαρκτη σημαία, ούτε μία χαλκευμένη. Πιθανότατα λοιπόν, και για να διακρίνεται έτι περισσότερο και εκ του μακρόθεν ο κόκκινος σταυρός, αφ' ενός ήταν ευμεγέθης, αφ' έτερου τοποθετούνταν αυτός όχι μόνον εντελώς στο κέντρο του λευκού υφάσματος, αλλά και χωρίς να διαμοιράζει το πανί σε τέσσερα ίσα τεταρτημόρια, το οποίο λευκό πανί λειτουργούσε έτσι ως φόντο, ως χώρος προβολής, ώστε να υπερτονίζεται η παρουσία του κόκκινου σταυρού, έναντι των τεσσάρων λευκών τεταρτημορίων. Έτσι, στο βάθος-στο φόντο τού ουρανού-του οριζοντα, χάνεται το ολόλευκο του πανιού, και παρουσιάζεται ορατός μόνος, ιπτάμενος και αιωρούμενος ο κόκκινος σταυρός, ευδιάκριτος από πολύ μακριά· αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα όταν το τοπίο-το πεδίο είναι αγραφιώτικο: συννεφιασμένο.

Τέταρτο: Η εν λόγω σημαία "αισθητικά είναι λιτή και απλή, ανάλογη της ταυτότητας των Αγραφιωτών καθώς αντανακλά στην ανυπότακτη και αγωνιστική παράδοσή τους", δηλώνει εμφαιτικά ο συγγραφέας-ερευνητής τοπικής ιστορίας και Δήμαρχος Λίμνης Πλαστήρα Νάνος Παναγιώτης. Το ότι δεν υπάρχουν ιδιαίτερες, και ιδιαίτερα εκτεταμένες σχετικές αναφορές, ενδεχόμενα οφείλεται ακριβώς στην απλότητά της, αλλά ίσως-ίσως και στην διαδεδομένη της μορφή και χρήση, η οποία απαντάται σε διάφορα επαναστατικά-στρατιωτικά σώματα (Αγραφιώτες, Καλαρρυτινοί, Θεταλομαγνησία, επαναστατημένοι Μεσσήνιοι, τους οποίους αποδίδει στο δεύτερο -στο τέλος- έργο του ο Hess).

Πέμπτο: Δεν ήταν ασυνήθιστη η ευρύτερη χρήση της σημαίας αυτής (λευκό ύφασμα, κόκκινος σταυρός στο κέντρο) και από άλλους, νωρίτερα ή εκείνη την εποχή· ενδεικτικά αναφέρονται κάποιες μόνον:⁵¹

Σπαχήδων ή Ντερεμπέϊδων: Από το 1431-1516 κ.ε., "οι Έλληνες αυτοί, κατά πλειονότητα, Ηπειρώτες, Μακεδόνες, Θεσσαλοί..",⁵² χρησιμοποιούσαν δική τους λευκή σημαία που "..έφευρεν ερυθρόν σταυρόν και τον άγιον Γεώργιον.."⁵³, της Θεταλομαγνησίας, Φιλικής Εταιρείας, των Αθηνών, Σπετσών, Ψαρών, Καλαρρυτινών.

Έκτο: Εδώ παρατίθενται οι πιθανοί συμβολισμοί των δύο χρωμάτων, στηριζόμενοι σε όσα (ταυτόσημα) όρισαν-δήλωσαν ο Ρήγας και ο Νικόλαος και Αλέξανδρος Υψηλάντης, για τις "δικές τους" σημαίες:⁵⁴

Κόκκινο: "Σημαίνει την αυτοκρατορικήν πορφύραν και αυτεξουσιότητα του Ελ-

51. -Αγγελής Κ. Δημήτρης. *Ελληνική Σημαία*, ό.π., σ. 62-63, 82, 93, 94, 97, 98, 172.

52. -Ασπρέας Γεώργιος, ό.π., σ. 4.

53. -Ζαφειρίου Ν.Ι. *Σημαίαι, όπ.*, τ.1', σ. 241-242, Φοίνιξ, τ.1', σ. 592. -Ζαφειρίου Νικ. *Η ελληνική σημαία*, σ. 25-26.

54. -Φιλήμων Ιωάννης. *Δοκίμιον ιστορικών της ελληνικής επαναστ.* τ.Α, σ. 96. -Βρανούσης Ι. Λεάνδρος. *Ρήγας Βελεστινλής*, σ. 119.

ληνικού λαού, διότι πολεμεί διά την ανάστασιν της πατρίδος."⁵⁵ Λευκό: "Σημαίνει την αθωότητα της δικαίας ημών επιχειρήσεως κατά των τυρράνων."⁵⁶

- Τέλος, δεν πείθει η κρίση τού Βλαχογιάννη Γ., όταν δηλώνει ότι το δεύτερο ως άνω κλέφτικο δημοτικό που αναφέρει τον στίχο "με τα μπαϊράκια ανοιχτά τα κόκκινα τα άσπρα", είναι «ένα δείγμα της πλαστής μούσας τού Σάθα...»⁵⁷ (μόνον αυτό λέει), διότι:

Η κρίση του αυτή, δεν είναι ολοκληρωτικά τεκμηριωμένη, είναι απλή και άνευ σχετικής ανάλυσης, ενώ ουδόλως παρουσιάζει αυτό που ακριβώς υπονοεί, θεωρεί, προτείνει και ισχυρίζεται, αλλά περιορίζεται μόνον στην αμφισβήτηση, χωρίς καν να δηλώνει τους λόγους και το γιατί, και αυτό καθιστά απολύτως αδύναμη την άποψή του· παρέμβαση μάλιστα, που εκδηλώνεται το 1935 εβδομήντα (70) ακριβώς χρόνια μετά την πρωτοπαρουσίαση του ως άνω κλέφτικου δημοτικού τραγουδιού το 1865 από τον Κ. Σάθα⁵⁸ (το οποίο επαναδημοσίευσε, στο ενδιάμεσο, το 1908, ο Ν. Αγγελίδης)⁵⁹ και είκοσι ένα (21) χρόνια μετά τον θάνατο του Κ. Σάθα το 1914, και άρα χωρίς τον αντίλογό του.

Ωστόσο, ακόμη και αν, κατ' αρχάς, γίνει δεκτή η εκτίμησή του, που αφορά άλλωστε μόνον στα χρώματα λευκό και κόκκινο, αυτό από μόνο του ουδόλως επηρεάζει, αφού, πάμπολλοι έτεροι, όπως προαναφέραμε (δες ως άνω Ζαφειρίου, Καμπούρογλους, Αγγελίδης, Μαζαράκης—Αινιάν κ.α.), επιβεβαιώνουν ότι "...οι Αγραφιώται ύψωσαν (σημαία) λευκήν με ερυθρόν σταυρόν", "Οι κλέφται είχαν σημαίας φερούσας,..ως σύμβολον, ερυθρόν σταυρόν."⁶⁰

Επομένως, οίκοθεν, καταρρίπτεται ο ισχυρισμός του.

Ακροτελεύτιος λόγος.

Η παρούσα έρευνα και αναζήτηση των βιβλιογραφικών "πηγών" ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2020, με σκοπό την ανεύρεση, εμπειριστατωμένη παρουσίαση και ανάδειξη των ιστορικών αγραφιώτικων σημαίων και αφού έγιναν όλες οι απαραίτητες επικοινωνίες — επαφές ζμε τους κ. Αναγνωστόπουλο Βασίλειο Πανεπιστημιακό Καθηγητή - Συγγραφέα, κ. Μιχαλόπουλο Δημήτρη Πανεπιστημιακό Ιστορικό Καθηγητή, κ. Χατζηγλύρα Α. Μ. συγγραφέα, κ. Κορωναίο Π. δημοσιογράφο, κ. Μουρκογιάννη Γ. μετά της κας Κυριτσαλίδου Β. αρμόδιους, στο Γ.Ε.Σ./ 7οΕ.Γ/ Δ.Ι.Σ/ 5ο, κα. Καστρίτη Ν. επιμελήτρια των συλλογών σημαίων τού Εθνικού Ιστορικού Μου-

55. -Άννινοσ Μπάμπησ. *Ιστορικά σημειώματα*, σ.279.

56. -Μαζαράκησ - Αινιάν Κ. Ι. ό.π., σ.ΧVII-ΧVIII.-Αγγελήσ Κ. Δημήτρησ. *Ελληνική Σημαία*, ό.π., σ.79-80, 87.

57. -Βλαχογιάννησ Γιάννησ. *Κλέφτεσ του Μοριά*, σμ.2, σ.201.

58. -Σάθασ Κ. *Η κατά τον ΙΖ΄. Εκ του γραφείου Χρυσσαλλίδοσ*, σ.12 -Σάθασ Κ. *Η κατά τον ΙΣΤ΄ αιώνα επανάστασισ, Α΄, Χρυσσαλλίσ*, σ.692.

59. -Αγγελίδου Νικολάου. *Η ελληνική σημαία.ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ*, σ.440.

60. -Μαζαράκησ - Αινιάν Κ. Ι., ό.π., σ.Χ΄.

σείου, κα. Σδράκα Β. μετά της κας Παπαγγελοπούλου της βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων, κ. Γρατσέα Στέφανο προϊστάμενο των αρχείων της Βικελαίας βιβλιοθήκης Ηρακλείου, κα. Λέκκα Φένια ιστορικό υπεύθυνη του Μουσείου Πόλης Καρδίτσας, κα. Κωνσταντινίδου του ιστορικού αρχείου της εφημερίδας Εστία, κ. Μαρκετάκη Νικόλαο Πρόεδρο του Ιστορικού, Λαογραφικού Συλλόγου "Κρητικές Μαδάρες" Χανίων, κα. Σδρόλια Β. μετά της κας Τσιγάρα Β. προϊσταμένη και υπεύθυνη της δημοτικής βιβλιοθήκης Καρδίτσας, κα. Θεολόγη Αλεξάνδρα χα Θωμά κ.α. (τους ευχαριστώ και πάλι όλους)}, και ολοκληρούμενη η έρευνα, μετά των ανευρεθέντων στοιχείων και τεκμηρίων και τα τελικά συμπεράσματα, παραδόθηκε, ατούσια, με τρία διαδοχικά εισηγητικά (Αύγουστος 2020, 18-2-2021 και 3-4-2021), στην επιτροπή ιστορίας τού δήμου Λίμνης Πλαστήρα Καρδίτσας (Αντωνίου Α. Αντώνης, Αγγελής Κ. Δημήτρης, Γριβέλλας Λάμπρος, Κλήμος Γιώργος, Μαμούρης Γιώργος, Νάνος Παναγιώτης, Παΐσης Κώστας) και στον Δήμαρχο του δήμου Λίμνης Πλαστήρα Νάνο Παναγιώτη.

Στη συνέχεια, καταλλήλως χρησιμοποιηθείσα η έρευνα και τα τελικά συμπεράσματα – προτάσεις, οδήγησαν στην λήψη αποφάσεων από τον δήμο Λ. Πλαστήρα:

- Αφ' ενός αναγνώρισης της ως άνω σημαίας, ως "μία προ-επαναστατική σημαία των Αγράφων."

- Αφ' ετέρου στην έπαρση και εγκατάστασή της, την 9-5-2021, στην ιστορική θέση "Στεφάνι" του Μορφοβουνίου Καρδίτσας (στο αρματολίκι τού Καραϊσκάκη "...όπου ο Καραϊσκάκης είχε μόνιμο караούλι"), στα πλαίσια των πανελλήνιων εορτασμών των 200 χρόνων απ' την επανάσταση του 1821, με αφορμή την συμπλήρωση 200 ετών από το σήκωμα της επαναστατικής σημαίας στ' Άγραφα την 10-5-1821 απ' τον Βελή Κ., και 500 περίπου ετών απ' την παραχώρηση αυτονομίας των Αγράφων με την υπογραφή της συνθήκης του Ταμασίου την 10-5-1525, καθώς και στην, μ' αερόστατο, ύψωση και αναπέταση, πάνω από την λίμνη Ν. Πλαστήρα με φόντο τα καρδιτσιώτικα Άγραφα, της μεγαλύτερης ελληνικής σημαίας στον κόσμο (1.500m²).

Επίλογος

Τελειώνοντας, εύχομαι έτεροι ερευνητές να κατορθώσουν ν' ανεύρουν, να τεκμηριώσουν απολύτως ιστορικά και να παρουσιάσουν επιπλέον στοιχεία, αλλά και άλλες επαναστατικές σημαίες των Αγράφων (τρίχρωμες, φλάμπουρα, μπαϊράκια, παντιέρες κ.α.), καθόσον είναι βέβαιο ότι πάμπολλες διαφορετικές χρησιμοποιήθηκαν διαχρονικά απ' τους Αγραφιώτες, στ' Άγραφα, σε θεσσαλικούς και άλλους τόπους.

Η παρούσα έρευνα δεν εξαντλήθηκε.

Έρρωσο.-

Σημαία του Μανιάτη Κλέφτη Ζαχαριά Μπαρμυτζιώτη.

Πίνακας Peter von Hess (λεπτομέρεια).

Πίνακας Peter von Hess.
The entry of King Othon of Greece in Athens.

Πίνακας Peter von Hess.

Πίνακας Peter von Hess (λεπτομέρεια).

Σημαία Αγράφων-
Αγραφιωτών καπεταναίων,
κλεφταρματολών.

Σημαία του Αγραφιώτη Αρματολού - Πρωτοκαπεταίνου
Χορμόπουλου.

Επαναστάτες και επαναστατικά κινήματα στα χωριά της Νευρόπολης, μέσα από τοποσημάνσεις του Χώρου και του Χρόνου.

Νάννος Παναγιώτης - Συγγραφέας, Ερευνητής Τοπικής Ιστορίας

Από το 1387 οπότε εγκαταστάθηκαν οι Οθωμανοί στη Θεσσαλία και στον τόπο μας στο Φανάρι της Καρδίτσας μέχρι το 1881 που αποχώρησαν και απελευθερώθηκε η Θεσσαλία, μεσολαβούν πέντε (5) αιώνες. Πρόκειται για μια περίοδο εξαιρετικά μεγάλη τόσο σε χρονική διάρκεια, όσο και σε πλούτο ιστορικών μεταβολών. **Την περίοδο της Τουρκοκρατίας** τα Άγραφα σταδιακά γνωρίζουν σημαντική ανάπτυξη, αλλά ταυτόχρονα και καταστροφές που συνοδεύουν τα επαναστατικά κινήματα που ξεσπούν συχνά – πυκνά στην περιοχή, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Ο ιστορικός Κ. Παπαρηγόπουλος αναφέρει ότι περί τα τέλη του 12^{ου}, αρχές 13^{ου} αιώνα «εις τα όρη της Αρχαίας Δολοπίας ήρχεν Αγραφιώτης τις πολέμαρχος περί του οποίου πλειότερα δεν γνωρίζομεν» και ήταν σχεδόν ανεξάρτητος «από τις εν Κωνσταντινουπόλει μοναρχίες». Συνεπώς όταν περί τα τέλη του 1190 αρχές του 1200 ηγείται πολέμαρχος (καπετάνιος) ο οποίος είναι ανεξάρτητος, φανερώνει ότι τα Άγραφα είχαν στην πράξη επιβάλλει την αυτονομία τους. Αυτό είναι πολύ πιθανό να συνέβη διότι η Βυζαντινή Αυτοκρατορία το 1204 είχε καταλυθεί από τους Φράγκους σταυροφόρους και το κενό κάλυψε ο πολέμαρχος.

Στα χρόνια του Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπή (1520-1566 μχ) οι Οθωμανοί επιχείρησαν να υποτάξουν τους Αγραφιώτες, με πολυάριθμο στρατό και με επικεφαλής τον Βεϊλέρ Βεγί Πασά, αρχιστράτηγο της Θεσσαλίας. Ανεβαίνοντας στη Νευρόπολη, δόθηκε μάχη αποφασιστικής σημασίας στο Νεοχώρι το οποίο εκείνη την εποχή (1522) ήταν κωμόπολη (κασαμπάς), στην οποία ηττήθηκαν οι Οθωμανοί, διότι η αντίσταση των Αγραφιωτών ήταν σφοδρή. (Θεολόγης Θ.)

Εκ των πραγμάτων αναγκάστηκαν να παραχωρήσουν αυτονομία διότι αντελήφθηκαν ότι δεν μπορούσαν να κάνουν διαφορετικά, διότι η αντίσταση των σκληροτράχηλων Αγραφιωτών ήταν ισχυρή. Το απροσπέραστο εμπόδιο ήταν το γεωμορφολογικό ανάγλυφο της περιοχής, το οποίο σε συνδυασμό με το χειμώνα, δημιουργούσαν αξεπέραστο εμπόδιο το οποίο παρέκαμψαν συνεχίζοντας για την Ήπειρο και Αλβανία.

Το εκτεταμένο ορεινό σύμπλεγμα, στην καρδιά της Πίνδου που περιλαμβάνει τα Ευρυτανικά και Θεσσαλικά Άγραφα, με απόκρημνες πλαγιές, ελάχιστα περάσματα, δυσκολία στις μετακινήσεις και με εξάρτηση από τις καιρικές συνθήκες, ειδικά του χειμώνα, δεν ήταν απλή υπόθεση. Η τουρκική διοίκηση γνώριζε ότι ήταν αδύνατο να διαθέσει τόσο μεγάλο στρατό σε τόσο δύσβατο τόπο, για να διατηρήσει τον έλεγχο με πολύ μεγάλο κόστος για πολύ πενιχρά αποτελέσματα. Έτσι αντί να έχει

τον έλεγχο μιας περιοχής με ισχύ αν όχι ανύπαρκτο στρατιωτικό και οικονομικό ενδιαφέρον ή να έχει έναν θύλακα ελευθερίας με απρόβλεπτες συνέπειες, προτίμησε μία λύση που ήταν διπλά επωφελής για την ίδια: Να έχει την κυριαρχία της περιοχής, αλλά οι κάτοικοι να είναι αυτόνομοι και ελεύθεροι, ενώ ταυτόχρονα είχε εξασφαλισμένα θεωρητικώς ετήσια έσοδα από το φόρο υποτέλειας. Το ότι οι Αγραφιώτες ήταν αυτόνομοι επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι στις απογραφές των Οθωμανών, χαρακτηρίζονταν ως «σκούρτα», δηλαδή παρεπιδημούντες εντός της Οθωμανικής επικράτειας αλλά όχι ραγιάδες ή υπήκοοι έστω της αυτοκρατορίας.

Για την επίλυση τυχόν προβλημάτων και κοινών θεμάτων, αλλά την πρόληψη εντάσεων είχαν θεσπίσει το «Βουλευτήριο Αγράφων» στη θέση Τσαρδάκι Νευρόπολης (σήμερα Μοσχάτου), απ' όπου πήρε και το όνομα η περιοχή. Η «Συνθήκη του Ταμασίου» (1525) θεωρείται ως επίσημη αφετηρία της αυτονομίας των Αγράφων. Αν και βάσιμα αμφισβητείται η ύπαρξή της διότι μέχρι σήμερα δεν εντοπίστηκαν τεκμήρια, (πλην της αρχικής αναφοράς του Χρήστου Καλοκαιρινού, ο οποίος δημοσίευσε στη "Θεσσαλική Φωνη", φ. 682/21-8-1926, χωρίς αναφορά σε πηγές), ωστόσο έχει αναπαραχθεί βιβλιογραφικά σε τέτοιο βαθμό που μοιάζει να θεωρείται δεδομένη, με το εξής περιεχόμενο:

«Άπαντα τα χωρία των Αγράφων αποτελούσιν αυτονομίαν, η οποία διοικείται υπό συμβουλίου, έχοντος έδραν την παρά το οροπέδιον Νεβροπόλεως ονομαστήν κωμόπολιν (Κασαμπά) Νεοχώριον.

Ουδεμία τουρκική οικογένεια επιτρέπεται να κατοικήση εις τα χωρία των Αγράφων, εκτός του Φαναρίου.

Οι κάτοικοι των πεδινών και ορεινών μερών επικοινωνούν ελευθέρως.

Εκάστη κοινότης των Αγράφων υποχρεούται να πληρώνη εις την Υψηλήν Πύλην ετησίως πενήτην χιλιάδας γρόσια. Το ποσόν δε τούτο θ' αποστέλλεται παρά του ειρημένου συμβουλίου δι εμπίστου προσώπου εις την έδραν της ευδαιμονίας (Κ/πολιν). Εγένετω εν Ταμασίω τη 10η Μαΐου 1525.

Βέιλερ Βέης Αρχιστράτηγος Θεσσαλίας

Οι προύχοντες των Αγράφων

Κίνημα του Διονυσίου του Φιλόσοφου (1601)

Το Νοέμβριο του 1600 ξεσπά το πρώτο σοβαρό απελευθερωτικό κίνημα στη Θεσσαλία, με πρωταγωνιστή τον μητροπολίτη της Λάρισας Διονύσιο Β' το Φιλόσοφο, τον επονομαζόμενο χλευαστικά απ' τους εχθρούς του «σκυλόσοφο». Παρακινημένος απ' τον ηγεμόνα της Βλαχίας Μιχαήλ το Γενναίο, ο ψυχωμένος ιεράρχης ξεσηκώνει τη Θεσσαλία και την Ήπειρο ενάντια στον τύρανο με το σύνθημα «Τρίκκη Βυζάντιον ανακτήσει».

Στην προσπάθειά τους να καταπνίξουν το κίνημα οι Τούρκοι αφάνισαν τα χω-

ριά, κατέσφαξαν τον μητροπολίτη Φαναρίου Σεραφείμ, ο οποίος κήρυξε την επανάσταση και αφού μαρτύρησε απαχονίστηκε στο Φανάρι στις 4/12/1601, ημέρα που τιμάται η μνήμη του ως άγιος. Η προφορική παράδοση διασώζει τη μαρτυρία της μεγάλης σφαγής μέσα από το τοπωνύμιο «Λιανοκόκκαλα» Βουνεσίου. Η παράδοση αναφέρει ότι σε δάσος που βρίσκονταν στη σημερινή θέση Λιανοκόκκαλα, πίσω από την κορυφή του Αγίου Κωνσταντίνου, εκεί κρύφτηκαν οι κάτοικοι του Βουνεσίου για να γλιτώσουν απ' τους Τούρκους. Οι τούρκοι, ή και τουρκαλβανοί, αφού κατέστρεψαν το χωριό, ξεκίνησαν για την Γράλιστα (σήμερα Ελληνόπυργος). Όπως πέρναγαν απ' τον δρόμο κάτω απ' τον Αγ. Κωνσταντίνο οι Τούρκοι, άκουσαν το επίμονο κλάμα ενός μωρού που μάταια η μητέρα προσπαθούσε να ησυχάσει. Η μητέρα στην προσπάθειά της να ηρεμήσει το μωρό και βλέποντας το Τούρκους να περνάνε απέναντι, έκλεισε το στόμα του παιδιού για να μην ακουσθεί το κλάμα. Το παιδί «έσκασε απ' το κλάμα» (ασφυξία) αλλά απ' τη φασαρία αυτή προδόθηκαν. Ο τελευταίος τούρκος που άκουσε το κλάμα ειδοποίησε τον επικεφαλής κι αφού περικύκλωσαν τους κρυμμένους, τους κατέσφαξαν όλους. (Νάννος Π. Ιστορικά Βουνεσίου, том. Α ο Τόπος).

Το ίδιο ακριβώς τοπωνύμιο (Λιανοκόκκαλα) υπάρχει και στο Μοσχάτο (Βλάσδο), χωριά τα οποία βρίσκονται στην πρώτη γραμμή των Αγράφων. Επιπλέον τα δύο χωριά σχετίζονταν στενά με τον μητροπολίτη — μετέπειτα άγιο Σεραφείμ, το Βλάσδο με το μοναστήρι της Κορώνας (όπου εμόνασε ο Σεραφείμ), το Βουνέσι ως τόπος θερινής διαμονής του αγίου. (Στην ιστορική — λαογραφική εργασία του Θωμά Κυρίτση, από τα Κανάλια, διασώζεται το μικροτοπωνύμιο Πισκοπιό — Επισκοπείο στις παρυφές του οικισμού Βουνεσίου). Με βάση την προφορική παράδοση εικάζεται βάσιμα ότι τα χωριά της περιοχής καταστράφηκαν στο επαναστατικό κίνημα του Διονυσίου (1601)

Τοπωνύμια «Σταυρός»

Την περίοδο μεταξύ 1650 — 1750 τα Άγραφα γνωρίζουν την μεγαλύτερη ακμή, σύμφωνα με τον Πουκεβίλ ο πληθυσμός αγγίζει τις 30.000. Ο Γάλλος περιηγητής πέρασε από την περιοχή των Αγράφων γύρω στα 1810 και δίνει χρήσιμα στοιχεία για τον πληθυσμό των κοινοτήτων. Αυτή την περίοδο η περιοχή των Αγράφων γνωρίζει οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, γεγονός που προσελκύει το ενδιαφέρον εκατοντάδων επαγγελματιών, τεχνιτών, κτιστάδων, κλπ. Μεταξύ των άλλων, μορφωμένοι άνθρωποι εγκαθίστανται στην περιοχή και οργανώνουν την εκπαίδευση, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτό των δασκάλων του Γένους Ευγένιου Γιαννούλη, ο οποίος ιδρύει το περίφημο Ελληνομουσείο των Αγράφων. Θα τον διαδεχθεί ο μαθητής του Αναστάσιος Γόρδιος, ενώ ένας άλλος μαθητής θα γίνει ιεραπόστολος των Ελληνικών Σχολείων, ο πατρο-Κοσμάς ο Αιτωλός. Αυτός θα περάσει

από όλα τα χωριά της Νευρόπολης δύο και τρεις φορές, μιλώντας για την ανάγκη ίδρυσης σχολείων. Αψευδής μάρτυρας τα τοπωνύμια που υπάρχουν σε όλα ανεξαιρέτως τα χωριά με το όνομα «Σταυρός», με βάση τον ξύλινο σταυρό που τοποθετούσε για να θυμούνται οι κάτοικοι τα λόγια του. Στο Βουνέσι υπάρχουν δύο τοπωνύμια, ο «Απάν' Σταυρός» και ο «Κατ' Σταυρός», ομοίως και ο «Σταυρός» Κερασιάς, όπου υπάρχει μία βελανιδιά η οποία θυλείται ότι κάρφωσε το σταυρό ο άγιος της Εκπαίδευσης. Ο πατρο-Κοσμάς ο Αιτωλός (1714-1779) για περισσότερο από 20 χρόνια περιδιάβαινε τα χωριά των Αγράφων, Στερεάς Ελλάδος, Ηπείρου, Μακεδονίας κήρυττε την ορθόδοξη πίστη, δίδασκε τα ελληνικά γράμματα και ίδρυσε πάνω από 230 σχολεία. Άφησε τεράστιο έργο και συνέβαλε αποφασιστικά στην αφύπνιση του Έθνους. Βρήκε μαρτυρικό θάνατο με απαγχονισμό στις 24 Αυγούστου του 1779.

Τοπωνύμια με ιστορικό περιεχόμενο

Για ιστορικούς λόγους στα αυτόνομα Άγραφα κατέφυγαν κυνηγημένοι και καταπιεσμένοι Έλληνες. Γρήγορα συγκροτούν ομάδες ενόπλων, με πρώτους του Σαρακατσαναίους νομάδες κτηνοτρόφους που διαρκώς οπλοφορούν, ενώ σταδιακά γιγαντώνεται η κλεφτουριά. Εδώ έδρασαν οι πιο γνωστοί κλέφτες, ο Λιβίνης, (σκοτώθηκε το 1685), το Μικρό Χορμόπουλο, (1683), η ιστορική οικογένεια των Μπουκουβαλαίων, με τις γενιές να διαδέχονται η μία την άλλη, το Δήμο, το Λάμπρο, το Γιάννη, τον Κώστα, ξανά και πάλι το Γιάννη και το Δήμο Μπουκουβάλα, ακόμα και σήμερα τραγουδούν και χορεύουν οι Νευροπολίτες για τον Γιάννη Μπουκουβάλα. Αξίζει ιδιαίτερη αναφορά στον θρυλικό Κατσαντώνη με τα αδέρφια του Χασιώτη και Λεπενιώτη, και οι τρεις συγκρούστηκαν ανελέητα με τους τούρκους και θανατώθηκαν με δόλο. Ειδικότερα ο Κατσαντώνη ουδέποτε προσκύνησε και δεν υπήρξε ποτέ αρματολός. Πέρασε στο πάνθεο των ηρώων και τραγουδήθηκε από το λαό καθότι «ήταν αγνός, ανυπότακτος, απροσκύνητος λαϊκός ήρωας. Ήταν ο Αϊ- Γιώργης των Αγράφων, που βρισκόταν παντού, πολεμούσε τους Αρβανίτες και έσωζε τους χριστιανούς» (Γριβέλας Λ). Άλλοι κλεφταρματολοί, ήταν ο Δίπλας, ο Κουτσοχρήστος, ο Τσόγκας, ο Λιακατάς ο Στορνάρης, κ.α. οι οποίοι μαζί με χιλιάδες ανώνυμους κράτησαν τα Άγραφα άπαρτο κάστρο της λευτεριάς. Ακόμα και σήμερα διασώζονται μικροτοπωνύμια, λεκτικά μνημεία τα οποία φανερώνουν την σχέση των κλεφτών με την περιοχή της Νευρόπολης, σήμερα Λίμνη Πλαστήρα. Ενδεικτικά αναφέρουμε τη «βρύση του Λιακατά» στα Καλύβια Πεζούλας, η οποία παραπέμπει στον γνωστό κλέφτη Γρηγόρη Λιακατά, ο οποίος συνεργάστηκε με τον Καρσιόσκάκη στα χρόνια της Επανάστασης του 1821. Η «κλεφτόβρυση» επάνω από την Κερασιά δεν αφήνει περιθώρια αμφισβήτησης. Ομοίως και η βρύση του Μπουκουβάλα στο Καροπλέσι, πιθανότατα η βρύση «Λιβίν'» και "Κελεπούρη" στο Βουνέσι, ίσως να σχετίζεται με τους ομόνυμους κλέφτες των Αγράφων

(Νάννος Π.). Επίσης πάμπολλα μικροτοπωνύμια προδίδουν ιστορικά γεγονότα, όπως λ.χ. η θέση «Γαζή» του Μεσενικόλα, «στον Ταϊραγα» και στον τούρκου» στο Βουνέσι, δηλωτικά θαμμένων τούρκων από συγκρούσεις, ομοίως και στο Λαμπερό. Επίσης υπάρχουν τοποθεσίες με το όνομα «ταμπούρια», ενδεικτικά αναφέρουμε της Ράζιας Βουνεσίου, αλλά και τα «ταμπούρια του Καραϊσκάκη» επάνω από την Κερασιά, τα οποία έφτασαν ως τις μέρες μας.

Καραϊσκάκης και Νευρόπολη

Η μορφή όμως που σφράγισε τα ιστορικά Άγραφα είναι ο Καραϊσκάκης, για τον οποίο αξίζει ακροθιγώς αναφορά στο λαϊκό αυτό ηγέτη της Επανάστασης του 1821. Ο γιός της καλογριάς ξεκίνησε τον ένοπλο βίο του στην περιοχή της Νευρόπολης, στην οποία αντρώθηκε, περνώντας τα εφηβικά του χρόνια αρχικά από την Γράλιστα, το Βουνέσι, την Κερασιά, αργότερα τον Ίταμο, την Οξυά, το Λεοντίτο, κ.α.. Μπορεί να ερίζουν οι Αρτινοί για τον τόπο γέννησης του Καραϊσκάκη, αλλά το μόνο βέβαιο είναι ότι στα Άγραφα έζησε, μεγάλωσε και αντρώθηκε πολεμικά, μαζί βεβαίως με την εκπαίδευση που έλαβε ως «τζοχαντάρης» στον Αλήπασα. Η αρχική ένοπλη δράση στα χρόνια της εφηβείας, αργότερα η θητεία ως πρωτοπαλικάρο του Κατσαντώνη, μέχρι την αυτοανακήρυξη σε αρχηγό του αρματολικίου των Αγράφων ταυτίστηκε με τον τόπο μας. Καραϊσκάκης και Άγραφα δέθηκαν με ισχυρούς και ακατάλυτους δεσμούς. Μία από τις πρώτες μάχες δόθηκε το 1918 στο ρέμα της Κερασιάς, όπου σήμερα η γέφυρα, στην οποία έλαβαν μέρος πολλοί Κερασιώτες οι οποίοι πολέμησαν γενναία. Τα ταμπούρια του Καραϊσκάκη επάνω από το χωριό, μαζί με τις επιστολές που έστειλε από την Κερασιά, δηλώνουν ότι εδώ ήταν μία από τις βάσεις του.

Το πρώτο καραούλι (σκοπιά) του Καραϊσκάκη ήταν στη θέση «Στεφάνι» Βουνεσίου από όπου κατόπτευε τις κινήσεις των τούρκικων αποσπασμάτων στο Φανάρι και τον θεσσαλικό κάμπο, από Τρίκαλα μέχρι Δομοκό. Μόνο τυχαία δεν ήταν η επιλογή της συνάντησης των αρχηγών των κλέφτικων ομάδων και η ανακήρυξη του Καραϊσκάκη ως αρχηγού στο Βουνέσι. Γράφει ο Αινιάν: *«Επειδή δε εις Άγραφα οι από της γενεάς του Βουκουβάλα καπιτανεύοντες δεν ήσαν ικανοί να κατέχωσιν αυτήν την επαρχίαν και διά τούτο υποκειμένην εις συχνάς μεταβολάς, ο Καραϊσκάκης συνέλαβε την ιδέαν του να κατασταθή αυτός καπιτάνος διά της ιδίας αυτού δυνάμεως· ωφελούμενος λοιπόν από τον καιρόν και από την αστασίαν των πραγμάτων, συνεκρότησεν έν σώμα δυνατόν από Βαλτινούς και από άλλους πλησιοχώρους Έλληνας και συμβοηθούμενος από τον Γιαννάκη Ράγκον, μετέβη εις Άγραφα, κατασταθείς αυτοχειροτόνητος καπιτάνος εις ταύτην την επαρχίαν».*

Συνεχίζει ο **Κασομούλης**: **«Αι διαπραγματεύσεις τελείωσαν αναμεταξύ Ρούμηλη «Βαλισί» και Καραϊσκάκη και συνεννοηθέντες ο Σούλτζιας Κόρτζιας (δερβέναγας των Τρικάλων) Καραϊσκάκης, Στορνάρης, και Γρηγόρης Λιακατάς, απέρασαν εις το χωριόν Βουνέσι, και ανταμύθησαν και έδεσαν στερεώτερα τας συμφωνίας του**

λαού ούτως. Ο μὲν Σούλιτζιας να ενεργή ὡστε να μη βαρύνουν τους κατοίκους εις ὅλον τον νομόν του Τρικάλου, οι δε καπιταναίοι να φυλάξουν τα βουνά».

Η ακριβής χρονολογία της συμφωνίας στο Βουνέσι δεν είναι γνωστή, αλλά προσδιορίζεται την άνοιξη του 1822. Το γιατί ο Καραϊσκάκης επέλεξε το Βουνέσι έχει σχέση με το γεγονός ότι αρκετά παλικάρια του Καραϊσκάκη ήταν Βουνεσιώτες, ενώ το χωριό οικείο από τα εφηβικά του χρόνια και οι κάτοικοι φιλικά διακείμενοι, ετοιμοπόλεμοι και με ένοπλη ιστορία. Εκ των Βουνεσιωτών που ακολουθούσαν τον Καραϊσκάκη ήταν οι, Ψηλομήτρος (Μαστραπάς), Πλαστήρας, Καφαντάρης, Σανιδάς, Γιαννάκος, κ.α. (πηγή: Παπα-Σιούφας Β.)

Αἱ διαπραγματεύσεις ἐτελείωσαν ἀναμεταξὺ Ροῦμελης <βαλίου> καὶ Καραϊσκάκη*, καὶ συνεννοηθέντες ὁ Σούλιτζιας Κόρτζιας, Καραϊσκάκης, Στορνάρης καὶ

Γρηγόρης Διακατὰς ἀπέρασαν εἰς τὸ χωρίον Βουνέσι, καὶ ἀνταμώθησαν καὶ ἔδεσαν στερεώτερα τὰς συμφωνίας των πρὸς ἡσυχίαν τοῦ λαοῦ, οὕτως!:

Ὁ μὲν Σούλιτζιας νὰ ἐνεργῆ ὡστε νὰ μὴ βαρύνουν τὰ στρατόπεδα τοὺς κατοίκους εἰς ὅλον (414) τὸν νομόν τοῦ Τρικκάλου, οἱ δὲ Καπιταναῖοι νὰ φυλάξουν ἀπὸ τὰ βουνὰ νὰ <μὴν> εἰσχωροῦν <εἰς αὐτὰ> οἱ λησταί* ἢ ἄλλο σῶμα ἀτακτον. Ἄν ὅμως ἤθελον ἀποφασίσαι ἢ ὁ Ροῦμελης ἢ ἡ Διοίκησις τῶν Ἑλλήνων νὰ κάμῃ γενικὴν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου μέρους, <τότε> νὰ κάμουν τὰ χρέη των, καὶ ὁ μὲν ὡς Τούρκος, καὶ οἱ δὲ ὡς Ἕλληνας.

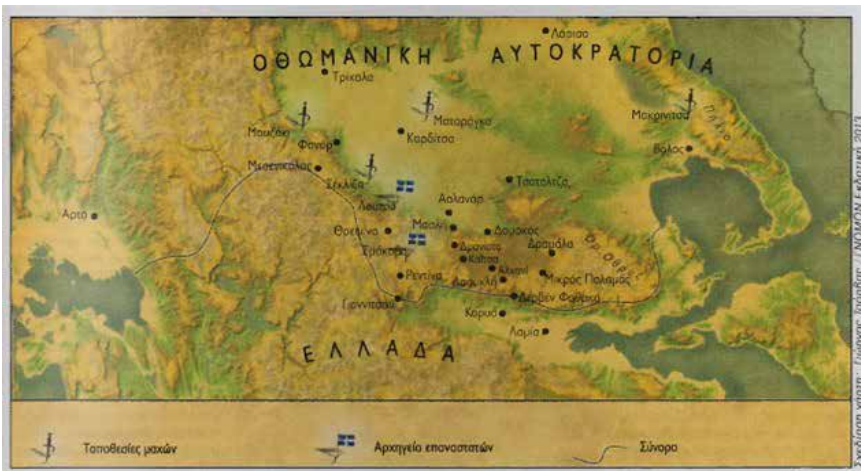
Τον Ιούνιο του 1823, τουρκαλβανοί πασάδες με 4.000 άντρες καταλαμβάνουν το οροπέδιο της Νευρόπολης και στρατοπεδεύουν στο Στούγκο (Κρυονέρι). Στην Κερασιά είναι τα ταμπούρια του Καραϊσκάκη, ο οποίος επιχειρεί με επίθεση αιφνιδιασμό, οι τούρκοι μετά τον αρχικό αιφνιδιασμό ανασυντάσσονται και διατηρούν τις θέσεις τους. Η εξέλιξη; Σύμφωνα με ομιλία του βουλευτή Ιωάννη Πάνου Ράγκου, (ανηψιός του Γιαννάκη Ράγκου) έρχονται ενισχύσεις του Γιάννη Ράγκου, ο οποίος μιλώντας για τον θείο του αναφέρει: «Εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, κύριοι, τὴν κατὰ τῆς Θεσσαλίας, εἶχεν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του καὶ τὸν αἰμίμηστον Καραϊσκάκην, τὸν ἐνόδοξον μετὰ ταῦτα Ἀρχηγόν ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὡς ἐκ τούρου δύνασθε νὰ ἐννοήσητε, εἰς ποίαν ὑψηλὴν περιωπὴν ἦτον ὁ Στρατ. Ράγκος ὅτε προχωρῶν εἰς τὴν ἐκτεταμένην κατὰ μῆκος καὶ πλάτος ἐπαρχίαν των Ἀγράφων, κατεδίωκε καὶ ἐκεῖ τὸν ἐχθρόν κατὰ ποδοῦ, δια νὰ τὴν καταστήσῃ ἐντελῶς εἰς τὴν κατοχὴν των Ἑλλ. (ἠνικῶν) ὀπλων, θεωρουμένων ὡς μέρος πολλαπλά ἀναγκαῖον δια τὴν ἀσφάλειαν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, καὶ δια τούτο συνεκροτήθησαν μάχαι τρομεραὶ καὶ εἰς Πετρίλον καὶ εἰς Κερασιά καὶ εἰς Στούγκον, ὅπου καὶ ἐφρονεῦθη ὁ Ἀλάμπης τῆς Λαρίσσης καὶ εἰς Βουνέσι καὶ εἰς Μεσενικόλα, ὅπου ἐνῶ ἐπολιορκούντο οἱ διασωθέντες ἐχθροὶ ἀπὸ τὰς μάχας Κερασιᾶς καὶ Στούγκου, ἐφάνη εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Θεσσαλίας σμήνος ἐχθρικῶν στρατευμάτων ἐρχομένων πρὸς βοήθειαν των πολιορκουμένων εἰς Βουνέσι. Ἐνθα ὁ στρατ. Ραγκος σπεύσας κατέβη μεθ' ἰκανῆς δυνάμεως καὶ κατετρόποσε τὴν ἐχθρικὴν βοήθειαν. Στὴ μάχῃ του Βουνεσιῶ οἱ Ἕλληνες κατε-

τρόπων ολόκληρη εκείνη την εχθρική φάλαγγα και έπιασαν αιχμάλωτο τον Μεχμέμπεην Χουρούπτα», τον οποίο προώθησαν στη Μονή Σπηλιάς με σκοπό να τον ανταλλάξουν με Έλληνες αιχμάλωτους.

Το καλοκαίρι του 1823 ορδές τουρκαλβανών του πασά της Σκόδρας Μουσταή εισβάλλουν στα Άγραφα για να καταστείλουν ολοκληρωτικά την Επανάσταση στα Άγραφα και κατακρίνουν τα αγραφιώτικα χωριά. Σε εσώφυλλο εκκλησιαστικού βιβλίου της Παναγίας Πελεκητής, διασώζεται σχετική ενθύμηση: «τα γράφω δια θύμηση φόντας βγήκε ο Σκόντρας στ' Άγραφα κι έκαψε τα χωριά κι έκαψε και την Καρύτσα και πήρε όλο των το βιος κινητόν και ακίνητον». Ανάμεσα στα άλλα χωριά και της Νευρόπολης. (Παίσης Κ)

Καρίτσα και Μπελοκομίτης ... επαναναχαράσσουν τα σύνορα!

Στις 3/2/1830 στο Λονδίνο υπογράφεται συμφωνία ανάμεσα στην Αγγλία, τη Ρωσία και τη Γαλλία, η οποία καθορίζει το μέλλον της χώρας μας. «Η Ελλάδα θέλει σχηματίσει εν κράτος ανεξάρτητον και θέλει χείρει όλα τα δίκαια, πολιτικά, διοικητικά και εμπορικά, τα προσφευκόμενα εις εντελή ανεξαρτησίαν». Ήταν το πρώτο και κείριο άρθρο του πρωτοκόλλου του Λονδίνου με το οποίο η χώρα μας αποκτούσε τη διεθνή αναγνώριση της ανεξαρτησίας της. Αγώνας και θυσίες εννέα ετών, χάρη και στις άοκνες διπλωματικές προσπάθειες του Καποδίστρια δικαιώνονταν. Βέβαια έμεναν αρκετά να διευθετηθούν όπως η χάραξη των συνόρων, η οποία έγινε αποδεκτή (30/8/1832) η αξίωση του δολοφονημένου πια Καποδίστρια, τα ελληνοτουρκικά σύνορα να είναι η γραμμή Παγασητικού – Αμβρακικού κόλπου. Τα όρια όπως φαίνονται στο χάρτη ακολουθούσαν, ακολουθώντας την οροσειρά των Φθιωτικών βουνών, περνούσαν από τη Γιαννιτσού στα Θεσσαλικά Άγραφα μέχρι τον Αμβρακικό που έμεναν στους Οθωμανούς. Τα μετέπειτα Ευρυτανικά Άγραφα απελευθερώνονταν, ενώ τα Θεσσαλικά έμειναν στην τουρκική επικράτεια και μάλιστα για πρώτη φορά καταργούνταν η κατακτημένη από αιώνες αυτονομία.

Σχεδίαση χάρτη: Γιώργος Τσούρας / ΝΟΜΟΣΤΟΝ ΕΡΕΥΝΗΤΗ 2013

Για την ακρίβεια η Νευρόπολη έμεινε υπόδουλη στους οθωμανούς όπως και η Καστανιά, ενώ η Μούχα και το σημερινό φράγμα της λίμνης πέρασαν στην Ελλάδα, μέχρι το ποτάμι του Καριτσιώτη ήταν το φυσικό όριο. Οι κάτοικοι Καρίτσας και Μπελοκομίτη, με αποφασιστικότητα έβγαλαν τους συνοριακούς πασάλους... και μετατόπισαν τα όρια στο Νεοχώρι και προς του Καραμανώλη! Έτσι οι ανυποχώρητοι κάτοικοι επέβαλαν τη δική τους «οριοθέτηση», σε πείσμα των τούρκων που αρχικά μεγαλοποίησαν το θέμα, ωστόσο διευθετήθηκε ως συνοριακή μικροδιαφορά υπέρ των δύο χωριών. (Έτσι τα δύο χωριά εντάχθηκαν στο Νομό Ευρυτανίας, μέχρι το 1975 οπότε και εντάχθηκαν στο νομό Καρδίτσας). Το 1833 με την ίδρυση του Ελληνικού κράτους και τον καθορισμό των συνόρων, ακόμα σήμερα υπάρχουν απομεινάρια από κούλιες και καζάρμες επάνω από το Νεοχώρι και προς ορειβατικό καταφύγιο «Καραμανώλη», τεκμήρια σήμανσης των αρχικών συνόρων που έμελλε να καταργηθούν το 1881, πενήντα χρόνια μετά την επανάσταση του 1821, μετά από τρία επαναστατικά κινήματα, 1854, 1866-7 και 1878. Με τη χάραξη των συνόρων, για πρώτη φορά εγκαθίστανται οι τούρκοι στα Άγραφα και ειδικότερα στην περιοχή μας και δημιουργούν τις καζάρμες, συνοριακά φυλάκια. Ο Μεσενικόλας ορίσθηκε έδρα της Αστυνομικής Διοίκησης Νευρόπολης (ΚΟΛ) και έκτοτε αποτέλεσε για πολλές δεκαετίες το οικονομικό και διοικητικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής. (Ο χάρτης απεικονίζει τα πρώτα σύνορα της Ελλάδος την εποχή της τελευταίας επανάστασης του 1878, με τις μάχες που δόθηκαν. Αναλυτικά όμως για την χάραξη των συνόρων, στην εργασία του Κώστα Παΐση που δημοσιεύουμε εδώ.)

Επανάσταση 1878

Το 1878 ξεσπά ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος που έγινε για να προστατέψει τους Σλάβους της Βαλκανικής και αυτό δημιούργησε νέες προσδοκίες για απελευθέρωση Ελληνικών περιοχών. Στη Θεσσαλία, τη Μακεδονία και την Κρήτη και αλλού, ξεσπούν επαναστατικά κινήματα. Αρχές του 1878, από τα βουνά της Λαμίας, περνούν στα νότια Άγραφα περί τους 200 εθελοντές με σωματάρχες το Γ.Λαίο και τον Κ. Τερτίπη και αρχηγό τον Ισχύομαχο που έχει έδρα το Λουτρό Καρδίτσας. Ειδικότερα για την περιοχή των Αγράφων ο Μηλίτης σε βιβλίο του σημειώνει: «Εκπρόσωποι από τις διάφορες περιοχές της Θεσσαλίας και των Αγράφων, ήταν οι: Ο Απόστολος Βασιαρδάνης απ' το Μεσενικόλα, ο Τσάπαλος από το Σμόκοβο, ο Δημ. Αλεξανδρής από την Αργιθέα, ο Γ. Χριστούλας απ' τα Κανάλια, ο Αθάνατος από το Βλάσδου. Ο Καπάλας από την Καΐτσα, Παπαπολύζος από το Καταφύγι, ο Πώποτας από τις Σοφάδες, ο Βαΐτης από το Παζαράκι, ο Φαλιάγγας από το Μοΐρους και ο Λάπας από την Καρδίτσα. Τα αντάρτικα αυτά σώματα, βοηθούμενα και από αποσπάσματα άλλων περιοχών, όπως του Νίκου Κοντογιάννη, του Κώστα Πολύζου, του Σινάνη και του Γαλή, απελευθέρωσαν το Γενάρη του 1878 τη Ρεντίνα το Σμόκοβο, το Ταμάσι, τη Δρανίστα, την Καΐτσα και το Ζωγλόπι. Ο Αλεξανδρής που είχε την έδρα του καπετανάτου στα Άγραφα, κυρίεψε την Καστανιά και το Καταφύγι και εξουδετέρωσε τις κού-

λιες στη Ράζια, Τσιούκα και κυρίεψε το Φράγκου. Στη συνέχεια οι επαναστάτες μετέφεραν το αρχηγείο τους στο Σμόκοβο, και με γενικό αρχηγό τον Αλέξανδρο Σούτσο, έδωσαν αιματηρές μάχες, στο Χαλαμπρέζι και στο Λουτρό».

Στις 9-11 Φεβρουαρίου 1878 δόθηκε σκληρή μάχη στη Σέκλιζα (σήμερα Καλλίθηρο) ενώ η τελευταία αποφασιστική για την όλη εξέλιξη της Επανάστασης και την Απελευθέρωση υπήρξε η γνωστή ως Μάχη της Ματαράγκας - Πετρομαγούλας (στην περιοχή του χωριού Πύργος Κιερίου) στις 21 Μαρτίου 1878. Χάρη στον ηρωισμό το Λάιου, τη στρατηγικότητα του Τερίπη, καθώς και στην αφοβία και γενναιότητα όλων των επαναστατών, η μάχη αυτή έγινε με τρόπο αξιοθαύμαστο. και προκάλεσε μεγάλες απώλειες στους Τούρκους. Με τη μεσολάβηση των Άγγλων οι επαναστάτες αποσύρθηκαν στις υπώρειες των Αγράφων και οι εχθροπραξίες σταμάτησαν και αναλήφθηκαν διπλωματικές πρωτοβουλίες.

Η ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΣΕΝΙΚΟΛΑ

Έτσι προέκυψε η ανάγκη σύστασης μιας επιτροπής, που θα αναλάμβανε το συντονισμό του πάρα πέρα αγώνα, αλλά και της διοίκησης της περιοχής από την οποία είχαν αποχωρήσει οι Τούρκοι. Στις 5 του Απρίλη του 1878 συγκεντρώθηκαν στο Μεσενικόλα αντιπρόσωποι από όλα τα Θεσσαλικά Άγραφα και εξέλεξαν προσωρινή Διοικητική Επιτροπή, το σχετικό ψήφισμα αναφέρει: *Συνελθόντες οι υποφαινόμενοι κάτοικοι των διαφόρων χωρίων, επιφορτισμένοι με ιδιαίτερον εντολήν των χωρίων μας, όπως εκλέξωμεν τα μέλη της προσωρινής διοικήσεως των Αγράφων, πλην του Κολ Ρεντίνης, εξελέξαμεν ως τοιαύτα τους κ. Απόστολον Βασαρδάνην, Γεώργιον Χριστούλαν, Γεώργιον Λαγών, Δημήτριον Ψάραν, Αναγνώστην Βλέτσαν, Θωμάν Ποζούν, και Β. Πολύζον. Εις τα μέλη ταύτα της προσωρινής διοικήσεως δίδομεν την ρητήν εντολήν να διοικώσι τον τόπον κατά νόμον και παραστώσι τα δίκαια μας ενώπιον της Ελευθέρας Ελλάδος και της πεφωτισμένης Ευρώπης και εν γένει να πράττωσι παν ότι εγκρίνωσι δια την διοίκηση του τόπου και να αποτινάξωμεν τον αφόρητον ζυγόν της Τουρκίας και ενωθώμεν μετά της Μητρος μας Ελλάδος υπό το σκήπτρο του λαοφιλοφών ημών και σεπτού Βασιλέως Γεωργίου του Α!*

1878 Απρυλίου 5 Μεσηνικόλα

Οι πρόκριτοι των χωριών

Τάσιος Ζαγανός. Χρίστος Τόβα. Διμιτρι τόλου. Νικώλαος Βασιλογλου. Δημήτριος κ. Καζαής. Α. Δ. Κουκουρίκος. Νικόλας Δ. Ντούγκας. Α. Κοτρότσιος. Αθανάσιος Φανάρας. Παπαθεόδωρος. Ντοσίου. Δημήτριος Θεοδώρου. Αντ. Π. Βουνεσιώτης.

Οι στρατιωτικές επιτυχίες των επαναστατών στη Δυτική Θεσσαλία και ειδικότερα στα Άγραφα, ήταν αυτές που κράτησαν άσβεστη τη φλόγα της Λευτεριάς και έδωσαν επιχειρήματα στις διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν, για να καταλήξουμε στην απελευθέρωση της Θεσσαλίας το 1881, με τη Συνθήκη του Βερολίνου. Η Θεσσαλία απελευθερώνεται και από τις 18/8/1881 η περιοχή μας περνάει στην κυριαρχία του Ελληνικού κράτους.

Αντί επιλόγου: Ολοκληρώνουμε την αναφορά με λίγες σκέψεις για την ευθύνη μας σήμερα, 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821. Αν οι πρόγονοί μας έχυσαν το αίμα τους και θυσιάσαν τις ζωές τους για την Ελευθερία της Πατρίδος, εμείς έχουμε υποχρέωση να φανούμε αντάξιοι συνεχιστές τους. Όχι στα πεδία των μαχών. Όχι με αίματα και θυσίες ανθρώπινης ζωής. Με έργα ειρηνικά που θα θωρακίσουν την Εθνική Ανεξαρτησία και Αξιοπρέπεια. Με την προστασία του τόπου μας, του Φυσικού, Ιστορικού και Κοινωνικού Περιβάλλοντος. Με την Ανάπτυξη και την Πρόοδο της Πατρίδας μας την οποία έχουμε υποχρέωση να παραδώσουμε στις επόμενες γενιές αριτεμένη και υγιή. Η συλλογική Μνήμη, η Ιστορία και ο Πολιτισμός οφείλει να γίνει δομικό στοιχείο της Αυτογνωσίας και μέσα από αυτή θεμέλιο Προόδου και Ανάπτυξης. Για τούτο εμείς επιχειρούμε την ανάδειξη των σημάνσεων στο Χώρο και το Χρόνο, προκειμένου οι γενιές του Μέλλοντος να βρουν ανοιχτά τα μονοπάτια της Ελευθερίας, τα καρπούλια και τα ταμπούρια του Καραϊσκάκη.

Πηγές – ενδεικτική Βιβλιογραφία:

- Κ. Παπαρηγόπουλος 12 βιβλίο, κεφ 6ο σελ.214
- Θ.Θεολόγης, Τ' Άγραφα ανεξίτηλα Γραμμένα, εκδ. Ρήσος, 2016
- Ανιάν, Δ. (1903). Η Βιογραφία του στρατηγού Γεωργίου Καραϊσκάκη υπό του ιδιαιτέρου γραμματέως του Δ. Αινιάνος. Εκ του τυπογραφείου Γ. Σ. Βλαστού, Αθήνα. Γαλανούλης, Α. (2020). Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος. Επιστολές και έγγραφα της οικογένειάς του. Λάρισα.
- Ιωάννου Π Ράγκου «Ηρωϊκαί σελίδες της Ιεράς Επανάστασεως — Ο στρατηγός Ράγκος κατά το 1821 — Αι σημαντικότερα μάχαι αυτού.» ΣΕΛ.17-18, Αθήνα, 1891 τυποις, Αλεξ. Παπαγεωργίου.
- Νάννος Π. Ιστορικά Βουνεσίου, τομ. Α ο Τόπος, υπό δημοσίευση.
- Κ. Παΐσης, Η Ιερά Μονή της Παναγίας Πελεκητής», έκδοση του εκκλησιαστικού Συμβουλίου της ενορίας του Ιερού Ναού Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου της Καρύτσας Δολόπων, 1988. σελ.10.
- Χρήστου Μηλίτση. «Αρματολίκια και επαναστατικά κινήματα στα ΑΓΡΑΦΑ», Καρδίτσα 2009
- Γριβέλλας, Α. (2004). Το Στρατόπεδο του Καραϊσκάκη στην Οξυά και οι αψιμαχίες στη Νευρόπολη». Στο: Καρδιτσιώτικα χρονικά τ. VII, σελ. 80-87. Εταιρεία Καρδιτσιώτικων μελετών, Καρδίτσα.
- Μιαρίτης, Β. (1991). Κερασιά η νύμφη της Νεβρόπολης και πετροπέδικα των Αγράφων». Εκδοτικό κέντρο Βόρειας Ελλάδας, Θεσσαλονίκη.
- Γαλανούλης, Α. (2020). Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος. Επιστολές και έγγραφα της οικογένειάς του. Λάρισα.

Με την ευκαιρία των 200 χρόνων από την Επανάσταση του 1821. Αγωνιστές του 1821 των Παραλίμνιων χωριών της Λίμνης Πλαστήρα

Γεώργιος Κλήμος - Συγγραφέας, Ερευνητής Τοπικής Ιστορίας

Μετά την απελευθέρωση το επίσημο ελληνικό κράτος, θέλοντας να τιμήσει όλη εκείνη την πανστρατιά του Μεγάλου Αγώνα κάλεσε (1833) τους αγωνιστές να υποβάλουν τα δικαιολογητικά τους για παραχώρηση προς αυτούς κάποιων προνομίων. Τότε λίγοι αγωνιστές, και περισσότερο μόνο οι οπλαρχηγοί υπέβαλαν δικαιολογητικά, για να καταταγούν τελικά ελάχιστα εξ αυτών σε διάφορες στρατιωτικές κατηγορίες. Το 1845 η τότε Κυβέρνηση επανέφερε το θέμα περί αμοιβής των υπέρ πατρίδος αγωνισμένων και θυσιασθέντων χωρίς η Επιτροπή (πρόεδρος ο Ι. Κωλέτης) να ικανοποιήσει μαζικό αριθμό αγωνιστών. Το παραπάνω θέμα ευτύχησε να προχωρήσει το 1865, όταν υποβλήθηκαν ομαδικά αιτήσεις από τους ίδιους τους αγωνιστές ή από τους κληρονόμους τους.

Η Επιτροπή αυτή με πρόεδρο τον Ι. Φιλήμονα και γραμματέα τον Ι. Κολοκοτρώνη εργάστηκε από το 1865 μέχρι το 1877 και οι αγωνιστές, με βάση τις χειρόγραφες αιτήσεις των και τα χειρόγραφα πιστοποιητικά που τους χορήγησαν οι οπλαρχηγοί των, κατατάχτηκαν σε τρεις κατηγορίες: Αξιωματικών, Υπαξιωματικών και Στρατιωτών. Ο διαχωρισμός αυτός γινόταν με βάση αν προσερχόταν στον Αγώνα ως μπουλουκτσής και της περιουσιακής κατάστασης που διέθεσε στον Αγώνα.

Έτσι δημιουργήθηκε το Αρχείο Αγωνιστών της Εθνικής μας Επανάστασης που φυλάσσεται σήμερα στην Εθνική Βιβλιοθήκη (τμήμα χειρογράφων). Από το Αρχείο αυτό ο αείμνηστος φίλος, συνάδελφος Κ. Ζήσης, το 1983 παρουσίασε ένα σύνολο 770 Αγωνιστών της περιοχής Αγράφων. Πέραν του ανωτέρω Αρχείου ένα άλλο μεγάλο σε όγκο αρχείο της περιόδου 1840-1846 υπάρχει και στο Αρχείο Αριστείων των ΓΑΚ. Πέραν όμως αυτών των δύο βασικών αρχείων για τη σύνταξη του Μητρώου των αγωνιστών του '21 μια άλλη πηγή της σύνταξης του καταλόγου των είναι οι μισθολογικές καταστάσεις των οπλαρχηγών που εναπόκεινται στα παραπάνω αρχεία και οι οποίοι δεν υπέβαλαν δικαιολογητικά.

Με την ευκαιρία του εορτασμού των 200 χρόνων από την έναρξη της Επανάστασης του 1821 στο γνωστό θεσσαλικό 6/μηνιαίο περιοδικό Θεσσαλικό Ημερολόγιο (ΘΗΜ) δημοσιεύθηκαν για το παραπάνω θέμα δύο άρθρα των Γιώργου Δημητρίου και του Κώστα Σπανού.

Θεωρούμε όμως σκόπιμο να υπογραμμίσουμε εδώ, πως για τους κατοίκους της περιοχής μας (τουρκοκρατούμενη τότε Ελλάδα) η υποβολή δικαιολογητικών για αναγνώριση των υπηρεσιών τους, για ευνόητους λόγους ήταν αν όχι ακατόρθωτη, πολύ πιο δύσκολη υπόθεση και γι' αυτό δεν έχουμε και ένα ακριβές δείγμα των

αγωνισαμένων εκ της περιοχής μας. Εξάλλου αυτό αποδεικνύει και το γεγονός ότι όσοι εκ των αγωνιστών υπέβαλαν δικαιολογητικά παρουσιάζονται ως κάτοικοι τη νότιας Ελλάδας.

Εξαίρεση για όλο το νομό μας αποτελεί η Καστανιά που παρουσιάζει μια πιο ομαδική προσέλευση στο πανελλήνιο κάλεσμα για ελευθερία και ανεξαρτησία. Η καθολικότερη αυτή συμμετοχή των Καστανιωτών εξηγείται ίσως εκ του ότι οι παραπάνω με τα πρώτα σύνορα της ελεύθερης τότε Ελλάδας (1833) βρέθηκαν στην Τουρκοκρατούμενη περιοχή και για σωτηρία τους εγκαταστάθηκαν στη γειτονική Μούχα που παρέμεινε στο Ελληνικό. Παρ' όλα όμως τα παραπάνω ο πίνακας των αγωνιστών δεν είναι ακριβής και ενδεικτικός του τόπου καταγωγής των, καθώς όπως διαπιστώσαμε 17 αγωνιστές της παραπάνω περιόδου δεν καταμαρτυρούν τον ακριβή τόπο καταγωγής των, αλλά αναγράφουν αυτόν απροσδιόριστα — ως από την περιοχή των Αγράφων. Τους αγωνιστές Καστανιάς και Μούχας μπορεί κανείς να τους αναζητήσει και στη μονογραφία μου περί των παραπάνω οικισμών.

Τελειώνοντας το προλογικό μας αυτό σημείωμα να υπογραμμίσουμε ότι οι περισσότεροι εξ αυτών που υπέβαλαν τα δικαιολογητικά τους για παροχή κάποιων προνομίων ήσαν εύποροι κάτοικοι της περιοχής που, όπως σημειώσαμε παραπάνω, προσήλθαν στον Αγώνα ως μπουλουκτσήδες, δηλαδή επικεφαλής μιας ομάδας 8-10 ανδρών — συνήθως συγγενικών ή φιλικών τους προσώπων, έως και 40 ή και περισσότερων ανδρών, οι οποίοι κατά βάση μισθοδοτούνταν από τον ίδιο και από το αποδεκτό για την εποχή νόμο των λαφύρων στο πεδίο της μάχης κλπ. Τους παραπάνω η Επιτροπή τους κατέτασσε στην ομάδα των Υπαξιωματικών και Αξιωματικών. Αυτοί όμως δεν εκπροσωπούν την πλειοψηφία των αγωνιστών, καθώς πίσω από αυτούς κρύβεται η μεγάλη μάζα του ανώνυμου απλού αγωνιστή της εποχής που πρόθυμα προσήλθε, σχεδόν άοπλος, οργανωμένος ως απλός στρατιώτης στο εθνικό εκείνο σάλπισμα για εθνική ανεξαρτησία και που παρέμεινε και σήμερα κατά μεγάλο μέρος στην ανωνυμία.

Πάντως τα στοιχεία των φακέλων των αγωνιστών παρουσιάζουν αρκετά ενδιαφέροντα στοιχεία, καθώς μας πληροφορούν για τα μέλη της οικογενείας των, τους οπλαρχηγούς που υπηρέτησαν, τον τόπο που εγκαταστάθηκαν κλπ. Εμείς συμπληρωματικά να πούμε πως οι οπλαρχηγοί που κατά βάση πιστοποιούν τη συμμετοχή των στον Αγώνα είναι οι της γειτονικής μας περιοχής (οι Κ. Βελής των Αγράφων και ο Καραϊσκάκης είχαν πεθάνει): Χατζηπέτρος, Ράγγος, Κοντογιανναίοι, Στουρνάρας, Γαλλής, Γιολδάσης) αλλά και πιο απομακρυσμένων περιοχών (Μακρυγιάννης, Σκυλοδήμος, Πανουργιάς, Δυοβουνιώτης, Καρατάσος κλπ).

Οι αριθμοί παραπέμπουν στην πηγή όπου ο κάθε ενδιαφερόμενος αναγνώστης θα μπορούσε να βρει περισσότερα στοιχεία για τους παρακάτω αγωνιστές των παραλίμνιων οικισμών της Λίμνης Πλαστήρα.

1. Αγραφλής Δημήτριος, με καταγωγή την Καστανιά Αγράφων (1) και τόπο διαμονής τη γειτονική Μούχα. Τα δικαιολογητικά του αναμένουν τον αναγνώστη στον φάκελλο 7 του αρχείου Αριστείων των ΓΑΚ. Σήμερα το επώνυμο δεν υπάρχει στην περιοχή. Εμείς στο βιβλίο μας για την Καστανιά το διασώσαμε μέχρι το 1882, όταν ως κάτοικος του Κάτω Μαχαλά πούλησε την οικία του και τα κτήματά του.

2. Αθανασίου Στέριος από την Καστανιά (1) και τόπο διαμονής, κατά την κατάσταση των δικαιολογητικών, τη Μούχα. Τα δικαιολογητικά του αναμένουν τον αναγνώστη στο φάκελλο 7 του Αρχείου των Αριστείων του ΓΑΚ. Το επίθετο σήμερα συναντάται ως Αθανασόπουλος.

3. Αποστολάρας ή Καραϊσκος Αθ. από το Σερμενικό σημ. Φυλακτική (2 και 3). Αίτηση υπέβαλε το 1865 στην Αθήνα ο γιος του Κων/νος. Η επιτροπή τον κατάταξε στην κατηγορία των στρατιωτών.

4. Γιαννακόπουλος Δημήτριος Κ., από την Καστανιά Αγράφων (2). Γόνος διακεκριμένης οικογένειας της εποχής. Μετά την Επανάσταση αντιπροσώπευσε την περιοχή των Αγράφων, ως πρόκριτος. Η Επιτροπή τον κατάταξε στη Β΄ τάξη των Υπαξιωματικών.

5. Γούλιος Μήτρος από τον Άγιο Γεώργιο Αγράφων (1) και με άγνωστο τόπο διαμονής ή υποβολής των δικαιολογητικών του. Τα δικαιολογητικά του υπάρχουν αδημοσίευστα στον φάκελλο 7 του Αρχείου των Αριστείων του ΓΑΚ.

6. Γούσιος ή Γούζιος Δημ. Κ., από το Κεράσοβο (2 και 3). Στην πραγματικότητα ήταν από την Καστανιά. Απλώς μετά την Επανάσταση και τη δημιουργία της πρώτης ελεύθερης Ελλάδας έφυγε προς το Κεράσοβο. Τα χαρτιά του αργότερα τα υπέβαλε από το Φουρνά. Ενδεικτικό των πολλών μετακινήσεων των αγωνιστών της περιόδου αυτής που δεν μπορούσαν πια να ξαναγυρίσουν στα πάτρια εδάφη τα οποία είχαν παραμείνει τουρκοκρατούμενα. Ο ανωτέρω ήταν ανιψιός του Γιάννη Ράγκου. Η Επιτροπή τον κατάταξε στη Ζ΄ τάξη των Αξιωματικών.

7. Δημητρίου Ανδρέας από τη Νευρόπολη Αγράφων (2). Εγκαταστάθηκε στα Καραβίδια Λοκρίδας. Κατατάχτηκε στους στρατιώτες.

8. Δροσόπουλος Ιωάννης από τη Νευρόπολη Αγράφων (2). Εγκαταστάθηκε μόνιμα στο χωριό Καλαβρίδια της Λοκρίδας. Η Επιτροπή τον κατάταξε στην Γ΄ τάξη των Στρατιωτών.

9. Εικοσιπεντάρης Κώστας, από το Καροπλέσι (2). Τα δικαιολογητικά του τα υπέβαλε από το Φουρνά το 1865. Η Επιτροπή τον κατάταξε στην Γ΄ τάξη των Στρατιωτών.

10. Ζήσης Κωνσταντίνος πιθανότατα από τα Κανάλια Καρδίτσας (2 και 3). Τα πιστοποιητικά του με αίτηση τα υπέβαλε το 1865 από την Αθήνα όπου μόνιμα εγκαταστάθηκε. Η Επιτροπή τον κατάταξε στην Γ΄ τάξη των Στρατιωτών.

11. Ζήσης - από τη Σπινάσα (Νεραίδα) Αγράφων (2). Το Ζήσης, ήταν το βα-

πιστικό του, που μετά τον αγώνα το διατήρησε ως επώνυμό του. Το όνομά του αναφέρεται στους μισθολογικούς καταλόγους του οπλαρχηγού Ανδρίτσου Σιαφάκα. Δεν υπέβαλε αίτηση.

12. Καρύτσας Ιωάννης του Δ. από την Καρίτσα Δολόπων (2, 3). Εγκαταστάθηκε μόνιμα στη Λαμία. Η Επιτροπή τον κατάταξε στην Β΄ τάξη των Υπαξιωματικών.

13. Κατσιούλης Γεώργιος του Αναγνώστη από τη Σπινάσα (σημ. Νεράιδα) των Αγράφων (2, 3). Συμμετείχε και προεπαναστατικά στα διάφορα κινήματα. Πιστοποιητικά υπέβαλε το 1865 και η Επιτροπή τον κατάταξε στην Γ΄ τάξη των Στρατιωτών.

14. Κούκος Γεώργιος από το Καροπλέσι (2, 3). Αίτηση υπέβαλε στο Δήμο Κτημενίων το 1841. Δεν γνωρίζουμε την τύχη των δικαιολογητικών του. Πολλά δικαιολογητικά, ως γνωστόν, χάθηκαν.

15. Κύριλλος ιερομ. της Μ. Πέτρας των Αγράφων – φιλικός (4). Βρέθηκε με την κήρυξη της Επανάστασης του '21 στη μακρινή Μολδοβλαχία υπό τον Αλέξανδρο Υψηλάντη. Το όνομά του παραδίδει μια κατάσταση 1.002 αγωνιστών που κατέφυγαν, μετά την αποτυχία του εκεί κινήματος στη πόλη Οργκίεβ της Ρωσίας, αιτούμενοι πολιτικό άσυλο.

16. Μοσχοσάνης Παναγιώτης από την Πύλη, προφανώς των Τρικάλων. Παρουσιάζει ενδιαφέρον η περίπτωση του γιατί κατά την υποβολή των δικαιολογητικών δηλώνει ως τόπο διαμονής του το Μεσενικόλα. Τα δικαιολογητικά του αναμένουν τον αναγνώστη στο φάκελλο 7 του Αρχείου των Αριστείων του ΓΑΚ (1).

17. Πανάγου Νικόλαος από το Μπλάζο (σημ. Βλάσδο) Αγράφων (2). Αναφέρεται στους μισθολογικούς καταλόγους του Δήμου Κακαμπίζουρου από το Βένετο. Ανήκε στη Φρουρά του Μεσολογγίου.

18. Παπαδόπουλος Δημήτριος από τη Σπινάσα (σημ. Νεράιδα) (2). Συμμετείχε στα γεγονότα ως απλός στρατιώτης. Τα 6 παιδιά του υπέβαλαν τα δικαιολογητικά του το 1865 και κατατάχτηκε στην Γ΄ τάξη των Στρατιωτών.

19. Πασχαλιάδης ή Πασχαλίδης ή Πάσχος Δημήτριος από τον Μεσενικόλα (2, 3). Υπέβαλε αίτηση το 1846 από το Ναύπλιο. Από το 1834 ως το 1843 υπηρέτούσε ως φύλακας τελωνείου. Κατατάχτηκε στη Γ΄ τάξη των Στρατιωτών.

20. Σπαθάρας Κωνσταντίνος από τη Μούχα (2, 3). Επικεφαλής 15-20 ανδρών πήρε μέρος στην Επανάσταση κάτω από τις οδηγίες του Γ. Καραϊσκάκη. Με το σχηματισμό των χιλιαρχιών κατατάχτηκε στο στρατό. Δικαιολογητικά υπέβαλε και το 1836 και το 1865. Κατατάχτηκε στη Β΄ τάξη των Υπαξιωματικών.

21. Τεμπέλης Αθανάσιος από την περιοχή των Αγράφων (2). Υπηρέτησε την πατρίδα ως μπουλουκτσής. Αίτηση υπέβαλε ο γιος του Θανάσης, άραγε ο πατέρας του Αθανάσιος πριν τη βάπτισή του είχε πεθάνει, το 1865 από τη Λαμία. Η Επιτροπή τον κατάταξε στη Β΄ τάξη των Υπαξιωματικών. Το 1914 με το νόμο περί υποχρε-

ωτικής εγγραφής των σκηνιτών το επώνυμο Τεμπέλης καταγράφηκε στην Καστανιά.

22. Τζακάρου ή Σταμάτης Ευάγγελος από την Μεγάλη Καστανιά Αγράφων (2, 3). Εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αμφισσα. Τέθηκε επικεφαλής 8-10 ανδρών στην υπηρεσία του Αγώνα. Με τον σχηματισμό των Χιλιαρχιών υπηρέτησε ως δεκανέας. Από το έτος 1844 έφερε πιστοποιητικά Οπλαρχηγών του '21. Ωστόσο αίτηση έκανε η γυναίκα του Ασήμω το 1865, ίσως γιατί τα χαρτιά του ενωρίτερα είχαν χαθεί. Κατατάχτηκε στους Στρατιώτες.

23. Φαρμάκης Αργύρης του Δήμου από την Καστανιά (2, 3) γεννηθείς το 1791 ως επικεφαλής μιας ομάδας ανδρών (μπουλουκτσής). Εγκαταστάθηκε στον Πτελεό Μαγνησίας. Υπέβαλε για πρώτη φορά αίτηση, χωρίς να δικαιωθεί, από τη Λαμία. Το 1865 υπέβαλε νέα αίτηση ο γιος του Γεώργιος από τη Σούρπη Μαγνησίας. Κατατάχτηκε στους Στρατιώτες.

24. Φουτάκης ή Φωτάκης Δημήτριος από το Μεσενικόλα (2). Ακολούθησε αρχικά τον Σταμούλη Γάτζο και μετά την αμφισβητούμενη στάση του ανωτέρω στον αγώνα προσχώρησε στον Ασπροποταμίτη οπλαρχηγό Χρ. Χατζηπέτρο. Αίτηση υπέβαλε ο γιος του και η Επιτροπή τον κατάταξε στην τάξη των Στρατιωτών.

25. Χασαφέρης ή Χατζαφέρης Ευάγγελος από τον Μπελοκομίτη (2). Έλαβε μέρος στην Επανάσταση από την αρχή ως μπουλουκτσής. Πέθανε το έτος 1859 και αίτηση υπέβαλε το 1865 η γυναίκα του Βασίλω. Η Επιτροπή τον κατάταξε αρχικά στους Στρατιώτες και αργότερα στην Ζ' τάξη των Αξιωματικών.

ΣΗΜ.:

1. Γιώργος Δημητρίου, «Θεσσαλοί Αγωνιστές στο Αρχείο Αριστείων των ΓΑΚ», ΘΗΜ 79 (2021)113-130

2. Κώστας Ζήσης, *Αγραφιώτες και Καρπενησιώτες αγωνιστές στην Επανάσταση του 1821*, Ιστορικές εκδόσεις Στέφ. Βασιλόπουλος, Αθ. 1983, σ.σ. 440.

3. Κώστας Σπανός, «Συμβολή στη βιβλιογραφία των Θεσσαλών αγωνιστών του 1821» ΘΗΜ 79 (2021) 65-73.

4. Γ. Κλήμος, *Ιστορικά στοιχεία Καστανιάς και Μούχας Αγράφων*, Καρδίτσα 2010, σ. 95-102.

5. Γ. Κλήμος, *Το χρονικό της Ιεράς Μονής Πέτρας Καταφυγίου*, Καρδίτσα 2001, σ. 167-168.

Αγραφιώτες Αγωνιστές του 1821

Χαράλαμπος Σ. Τσιτσιμπίκος

Αντιστράτηγος ε.α.-Επίτιμος Υ' /ΓΕΣ , Πολιτικός Μηχανικός του ΑΠΘ

Η Ελληνική Κυβέρνηση, με την συμπλήρωση των 200 χρόνων από την Εθνική Παλιγγενεσία του 1821 αποφάσισε τον πανηγυρικό εορτασμό της συμπλήρωσης, σε ολόκληρη την Ελλάδα και απανταχού όπου υπάρχει οργανωμένος Ελληνισμός. Στο πλαίσιο αυτό του εορτασμού κάθε περιοχή της Ελλάδος έχει ιερή υποχρέωση να ερευνήσει διεξοδικά και να ανεύρει άγνωστες πτυχές του εθνικού αγώνα και να αναζητήσει τη συμμετοχή κάθε χωριού, κωμοπόλεως και πόλεως και να τιμήσει σε τοπικό επίπεδο τη μνήμη των ανθρώπων που συμμετείχαν στον ωραίο αυτόν υπέρ πίστεως και Πατρίδος αγώνα, ως απόγονοι ηρωϊκών προγόνων της τρισεχιλιετούς ιστορίας μας.

Τα χρόνια της Τουρκικής σκλαβιάς ήταν πολλά και τα δεινά των Ελλήνων δυσβάστακτα. Μοναδικό καταφύγιο ήταν τα βουνά και ιδιαίτερα η οροσειρά των Αγράφων, η οποία είχε και το προνόμιο της Ελεύθερης ζώνης, σύμφωνα με την περίφημη συνθήκη του Ταμασίου του 1525. Τοιουτοτρόπως μαζεύτηκε πολύς λαός, ο οποίος δεν ανεχόταν τον ζυγό, έφτιαξε πεζούλες και λογγές, ξεστρεμμάτισε τις πλαγιές, φύτεψε γεωργικά προϊόντα, ανέπτυξε την κτηνοτροφία και ζούσε φτωχά αλλά λεύτερα.

Όσες φορές κάποιοι τους αναπτέρωναν τις ελπίδες για λευτεριά, άφηναν το βίο τους και έτρεχαν ως πανστρατιά αγρότες και τσοπάνηδες, νοικοκυραίοι και κληρικοί, αγωγιάτες και μπιστικοί να συμβάλλουν, με αποκορύφωμα βέβαια την επανάσταση του 1821, όπου τα Άγραφα ήταν στο επίκεντρο του αγώνα. Μετά την απελευθέρωση, όσοι γλίτωσαν από τις μάχες, τις κακουχίες και την αιχμαλωσία, αναζητήσαν καλύτερη τύχη εκτός της περιοχής προς την Ελεύθερη Ελλάδα.

Στην αναζήτηση νέας πατρίδας συνετέλεσαν και τα Β.Δ 9/1833, 28/1945, 16 /1846 **«Περί αμοιβής των υπέρ πατρίδας αγωνισαμένων και θυσιασθέντων»**. Δόθηκε δηλαδή η δυνατότητα στους Αγωνιστές να υποβάλλουν τα «χαρτιά» τους και να αποκατασταθούν. Λίγοι ήταν αυτοί που ανταποκρίθηκαν στο αίτημα, λιγότεροι κατατάχθηκαν σε μισθολογικούς καταλόγους και ελάχιστοι πήραν μετάλλια και αμοιβές. Επειδή όμως τα αιτήματα των αγωνιστών έμειναν «ανενεργά» το κράτος επαλήθευσε να διορθώσει τις αδικίες με το Β.Δ. που δημοσιεύθηκε στο Φ.Ε.Κ.112/65.

Η έρευνα αυτή εκ μέρους μου, δεν έγινε μόνο για λόγους ιστορικούς και επετει- ακούς. Έγινε γιατί όπως είπε και ο νεώτερος εθνικός μας ποιητής Κ. Παλαμάς **«Χρωστάμε σε όσους ήρθαν, πέρασαν, θα έλθουν, θα περάσουν. Κριτές θα μας δικάσουν οι αγέννητοι, οι νεκροί.»**

Από την υπάρχουσα βιβλιογραφία των Κώστα Ι. Ζήση «Αγραφιώτες και Καρπενησιώτες Αγωνιστές στην Επανάσταση του 1821, Ιστορικές Εκδόσεις Στεφ. Βασιλό-

πουλο, Αθήνα 1983» και του κειμένου του Νίκου Καλογήρου στο ΘΕΣ.Η Τόμος 22^{ος} /1992 «Ο Ιωάννης Δ. Καρίτσας από την Καρίτσα των Δολόπων» αλλά κυρίως από τους υπάρχοντες φτωχούς φακέλους που φυλάσσονται στο «Αρχείο των Αγωνιστών της Εθνικής Βιβλιοθήκης» από όπου ζητήθηκαν και με ευγενή καλοσύνη μου παραχωρήθηκαν, προέκυψαν οι παρακάτω δύο περιπτώσεις:

Χωρίο Καρίτσα του τέως Δήμου Δολόπων και αρχικώς του Δήμου Κτημενίων Αγράφων. Βρίσκεται Βόρεια του Καρπενησίου σε απόσταση 19 ω και 30 ' πεζή. Το 1832 είχε 210 κατοίκους, το 1879 μ305 κατοίκους το 1983 227 και σήμερα μόνο 140. Οι παρακάτω αναφερόμενοι αγωνιστές είναι αυτοί που επέζησαν και ζήτησαν από την «Επιτροπή επί των εκδουλεύσεων του ιερού αγώνα» μια οικονομική ενίσχυση από το Κράτος το 1845 και το 1865 χωρίς, όμως, αποτέλεσμα.

**ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΑΡΙΤΣΑΣ ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΦΑΚΕΛΟΥ ΣΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΩΝ
ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ**

Ο φάκελος του ανωτέρου, του οποίου το επίθετο είναι ψευδώνυμο και δηλώνει την καταγωγή, γιατί δεν βρέθηκε στα ονόματα του χωριού στο διάβα του χρόνου, περιέχει 3 έγγραφα.

α. Αίτησή του με την οποία ζητά από την «Επιτροπή επί των εκδουλεύσεων του ιερού αγώνα» να ανταμείψει τον αγώνα του.

β. Ένα πιστοποιητικό, υπογεγραμμένο το 1845 από τους Θ.Γρίβα, Χρ. Χατζή Πέτρου, Ι.Ράγκο, Ι Φραγγίστα, Π.Νοταρά οι οποίοι επιβεβαιώνουν τη συμμετοχή του στα διάφορα πεδία των μαχών όπως: Λεπνοί, Καλιακούδα, Νιόκαστρο, Τρίκορφα Τριπολιτσάς, Δίστομο, Αράχωβα, Αθήνα, Θήβα, και αλλού.

γ. Ένα πιστοποιητικό του Δημάρχου της Λαμίας, από το οποίο προκύπτει ότι ο Γιάννης Δημ. Καρίτσας είναι δημότης της Λαμίας. Λεπτομέρειες του περιεχομένου των πρωτότυπων εγγράφων, μεταγράφηκαν και δημοσιεύτηκαν στο κείμενο του Νίκου Καλογήρου στο Θεσσαλικό Ημερολόγιο, (ΘΕΣΗ) Τόμος 22^{ος}/1992, σελ 258-260.

**ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΡΤΙΚΟΣ ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΦΑΚΕΛΟΥ ΣΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΩΝ
ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ**

Ο φάκελος του ανωτέρω, του οποίου το επίθετό δε βρέθηκε στα αρχεία του χωριού μετά το 1821, γεγονός που ερμηνεύεται ότι μετακινήθηκε οριστικά σε άλλη περιοχή, όπως π.χ. στο Φουρνά από όπου έκανε την αίτησή του στην επιτροπή των εκδουλεύσεων του ιερού Αγώνα. Ο φάκελος στα Αρχεία των αγωνιστών της Εθνικής Βιβλιοθήκης Ελλάδος είναι αρκετά φτωχός και λιτός. Περιέχει 3 έγγραφα.

α. Αίτηση του συνταγμένη στο Φουρνά-Ευρυτανίας στις 28.5.1865 με την οποία ζητά από την «Επιτροπή επί των εκδουλλευμένων του ιερού Αγώνα» να ανταμείψει τον αγώνα του.

β. Ένα πιστοποιητικό συνταγμένο στις 21.5.1865 και υπογεγραμμένο από τον Συνταγματάρχη Γ.Κ.Βελή ο οποίος επιβεβαιώνει τη συμμετοχή του στα διάφορα πεδία των μαχών.

γ. Την απόφαση τα Επιτροπής

Μεταγραφή των πρωτότυπων εγγράφων

1ο

ΑΙΤΗΣΗ

15012
Ελ(ήφθη) 15 Σεπτεμβρίου 1865
Αριθ(μός) 7428

Ι.Π
Α' Τμήμα, Θυρ(ίδα) 7^η

τη Ιουνίου
αριθ(μος) 134
Εν Φουρνά, τη 28 Μαΐου 1865
Προς την επί των εκδουλλεμένων του Ιερού
Αγώνος Σ(εβαστήν) Επιτροπή

//δια του κ(υρίου) Επάρχου Ευρυτανίας//
Εκ του συνημμένου πιστοποιητικού, εκδοθέντος
Από τον Συνταγματάρχη Κύριον Γ. Βελλήν.
Πληροφορείται η Σ(εβαστή) Επιτροπή περί των
Κατά του Ιερού αγώνα εκδουλλεμένων μου και
Ότι κατ' αυτού ηχηλωτίσθη.
Παρακαλώ επομένως την Σ(εβαστήν)επιτροπήν
να μ' αποδώση παν ο, τι δίκαιον και νόμιμον δια
τας εκδουλεύσεις μου ταύτας.
Ευπειθέστατος
Κάτοικος Καρύτσας
Του Δήμου Κτημενίων
Μήτρος Αρτίκος

2ο 15013 ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ

Γνωστοποιώ, ο υποφαινόμενος συνταγματάρχης
Επί τη οριζόμενη από τον νόμον ποινικόν και επί
τη υποχρεώσει της ανηκούσης πολι(τικής)
αποζημιώσεως, ότι ο κύριος Δημήτριος Αρτίκος
εκ του χωρίου Καρίτσας του Δήμου Κτημενίων
της ευρυτανίας, από το 1824 έως του 1826
υπηρέτησεν στρατιωτικώς την πατρίδα πιστώς
διετέλεσε υπό τας διαταγάς του υποφαινομένου
και του υποστρατήγου Ιωάννου Ράγκου.
Παρευρέθη εις διαφόρους κατά των εχθρών
Μάχας και ιδίως εις τας κατά του "Κρομμύδι"
και εις την πολιορκείαν του Μεσολογγίου, όπου
και ηχηλωτίσθη.

{ διαγραφή λέξεων στο περιθώριο; Γ^η
ε' λέξεις Γ^η }

Κατ' αίτησιν του όθεν συντάχθη το παρόν
και του χορηγείται ίνα του χρησιμεύσει
επανάγκη.

Κεράσοβον 21 Μαΐου 1865
Ο γνωστοποιών
Γ.Κ.Βελής

Επικηρούται το γνήσιον της ανωτέρω υπο-
γραφής του Συνταγματάρχου κ. Γ. Βελή
Εν Φουρνά τη 1 Ιουνίου 1865
Ο Δήμαρχος Κτημενίων
Κωστα(ντίνο)ς Γιαννά(κης)

3^ο
ΑΠΟΦΑΣΗ

Αριθ(ός) 7428
Δ.7428

Τμήμα Α'
θ(υρίδα) 1^η

Δημήτριος Αρτίκος
Αιτεί αμοιβής των αγώνων
28 Μαΐου 1865
Διευθύνεται προς το Α' τμήμα
Ο Γραμματέας

Σ(υνεδρίασις) 120
Α(ριθμός) 15 στρατιώτης
Αρ(θμός) Μητρώου 4027

Εκτός των παραπάνω περιπτώσεων που βρέθηκαν με αιτήσεις για κάποιο βοήθημα από το Κράτος, έχουμε και άλλους αγωνιστές από το χωριό μου και το όμορο τον Μπελοκομήτη οι οποίοι τιμήθηκαν με χάλκινα και σιδηρά μετάλλια για τους αγώνες τους για τους οποίους επιβεβαιώθηκαν από τους προϊσταμένους στα διάφορα πεδία των μαχών. Η λήψη των μεταλλίων απαιτούσε αίτηση του ενδιαφερομένου και πιστοποιητικό του Προϊσταμένου στρατιωτικού περί συμμετοχής του σε διάφορες μάχες. Αυτά τα στοιχεία δε βρέθηκαν για πολλούς λόγους.

Από την έρευνά μου στα Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γ.Α.Κ.) βρέθηκαν μερικοί κατάλογοι με ονόματα Αριστειούχων Αγραφιωτών κάθε χωριού του Δήμου Κτημενίων τους οποίους παραθέτω μετά την μεταγραφή των κειμένων.

Αρ(ιθμός) 18032
Γραμματεϊαν Στρατιωτικών
Αποστολή Αριστείων
Προς τον πληρεξούσιον Ευρυτανίας
Κόριον Δ.Α.Ζώτων
Επισύναψις του καταλόγου
314 Σιδηρών Αριστείων
314 Ταινιών
314 Διπλωμάτων

σελ. 135
Αθήναι τη 23 Φεβρουαρίου 1841
τη 20 Φεβρουαρίου
Διευθύνομεν προς υμάς εσωκλειστως ονομαστικον κατάλογον 314 Αριστειούχων συνοδευμένα με τα ανήκοντα Αριστεία, ταινίας και διπλώματα δια να τα διανεμίετε εις τα σχετικά ονόματα
Αθήναι τη 23 Φεβρουαρίου 1844
Ανδρέας Λόντος
Μ.Γεωργίου

Αρ(ιθμός) 0 18032 Διοικησις Ευρυτανίας σελ. 136

Ονομαστικός Κατάλογος Αριστειούχων προς χρήση διανομής των Αριστείων

α/α	Σιδηρούν	Όνομα	Επώνυμο	χωριό	Δήμος	Επαρχία
189	Ναι	Γ. Νάσιου	Καρυσιώτης	Καρίτσα	Κτημενίων	Αγράφων
190	Ναι	Γάκης	Βλαχάκης	Καρίτσα	Κτημενίων	Αγράφων
226	Ναι	Θωμάς	Τσιτσιμπικός	Καρίτσα	Κτημενίων	Αγράφων
227	Ναι	Μίχος	Κολοβός	Καρίτσα	Κτημενίων	Αγράφων
228	Ναι	Βασίλης	Κολοβός	Καρίτσα	Κτημενίων	Αγράφων
229	Ναι	Βαγγέλης	Κολοβός	Καρίτσα	Κτημενίων	Αγράφων
292	Ναι	Μήτρος Γ.	Καριτσιώτης ή Νταΐρης	Καρίτσα	Κτημενίων	Αγράφων

Αρ(ιθμός) 4291 στρα(ιωτικών)Υπουργείων
 Αποστολή Αριστείων
 Προς: Τον Ταγματάρχη κύριον Γ.Κ.Βελήν
 Επισύναψις των Καταλόγων
 75 Χάλκινων Αριστείων
 153 Σιδηρών
 228 Αριστεία
 228 Ταϊνίας
 228 Διπλώματα

Διαβιβαστικό 016
 Αθήναι τη 15 Απριλίου 1844
 Σας διευθύνομεν εσωκλείστας δύο ονομα-
 στικούς καταλόγους 228 Αριστειούχων με
 τ' ανήκοντα αριστεία, ταινίας, και διπλώ-
 ματα δια να διανείμετε εις τα σχετικά ά-
 τομα.
 Αθήναι τη 6 Απριλίου 1844
 Π. Γ. Ρόδιος

Ονομαστικός Κατάλογος Αριστειούχων προς χρήση της διανομής των Αριστείων

α/α	Χαλκίνο	Όνομα	Επώνυμο	Χωριό	Δήμος	Επαρχία
70	Ναι	Δημήτριος	Β. Μίσσας	Καρίτσα	Κτημενίων	Ευρυτανίας
71	Ναι	Θωμάς	Τσιτσιμπικός	Καρίτσα	Κτημενίων	Ευρυτανίας
72	Ναι	Κώτσιος	Χ(ατζή)σιμα νόπουλος	[Αιτήσεις	Ως κάτοικοι	Αθηνών]
73	Ναι	Πάνος	Νέγρης	[ως άνω]

Ονομαστικός Κατάλογος Αριστειούχων προς διανομή Χάλκινων και σιδηρών
 Αριστείων σε κατοίκους Μπελοκομήτη

α/α	Χάλκίνο	Όνομα	Επώνυμο	Χωριό	Δήμος	Επαρχία
74	Ναι	Αντώνιος	Διαμαντόπουλος	Μπελοκομήτης	Κτημενίων	Ευρυτανίας
75	Ναι	Αθανάσιος	Καλογερόπουλος	Ναι	Ναι	Ναι

Ονομαστικός Κατάλογος Σιδηρών Αριστείων Μπελοκομητών

α/α	Σιδηρούν	Όνομα	Επώνυμο	Χωριό	Δήμος	Επαρχία
72	Ναι	Αναγνώστης	Διαμαντό-πουλος	Μπελοκο-μήτης	Κτημενίων	Ευρυτανίας
73	Ναι	Γεώργιος	Γουναρό-πουλος	Ναι	Ναι	Ναι
74	Ναι	Γεώργιος	Φασούλας	Ναι	Ναι	Ναι
75	Ναι	Βασίλειος	Διαμαντό-πουλος	Ναι	Ναι	Ναι

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αρχείο Αγωνιστών του 1821 της Ε.Β.Ε

/Αιτήσεις GRGSA-CSA_PA0007.00.01.F000276/Αγωνιστές

ΚΩΣΤΑΣ Ι. ΖΗΣΗΣ « Αγραφιώτες και Καρπενησιώτες Αγωνιστές στην Επανάσταση του 1821 » Ιστορικές Εκδόσεις ΣΤΕΦ. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΘΗΝΑ 1983

Οι συνοριακές διαφορές Ελλάδος - Τουρκίας κατά τη χάραξη των πρώτων διακρατικών συνόρων στα Άγραφα.

Κώστας Αθ. Παΐσης

Δικηγόρος, Ιστορικός Ερευνητής, Μέλος της Επιτροπής Ιστορίας Δήμου Λίμνης Πλαστήρα

Όταν ιδρύθηκε το πρώτο ελεύθερο Ελληνικό Κράτος (βλ. Πρωτόκολλο του Λονδίνου το 1830 σε συνδυασμό και με τον Διακανονισμό (Συνθήκη) της Κων/πολης στις 9/12 Ιουλίου 1832) μία τριεθνής επιτροπή (αποτελούμενη από εκπροσώπους Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας καθώς και εκπρόσωπο της Ελλάδας και της Τουρκίας) έλαβε εντολή το 1832, τότε που και η Τουρκία αναγνώρισε την ανεξαρτησία της Ελλάδας, να καθορίσει επακριβώς τη συνοριακή γραμμή μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας και να τοποθετήσει «σήματα» και ειδικούς συνοριακούς πασσάλους για να αναγνωρίζονται τα σύνορα αυτά απ' τους κατοίκους της μεθοριακής γραμμής, που εκτεινόταν απ' τον Αμβρακικό ως τον Παγασητικό κόλπο.¹

Στις **14 Σεπτεμβρίου του 1832** βρέθηκε στα εδάφη της Καρύτσας ο 'Αγγλος συνταγματάρχης **Γ. Βάκερ** (G. Baker) με το κλιμάκιό του και μάλιστα αντιμετώπισε μια ασυνήθιστη για την εποχή κακοκαιρία που είχε καλύψει με χιόνι τις βουνοκορφές, χιόνι που στα τέλη Οκτωβρίου είχε καλύψει και τα χαμηλότερα επίπεδα, σύμφωνα με τα αναγραφόμενα απ' τον ίδιο στο σχετικό μνημόνιό του (ΜΝΗΜΟΝΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΒΟΡΕΙΟ ΣΥΝΟΡΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ), που δημοσιεύτηκε απ' την Βασιλική Γεωγραφική Υπηρεσία στο Λονδίνο στα 1937.² Εξ αιτίας των δυσμενών καιρικών συνθηκών ασθένησαν στα Άγραφα οι αξιωματικοί του αγγλικού κλιμακίου, Dunne και Wilson, και πήγαν στο Καρπενήσι για ανάρρωση. Ο Βάκερ εργάστηκε στην περιοχή μέχρι και τις 26 Οκτωβρίου 1832, οπότε και συνεδρίασε η Επιτροπή των οροθετών στην οθωμανική Πεζούλα. Ειδικότερα, όμως, για τη συνοριακή γραμμή στην Καρύτσα ο Βάκερ αναφέρει:

«...Από το βουνό Βουτσικάκι η οριακή γραμμή κατέρχεται τη μεγάλη σειρά των Αγραφιώτικων βουνών ως τη σπηλιά Καϊμακιά, την κύρια πηγή (του ποταμού) της Καρύτσας, που εδώ ξεχύνεται ορμητικά απ' το κάθετο πρόσωπο του βράχου, ρέοντας με σημαντική δύναμη. Το σπήλαιο είναι πολύ εκτεταμένο και η εσωτερική του οροφή διαθέτει διάσπαρτους, μεγάλους σταλακτίτες κ' ένα κατεστραμμένο παρεκκλησί της Παναγίας, πιθανή μετεξέλιξη ενός αρχαίου ειδωλολατρικού Ιερού, που το καθιστά ένα περιστασιακό μέρος λατρείας για τους Θεσσαλούς χωρικούς.»³

1. Το εν λόγω κείμενο αποτελεί μέρος ευρύτερης ιστορικής έρευνας που περιλαμβάνεται στο υπό έκδοση βιβλίο μου: "Το ιστορικό μοναστήρι της ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΛΕΚΗΤΗΣ και ο Άγιος ΔΑΜΙΑΝΟΣ ο νέος οσιομάρτυρας «Ο κήτωρ της μονής ταύτης»" και δόθηκε προς δημοσίευση στο περιοδικό "ΙΣΤΟΡΗΣΗ" τον Απρίλιο του 2021.

2. Lieutenant-Colonel G. Baker: "Memoir on the Northern Frontier of Greece", The Journal of the Royal Geographical Society of London, Vol.7 (1837), pp.81-94, by Wiley on behalf of The R.G.S., JSTOR, σελίδες 90-91.

3. Η μετάφραση είναι του γράφοντος και της κόρης μου Ελβινίκης Παΐσης, το δε ενδιαφέρον κείμενο στο Αγγλικό πρωτότυπο έχει ως εξής: «From Mount Bugikaki the boundary line descends the great shain of the Agrafote mountains to the cave of Spilia Kamako, the principal source of the Karitza, whice here rushes from the perpendicular face of the rock in a stream of considerable force. This cave is very extensive, the roof in the interior being studded with large stalactites and a ruined chapel of the Panagia, the probable successor of some heathen Fane of early date, renders it an occasional point of devotional resort to the Thessalian villagers».

Και συνεχίζει ο οροθέτης Άγγλος συνταγματάρχης Γ. Βάκερ (ή κατ' άλλους Μπέικερ): « Από εδώ το όριο ακολουθεί την πορεία του ποταμού της Καρύτσας, σε μια κατεύθυνση Ν.Α., για περίπου 5 μίλια, μέχρι την ένωση με τον ποταμό Μάγγαρο ή Μάντζαρη, που στο χαμηλότερο σημείο της ροής του παίρνει το όνομα Μένδοβας και αφού δέχεται τον παραπόταμο Αγραφιώτικο και τον Καρπενησιώτη εκβάλλει στον Άσπρο κάτω απ' τη γέφυρα της Τατάρνας.....Από το στόμιο του ποταμού της Καρύτσας η οριακή γραμμή ακολουθεί τη βάση του Μάγγαρου για περίπου 300 γούρδες μέχρι τη βάση (του ποταμού) της Μούχας, όπου ανέρχεται για περίπου τρία μίλια, στην πηγή του κυρίως βουνού ΄Ιταμος, ενός αξιοθαύμαστου όρους με δύο κορφές που καλύπτονται από πυκνό πευκοδάσος »⁴.

Ο Βάκερ, λοιπόν, χάραξε τη γραμμή των συνόρων στην Καρύτσα απ' το Βουτσικάκι μέχρι στη σπηλιά Καϊμακιά στο Μέγα Ρέμα Καρύτσας και μετά ακολουθώντας τη ροή της κοίτης του Καρυσιώτη μέχρι το Μάντζαρη στη Νεβρόπολη, προκειμένου τα σύνορα αυτά να είναι διακριτά και αναγνωρίσιμα.

Πάντως η οριστική χάραξη των συνόρων στην περιοχή μεταξύ Ευρυτανίας και Καρδίτσας (δια μέσου των Αγράφων) δεν ήταν εύκολη, υπήρχαν σοβαρές διενέξεις και αντιδράσεις ανάμεσα σε Τούρκους και Έλληνες και μάλιστα σε κάποιες περιπτώσεις ο Τούρκος εκπρόσωπος, Χουσεϊν Μπέης, αποχώρησε διαμαρτυρούμενος και δεν υπέγραψε ορισμένες αποφάσεις οριοθέτησης, όπως και την παρακάτω απόφαση της Επιτροπής που καθόριζε τα σύνορα στη δική μας περιοχή ως εξής:

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Η περιγραφή που κάνει ο Άγγλος στρατιωτικός, μηχανικός και γεωγράφος Γ. Βάκερ για τη Σπηλιά του Καϊμακιά είναι εντυπωσιακή, ωστόσο συχνά μάλλον κάποια πράγματα και τα αναμειγνύει με προχειρότητα ίσως από λάθος εκτιμήσεις και πληροφορίες των ανθρώπων του κλιμακίου του ή λόγω σύγχυσης του ίδιου κατά την αποτύπωση των στοιχείων εκ των υστέρων. Δεν έχουμε σήμερα καμιά απόδειξη ή πληροφορία για ύπαρξη αρχαίου ιερού μέσα στη σπηλιά, ούτε παρεκκλήσιου της Παναγίας εκεί... Η μεγάλη σπηλιά του Καϊμακιά μέσα απ' την οποία ηγνάξει ορμητικά ο Καρυσιώτης (υπόγεια κοίτη) έχει δύο επίπεδα (διώροφη), έχει συνολικό μήκος 470 μ. και σημαντικό σταλακτιτικό διάκοσμο. Εν προκειμένω τα βασικά ιστορικά δεδομένα είναι τα εξής: **α)** Υπήρχε πράγματι μικρός ναός της Παναγίας δίπλα στον Καρυσιώτη (στο Μέγα Ρέμα) και κοντά στην περιοχή της σπηλιάς Καϊμακιά, που τότε ήταν όντως κατεστραμμένος από ληστρική επιδρομή Τουρκαλβανών, γι' αυτό και ο εκεί διαλυμένος οικισμός λέγονταν «Παλιπαναγιά», **β)** Ο μόνος ναός της Παναγίας που όντως υπήρχε και τότε στην περιοχή αυτή σ' ένα μακρινό βραχίονα του βουνού Βουτσικάκι και μέσα σε λαξευμένο σπηλαιώδη βράχο, ήταν αυτός της ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΛΕΚΗΤΗΣ, που αποτελούσε τόπο λατρείας και προσκυνήματος κυρίως για τους Θεσσαλούς χωρικούς, που τότε είχαν πιο εύκολη πρόσβαση στο χώρο, δεδομένου ότι η περιοχή αυτή δεν είχε ακόμα αποκοπεί απ' τα νερά της Λίμνης Πλαστήρα. Ο Βρετανός αξιωματικός κ. Βάκερ, παρεμπιπτόντως, επιβεβαιώνει εδώ, ότι η ΠΑΝΑΓΙΑ η Πελεκητή, στην οποία προφανέστατα αναφέρεται, αποτελούσε και τότε (1832) ένα ιερό τόπο λατρείας, ευλαβούς καταφυγής και προσκυνήματος ειδικά για τους κατοίκους των Θεσσαλικών χωριών.

4. G. BAKER ; " Memoir on the Northern Frontier of Greece " ο.π., σελ. 91.

« Συνεδρίασις ΣΤ

Οι επί της οροθετήσεως του νέου Ελληνικού Κράτους Κύριοι οροθέται συνήλθον εν **Πεζούλα** εν τη σκηνή του Κ. Συνταγματάρχου Βάκερ.

Συνεπεία της γενομένης επιτοπίου επισκέψεως, ης δεν συμμετείχεν ο εκ μέρους της Οθωμανικής Πύλης οροθέτης, απεφασίσθησαν τα εξής: Αναχωρούν εκ της θέσεως Τρία Σύνορα και ακολουθούν πάντοτε την διαίρεσιν των υδάτων, το όριον φθάνει εις τον ζυγόν Σταυρό Κρανιώτικο (σήμα 21), έπειτα ανέρχεται εις την κορυφήν Βουγικάκι (σήμα 22) δια να καταβή εις την Σηλιάν του Κανιάκου, εξ ης εξέρχεται η κυριωτέρα πηγή του ποταμού Καρίτζας, ον ακολουθεί έως των εκβολών αυτού εις τον ποταμόν Μάγγαρον ή Μίγδοβα (σήμα 23).⁵ Εξελέχθη δε το όριον τούτο ως φυσικώς διακρινόμενον, και εξασφαλίζον κατά πάντα τας δύο επικρατείας.

Εγένετο εν Πεζούλα, την 26/14 Οκτωβρίου 1832

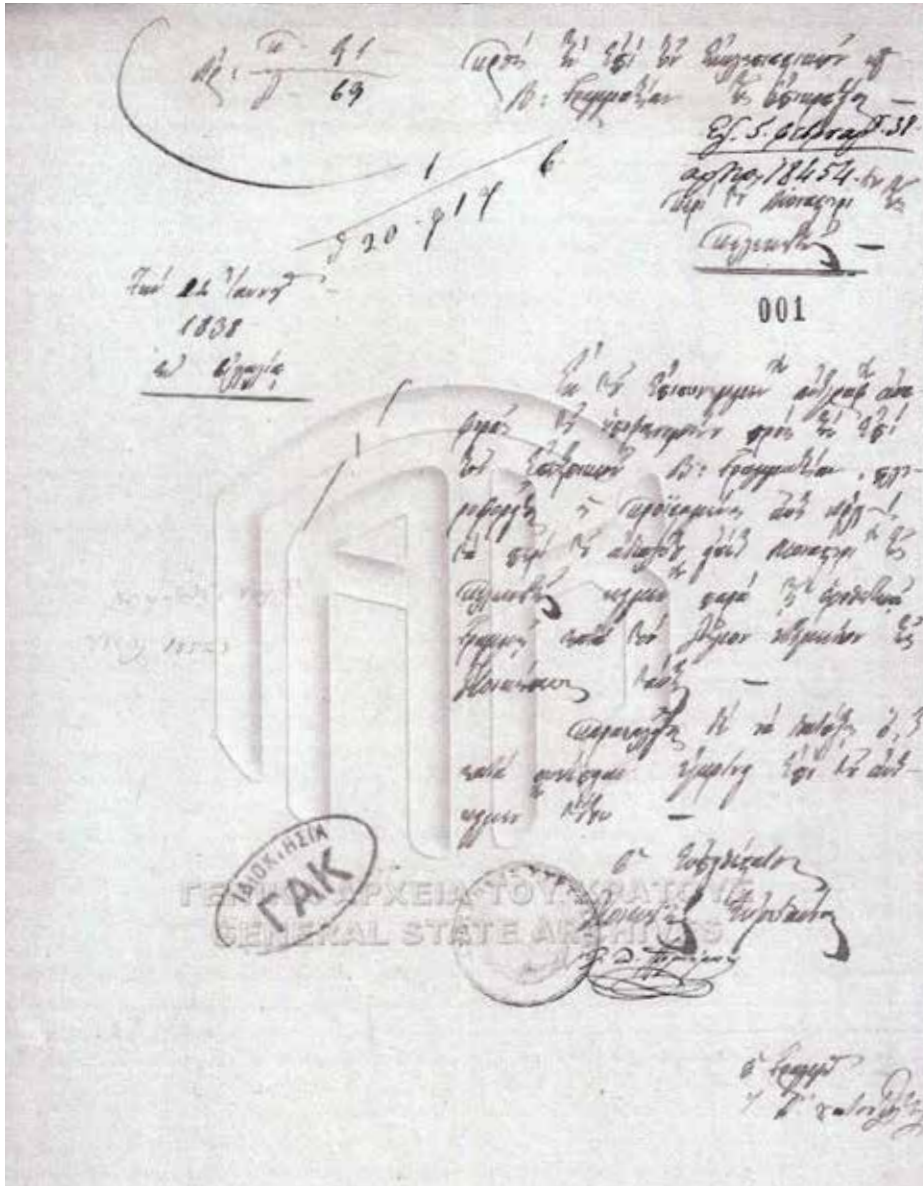
Οι Συνταγματάρχες *Barthelemy, Scalon, Baker*, ο Έλλην Επίτροπος Γιαννάκης Στάϊκος ».

Η απόφαση αυτή υπογράφεται απ' τους Επιτρόπους της Συμμαχίας συνταγματάρχες Α. Σκάλων (Ρώσος), Ι. Βαρθελμηΐ (Γάλλος) και Γ. Βάκερ (Βρετανός) καθώς και απ' τον Επίτροπο της Ελλάδος στρατηγό Γιαννάκη Στάϊκο, που τον όρισε η Προσωρινή Κυβέρνηση του Προέδρου Γ. Κουντουριώτη. Ο επίτροπος της Οθωμανικής Πύλης, Χουσεΐν Μπέης, δεν υπέγραψε την κοινή απόφαση, γιατί είχε ήδη αποχωρήσει απ' τη Γ' Συνεδρίαση (20-9-1832 στο Κομπότι της Άρτας). Στην τελική δε ομόφωνη έκθεσή τους, που κατέθεσαν οι εκπρόσωποι των τριών συμμάχων στις 13/25 Νοεμβρίου 1832 στη Λαμία, καταγγέλλουν τη συμπεριφορά του Τούρκου επιτρόπου, Χουσεΐν Μπέη, και αναφέρουν ότι αυτός προσπάθησε με κάθε άνετιμο και δόλιο μέσο (εκβιασμούς, απειλές και εκφοβισμό προς τους οροθέτες, τους αγωγιάτες και συνεργάτες των μελών της επιτροπής, με απαγορεύσεις στους κατοίκους της περιοχής να δίνουν πληροφορίες και τρόφιμα στους οροθέτες, με παροχή ψευδών και παραπλανητικών πληροφοριών σ' αυτούς, με δωροδοκίες, με υποκίνηση ληστρικών επιδρομών από άτακτους Αρβανίτες στα σύνορα κλπ) να εμποδίσει το έργο τους, που τελικά ολοκληρώθηκε μετ' εμποδίων τον Δεκέμβριο του 1835.

Η προηγούμενη αυτής, Ε' Συνεδρίαση, είχε γίνει στις 11/23 Οκτωβρίου 1832 στο Πετρίλο, ενώ η επόμενη, δηλαδή η Ζ' Συνεδρίαση έγινε στις 2-11-1832 στο Φουρνά και αποφάσισε ότι η «η οροθετική γραμμή, η καταλήξασα εις τας εκβολάς του ποταμού Καρίτζας εις την Μίγδοβαν ή Μάγγαρο, θέλει καταβαίνει ακολουθούσα τον ρουν αυτής έως των εκβολών του ποταμίου Μούχας (σήμα 24)... ».⁶

5. Διευκρίνιση: Στο ελληνικό κείμενο της απόφασης, που ενδεχομένως προέρχεται από μετάφραση απ' το Αγγλικό, δεν αποδίδονται ορθά οι τοπικές ονομασίες, έτσι η αναφερόμενη εκεί ως κορυφή «*Βουγικάκι*» είναι το βουνό Βουτσιάκι, η «*Σηλιά Κανιάκου*» ή «*Καμάκου*» ή «*άντρον της Καμακίας*» είναι η σημερινή Σηλιά του Καΐμακιά, ως «*Μάγγαρο*» εννοούν τον Καρτσιωτή (με παλαιά μεσαιωνική ονομασία) μαζί με τον «*Μάντζαρη*» που αποτελεί επιμέρους τμήμα του κοντά στη Νεβρόπολη, ενώ ο αναφερόμενος ως «*Μίγδοβας*» είναι ο Μέγδοβας. Σημειωτέον δε ότι και ο ποταμός Μέγδοβας λεγόταν ειδικότερα και Μάντζαρης στο σημείο που υπήρχε η ομώνυμη ονομαστή πέτρινη γέφυρα, σημείο που σήμερα υπερκάλυψε η λίμνη Νικ. Πλαστήρα.

6. Θανάση ΧΡΗΣΤΟΥ, Διδάκτορας Νέστερης Ελληνικής Ιστορίας: «ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ 1830-1947», Τόμος Α', «Τα πρώτα σύνορα του Ελληνικού Κράτους 1830-1832», εκδόσεις «Δημιουργία», Απ. Α.. Χαρίσης, Αθήνα 1999, σελ. 73-

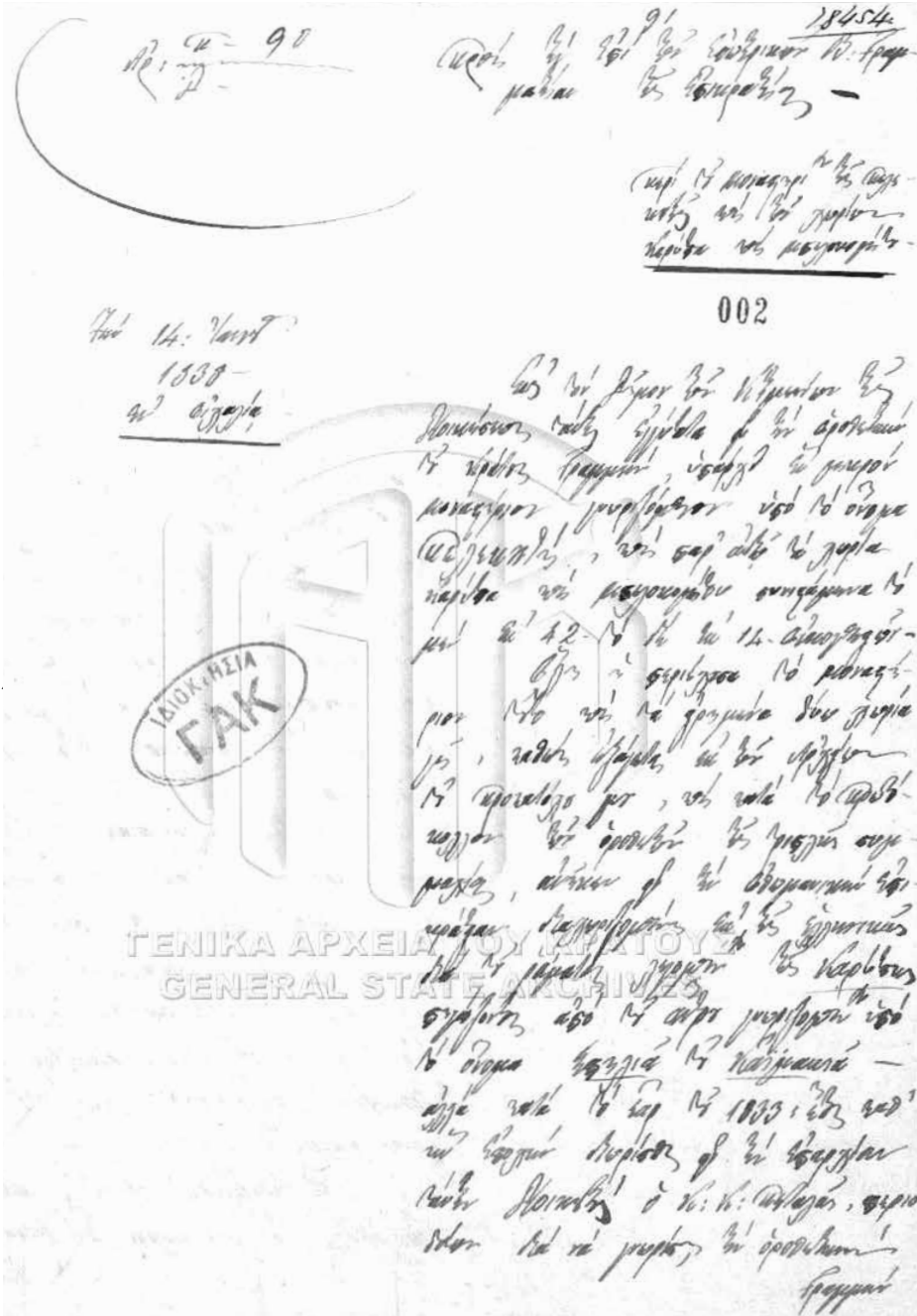

78, 252-256 και **ΕΥΡΥΤΑΝΙΚΑ ΝΕΑ**, Εφημερίδα Καρπενησίου, «Τα σύνορα Ελλάδας – Τουρκίας το 1830», φύλλο 33, στις 2 Ιουλίου 2003. Επίσης **Δ. Μπακογιάννη**, Στερεοελλαδική Εστία, 1,1960, σελ. 76-77, **Χριστόφορος Αλεξιάκης**, ΑΓΡΑΦΑ ..., ό.π. σελ. 544-547, **Στέφανος Σιαμέλλος**: «Από τον Παγασητικό 'εως τον Αμβρακικό, ένα οδοπορικό στα πρώτα σύνορα της Ελλάδας», εκδοτικός οίκος Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος Αθήνα 2018, όπου σχετ. για Καρύτσα και Πελεκητή σελ. 25, 84, 88, 89, 123, 124, **Ηλίας-Ασρινός Βενιανάκης**, Η ΟΡΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ, Η οριοθέτηση των Ελληνοτουρκικών συνόρων και η Ηπειρο-Θεσσαλία (1832-1836), σελ. 8, **DILEK OZKAN**, OTTOMAN PERCEPTIONS AND CONSIDERATIONS ON THE FIRST OTTOMAN AND BORDERLANDS IN THESSALY (1832-1865), Διαδακτορική διατριβή του Τούρκου ερευνητή Ντιλέκ Μεβλούτ Οζκάν στην Αγγλική γλώσσα, Αθήνα 2016, ΕΚΠΑ (Ιστορικό και Αρχαιολογικό Φιλοσοφικής), εργασία ιστορικής έρευνας πολύ σημαντική που βασίζεται σε άγνωστη για μας Τουρκική βιβλιογραφία και επίσημα οθωμανικά αρχεία, εικόνες και χάρτες, που για πρώτη φορά έρχονται στο φως.

Αυτή, όμως, η απόφαση της Ζ΄ Συνεδρίασης σε συνδυασμό και με την ΣΤ΄ Συνεδρίαση, ήταν ολέθρια για την Καρύτσα, το Μπελοκομύτη και την Πελεκητή, διότι έβαζε ως όριο των δύο κρατών τον Καρυτσιώτη και τα εδάφη που βρίσκονταν στα δεξιά, όπως τα βλέπουμε αντίθετα με τη ροή του ποταμού, τα τοποθετούσε στο Τουρκικό έδαφος. Συγκεκριμένα απ' την κορυφή του βουνού Βουτσιάκι, όπου υπήρχε το βασικό σημάδι οριοθέτησης «**σήμα 22**», το όριο πήγαινε στη Σπηλιά του Καϊμακιά, στις πηγές του Καρυτσιώτη κοντά στον οικισμό Μέγα-Ρέμα της Καρύτσας, και από εκεί το όριο ακολουθούσε την κοίτη του Καρυτσιώτη ως το γεφύρι του Μάντζαρη στις εκβολές του Καρυτσιώτη, λίγο μετά το Μπελοκομύτη, όπου τοποθετήθηκε το επόμενο βασικό «**σήμα 23**» κι' από εκεί (απ' το Μέγδοβα) το όριο κατευθύνονταν ως τις εκβολές του ρέματος της Μούχας, όπου τοποθετήθηκε το «**σήμα 24**» και μετά έφτανε στον Ίταμο. **Τα «σήματα» αυτά (συνολικά 96)** ήταν μικρές πέτρινες πρόχειρες κατασκευές σε σχήμα πυραμίδας, ίσως όμως κάποια απ' αυτά να ήταν μεγάλοι ξύλινοι πάσσαλοι που πιθανόν ανέγραφαν πάνω τους αντίστοιχους αριθμούς, ενώ ενδιάμεσα στα «σήματα» μάλλον υπήρχαν και άλλοι μικρότεροι βοηθητικοί πάλλοι (= πάσσαλοι), που έδειχναν την ακριβή κατεύθυνση της συνοριακής γραμμής.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΠΕΛΕΚΗΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΚΑΡΥΤΣΑΣ ΚΑΙ ΜΠΕΛΟΚΟΜΥΤΗΣ

Η παραπάνω απόφαση καθορισμού των συνόρων αναστάτωσε τους κατοίκους των δύο χωριών και τους καλογέρους της Πελεκητής που αμέσως αντέδρασαν. Πήραν, λοιπόν, τους συνοριακούς πασσάλους απ' τον ποταμό Καρυτσιώτη και τους μετέφεραν στο οροπέδιο «Καραμανώλη», που βρίσκεται πάνω απ' την Πελεκητή απελευθερώνοντας έτσι «de facto» τον τόπο τους και το μοναστήρι, που ήταν η αιχμή του δόρατος στην υπόθεση αυτή. Συγκεκριμένα μετέφεραν τους συνοριακούς πασσάλους απ' τις πηγές του Καρυτσιώτη (Σπηλιά Καϊμακιά) στο οροπέδιο «Καραμανώλη», πάνω απ' την Καρύτσα και την Πελεκητή, εντάσσοντας εντός του ελληνικού κράτους τον ποταμό Καρυτσιώτη, την Καρύτσα με τους οικισμούς της και την Πελεκητή, χαράσσοντας νέα («αυθαίρετη») διακρατική συνοριακή γραμμή απ' το Βουτσιάκι, (όπου υπήρχε το σήμα «22») ως τις παρυφές Πετσαλούδας, Τέμπλας, στο οροπέδιο Καραμανώλη (κοντά στο νυν Καταφύγιο) κι' από εκεί κατέβαινε στη Γουλιώτη, τον Κάναλο, το Ταμπούρι πάνω απ' του Σέμ, το Γρεκάκι, την Καζάρμα (τοποθεσίες όλες στην κορυφογραμμή πάνω απ' τον οικισμό της Καρύτσας "Ράφηνα") στην Κούλια, στη Ράχη Καραγιάννη και ακολουθώντας απ' τη θέση Ζαρογιάννη (προφανώς μαντρί ενός Σαρακατσάνου κτηνοτρόφου ή λημέρι λήσταρχου) κατέληγε στους λόφους του οροπεδίου της Αγίας Παρασκευής και μετά στη Βρύση της Νέγκορης, τις Γιούργιες και ευθεία κάτω απ' τα εδάφη του Μπελοκομύτη ως τη συμβολή του Καρυτσιώτη με τον Νεβροπολίτη ποταμό στην ονομαστή γέφυρα του Μάντζαρη, όπου βρίσκονταν το «**σήμα 23**», εντάσσοντας επίσης εντός του ελεύθερου ελληνικού εδάφους το γειτονικό της Καρύτσας χωριό Μπελοκομύτη και **απελευθερώνοντας έτσι με την πράξη τους αυτή μια συνολική έκταση 30 τετραγωνικών χιλιομέτρων περίπου.**

7. Ο Ανδρέας Μεταξάς απ' το Αργοστόλι υπήρξε σημαντική προσωπικότητα. Φιλικός, συνεργάτης του Καποδίστρια, φίλος του Κολοκοτρώνη, αντιπρόεδρος, αντιβασιλικός, διετέλεσε πρωθυπουργός, υπουργός Εσωτερικών και Εξωτερικών, βουλευτής, γερουσιαστής, διπλωμάτης, πρέσβης στην Κων/πολη μεταξύ 1850-1853 και υποστηρικτής της ένοπλης εξέγερσης σε Ήπειρο-Θεσσαλία το 1854.

8. ΔΙΛΕΚ ΟΖΚΑΝ, ο.π., σελ. 195, σημείωση 632.

- οροπέδιο της Αγίας Παρασκευής της Καρύτσας στα όρια με το Νεοχώρι.⁹ Παρ' όλα αυτά οι Τούρκοι φρουροί αισθάνονταν πλήρη ανασφάλεια στην περιοχή αυτή και η θέση τους παρέμενε δύσκολη, διότι η συνοριακή γραμμή βρίσκονταν στην καρδιά των Αγράφων και ανάμεσα σε πολυπληθή ελληνικά χωριά, απολύτως εχθρικά γι' αυτούς.

Το πρόβλημα της μεθοριακής γραμμής στην Καρύτσα αποτελούσε πάντα ένα σημείο τριβής ανάμεσα στις δύο χώρες με την Τουρκία να έχει — διπλωματικά και με βάση την αρχική διεθνή χάραξη — απόλυτο δίκιο. Χαρακτηριστική επ' αυτού είναι και η μεταγενέστερη συνοριακή διένεξη, που έγινε μεταξύ των δύο κρατών στις αρχές Αυγούστου του 1866 για την επίμαχη θέση «Καραμανώλη» της Καρύτσας, όπου συγκεντρώνονταν δυνάμεις επαναστατών. Τότε, η Τουρκία αντιλαμβανόμενη ότι επίκειται νέα επαναστατική εξέγερση των Αγραφωτών της συνοριακής γραμμής έθεσε εκ νέου ζήτημα αμφισβήτησης της ακριβούς οριοθέτησης ορισμένων παραμεθόριων περιοχών στρατηγικής σημασίας, για να έχει στρατηγικό πλεονέκτημα σε περίπτωση σύρραξης. Για την επίλυση αυτής της διαφοράς απαιτήθηκαν έντονες διπλωματικές παρεμβάσεις. Μάλιστα στην υπόθεση έκανε προσωπική παρέμβαση και ο Τούρκος πρεσβευτής στην Αθήνα Φωτιάδης-Βέης¹⁰. Η αμφισβήτηση της μεθοριακής γραμμής Ελλάδας-Τουρκίας στα εδάφη της Καρύτσας έληξε τυπικά και ουσιαστικά με την απελευθέρωση της Θεσσαλίας (1881) και τη δημιουργία νέων συνόρων ανάμεσα στα δύο κράτη.

Οι κάτοικοι Καρύτσας, Μπελοκομύτης καθώς και οι λιγοστοί, αλλά δυναμικοί καλόγεροι της Πελεκητής υπήρξαν ανυποχώρητοι στην απόφασή τους να εντάξουν τα χωριά τους και το μοναστήρι στην Ελληνική εδαφική επικράτεια και το πέτυχαν υποχρεώνοντας την μεν Ελληνική Πολιτεία να αποδεχτεί άτυπα τη νέα κατάσταση και να τους συμπεριλάβει στη δικαιοδοσία της, το δε Τουρκικό κράτος να δείξει κάποια αμηχανία και αναγκαστική ανοχή στη de facto δημιουργηθείσα κατάσταση.

Επιφυλακτική και περιέργη ήταν διαρκώς η στάση του Ελληνικού Κράτους ως προς την αντιμετώπιση αυτής της παράξενης και ιδιότυπης κατάστασης σε μια προσπάθεια να μην προκληθεί μεθοριακή σύρραξη ή διπλωματικό επεισόδιο. Χαρακτηριστικό επ' αυτού είναι και το γεγονός ότι στην πρώτη καταγραφή των οικισμών που αποτελούν τους Δήμους η Καρύτσα¹¹, το έτος 1836 στα απαρτίζοντα τον δήμο Κτημενίων χωριά, αναφέρεται ορθά ως «Καρύτσα Κτημενίων» και ο Μπελοκομύτης ως «Βελοκομύτης» (βλ. ΦΕΚ 80/28-12-1836), ενώ το επόμενο έτος που ορίστηκαν τα συνοριακά προβλήματα η Κεντρική Διοίκηση

9. Το εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής βρίσκονταν στο απελευθερωμένο έδαφος της Καρύτσας σχεδόν πάνω στη συνοριακή γραμμή, ενώ πλήσιον του υπήρχε στρατώνας του οποίου διακρίνονται ακόμα ερείπια. Το παλιό ξωκλήσι κήκε απ' τους Τούρκους κατά τη διάρκεια συνοριακών επεισοδίων με Αγραφιώτες επαναστάτες μάλλον κατά την εξέγερση του 1854 και στα θεμέλια του η ενορία Καρύτσας ανήγειρε με δαπάνη του Σερραφείμ Γ. Αρβανίτη νέο ναό το έτος 1964.

10. Δ. ΓΡΙΒΕΛΛΑ- Γ. ΚΛΗΜΟΥ: «ΜΕΤΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΣΤΑ ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΑΓΡΑΦΑ», έκδοση Δήμου Ιτάμου, Καρδίτσα 2000, σελ. 41 και Δημητρίου ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑ «Η επανάσταση του 1854 και αι εν Θεσσαλία, ιδία, επιχειρήσεις», Αθήνα 1976 καθώς και του ίδιου «Ο αγώνας για την απελευθέρωση Ηπειροθεσσαλίας και Μακεδονίας 1866-1869», περιοδικό «Στρατιωτική Επιθεώρηση», Δεκέμβριος 1986.

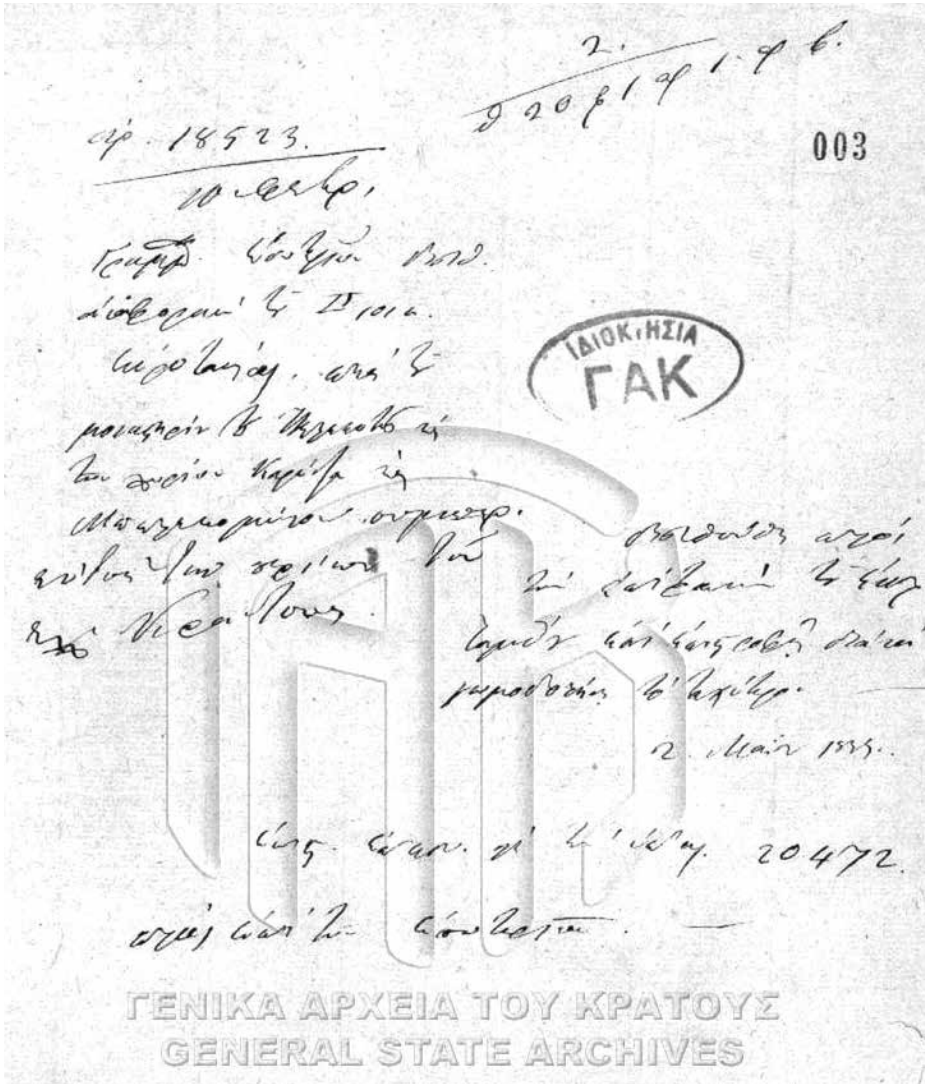
11. που με το β.δ. 10-1-1834 εντάχθηκε στο δήμο Δολόπων και ακολούθως με το β.δ. 16-10-1836 και ΦΕΚ 62 υπήχθη στο Δήμο Κτημενίων και Δολόπων με πρωτεύουσα το Φουρνά.

αναφέρεται —προφανώς παραπλανητικά- στα δύο χωριά με παραποιημένα ονόματα, ήτοι ως «**Καρυδιαίς**» (...!!!) αναγράφει την Καρύτσα και ως ... «**Βαλακομίτια**» τον Μπελοκομύτη (αυτό συμβαίνει κατά τον διορισμό των παρέδρων τους Μ. Νεχωρίτη και Γ. Φασούλα αντίστοιχα) αποφεύγοντας ίσως σκόπιμα την ακριβή αναφορά της ονομασίας τους, για να προκληθεί σύγχυση και να αποφευχθούν αντιδράσεις απ' την τουρκική πλευρά (βλ. ΦΕΚ 7/20-2-1937, σελ. 27). Μάλιστα κατά την επόμενη διοικητική διαίρεση του 1845 η κατάσταση χειροτερεύει και αποφεύγεται εντελώς η αναφορά στην Καρύτσα (βλ. ν. ΚΕ' /5-12-1845). Παράλληλα οι διεθνείς χάρτες της περιόδου αυτής, άλλοτε εμφανίζουν τα δύο χωριά στην Τουρκική επικράτεια και άλλοτε στην Ελληνική, οπότε παρουσιάζουν με **διακεκομμένη γραμμή** το όριο των συνόρων λόγω της εδώ υφιστάμενης σύγχυσης και ασάφειας. Έτσι επί μισό περίπου αιώνα (1830-1881) η εδαφική αυτή περιοχή Καρύτσας και Μπελοκομύτη αποτέλεσε την πρώτη ιστορικά «Γκριζα Ζώνη» των χερσαίων ελληνοτουρκικών διαφορών !

Το ζήτημα, λοιπόν, της ένταξης της περιοχής στο νέο ελληνικό κράτος οριστικοποιήθηκε κατ' αρχήν, έστω και άτυπα, αλλά ανέκυψε ξαφνικά εκ νέου πρόβλημα, όταν η Βαυαρική Αντιβασιλεία του Όθωνα με Βασιλικό Διάταγμά της στις 25-9-1833 (ή 7-10-1833 με το νέο ημερολόγιο) αποφάσισε να διαλύσει όλα τα μικρά μοναστήρια, που είχαν λιγότερους από 6 μοναχούς και να κρατικοποιήσει την περιουσία τους¹² (Μάλιστα ο νόμος αυτός ενισχύθηκε και με μεταγενέστερα Βασιλικά Διατάγματα στα 1834 και 1836 με τα οποία απαλλοτριώθηκαν μοναστηριακές εκτάσεις κλπ). Με βάση, λοιπόν, το νόμο αυτό η Πελεκητή, που μάλλον τότε είχε 4 ή 5 μοναχούς (πιθανόν τον ηγούμενο Ιωάσαφ, τους ιερομονάχους Δημήτριο, Γεώργιο, Διονύσιο κι' ένα διάκονο), έπρεπε να διαλυθεί και να παραχωρήσει την περιουσία της στο δημόσιο¹³. Όμως το μοναστήρι αποτελούσε σημείο αναφοράς και σύμβολο για τα δύο γειτονικά χωριά Καρύτσα και Μπελοκομύτη και γι' αυτό οι κάτοικοί τους, μαζί με τους μοναχούς της Πελεκητής, αποφάσισαν να παίξουν για δεύτερη φορά —και πάντα με επιτυχία- το δικό τους διπλωματικό παιχνίδι. Απειλήσαν, λοιπόν, τώρα την ελληνική διοίκηση, ότι σε περίπτωση εφαρμογής του νόμου στην Πελεκητή θα μετατοπίσουν πάλι τους συνοριακούς πασσάλους στον Καρυτσειώτη και θα ενταχθούν στην Τουρκική επικράτεια, όπου ο νόμος για τη διάλυση των μονών φυσικά δεν ίσχυε και το μοναστήρι θα διασώζονταν. Το ζήτημα ήταν λεπτό κι' ο

12. Με τον τρόπο αυτό διαλύθηκαν τότε 412 απ' τα 593 — κατ' άλλους 545 ή 563 - υπάρχοντα μοναστήρια στο ελεύθερο ελληνικό κράτος και υπήρξε διαρπαγή της περιουσίας τους, ενώ τα διατηρηθέντα υποχρεώθηκαν να καταβάλλουν φόρο (δεκατημόριον) προς το Δημόσιο (βλ. *Ευαγ. Κοφινιώτου: «Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ»*, Αθήνα 1897).

13. Την περίοδο αυτή (απ' το 1833 μέχρι το 1840) στην Ευρυτανία (τότε επισκοπή Καλλιδρόμη με επίσκοπο τον Δοσίθεο) διατηρήθηκαν επίσημα μόνο δύο μονές: του Προυσού και της Τατάρνας και φυσικά άτυπα και "επαναστατικά" και η εδώ μονή Πελεκητής. (βλ. *Κων/νος Αντ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: «Εκκλησιαστικά της Ευρυτανίας κατά την πρώτη μετεπαναστατική περίοδο»*, ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ «Ο ΟΣΙΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΣΧΟΛΑΙ ΤΩΝ ΑΓΡΑΦΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΝ», Καρπενήσιον 7-8 Οκτωβρίου 2011, Σύνδεσμος «Ευγένιος ο Αιτωλός», επιμέλεια Παναγ. Κων. Βλάχου, Αθήνα 2014, τόμος Β', σελ. 1136-1137). Είναι χαρακτηριστικό ότι η Πελεκητή απουσιάζει απ' τον κατάλογο των καταργηθέντων μοναστηριών της Ευρυτανίας, αλλά και απ' τον κατάλογο των διατηρηθέντων, διότι -επισήμως τουλάχιστον - επικρατούσε σύγχυση ως προς την κρατική εδαφική επικράτεια, όπου υπάγονταν. Σπύρου ΚΟΚΚΙΝΗ: «ΤΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ», Β' Έκδοση ΕΣΤΙΑ. Ι.Δ. ΚΟΜΜΑΡΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ ΑΕ, Αθήνα 1999, σελ. 231 και ειδικότερα για την «*Παναγία Πελεκητή της Καρίτσας Δολωτών Ευρυτανίας*» (ως διαλυμένη μονή) της Μητρόπολης. Ναυπακτίας και Ευρυτανίας, σελ. 153, 349).

φόβος για την ανακίνηση συνοριακού προβλήματος και την απώλεια ενός τμήματος του ελληνικού εδάφους ήταν εμφανής και για το λόγο αυτό ο Διοικητής Ευρυτανίας Κ. Πεταλάς¹⁴, ο οποίος το 1833 έκανε ο ίδιος αυτοψία στην παραμεθόριο γραμμή και διαπίστωσε την κατάσταση, απέφευγε, τόσο να θέσει ζήτημα συνόρων, όσο και να αξιώσει την διάλυση της Πελεκητής. Ωστόσο, ο νέος Διοικητής, Δ. Ιερομνήμων, πιεζόμενος προφανώς απ' την κεντρική Διοίκηση, που ενοχλούνταν σφόδρα «**απ' το αδιάλυτον εισέτι Μοναστήριον...**», αναγκάστηκε πολύ αργότερα, στα 1838, να προτείνει για το εκκρεμές αυτό πρόβλημα μια συμβιβαστική λύση: Να συγκεντρωθούν δηλαδή τα δύο χωριά Καρύτσα και Μπελοκομύτης και να

14. ο πρώτος Έπαρχος Ευρυτανίας Κ. Πεταλάς διορίστηκε με το Β.Δ. 14-5-1833.

μεταφερθούν στον οικισμό Παλαιομούχα, που βρίσκονταν στο ελεύθερο έδαφος, για να αποτελέσουν νέο ενιαίο οικισμό, μια νέα κωμόπολη, κοντά στο υπάρχον εκεί δημόσιο λοιμοκαθαρτήριο. Εκεί να ιδρυθεί με την περιουσία της Πελεκητής ένας ενοριακός ναός της Παναγίας, με εφημέριο τον ηγούμενο της μονής, και το παλαιό μοναστήρι της Πελεκητής (στο ... τουρκικό έδαφος) να αποτελέσει πλέον παρεκκλήσι του νέου Ναού. Ο Διοικητής Ευρυτανίας στην Οιχαλία (Καρπενήσι) εκτιμούσε, ότι με αυτόν τον τρόπο οι κάτοικοι δεν θα χιχτούν απ' τη διάλυση του μοναστηριού τους και προπάντων, ότι θα σωθεί ... το γόητρο της Κυβέρνησης απέναντι στις διεκδικήσεις της Τουρκίας ! Ευτυχώς η διπλωματική ικανότητα των αγράμματων, αλλά ανυπότακτων χωρικών αποδείχτηκε ανώτερη της κρατικής γραφειοκρατικής διπλωματίας των δημοσίων υπαλλήλων και έσωσε τα δυο ακριτικά –τότε- χωριά καθώς και την Πελεκητή, που ήταν πιθανότατα το μόνο ελληνικό μοναστήρι που εξαιρέθηκε δυναμικά και εκ των πραγμάτων απ' τον βάρβαρο Βαυαρικό νόμο και σώθηκε τότε απ' την αναγκαστική διάλυση.

Στον υπ' αριθμ. «192» φάκελο των Γενικών Αρχείων του Κράτους (ΓΑΚ) με τον τίτλο «Μοναστηριακά» και στον υπο-φάκελο «Μοναστήρι της Πελεκητής» υπάρχουν τέσσερα (4) έγγραφα του 1838, που αφορούν αυτή την υπόθεση¹⁵, το ακριβές περιεχόμενο των δύο βασικών εξ αυτών (τα άλλα δύο είναι διαβιβαστικά) –σύμφωνα και με την αρχική ανάγνωση του Σωτ. Αθανασιάδη- έχει ως εξής:

Αρχικά το εξώφυλλο του φακέλου αναγράφει:

« Γ.ΙΙΙ, 4, δ, 9.

Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας, Επαρχία Ευρυτανίας

Φ. 192

Πελεκητή Παναγιά Δήμος Κτημενίων και Δολόπων»

(με μεταγενέστερη προσθήκη το «και Δολόπων» λόγω επελευθέρωσης στο μεταξύ συγχώνευσης των δύο δήμων)

[' Έγγραφο 4].

1ο έγγραφο (001).

« Προς την επί των Εκκλησιαστικών Β. Γραμματείαν της Επικρατείας

Την 14 Ιανουαρίου/1838 Περί του Μοναστηριού της Πελεκητής

Εν Οιχαλία

15. Τα δύο πρώτα εξ αυτών εντόπισε και δημοσίευσε για πρώτη φορά ο ερευνητής Σωτήρης Ν. Αθανασιάδης απ' τα Φιλιατρά Μεσσηνίας στο περιοδικό ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ, «Δεκατέσσερα ανέκδοτα έγγραφα για τα Καρδίτσιώτικα Μοναστήρια "Κορώνα" και "Πελεκητή"», τόμος Δ', Λάρισα 1983, όπου για Πελεκητή σελ. 43-45. Το ανέκαθεν γνωστό ιστορικό αυτό γεγονός της μετατόπισης των συνόρων έχει απασχολήσει από παλιά τη βιβλιογραφία, ενδεικτικά δε βλ. το βιβλίο του ΚΩΣΤΑ ΠΑΪΣΗ «Το μοναστήρι της Παναγίας της ΠΕΛΕΚΗΤΗΣ στην Καρύτσα Δολόπων», Έκδοση Εκκλησιαστικού Συμβουλίου Καρύτσας, 1988, σελ. 10-11 καθώς και το βιβλίο του ΗΛΙΑ Δ. ΚΟΛΟΒΟΥ "Καρύτσα Δολόπων, Μια προσωπική μαρτυρία", Αθήνα 2000, σελ. 17 και 107 (σχόλιο 1), όπου ο υποφαινόμενος έγραψε την Εισαγωγή και τα Σχόλια με ρητή αναφορά στο εν λόγω γεγονός.

Ελ(ήφθη) 5 φεβρουαρίου [18]38/Α.Π. 18454

Εκ του επισυνημμένου αντιγράφου αναφοράς του υποφαινομένου προς την επί/ των Εσωτερικών Β. Γραμματεία, πληροφωρείται η Προϊσταμένη αυτή Αρχή /τα περί του αδιαλύτου εισέτι Μοναστηρίου της /Πελεκητής, κειμένου παρά τη οροθετική /γραμμή κατά τον Δήμον Κτημενίων της /Διοικήσεως ταύτης.

Παρακαλείται δε να διατάξη 'ο,τι /κατά συνέπειαν εγκρίνει επί του αντικειμένου τούτου.

Ο ευπειθέστατος /Διοικητής Ευρυτανίας

(Τ.Σ.Υ., ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ)

Δ. Ιερομνήμον

Ο Γραμματεύς

Ι.Α.Χατσόπουλος».

(Το πρώτο έγγραφο, όπως και τα υπ' αριθμ. 3 και 4, είναι διαβιβαστικά της βασικής αναφοράς που ακολουθεί πιο κάτω.)

2^ο έγγραφο (002).

«18454. Προς την επί των Εσωτερικών Β. Γραμ/ματεία της Επικρατείας.

Την 14: Ιανουαρίου Περί του Μοναστηρίου της Πελε/κητής και των χωρίων Καρύτσα και Μπελοκομήτου.

Εν Οιχαλία.

Εις τον Δήμον των Κτημενίων της/Διοικήσεως ταύτης εγγύτατα εις την οροθετικήν /του Κράτους Γραμμήν, υπάρχει εν μικρόν/μοναστήριον γνωριζόμενον υπό το όνομα Πελεκητή και παρ' αυτό τα χωρία / Καρύτσα και Μπελοκομήτου συνιστάμενα το/μεν εκ 42 το δε εκ 14 οικογενειών.

Ολη η περιέχουσα το μοναστήριον τούτο και τα ειρημένα δύο χωρία/ γη, καθώς εξάγεται εκ του Αρχείου/του προκατόχου-μου, και κατά το πρωτό/κολλον της οροθεσίας της τριπλής συμ/μαχίας, ανήκεν εις την οθωμανικήν επι/κράτειαν διαχωριζομένη εκ της ελληνικής /δια του ρεύματος λεγομένου της Καρύτσης /πηγάζοντος από του άντρου γνωριζόμενου υπό/το όνομα Σπηλιά του Καϊμακιά,/αλλά κατά το έαρ του 1833: του έτους καθ' /ην εποχήν διωρίσθη εις την επαρχίαν /ταύτην Διοικητής ο κ.: Κ. Πεταλάς, περιο/δεύων δια να γνωρίση την οροθετικήν [σελ.2] Γραμμήν αυτής προς την οθωμανικήν επι/κράτειαν ήυρε τους οροθετικούς πάλλους/ μετατεθειμένους υπό των κατοίκων από/του ειρημένου ρεύματος της Καρύτσης εις την/ απέναντι ράχην συνεχομένην με το όρος Μποτσικάκι, και προχωρούσαν μέχρι/ της γεφύρας του Μάντζαρη, και τοιουτοτρό/πως συμπεριλειμμένα τα ειρημένα χω/ρία και το Μοναστήριον εντός του ελληνι/κού Κράτους.

Ο τότε δερβέναγας των οθωμανι/κών Αγράφων έκαμεν ως πληροφορού/μαι παρατηρήσεις τινάς περί της τοιαύ/της των οροσήμων μεταθέσεως, αλλ' εναν/τίον επιμονής, και ακολουθως πεισθέντος /αυτού εις τας αφαιρετικάς απαιτήσεις του/ Διοικητού, απεισιωπήθη πλέον το πρά/γμα μέχρι της σήμερον.-

Ο ειρημένος Διοικητής λαβών /ακολουθώντας τις περί διαλύσεως των Μοναστηρίων [σελ.3] διαταγές της επί των Εκκλησιαστικών κλπ. Β: /Γραμματείας δεν ενέκρινε να συμπεριλάβη/βη εις το μέτρον τούτο και το ειρημέ/νον Μοναστήριον, επειδή υπέθησεν /ότι τοιουτοτρόπως δύναται να δώση αφορ/μίν εις τους εν αυτώ μονάζοντας, ή και /εις-τινας των προληπτικών κατοίκων να /φύγωσιν εις το οθωμανικόν Κράτος, και /να παραστήσωσιν εις τας οθωμανικάς Αρ/χάς το Μοναστήριον τούτο και τα ειρη/μένα δύω χωρία ως κείμενα εις τα οθωμανικά χώματα, και να δώσωσιν /απαιτήσεων αφορμάς.- Δια τας/ αυτάς αιτίας δεν ενέκρινε μέχρι τούδε /ουδ' ο υποφαινόμενος να δείξω ουδεμίαν/ επέμβασιν, αλλά το πράγμα νομίζω δεν /πρέπει να μείνη περισσότερο εκκρεμές, /διότι και η αξιοπρέπεια της Κυβερνήσεως/ απαιτεί τέλος πάντων να ληφθή εν μέ- / [σελ.4] τρον περί αυτού συμβιβάζον τας προκειμένας/ περιστάσεις –ως τοιούτων λαμβάνω την τόλμην να καθυποβάλω υπ' όψιν της Β: Γραμματείας το εφεξής.-

Τα προμνησθέντα δύω χωρία Κα/ρύτσα και Μπελοκομήτου κείνται εις μέ/ρος απότομον και κρημνωδέστατον/ χωρίς να έχωσι σχεδόν καλλιεργήσιμον /γην, ειμή ασήμαντά –τινα και άκαρ/πα κηπίδια, αντί δε οικιών καλύβας /τινάς ασημάντους, εκτός τούτου ευρίσκονται /ως προειρη-ται εις μέρος, το οποίον /ενδέχεται μίαν μέραν να διαφιλονεικηθή /ή και ν' αφαιρεθή νομίμως από την /οθωμανικήν Πόρταν.- Τέλος πάντων/διαμενόντων αυτών εις την σημερινήν-των /θέσιν είναι αδύνατον να προφυλαχθή/ η αξία του Κράτους, διότι οι κάτοικοι /δύναται να εισέρχωνται οσάκις θέλουσιν από [σελ. 5] το οθωμανικόν Κράτος χωρίς να παρουσιάζωνται /εις το λοιμοκα-θαρτήριο, το οποίον μένει /τοιουτοτρόπως οπίσω προς την ελληνικήν Επικράτειαν. Δι' ολους αυτούς τους λό/γους θεωρώ συμφερώτατον.

Α'. Να μετοικισθώσιν οι κάτοικοι αμ/φοτέρων αυτών εις την πλησίον θέσιν/της Παλαιομού-χας μεταξύ του ομωνύμου /Μοναστηρίου, και του νεωστί οικοδομηθέντος / λοιμοκαθατηρίου, εις την οποίαν ως πολ/λά κατάλληλον ημπορεί με τον καιρόν/ να σχηματισθή μία κώμη αρκετά πολ/λυάνθρωπος συνοικιζομένων εις αυτήν /και των παλαιομουχιτών, οίτινες άποι/κοι όντες από το παρακείμενον οθωμ/ανικόν χωρίον Καστανιά, κατοικούσιν ε/κεί πλησίον επί του παρόντος εις αχυρο/σκεπείς καλύβας.

Β'. Το ειρημένον Μοναστήριον της [σελ. 6] Πελεκητής μεθ' όλης της κινητής και ακινή/του περιουσίας αυτού, ήτις δεν ημπορεί πα/ρά να είναι ανταξία με την του κατωτέ/ρου εκ των διαλε-λυμένων Μοναστηρίων /της επαρχίας ταύτης, να παραχωρηθή / εις την νέαν αυτήν κοινότητα, δια να /χρησιμεύση δια την ανέγερσιν και προι/κοδότησιν μιας εκκλησίας κοινωτικής.

Γ'. Η εκκλησία αυτή να τιμηθή / υπό το όνομα της Παναγίας καθώς μέ/χρι τούδε το ειρημέ-νον Μοναστήριον. /Ο ιερός δε Ναός του τελευταίου τούτου να / θεωρήται ως παρεκκλήσιον της αυτής /εκκλησίας.

Δ'. Ο ηγούμενος του ειρημένου Μοναστηρίου ((ή και άλλος –τις καλόγηρος αν/ υπάρχει εις αυτό εισέτι) να λάβη την ά/δειαν να διαμείνη ως εφημέριος εις /την εκκλησίαν ταύτην, και

Ε'. Εις τους κατοίκους των ειρημένων /δύω χωρίων Καρύτσης και Μπελοκομήτου/ να παρα-χωρηθώσι δωρεάν τα αναγκαία /οικόπεδα εις τον τόπον του νέου συνοικι/σμού –των αν η εκεί γη είναι Δη/μόσιος.

Τιουτοτρόπως, νομίζω, και η /αξιοπρέπεια της Κυβερνήσεως διατηρεί/ται, και οι ειρημέ-
νοι κάτοικοι εξασφαλίζον/ται, και το μέρος το οποίον καταχρη/στικώς προσεκολλήθη εις το ελ-
ληνικόν /Κράτος δεν μένει πλέον επίζηλον /προς τας οθωμανικάς Αρχάς δια ν' απαιτηθή άλ-
λο-τι.

Εις την Β: δε Γραμματείαν /ταύτην απόκειται το να διατάξη ό,τι εγκρί/νη επί του αντικειμέ-
νου τούτου συνεννοη/θείσα και με την επί των Εκκλησιαστι [σελ. 7] κών κλπ. προς την οποίαν
σήμερον συγχρό/νως αναφέρομεν.

Υ.Γ. Γαίας δεν έχει το περί ού ο λόγος /Μονήδριον ειμί 20-30 στρέμματα ξηρι/κά χωράφια
όλα σχεδόν κακής ποιότητας /, /εν ζεύγος αροτήρων βοών και ένα κινη/τό (.....δυσανάγνωστη
λέξη, ίσως «ρακοκάζανο»), καθ' άς έδωκε διά ζώσης πλη/ροφορίας ο Δήμαρχος Κτημενίων
παρου/σιασθείς προ ημερών εις το Διοικητήριον /Επιφυλάττομαι δε ο υποφαινόμενος να δώ/σω
θετικωτέρας πληροφορίας περι τούτου μετά / τας ανηκούσας ακριβεστέρας εξετάσεις, αί/τινες
πρέπει να γένωσιν επιτοπίως.

Ο ευπειθέστατος /Διοικητής Ευρυτανίας

(Τ.Σ.) Δ. Ιερομνήμον

Ο Γραμματεύς

Ι: Α: Χατσόπουλος

Δια το ακριβές της αντιγραφής /Εν Οιχαλία την 14 Ιανουαρίου 1838

Ο Γραμματεύς του Διοικητηρίου Ευρυτανίας

(Τ.Σ. -ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ) Ι.Α. Χατσόπουλος»

3^ο έγγραφο (003)

«Αρ. 18523

10 φεβρ[ουαρίου 1838]

Γραμμ. Εσωτερ. Υποθ.

Αναφορά του Διοικ[ητή]

Ευρυτανίας επί του

Μοναστηρίου της Πελεκητής και

των χωρίων Καρύτζα και

Μπελοκομήτου συμπερ[ιλαμβανομένων]

εντός των ορίων του

Ελλ[ηνικού] Κράτους.

Επιδωθή προς

την Επιτροπήν του Εκκλ[ησιαστικού]

Ταμείου και επιστραφή διά να

γνωμοδοτήση το ταχύτερον.

2 Μαΐου 1838

Επισυν[άπτεται]..... και το υπ αριθμ. 20472

Προς την αυτήν επιτροπήν.»

4^ο έγγραφο. (004)

«18523-20472

8 Μαΐου '38

Η Επιτροπή του Εκκλησιαστικού Ταμείου

Επί του υπ' αριθμ. 18523

Περί παραχωρήσεως του κατά την Ευρυτανίαν/
Μον. της Πελεκητής με τους συνοικισθη/σομένους
κατοίκους των χωρίων Καρύτσα/και Μπελοκομήτου.

Εν Αθήναις τη 10 Μαΐου 1838

Διευθύνεται προς την επί των εσωτερικών, επιστρε-/φομένης και της υπ' αριθμ. 90 αναφο-
ράς του Διοικητού/της Ευρυτανίας σύμφωνα με την επί της αναφοράς /ταύτης επισημείωσιν της
Γραμματείας αυτής./

Παρακαλείται δε αφού λάβη γνώσιν των /ενδιαλαβανομένων, και ενεργήση ό,τι νομίση
πρόσ/φορον επί της προκειμένης υποθέσεως, να επιστρέ-/ψη εις ημάς την παρούσαν.

Ο Γραμματεύς

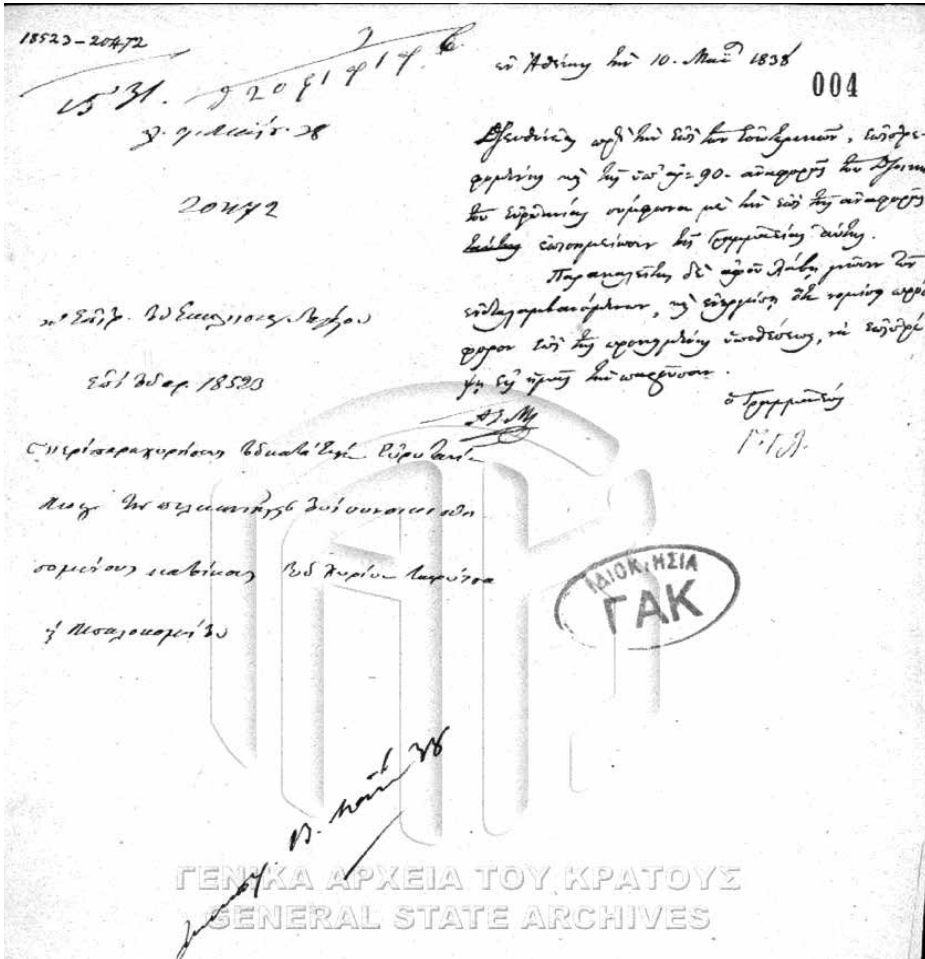
Γ.Γλ.¹⁶ Επιστρέφεται 13 Μαΐου '38.»

Απ' την ανάγνωση, την παρατήρηση και την αξιολόγηση των παραπάνω ιστορικών εγ-
γράφων, μπορεί κανείς να αντλήσει σημαντικές πληροφορίες και να εξάγει σπουδαία συμπε-
ράσματα σχετικά με την Πελεκητή και συνακόλουθα με τα χωριά Καρύτσα και Μπελοκομήτη
τη δεκαετία του 1830, όπως:

Α) ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ: Το έτος 1838 βεβαιώνεται η λειτουργία του μοναστη-
ριού υπό το όνομα «Παναγία Πελεκητή» με ηγούμενο και λιγότερους από 6 μοναχούς (πιθα-
νόν αυτοί ήταν κάποιοι απ' τους **Ιωάσαφ, Γεώργιο, Δημήτριο, Νεόφυτο, Διονύσιο, Δο-
σίθεο, Βασίλειο (;) και ένα Διάκονο**, που όμως δεν υπήρξαν όλοι ταυτόχρονα) αφού δι-
ατάσσεται -σύμφωνα με το νόμο- η διάλυσή του, χωρίς δυστυχώς να αναφέρονται ονόματα
ηγουμένου και μοναχών, πιθανόν διότι ο συντάκτης του δεν είχε ασφαλή προσωπική γνώση.
Αναγνωρίζεται, πάντως, έμμεσα ο ρόλος των μοναχών της που μαζί με τους Καρυτσιώτες και
τους Μπελοκομιώτες απελευθέρωσαν δυναμικά την περιοχή και την ενέταξαν μόνοι τους και
με δική τους πρωτοβουλία στο ελεύθερο ελληνικό κράτος και αντί να επαινεθούν γι' αυτό
εμφανίζονται να απολογούνται απέναντι στην Κυβέρνηση γιατί δημιούργησαν σοβαρά προ-
βλήματα στη σχέση της με την Τουρκία...!!!.

Η Διοίκηση της Ευρυτανίας στο Καρπενήσι (τότε Οιχαλία) δεν είχε σαφή γνώση της περι-
ουσίας της μονής, την θεωρεί εκ των πραγμάτων ασήμαντη. Ωστόσο απ' το υστερόγραφο του

16. Ο υπογράφων το παραπάνω έγγραφο, ως «Γ.Γλ.», είναι ο Γεώργιος Γλαράκης, ο οποίος υπήρξε επί χρόνια Γραμματέας της Διοίκησης, Γεν. Γραμματέας του Υπουργείου των Εσωτερικών, Δ/ντής της Γραμματείας των Εκκλησιαστικών, του Υπουργείου της Αστυνομίας καθώς και του Συμβουλίου των Υπουργών και υπήρξε γενικά σημαντικό ανώτατο διοικητικό στέλεχος ήδη απ' τα χρόνια της Προσωρινής Διοίκησης της Ελλάδος. Η ανάμειξή του στην υπόθεση φανερώνει τη σοβαρότητα της κατάστασης. Αργότερα ο Γλαράκης έπεσε στη δυσμένεια του Όθωνα και αποπέμφθηκε. (βλ. σχετ. Θ.Η. τ., 70, 2016, σελ. 386,370).

εγγράφου προκύπτει, ότι κλήθηκε στην έδρα της διοίκησης ο ίδιος ο Δήμαρχος Κτημενίων Κωστάκης Γιαννάκης (διορίστηκε με το ΦΕΚ 20-2-1837), ο οποίος παρουσιάστηκε εκεί τον Ιανουάριο του 1838 και έδωσε προφορικά μερικές πληροφορίες για την περιουσιακή κατάσταση της Πελεκητής, αναφέροντας δήθεν, ότι: « το μοναστήρι είναι μικρό, δεν έχει γαίας, παρά μόνο 20-30 στρέμματα ξηρικά χωράφια όλα σχεδόν κακής ποιότητας, έν ζεύγος αροτήρων βοών κλπ». Είναι προφανές ότι η Διοίκηση θέλει να υποβαθμίσει το μοναστήρι και να το εμφανίσει ως ανάξιο λόγου. Η αλήθεια είναι ότι η Πελεκητή διέθετε και τότε μεγάλη ακίνητη περιουσία χιλιάδων εύφορων στρεμμάτων στην περιοχή Καρύτσας και Μπελοκομύτη, αλλά και σε χωριά του κάμπου, επίσης διέθετε κοπάδια ζώων, μελίσιςα, αμπέλια, δάση, μετόχια κλπ. πέραν της μεγάλης κινητής περιουσίας της. Η πρόταση, εξ άλλου, να ιδρυθεί νέος ναός της Παναγίας στην Παλαιομούχα (όπου ήδη υπηρετούσε ως εφημέριος της ενορίας της ο ιερέας Ιωάννης, 39 ετών, έγγαμος) με εφημέριο στον νέο ναό τον ηγούμενο της Πελεκητής και την ένταξη της μονής σ' αυτόν ως παρεκκλήσι, γίνεται με δελεαστικό τρόπο για να πείσει τους

κατοίκους, οι οποίοι φαίνεται ότι ήταν ανυποχώρητοι στην απόφασή τους και δεν εννοούσαν να εγκαταλείψουν το μοναστήρι και τις εστίες τους. Σε κάθε περίπτωση γίνεται προσπάθεια απ' την κεντρική διοίκηση να μειωθεί η αξία του μοναστηριού ώστε να δικαιολογηθεί η σκληρή και άδικη πολιτική απόφαση για τη διάλυσή του, ευτυχώς όμως που μια χούφτα καλογέμων της Πελεκητής μαζί με τους κατοίκους Καρύτσας και Μπελοκομύτη έδειξαν για άλλη μια φορά την Αγραφιώτικη γενναιότητά τους κόντρα στην γεμάτη συμπλέγματα ενοχής και ηττοπάθειας κρατική διπλωματία, τα έβαλαν με δύο κράτη και βγήκαν τελικά νικητές.

Β) ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΧΩΡΙΑ ΚΑΡΥΤΣΑ ΚΑΙ ΜΠΕΛΟΚΟΜΥΤΗ: Στο ίδιο πνεύμα της υποβάθμισης της αξίας των δύο χωριών κινείται τόσο το δημόσιο έγγραφο, όσο και ο Δήμαρχος Κτημενίων, που κατόπιν δικής του πληροφορίας σημειώθηκε πάνω στο έγγραφο (*μεταγενέστερα και με διαφορετικού χρώματος μελάνι*) ο αριθμός των οικογενειών κάθε χωριού (42 για την Καρύτσα και 14 για το Μπελοκομύτη), που σίγουρα είναι μικρότερος του πραγματικού. Αναφέρεται ότι δήθεν τα δύο χωριά «*βρίσκονται σε απότομον και κρημνωδέστατον μέρος χωρίς να έχωσιν σχεδόν καλλιεργήσιμον γην,ειμή ασήμαντα τινά και άκαρπα κηπίδια, αντί δε οικιών καλύβας τινάς ασήμαντους...*». Όμως τα δύο χωριά βρίσκονταν στην εύφορη κοιλάδα του Καρυτσιώτη και σε κατάφυτες πλαγιές με πολλαπλές καλλιέργειες, οπωροφόρα δέντρα, χιλιάδες αιγοπρόβατα κλπ. και μάλιστα ήταν σε φάση ανάπτυξης, αφού την ίδια εποχή οι Καρυτσιώτες ξεκινάνε να ιδρύουν και πολλούς νέους οικισμούς γύρω απ' το κεντρικό χωριό. Η σκόπιμη απαξίωση των δύο χωριών γίνεται για να δικαιολογηθεί η εσφαλμένη και προκλητική απόφαση της διοίκησης να τα παραχωρήσει στην Τουρκία, προκειμένου απλώς «*να σωθεί η αξιοπρέπεια της Κυβερνήσεως... και να διαφυλαχθεί η αξία του Κράτους, ... και το μέρος το οποίον καταχρηστικώς προσεκολλήθη εις το ελληνικόν κράτος δεν μένει πλέον επιζήλον προς τα οθωμανικάς αρχάς για να απαιτηθεί άλλο τι* ». ¹⁷

Ευτυχώς το κατάπτυστο —ως προς τις προτάσεις του— έγγραφο περιγράφει την ηρωϊκή πράξη των καλογέρων της Πελεκητής και των κατοίκων Καρύτσας και Μπελοκομύτης, που —κατά τρόπο μοναδικό, πρωτότυπο και εξαιρετο- απελευθέρωσαν μόνοι τους τον τόπο τους χωρίς να φοβηθούν το Οθωμανικό κράτος, αλλά και σε πείσμα της ίδιας της ελληνικής κυβέρνησης, που αποδοκίμαζε τη γενναία ενέργειά τους. Χάρη στην αποκοτιά τους αυτή η Καρύτσα, ο Μπελοκομύτης και η Πελεκητή εντάχθηκαν εξ αρχής στο πρώτο ελεύθερο ελληνικό κράτος και δεν χρειάστηκε να περιμένουν μισό αιώνα ακόμα ως το 1881 που απελευθερώθηκαν τα λοιπά Θεσσαλικά Άγραφα.

Εξ αυτού πληροφορούμαστε επίσης ότι την Άνοιξη του 1833 ο πρώτος Διοικητής (Έπαρχος) της επαρχίας Ευρυτανίας ¹⁸ Κ. Πεταλάς έκανε ο ίδιος περιοδεία στη συννοριακή γραμμή

17. Εξ ουδαμού προκύπτει ότι ερωτήθηκαν οι Πάρεδροι των δύο Κοινοτήτων (*για την Καρύτσα ο Μ. Νεοχωρίτης, που είχε διοριστεί με β.δ. από 20-2-1837, και ακολούθως ο Θωμάς Τσιτσιμπίκος—πριν γίνει ιερέας— που διορίστηκε λίγο αργότερα με το β.δ. 24-8-1837 και για το Μπελοκομύτη ο Γ. Φασούλας, που διορίστηκε ο ίδιος και τις δύο παραπάνω φορές*) και ποια ήταν η θέση τους, γιατί προφανώς και αυτοί ήταν απόλυτα αντίθετοι στα "αντεθνικά" σχέδια της κεντρικής διοίκησης.

18. Με την ίδρυση του Ελληνικού Κράτους η Ευρυτανία εντάχθηκε ως επαρχία στο νομό Ακαρνανίας και Αιτωλίας. Τον Ιούλιο του 1899 έγινε νομός (ΦΕΚ 136 Α' /8-7-1899). Τον Δεκέμβριο του 1909 ο νομός Ευρυτανίας υποβιβάστηκε εκ νέου σε επαρχία του

της Καρύτσας και διαπίστωσε αυτοπροσώπως, ότι όντως οι κάτοικοι είχαν μετατοπίσει τους οροθετικούς πασσάλους απ' τον Καρυτσιώτη στην απέναντι ράχη του βουνού Βουτσιάκι (οροπέδιο «Καραμανώλη») και συμπεριέλαβαν έτσι την Πελεκητή, την Καρύτσα με τους οικισμούς της και το Μπελοκομύτη στο ελεύθερο ελληνικό κράτος, παρ' ότι η διεθνής επιτροπή τα είχε εντάξει στο οθωμανικό έδαφος. Βέβαια ο δερβέναγας των Οθωμανικών Αγράφων αντέδρασε, διαμαρτυρήθηκε, έκανε παρατηρήσεις, αλλά το ζήτημα στη συνέχεια αποσιωπήθηκε κάπως, ενώ η ελληνική πλευρά αντιμετώπισε το θέμα δειλά και διστακτικά. Για να μην υπάρξει μάλιστα αναζωπύρωση του προβλήματος ο Διοικητής Κ. Πεταλάς απέφυγε να εφαρμόσει το νόμο και να διαλύσει τη μονή Πελεκητής, φοβούμενος βάσιμα τις απειλές των κατοίκων και των μοναχών, ότι σε αντίθετη περίπτωση θα επαναφέρουν τους πασσάλους στον Καρυτσιώτη και θα επανέλθουν στο οθωμανικό έδαφος και γι' αυτό απέφυγε να τους δώσει τέτοια αφορμή. Την ίδια στάση κράτησε στην αρχή και ο νέος Διοικητής Ευρυτανίας Δ. Ιερομνήμων, αλλά τελικά το έτος 1838, πιεζόμενος προφανώς απ' την κυβέρνηση, της οποίας το κύρος επιδίωκε να σώσει - κατά το κακώς νοούμενο δημόσιο συμφέρον- ανέλαβε πρωτοβουλία να μεταφερθούν οι κάτοικοι των δύο χωριών στη θέση Παλαιομούχα στο ελληνικό έδαφος και να ιδρύσουν εκεί ναό στο όνομα της Παναγίας, στον οποίο να υπαχθεί η Πελεκητή ως απλό παρεκκλήσι, αφού εγκαταλειφθούν δηλαδή τα δύο χωριά και το μοναστήρι στους Οθωμανούς...!!! Σκοπός επίσης της διοίκησης ήταν να δημιουργηθεί εκεί μια νέα κωμόπολη και να λειτουργήσει επιτέλους ομαλά και το εκεί λοιμοκαθατήριο, το οποίο βρίσκονταν μάλλον σε αχρησία καθόσον οι ντόπιοι μπαινόβγαιναν στα σύνορα αποφεύγοντάς το. Έχουμε στην ουσία εδώ να κάνουμε με την αποθέωση του στείρου γραφειοκρατικού πνεύματος των υπηρεσιακών παραγόντων, τη λατρεία των τύπων και τη διαστρεβλωμένη έννοια της κρατικής αξιοπρέπειας, που οδηγεί στην αποκήρυξη ελληνικών εδαφών και δικαιωμάτων που αποκτήθηκαν με αίμα στα πλαίσια της δήθεν «καλής γειτονίας» μεταξύ δυο όμορων εχθρικών κρατών.

Ευτυχώς μοναχοί και κάτοικοι υπήρξαν ανυποχώρητοι και αγνόησαν τις προτάσεις και διαθέσεις της διοίκησης. Μόνοι τους άλλωστε είχαν απελευθερώσει αυτή την περιοχή και αυτοί ήταν υπεύθυνοι για τη διατήρηση της ελευθερίας της. Πρόκειται για ένα μοναδικό και πρωτόγνωρο γεγονός απελευθέρωσης εδαφών κόντρα στις επιθυμίες των όμορων κρατών και ενάντια στη διεθνή συμφωνία οριοθέτησης των συνόρων. Πελεκητή, Καρύτσα και Μπελοκομύτη σε απόλυτη σύμπνευση υπήρξαν κάθετα ανυπότακτοι, συνεχιστές του πνεύματος των κλεφταρματωλών και των αγωνιστών, που ζούσαν ακόμα ανάμεσά τους (**Γιάννης Καρύτσας, Δημήτρης Αρτίκος, Μήτρος Νταϊρης, Β. Κολοβός** κ.ά.), δεν φοβήθηκαν την οθωμανική αυτοκρατορία, ούτε απογοητεύτηκαν απ' την ελληνική υποχωρητικότητα και ηττοπάθεια, δεν πτοήθηκαν και δεν δειλίασαν, σήκωσαν ξανά το δικό τους μπαϊράκι ανεξαρτησίας και νίκησαν τελικά σε πείσιμα όλων, σώζοντας τα χωριά τους και το μοναστήρι τους απ' τη

Ν. Αιτωλοακαρνανίας (ΦΕΚ 282 Α/4-12-1909) και τέλος το 1943 έγινε πάλι ανεξάρτητος νομός (ΦΕΚ 63 Α/22-3-1943).

διάλυση, ισορροπώντας ανάμεσα σε δύο κράτη και παίζοντας, οι «αμόρφωτοι» αυτοί χωριάτες, με απaráμιλλη ικανότητα το χαρτί της διπλωματίας, που αποδείχτηκε ανίκανη να παίξει η ίδια η ελληνική δημόσια διοίκηση.

Η ΑΝΑΖΩΠΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΡΙΑΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1854.

Τα χρόνια στις αρχές της δεκαετίας του 1850 ήταν ιδιαίτερα ταραγμένα λόγω έξαρσης της ληστείας, με συμμορίες Αλβανιτών –και όχι μόνο- ληστών να μπεινοβγαίνουν διαρκώς στις δύο χώρες και να δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στην ομαλή λειτουργία της μονής, η οποία βρισκόταν σχεδόν πάνω στη μεθοριακή γραμμή και οι καλόγεροί της ήταν αναγκασμένοι τότε να καλοπιάνουν τους λήσταρχους και τότε να προσφέρουν κατάλυμα στους στρατιώτες ή τους άνδρες της Οροφυλακής. Ακόμα περισσότερα προβλήματα προκαλούσαν προπάντων διάφορα πολεμικά γεγονότα λόγω των συχνών Αγραφιωτικών εξεγέρσεων και των συνεχών επεισοδίων γύρω απ' το χωριό και πολύ κοντά στο μοναστήρι, εξεγέρσεις που γίνονταν απ' το 1846, 1854 και 1866 ως το 1878, πάνω στη συνοριακή γραμμή της Καρύτσας (απ' το οροπέδιο του Καραμανώλη, όπου βρίσκεται σχεδόν και το μοναστήρι, μέχρι το οροπέδιο της Αγίας Παρασκευής, όπου τα σύνορα Καρύτσας και Νεοχωρίου). Η φρουριακή δόμηση της μονής παρείχε ασφάλεια στους έγκλειστους μοναχούς της, ωστόσο σ' όλες αυτές τις πολεμικές συρράξεις ορίζονταν οπλαρχηνοί, που φύλαγαν (προσάτευαν) προληπτικά το μοναστήρι, όπως παλιότερα (1828) –λίγο πριν την απελευθέρωση- ο τοπικός οπλαρχηγός Κελεπούρης, ενώ στην Αγραφιωτική εξέγερση του 1854 ο διοικητής του συνοριακού τάγμα-τος λοχαγός Μελέτιος Αδάμ είχε ως έδρα του την Καρύτσα¹⁹.

Για την ενίσχυση της συνοριακής γραμμής Αμβρακικού-Παγασητικού το ελληνικό κράτος τοποθέτησε εξ αρχής 31 στρατιωτικούς σταθμούς (στρατώνες), **εκ των οποίων ο υπ' αριθμ. «24» στρατώνας βρισκόταν στην Καρύτσα, μέσα στο χωριό** ²⁰ κι ένας δεύτερος, μάλλον επικουρικός, στρατώνας στην τοποθεσία "**Γιούργιες**", όπου και η ομώνυμη θέση «**Στρατώνας**» κοντά στη συνοριακή γραμμή. Παράλληλα μέχρι το 1856 υπήρχε και το σώμα της Οροφυλακής που απασχολούνταν –χωρίς ιδιαίτερα αποτελέσματα πάντως - με την ασφάλεια των συνόρων και κυρίως με την αντιμετώπιση της ληστείας. Όπως προαναφέρθηκε, η Πελεκητή και η Καρύτσα βρέθηκαν στο ελεύθερο ελληνικό κράτος το 1832 μετά από ενέργειες των καλογήρων και των κατοίκων που μετατόπισαν τους συνοριακούς πασσάλους απ' την κοίτη του Καρυτσιώτη στο οροπέδιο Καραμανώλη. Όμως, οι Τούρκοι ουδέποτε αποδέχτηκαν

19. Δ. ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑ: «Η Επανάσταση του 1854 και η εν Θεσσαλία ίδια επιχειρήσεις», Πανεπιστήμιο Αθηνών, 1976 και ΒΑΣΙΛΗ ΜΑΓΟΠΟΥΛΟΥ: «Η οδύσσεια των λιποτακτών ηρώων της επανάστασης του 1878», Καρδίτσα 2014. Στις εξεγέρσεις αυτές η μονή βοήθησε πάντα τους αγωνιστές με εφόδια και φιλοξενία (βλ. σχετ. και 'Αγγελου Σινάνη: Ιερά Μονή Παναγίας Πελεκητής, Πειραική Εκκλησία, τεύχος 234, σελ. 12). Λόγω της θέσης της και της οχύρωσής της η μονή αποτελούσε ασφαλές καταφύγιο των επαναστατών, του στρατού, αλλά ακόμα και λησάρχων της περιοχής που διατηρούσαν καλές σχέσεις με τους ντόπιους τσελιγκάδες.

20. Δ. Μηνονιάνη: «Η παλιά οροθετική γραμμή Ελλάδας-Τουρκίας», Φθιωτικά Χρονικά, τ. 8, 1987 και Γ. ΚΛΗΜΟΣ: «Ιστορικά στοιχεία Καστανιάς κλπ.» ό.π. σελ. 111.

επισημως το γεγονός αυτό που είχε μεν παγιωθεί εκ των πραγμάτων, ωστόσο αποτελούσε μόνιμο σημείο τριβής των ελληνοτουρκικών σχέσεων επί μισό περίπου αιώνα, δηλαδή μέχρι την απελευθέρωση της Θεσσαλίας το 1881, γεγονός που επηρέασε αρνητικά την ομαλή ανάπτυξη της περιοχής αυτής.

Τον Οκτώβριο του 1842 ο πρεσβευτής της Υψηλής Πύλης στην Αθήνα, Κωστάκης Μουσούρος, ζήτησε την αναθέωση του συνοριακού χάρτη, διότι διαπιστώθηκε (από δημοσιεύματα εφημερίδων...) ότι η Ελληνική Κυβέρνηση έχει παρανόμως καταλάβει εδάφη στη γραμμή Αμβρακικού—Παγασητικού και συγκεκριμένα το νησάκι **Βουβάλα**²¹ καθώς και εδάφη κατά μήκος της κοίτης του Καρυτσαίου μεταξύ των συνοριακών σημείων "22" και "23", που χρησίμευε σαν σύνορο ανάμεσα στις δύο χώρες. Ο Μουσούρος, Φαναριώτης διπλωμάτης, ανέφερε επιπλέον ότι η Ελληνική Πολιτεία σφετερίστηκε την περιοχή αυτή που θεωρούνταν κτήμα της Οθωμανικής επικράτειας, «*περιλαμβάνοντας το χωριό Καρύτσα, δύο άλλα χωριά κλεισμένα σ' αυτή και μία κοιλάδα αποτελούμενη απ' τα πιο εύφορα εδάφη κατά μήκος των συνόρων...*»²². Ο Τούρκος πρέσβης επισήμανε ότι το ποτάμι αυτό είχε επιλεγεί απ' την Επιτροπή ως ένα φυσικό φράγμα ανάμεσα στις δύο χώρες και αποτελούσε ασφαλές όριο για κάθε χώρα. Καταλήγοντας ο Μουσούρος ανέφερε, ότι «*εάν η Ελληνική Κυβέρνηση προέβαλλε αξιώσεις για το μικρό νησί Βουβάλα, (που οι Τούρκοι ανακατέλαβαν), τότε η Υψηλή Πύλη θα μπορούσε να γενίρει κ' αυτή αξιώσεις για τις προειρημένες παραβιάσεις της Ελληνικής Κυβέρνησης στην Καρύτσα*».²³

Το έτος 1851 και σε επίσημη απογραφή «*η Καρύτσα εμφανίζεται να έχει 171 κατοίκους και 51 οικίες, παράγει δημητριακά και καρπούς και διαθέτει ένα δάσος 400 στρεμμάτων.*»²⁴. Στις αρχές του 1853 η Υψηλή Πύλη άρχισε ξανά να διαμαρτύρεται για τις παραβιάσεις στα ίδια σύνορα και τον Απρίλιο του 1853 επισήμανε εκ νέου ότι «*τα δύο συνοριακά χωριά ονόματι Καρύτσα και Μπελοκομίτη βρέθηκαν κάτω απ' την παράνομη κατοχή της Ελληνικής Πολιτείας από τότε που τα σύνορα είχαν ήδη επικυρωθεί*», άποψη με την οποία συμφωνούσαν και οι Ευρωπαίοι πρε-

21. Η Βουβάλα (Βούβαλος ή Βασιλόγκα) βρίσκεται στο μέσο του Αμβρακικού κόλπου, χρησιμοποιείται κυρίως από ψαράδες, διαθέτει υγροβιότοπο και έχει σήμερα ιδιαίτερη γεωμορφολογική και περιβαλλοντική σημασία. Είναι πάντως εντυπωσιακό το γεγονός ότι το μικρό αυτό νησάκι της Άρτας βρέθηκε στην ίδια διπλωματική ζυγαρία με την Καρύτσα!

22. Τα αναφερόμενα εδώ δύο χωριά, πλην της Καρύτσας, είναι προφανώς ο Μπελοκομίτης και ένας οικισμός της Καρύτσας, μάλλον -τότε- το Πλακωτό ή καλύτερα όλη η αραιοκατοικημένη περιοχή κατά μήκος του ρέματος της Αμπάρας από Ράφνα μέχρι Σμείξη. Χαρακτηριστικό εν προκειμένω είναι το γεγονός, ότι οι μεν Τούρκοι που διεκδικούν τα εδάφη αυτά τα αναφέρουν ως «*εύφορα εδάφη*», ενώ η Ελληνική πλευρά ως «*άγονα και άνευ σημασίας*»....

23. Η απόδοση στα Ελληνικά απ' το Αγγλικό κείμενο είναι του γράφοντος, το δε σχετικό απόσπασμα έχει στο πρωτότυπο ως εξής: «*...Musuros asserted that the River Karitsa, which served as a border between the two countries, had been appropriated by the Greek state. In fact, the area had considerable portion of the Ottoman territory, including the Karitza village, two other villages close to it, and a valley consisting of the most fertile lands alongside the border... Musuros' suggestions was that if the Greek government made claims for this small island -Vouvala- then the Port should make claims on the aforementioned violations of the Greek government in Karitsa...*» DILEK OZKAN, ο.π. σελ. 79. Οι ειδικότερες αναφορές για Καρύτσα-Μπελοκομίτη γίνονται στις σελίδες 193-200 και 229 και συνοδεύονται από χάρτες της περιοχής των ετών 1836, 1850, 1881.

24. Γεώργιος ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Δημοσιογράφος- Ιστορικός Ερευνητής, «*Η Ευρατανία μέσα απ' τα «ΕΛΛΗΝΙΚΑ» του Αλέξανδρου Ραγκαβή το 1850*», έκδοση του 1853 στην Αθήνα, (Στην ίδια απογραφή του 1851 ο Μπελοκομίτης έχει 17 οικίες και 146 κατοίκους).

σβευτές στην Κων/πολη. Ο Ριφάτ πασάς, ο Οθωμανός υπουργός των Εξωτερικών Υποθέσεων, που είχε διαδεχθεί τον Φουάτ Εφέντι, προειδοποίησε τον Έλληνα πρέσβη Ανδρέα Μεταξά, ότι η Υψηλή πύλη ήταν έτοιμη να προβεί σε όλες τις αναγκαίες ενέργειες για να διεκδικήσει εκ νέου τα εδάφη αυτά και « να ξαναπάρει τα δύο χωριά στην κατοχή της με κάθε κόστος» δικαιολογώντας προς τούτο και τις κινήσεις των οθωμανικών στρατευμάτων στη συνοριακή αυτή περιοχή. Στο από 2/14 Απριλίου 1853 Υπόμνημά του προς τον Μεταξά ο Ριφάτ πασάς του ανέφερε ρητά, ότι: «η γραμμή των συνόρων δεν είναι σύμφωνη με τον σχεδιασμένο και επικυρωμένο χάρτη γιατί αυτή η γραμμή στο σημείο που ονομάζεται γέφυρα του Μάντζαρη αντί να κατευθύνεται σύμφωνα με τον χάρτη και τον πίνακα των συνόρων προς τον ποταμό Καρυτσιώτη και προς το Βουτσικάκι κατεβαίνει πρώτα το λόφο "Angora" (προφανώς η σημερινή τοποθεσία «Νέγκουρι») που βρίσκεται πέρα απ' τα σύνορα, έρχεται ν' αγγίξει τους λόφους της Αγίας Παρασκευής-Ζαρογιάννη και Καραμανώλη και τελειώνει σ' αυτό το λόφο του σημείου που αναγράφεται Βουτσικάκι. Έτσι, λοιπόν, ενώ τα χωριά Μπελοκομύτη και Καρύτσα, τα οποία βρίσκονται στις όχθες του ομώνυμου ποταμού, ο οποίος είναι αυτός που κυρίως διαχωρίζει τα σύνορα στο χάρτη σαν να είναι τμήμα του εδάφους που βρίσκεται πέρα απ' αυτή την όχθη και οι κάτοικοι αυτών των χωριών και μετά τη σηματοδότηση των συνόρων συνέχιζαν για ένα ή δύο χρόνια να πληρώνουν τους φόρους ιδιοκτησίας και τους κανονικούς φόρους και μιας και δεν υπάρχει άλλο έγγραφο ιδιοκτησίας, όπως ένα κτηματολόγιο ή κάτι παρόμοιο, που να δίνει την απόδειξη ότι αυτά τα δυο χωριά δόθηκαν νωρίτερα στην Ελληνική κυβέρνηση, αυτή σφετερίστηκε την ιδιοκτησία αυτών των χωριών...».²⁵

Ο Μεταξάς προσφέρθηκε να επισκεφτεί τον Ριφάτ για να διευθετήσουν το ζήτημα και όντως συναντήθηκαν στην οικία του Γάλλου πρέσβη στην Κων/πολη. Εκεί ο Ριφάτ του έδειξε ένα ανεπίσημο έγγραφο -υπόμνημα- που δήθεν (;) του άφησε ο προκάτοχός του, ο Φουάτ, με το οποίο συμβούλευε τα ένοπλα (οθωμανικά) στρατεύματα να καταλάβουν τα δύο χωριά.

25. DILEK OZKAN, ό.π. σελ. 195, σμ. 632. Το Υπόμνημα του Ριφάτ-πασά προς τον Μεταξά είναι γραμμένο στα Γαλλικά, η δε απόδοσή του στα Ελληνικά έγινε με τη βοήθεια του βαφτιστήρος μου Κων/νου Χαρ. Κολοβού, στο πρωτότυπο δε κείμενο αναφέρει τα εξής: ".....Les officiers de la Sublime Porte charges de l'inspection des frontières viennent de rapporter que la ligne de ces frontières aux endroits de Zacharaki Tsesmetzi et Bouzikiaki, qui, séparées l'un de l'autre de la distance d'une marche de quinze heurs, se trouvent au decà des frontières des deux états, n'est pas conforme avec la carte trace et signée, parce que cette ligne, a l'endroit appelé Pont de Matzari, au lieu de se diriger, selon la carte et le tableau des frontières, vers la rivière Karitza et le mont Boutzikaki, descend d'abord a la colline Angora, située au decà des frontières, vient toucher les collines de sainte Paraskevi-Zarogauni et Coramanouli, et se termine a celle de l'endroit mentionnée Boutzikaki. Ainsi, tandis, que les villages Paleocomidi et Karitza, situés sur la rive de la rivière de ce nom, qui sépare principalement les frontières, paraissent sur la carte comme compris dans le territoire au decà de cette rive, et les habitants de ces villages après l'alignement des frontières continuaient pour un ou deux ans a payer les tributes et les impôts ordinaires, et comme il n'y a point d'autre titre de possession, comme une carte topographique ou quelque chose de semblable, fournissant la preuve que ce deux villages furent primitivement livres au gouvernement grec, il est a présumer que ce gouvernement en a usurpe la possession....."

Ενδιαφέρον, πάντως, εδώ έχουν και οι ονομασίες που χρησιμοποιεί ο Τούρκος πασάς για τις τοποθεσίες και τα χωριά της περιοχής, συγκεκριμένα: Karitza, Karitsa, Karica (για την Καρίτσα, Καρύτσα), Paleocomidi (Μπελοκομύτη), Mantzari (Μάντζαρη), Boutzikaki (Βουτσικάκι), Angora (Νέγκουρι), saint Paraskevi (Αγία Παρασκευή), Zarogauni (Ζαρογιάννη), Coramanouli (Καραμανώλη). Είναι εντυπωσιακό, πάντως, το γεγονός ότι οι Οθωμανοί χρησιμοποιούσαν τότε ελληνικές ονομασίες εκεί όπου οι Έλληνες χρησιμοποιούν σήμερα παραφθαρμένες ή δυσνόητες λέξεις, έτσι έλεγαν: «Paleocomidi, Belocomidi, PalioKomidi = Παλαιοκομίδιον» αντί Μπελοκομύτης, δίνοντας μια νέα βάση εκδόχης για την ελληνική προέλευση της ονομασίας του χωριού αυτού και «Angora = Αγορά» αντί Νέγκουρι (απ. το: Στ'ν Αγορά), προφανώς γιατί η περιοχή αυτή ήταν πάντα πολύ γνωστή απ' το παζάρι της, το ονομαστό Παζαράκι της Νεβρόπολης.

Η Ελληνική πλευρά αντέκρουσε τις απόψεις των Οθωμανών με το επιχείρημα ότι τα δύο αυτά «αμφισβητούμενα» χωριά ανήκουν στην Ελληνική επικράτεια επί είκοσι και πλέον έτη χωρίς να υπάρχει διεκδίκηση απ' την Υψηλή Πύλη, επικαλούμενη έτσι την πολιτική της διαμόρφωσης τετελεσμένων. Επειδή όμως οι αρχικοί επίσημοι χάρτες (του 1836) έδειχναν όντως τα δύο χωριά στο τουρκικό έδαφος, όπως και ένας νέος βελτιωμένος τουρκικός χάρτης του 1850, συμφωνήθηκε το 1856 να γίνει τελικά επανεξέταση του ζητήματος από ... Επιτροπή ! Όμως, τον Αύγουστο του 1866 υπήρξε νέο σοβαρό διπλωματικό επεισόδιο για την κατοχή της διεκδικούμενης και σπουδαίας στρατηγικής θέσης «Καραμανώλη» της Καρύτσας στο οποίο παρενέβη προσωπικά και ο Τούρκος πρεσβευτής στην Αθήνα Φωτιάδης Μπέης και χρειάστηκαν διπλωματικές προσπάθειες πέντε μηνών για να διευθετηθεί ξανά το θέμα.²⁶ Σήμερα που γνωρίζουμε καλύτερα την τουρκική διπλωματία αντιλαμβανόμαστε τις πρακτικές της και το γεγονός ότι το οθωμανικό κράτος έδειχνε τέτοια εμμονή και συντηρούσε επί μισό αιώνα ανοιχτό το ζήτημα αυτό για να το χρησιμοποιεί συνεχώς πολιτικά και κατά το δοκούν.

Η ζωή στην παραμεθόριο γραμμή ήταν συνεχώς ταραγμένη από επεισόδια, διαφορές στρατιωτών και κατοίκων, ληστείες, λαθρεμπόριο μεταξύ των δύο κρατών, συχνές εξεγέρσεις κλπ. Σε μια απ' τις επιθέσεις τους κατά των Τούρκων στρατιωτών-φρουρών οι Καρυτσιώτες τους έτρεψαν σε φυγή και πήραν απ' τις εχθρικές αποθήκες στο οροπέδιο Καραμανώλη μεγάλες ποσότητες από αλεύρι και ρύζι, που μοιράστηκε μετά στους κατοίκους. Οι Τούρκοι που διατηρούσαν κι' αυτοί στα στρατηγικής σημασίας συνοριακά σημεία καζάρμες (στρατώνες), ταμπούρια και 3-4 κούλιες (φυλάκια) σε Βουτσιάκι, Καραμανώλη, Κούλια, Καραγιάννη, Νέγκουρι κ.α. έρχονταν συχνά σε προστριβές με τους Καρυτσιώτες και κυρίως με τους Σαρακατσάνους του χωριού που έβοσκαν στον ίδιο αυτό χώρο τα κοπάδια τους, μάλιστα οι Οθωμανοί έφτιαχναν κρυφούς λάκους-παγίδες, όπου μέσα έπεφταν και εγκλωβίζονταν πρόβατα, που τα έκλεβαν. Κάποτε ένας Καρυτσιώτης Σαρακατσάνος, ο Κώστας Νικ. Κολοβός, συνεπλάκη με κάποιο Τούρκο συνοριακό φρουρό, τον νίκησε, του πήρε το γιαταγάκι, το φόρεσε περήφανα και κατέβηκε στο χωριό, έκτοτε δε όλη η γενιά του πήρε το επίθετο «Γιαταγάνας», που το φέρουν ως τα σήμερα. Ωστόσο δεν έλειπαν και οι ανθρώπινες και μάλιστα κωμικές στιγμές κατά τη συνύπαρξη αυτή. Κάποτε που πέθανε ένας Τούρκος στρατιώτης οι ομόφυλοί του κάλεσαν κάποιες γριές γυναίκες απ' τη Ράφνηνα της Καρύτσας, για να τον μοιρολογήσουν και να τον κλάψουν ...επ' αμοιβή !!! . Εκείνες βέβαια τότε δεν έχασαν την ευκαιρία να βγάλουν το άχτι τους μοιρολογώντας κι' αυτοσχεδιάζοντας, κοροϊδεύοντας στα Ελληνικά τους Τούρκους μ' ένα σατιρικό δίστιχο της γυναίκας του γέρο-Γιάννη Κολοβού: «Όσα δέντρα έχει η Καράβα, τόσοι Τούρκοι ν' απομείνουν !!! » (σημειωτέον, ότι η Καράβα είναι βουνό γυμνό από δέντρα.....).

Τα αγραφιώτικα παραμεθόρια χωριά αυτή την ταραγμένη περίοδο βρέθηκαν στο «μάτι

26. Λ. ΓΡΙΒΕΛΛΑ - Γ. ΚΛΗΜΟΥ ό.π. σελ. 41, επίσης Περιοδικό ΗΩΣ, Ε. Γ. Πρωτοψάλτη: Η επανάσταση της Ηπειροθεσσαλίας 1854, ό.π. σελ. 60-61.

του κυκλώνα» και γεύτηκαν την πρώτη διπλωματική εδαφική συνοριακή διένεξη μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας. Το γεγονός ότι **απ' το 1832 μέχρι το 1881** η περιοχή όπου βρίσκονταν η Καρύτσα, ο Μπελοκομούτης και η Πελεκητή αποτελούσε στην ουσία μία μεθοριακή "**γκρίζα ζώνη**", συντέλεσε στο να επικρατήσει στην παραμεθόριο αυτή περιοχή ένα καθεστώς σύγχισης, ανασφάλειας και αβεβαιότητας. Ο φόβος να επανέλθει ο τόπος στην τουρκική επικράτεια δεν ήταν ποτέ μικρός. Ωστόσο, πέρα απ' τα μαθήματα ιστορίας, πολιτικής και διπλωματίας, που λάβαμε απ' τα διαδραματισθέντα, θα πρέπει επιπλέον να παραδεχτούμε ότι ίσως να ήταν εντελώς διαφορετική η ιστορική πορεία Καρύτσας και Μπελοκομούτη αν εξ αρχής είχαν βρεθεί καθαρά στη μια ή στην άλλη πλευρά των συνόρων απ' το ατυχές γεγονός ότι βρέθηκαν στο μέσο μιας περιοχής αμφισβητούμενης και διεκδικούμενης επί μισό αιώνα. Το ζήτημα αυτό λύθηκε τελικά, τυπικά και ουσιαστικά, εκ των πραγμάτων, όταν το 1881 απελευθερώθηκε η Θεσσαλία και τα διεθνή αυτά πρώτα σύνορα καταργήθηκαν οριστικά.

ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΣΥΝΟΡΙΑΚΟ ΦΥΛΑΚΙΟ (ΚΟΥΛΙΑ)
ΣΤΟ ΒΟΥΤΣΙΚΑΚΙ (ΦΩΤ. Βλάσης Παπαθωμάς)
Οι επεμβάσεις που φαίνονται είναι από λαθρονασκαφές
και έτσι έγινε εμφανής η λιθοδομή του κτιρίου.

Η Φυλακτική στην Επανάσταση του 1821 και οι ήρωές της

Αθανάσιος Τσιμαντάς

Α. Για την συμπλήρωση διακοσίων χρόνων από την έναρξη της επαναστάσεως του 1821 θα παρουσιαστούν ορισμένα στοιχεία από τους μέχρι σήμερα γνωστούς ήρωες του χωριού Φυλακτική (Σερμενίκου). Οι παρακάτω ήρωες είναι άγνωστοι στους περισσότερους. Εδώ πρέπει να αναφέρω τους στίχους: «Είχες αστέρια ολόλαμπρα στον ουρανό σου κι άλλα, μα εκείνα που δεν έλαμψαν ήσανε πιο μεγάλα», από το ποίημα «Ο Ματρώζος» του Γεωργίου Στρατήγη.

Η Επανάσταση του 1821 υπήρξε μέγα δυναμικόν φαινόμενο της ωριμότητας του υποδουλωμένου και ποθούντος την ελευθερίαν του και αξίου αυτής ελληνικού λαού.

Η Ελληνική Επανάσταση ήταν εξ ολοκλήρου εθνική.

Το Σερμενίκου (Φυλακτική) υπήρξε γενέτειρα ηρωικών μορφών, τους οποίους οι σημερινοί κάτοικοι αγνοούν διότι οι ήρωες αυτοί αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις περιουσίες τους και να καταφύγουν στην Ελεύθερη Ελλάδα. Μια ηρωική μορφή ήταν και ο Αθανάσιος Αποστολάρας ή Καραϊσκος, ο οποίος υπηρέτησε για μεγάλο χρονικό διάστημα στο σώμα του Καραϊσκάκη και για αυτό απέκτησε και δεύτερο επώνυμο «Καραϊσκος». Ο Αποστολάρας εγκατέλειψε το χωριό μας στα 1821 και έπεσε στη μάχη του Κερασινίου τον Μάρτιο 1827 (Θεσ. Ημερολόγιο τόμος 21). Λεπτομέρειες για τον ήρωα αυτόν θα αναφερθούν πιο κάτω.

Ο γιος του Κων/νος Αποστολάρας όπως αναφέρει ο Βλάσης Ρούμελης στο βιβλίο του «Ιστορία Νεότερων Χρόνων» συλλαμβάνεται μαζί με τον Θ. Κολοκοτρώνη Δ, Πλαπούτα, Θ. Γρίβα, Μαμούρη, Παπατσώρη και πολλούς άλλους αγωνιστές στις 7 Σεπτεμβρίου 1833 και φυλακίζονται στις φυλακές του Ιτς-Καλέ (Παλαμίδι) και Μπούρτζι διότι ήταν “Ρωσόφρονες”

Άλλη ηρωική μορφή ήτο κάποιος Γούλας πεντηκόνταρχος της Β' Χιλιαρχίας (υπό τον Χιλίαρχο Χριστόδουλο Χαντζηπέτρο) ο οποίος έλαβε μέρος στην μάχη των Στενών της Πέτρας (μεταξύ Λειβαδιάς και Θηβών) στις 13 Οκτωβρίου 1829 όπως αναφέρει ο Κασομούλης. Η παραπάνω μάχη δόθηκε από τον Στρατάρχη Δημήτριο Υψηλάντη εναντίον των Τούρκων [1]

Οι περισσότεροι κάτοικοι του χωριού μας όπως δείχνουν και τα επώνυμα τους είναι Ηπειρωτικής καταγωγής που έχουν εγκατασταθεί στο χωριό με το διωγμό του Αλή Πασά στα 1803. Οι παλιότερες οικογένειες εγκατέλειψαν το χωριό λόγω της πείσεως και του κατατρεγμού από τους Τούρκους γι' αυτό υπάρχουν και τοπωνύμια που δεν ανταποκρίνονται στα επώνυμα των κατοικούντων σήμερα χωριανών μας όπως: Αποστολάρας, Αργύρης, Παρασκευάς, Μάλιος, Χαντζόπουλος, Καρής, Πολύζος κ.λπ.

Στα 1883 έγινε διαίρεση της επαρχίας Καρδίτσας σε δήμους όπως ο σημερινός "Καλλικράτης" και το χωριό μας υπήχθη στο δήμο Νευροπόλεως με έδρα δήμου τον Μεσενικόλα.

Τα παρακάτω στοιχεία φυλάσσονται στο Αρχείο των αγωνιστών της Εθνικής Βιβλιοθήκης όπως μας αναφέρει και ο Νίκος Καλογήρου στο υπ. Αριθμ. 21 τεύχος του Θεσσαλικού Ημερολογίου.

Β. Βιογραφία

Ο Αποστολάρας γεννήθηκε στο Σερμενίκο-Φυλακτή όπου και έζησε μέχρι το 1821. Με την έναρξη της Επανάστασης του 1821 πήρε μέρος σ' αυτήν ως στρατιώτης και δεκανέας (μακαντζής), κάτω από τις οδηγίες διαφόρων αρχηγών. Φαίνεται όμως ότι το μεγαλύτερο διάστημα υπηρέτησε στο σώμα του Καραϊσκάκη και γι' αυτό απόκτησε και το δεύτερο επώνυμο, Καραϊσκος. Συμμετείχε σε πολλές μάχες, οι οποίες όμως δεν προσδιορίζονται. Το Μάρτη του 1827 ως δεκανέας του σώματος του Καραϊσκάκη πολέμησε στο Κερατσίνι του Πειραιά κατά των δυνάμεων του Κιουταχλή και έπεσε «ενδόξως εις το πεδίο της μάχης».

Το 1821 φαίνεται πως ήταν σχετικώς νέος και γι' αυτό δεν άφησε άλλα παιδιά εκτός από ένα γιο, τον Κωνσταντίνο. Αυτός το 1865 υπέβαλε μια αίτηση του και ένα πιστοποιητικό τριών αγωνιστών ζητώντας κάποια οικονομική αρωγή για τη θυσία του πατέρα του.

Η επιτροπή των γραφειοκρατών της Αθήνας μέχρι το 1872 δεν είχε κάνει κάτι για αυτόν. Με μία αναφορά του διαμαρτυρήθηκε για τον χαρακτηρισμό του πατέρα του ως στρατιώτη και όχι ως δεκανέα.

Γ. Τα έγγραφα του φακέλου «Αθ. Αποστολάρας ή Καραϊσκος»

Ο φάκελος «Αθ. Αποστολάρας ή Καραϊσκος» περιέχει μόνο τα παρακάτω τρία έγγραφα:

1) Μία αίτηση του γιού του Κων/νου συνταγμένη στην Αθήνα στις 21-6-1865. Αυτός αναφέρει ότι ήταν ο μοναδικός κληρονόμος του αγωνιστή Αθ. Αποστολάρα ή Καραϊσκου, ότι ήταν κάτοικος της Αθήνας και ότι ήταν οικογενειάρχης που ζούσε σε «έσχατη και ανέκφραστη ένδεια». Γι' αυτό ζητούσε κάποια «ανταμοιβή» για τη θυσία του πατέρα του.

2) Ένα πιστοποιητικό τριών αγωνιστών συνταγμένο στην Αθήνα στις 1-7-1865 [2], χωρίς επικύρωση των υπογραφών τους, όπως συμβαίνει σε τέτοιες περιπτώσεις. Οι τρεις αυτοί οι αγωνιστές πιστοποιούν τη συμμετοχή του Αποστολάρα σε πολλές μάχες χωρίς όμως να τις κατονομάζουν. Η τελευταία μάχη στην οποία συμμετείχε είναι αυτή που έγινε το Μάρτη του 1827 στο Κερατσίνι, στην οποία σκοτώθηκε.

3) Μια αναφορά του γιού του συνταγμένη στην Αθήνα στις 12-6-1872. Με αυ-

τήν διαμαρτυρήθηκε διότι, όπως είχε πληροφορηθεί «εξωδίκως» η επιτροπή κατέταξε τον πατέρα του ως στρατιώτη και όχι ως δεκανέα, τον βαθμό τον οποίο είχε όταν σκοτώθηκε στο Κερατσίνι. Εάν η επιτροπή επέμεινε στο χαρακτηρισμό αυτόν, τότε προτιμούσε να διαγραφεί ο πατέρας του από τα βιβλία διότι «άλλο εγώ ως κληρονόμος, έγραψε, δεν θέλω δεχτή να περιφρονηθώ εις τοιούτον βαθμόν η μνήμη του».

Ας δούμε τώρα τα τρία έγγραφα του φακέλου του.

1^ο

Εν Αθήναις την 21 Ιουνίου 1865

Προς

Την επί των εκδουλεύσεων/ και θυσιών του ιερού αγώνος/ Σην Επιτροπήν

Αναφορά

Κωνσταντίνου Αθανασίου Αποστολάρα ή και Καραϊσκού κατοίκου Αθηνών

Περί

Ελαξίας ανταμοιβής μου απέναντι των προς την πατρίδα εκδουλεύσεων του πατρός μου

Επισυνάπτεται πιστοποιητικόν

Ελ(ήφθη) την 22 Ιουνίου 1865

Αριθμ. 3289

Αον Τμήμα

Ση Επιτροπή!

Ο υποφαινόμενος/ εμί απόγων(!) και γνήσιος/ υιός και μόνος κληρονόμος του ποτέ Αθανασίου Από/στολάρα εκ του χωρίου Σερ/μενίκ των Αγράφων αγω/νιστού δε του υπέρ ανεξαρ/τησίας Ιερού ημών αγώνος/ αγωνισθείς απ' αρχής αυτού,/ ήτοι το έτος 1821, και υπό διαφόρων οπλαρχηγών, εις δια/φόρους κατά των εχθρών παρ/ευρέθη μάχας και κα-τά/ δύναμιν απαραίτητον προς την /πατρίδα εξεπλήρωσε χρέος /του και ουχί ως απλούς/ στρατιώτης, αλλ' ως μαγκατζής/ στρατιώτας έχων υπό την /οδηγίαν του εις ταύτα/(σελ. 2) μέχρι του έτους 1827. Κατά/ δεν το έτος 1827 υπό τον Καραϊσκάκην ων, επί Κιουταχή /εφονεύθη το μήνα Μάρτιο/ εις Τζερατζίνι [3] των Αθηνών/ πεσών ενδόξως της το πεδίου/ της μάχης. Αλλ' απέναντι/ αυτού της προς το Έθνος Θυσίας του, ουδεμίνα ανταμοιβήν μέχρι τούδε ο υποφαινόμενος, γνήσιος υιός αυτού και/ μόνος κληρονόμος έλαβον.

Όθεν ως εκ τούτου απωλεσθέντων μοι τον προϋπαρξάντων/ πιστοποιητικών, επισυνάπτω/ νέα του, το έν τη παρούση επισυναπτόμενον, υπογεγραμμένον, παρ' αξιοπίστων προς/ώπων και δι' ου εμφαί/νονται τ' ανωτέρω περί του /πατρός μου αναφερόμενά μου/ και επιβεβαιούνται. Συνά/μα δε και η ταυτότης μου/ και προστρέχων εις τη/ Σην ταύτην Επιτροπήν/(σελ. 3) παρακαλώ αυτήν όπως ευα/ρεσηθή και ανταμείψη και τον/ υποφαινόμενον δικαιούχον,/ απέναντι της προς το Έθνος/ θυσίας του πατρός μου./ Δια την οποία ανταμοιβήν ευέλπις ων, καθό δικαιούχος, οικογενειάρχης και τη/εσχάτης ανεκ-

φράστου ένδειας/ υποσημειούμαι βαθυσεβάστως.

Ο ευπειθέστατος κληρονόμος

Κων. Αθ. Αποστολάρας ει κε Καραϊσκος

2^ο _

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ 11247

Οι υποφαινόμενοι, τιμίως και ευ/συνειδήτως, δια του παρόντος πιστοποι/ητικού μας, πιστοποιούμεν ότι, ο φέ/ρων το παρόν πιστοποιητικόν μας,/ Κωνσταντίνος Αθανασίου Αποστολάρας ή και/ Καραϊσκος ονομαζόμενος, Από Σερμενίκ/ των Αγράφων την πατρίδα των, κάτοικος δε/ και αποκαταστημένος οικογενειακώς ενταύθα εις Αθήνας, είναι γνήσιος υιός του ποτέ/ Αθανασίου Αποστολάρα, αγωνιστού του υπέρ/ ανεξαρτησίας ιερού ημών αγώνος, αναλαβών τα όπλα και αγωνισθείς απ' αρχής αυτού/ ήτοι το έτος 1821 και υπό διαφόρων οπλαρχηγών, εις διαφόρους κατά των εχθρών/ παρευρέθη μάχας και το κατά δύναμιν/ απαραίτητον προς την πατρίδα εξετέλεσε/ χρέος του μετά προθυμίας, ζήλου, ευπειθείας και γενναιότητος, και ταύτα μέχρι (σελ. 2) του έτους 1827. Κατά δε το έτος 1827/ μαγκατζής των υπό τον Καραϊσκάκη, επί/ Κιουταχίν, εφονεύθη τον μήνα Μάρτιον/ εις Τζερατζίνι, πεσών ενδόξως εις το πεδίον/ της μάχης. Όθεν ταύτα πάντα γιννώ/σκοντες και επιβεβαιούντες, κατ' αίτησιν του/ ειρημένου Κωνσταντίνου Αθανασίου Αποστολάρα, ή και Καραϊσκου επωνομαζομένου/ αυτού, αφιέμεθα αυτώ το παρόν πιστοποιητικόν, ίνα τω χρησιμοποίηση όπου δει δια/ τα περαιτέρω. Και εις ένδειξιν και βεβαίωσιν των ανωτέρων αναφερομένων και/ υπογραφόμεθα.

Εν Αθήναις την 1η Ιουνίου 1865

Οι πιστοποιούντες

Χρ. Χατζηπέτρος

(δυσανάγνωστη υπογραφή)

Γ. Κοντογιάννης

3^ο _

11246

Αθήναις 12 Ιουνίου 1872

Προς

την επί των εξελέγξεων του Αγώνος

Σ. Επιτροπήν

Δια της Από 5 Ιουλίου 1865/ αναφοράς μου καθυπέβαλα προς την/ Σ. Επιτροπή του αγώνος πιστοποιητικόν αποδεικνύων τους αγώνας και θυ/σίας ας ο πατήρ μου Αθανάσιος Από/στολάρας ή Καραϊσκος υπέστη κατά/ τον υπέρ της ανεξαρτησίας της Ελλάδος/

αγώνα. Επειδή δε εξωδίκως/επληροφορήθην ότι η Σεβαστή επιτροπή μη εξέτασα ως φαίνεται κα/λώς τα καθέκαστα, εχαρακτήρισε/ως στρατιώτη τον τοσαύτα μοχθή/σαντα πατέρα μου, παρακαλώ/αυτήν ίνα φέρη διόρθωσιν τινά/αναλόγως των εκδουλεύσεων του, ή να σβήση αυτόν παντελώς εκ των βιβλίων, διότι άλλως εγώ ως κληρο/νόμος δεν θέλω δεχθή να περι/φρονηθή εις τοιούτον βαθμόν η μνήμη του.

Ευπειθέστατος

Κωνσταντίνος Αποστολάρας ή Καραϊσκος

Σημειώσεις

[1] Νικ. Γιαννούλη «Τ' Ασπροπόταμο Πίνδου και ο Χριστόδουλος Χαντζηπέτρος»

[2] Το πιστοποιητικό έχει μεταγενέστερη ημερομηνία από την αίτηση του. Όπως αναφέρει στο 3ο έγγραφο του, το πιστοποιητικό αυτό το υπέβαλε συμπληρωματικώς με άλλη αίτησή του, η οποία δεν βρέθηκε στο φάκελο, στις 5-7-1865

[3] Το Τζερατζίνι είναι το Κερατζίνι-Κερατσίνι του Πειραιά

Από του «Καραϊσκάκη τα ταμπούρια» ως την «κλεφτόβρυση» - Τοπωνυμικά Ιστορικά αποτυπώματα στην Κερασιά Νευρόπολης Αγράφων

Φωτεινή Καλογερογιάννη, MA, Dr.Phil.

Κερασιά 1821· πάνω από την κατασκήνωση ήταν το στέκι του ήρωα της επανάστασης Γεωργίου Καραϊσκάκη στη θέση «Ταμπούρια του Καραϊσκάκη».

Κερασιά 2021· κάτω από την κατασκήνωση είναι το στέκι των νεαρών στη θέση «Κονάκι».

Ο κεντρικός δρόμος του χωριού χωρίζει μια ιστορία 200 χρόνων και σηματοδοτεί ότι η μνήμη και η γνώση ανοίγουν τον δρόμο για την ανάπτυξη, την εξέλιξη και την ολοκλήρωσή μας. Πόσοι άραγε από τους νέους και τις νέες που περνούν τα Α υγουσιτιάτικα βράδια τους στο Κονάκι γνωρίζουν ότι από την πάνω μεριά του δρόμου ταμπουρωνόταν ο Καραϊσκάκης με τους άντρες του; Και πόσοι από τους μεγαλύτερους έμαθαν ότι η Κερασιά είχε και αυτή την ιστορία της στην προεπαναστατική και επαναστατική εποχή; Κάποιοι σίγουρα θα γνωρίζουν την τοποθεσία «τα ταμπούρια του Καραϊσκάκη», όπως έχει μείνει γνωστή και ως τις μέρες μας· άλλοι πάλι θα έχουν ακούσει από τους παλιούς ότι ο Καραϊσκάκης πέρασε και από εδώ, ενώ θα υπάρχουν και αυτοί που δεν θα έχουν ακούσει τίποτα για τον γιο της καλογριάς. Και όμως· ο Καραϊσκάκης, πρωτοπαλικάρο στην αρχή του Κατσαντώνη και στη συνέχεια καπετάνιος στο αρματολίκι των Αγράφων, έδρασε στην ευρύτερη περιοχή των Αγράφων, τα οποία και εκπροσωπούσε στη Φιλική Εταιρεία (Ανιάν, 1903). Ήταν ο πιο πετυχημένος καπετάνιος¹ ανάμεσα στους οπλαρχηγούς και τους πρωταγωνιστές της επανάστασης. Όπως αναφέρουν οι Βερέμης, Κολλιόπουλος & Μιχαηλίδης (2018: 56) «ο Γεώργιος Καραϊσκάκης ήταν πραγματικός ηγέτης μέσα στον κόσμο των ενόπλων. Μοναδικός στους πολιτικούς ελιγμούς, είχε την ευφυΐα και το θάρρος να αναγνωρίσει τη στιγμή της ολοκληρωτικής ένταξης σε μια μεγάλη υπόθεση. Έτσι, κατάφερε να περάσει από τον κόσμο των αρματολών στο πάνθεο των ηρώων του εθνικού κράτους που μόλις γεννιόταν. [...] Θα διακινδυνεύαμε την άποψη ότι ο Καραϊσκάκης είχε αντιληφθεί τη σημασία του ξεσηκωμού και της ενότητας που επαγγελλόταν».

Στο χωριό Κερασιά, όπως και στα άλλα μέρη από τα οποία πέρασε, έφτιαχνε ταμπούρια, πρόχειρα οχυρώματα, προκειμένου να προφυλάσσεται με τους άντρες του από τις εχθρικές επιθέσεις, αλλά και να επιχειρεί τις δικές τους επιθέσεις εναντίον των Οθωμανών. Όπως λένε και οι χωριανοί, που θυμούνται από διηγήσεις των παλαιότερων, ο Καραϊσκάκης ταμπουρώνονταν σε εκείνη την τοποθεσία με τους άντρες του για να «κόβουν» το πέρασμα των Οθωμανών προς την Ήπειρο. Σύμ-

1. Πληροφορίες για τη δράση του Γ. Καραϊσκάκη αντλούμε και από τα απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη.

φωνα, μάλιστα, και με τον Βάσο Μιαρίτη (1991) η Κερασιά ήταν ένα από τα μεγάλα χωριά σε οχυρή θέση και γι' αυτό και οι Οθωμανοί την διεκδικούσαν. Έκαναν επιδρομές και οι κλέφτες αμόνονταν με τρεις σειρές ορύγματα που είχαν φτιάξει και πολεμούσαν ηρωικά «κόβοντας τον δρόμο» των εχθρικών στρατευμάτων που έρχονταν από την Καρδίτσα, το Φανάρι, το Μουζάκι, τη Νευρόπολη και είχαν κατεύθυνση προς την Ήπειρο διερχόμενοι το καλντερίμι. Το καλντερίμι που συνέδεε την Θεσσαλία με την Ήπειρο «ξεκινούσε από το ύψος της Κατασκλήνωσης, περνούσε από το μνήμα Τσικρικά, έβγαινε απαν' στο κτισμένο και έπαιρνε το δρόμο προς τις εννιά βρύσες και στην παλιά γέφυρα της Κερασιάς και πήγαινε ίσα προς τα Γιάννενα», μας πληροφορεί ο Αλέκος Μιαρίτης², προσθέτοντας ότι σημεία του σώζονται και σήμερα. Όπως κατέγραψε και ο Β. Μιαρίτης (1991, σ.74) μέρη από το καλντερίμι σώζονταν στις Γωνιές, σ' όλη τη Νευρόπολη, στο Στεφάνι της Κερασιάς, στα Δαδιά, στα Ταμπούρια, στη Γέφυρα στο Φλώρεσι (σημερινή ονομασία Ανθοχώρι), στις Εννιά Βρύσες, στο Καραμαλλιά, στη Σκάλα, στη Οξυά Βλασίου, στην Άρτα και στα Γιάννενα.

Ο Καραϊσκάκης εκτός από τα ταμπούρια άφησε το στίγμα του και στη μάχη που έγινε στη θέση Κουτσοκέρα στην οποία μάλιστα συμμετείχαν και κάτοικοι της Κερασιάς και του Κρυονερίου (παλιότερη ονομασία Στούγκ) τον Απρίλιο του 1818. Λέγεται ότι εκεί συνέτριψε μαζί με τα 80 παλικάρια του 300 Οθωμανούς και μάλιστα ο μύθος θέλει τον προπορευόμενο δερβίση να τον σκοτώνει ένας Κερασιώτης, στοιχεία που έγιναν γνωστά μέσα από τις διηγήσεις των παλαιότερων και φτάνουν από στόμα σε στόμα μέχρι και σε εμάς και καταγράφηκαν και στο μνημείο που βρίσκεται στη θέση «Γιοφύρι». Από πολλούς Κερασιώτες διαδιδόταν ότι ο Καραϊσκάκης ως αρματολός των Αγράφων «έστειλε γραφή» στον Αλή Πασά στα Γιάννενα από τη θέση «Κοκουριάκος» που βρίσκεται δίπλα στο σημερινό Τσαρδάκι στη Νευρόπολη και ταχυδρόμος του γράμματος, όπως μας πληροφορεί ο Μιαρίτης (1991) ήταν κάποιος Κερασιώτης. Σύμφωνα με τον Γριβέλλα (2004) στα Άγραφα ο Καραϊσκάκης δέχτηκε επίθεση από τις δυνάμεις του Σελιχτάρ Μπόδα που οχυρώθηκαν στο κέντρο της πεδιάδας, στον πύργο και στα γύρω υψώματα του χωριού Στούγκο (σημερινή ονομασία Κρυονέρι). Στο χρονικό διάστημα 5 έως 10 Ιουνίου ο Καραϊσκάκης χώρισε τους 1.500 πολεμιστές του σε τρία τμήματα ώστε να επιτεθεί αιφνιδιαστικά από τρεις κατευθύνσεις στις τουρκικές δυνάμεις με το ιππικό τους να προκαλεί σύγχυση στα τμήματα των Ελλήνων πολεμιστών. Τα διασκορπισμένα τμήματα μετά την επίθεση συγκεντρώθηκαν στα υψώματα του χωριού Κερασιάς (Γριβέλλας 2004 σελ.82 κ.ε).

Η διαβίωση του Καραϊσκάκη στην Κερασιά αποδεικνύεται και από την επιστολή που έστειλε από την περιοχή η οποία διασώθηκε από τα Αρχεία της Ελληνικής

2. Από διήγηση του Αλέκου Α. Μιαρίτη στη συγγραφέα του παρόντος κειμένου στις 25/08/2021.

Παλιγγενεσίας (1821-1832) και περιλαμβάνεται στο βιβλίο του Αλέξη Γαλανούλη. Συγκεκριμένα, ο Καραϊσκάκης έστειλε στις 16 Μαΐου 1823 επιστολή προς τον Μάρκο Μπότσαρη με την οποία, αφού του περιγράφει την κατάσταση με την εξέλιξη των συμφωνιών (τα καπάκια) και την κίνηση των εχθρικών στρατευμάτων ενισχυόμενα από δυνάμεις των Ιωαννίνων, τον παρακαλεί να κινηθεί γρήγορα στέλνοντας στρατό και πολεμοφόδια, γιατί οι Χριστιανοί χάνονται (Γαλανούλης, 2020). Στην επιστολή αυτή εκτός από την παράκληση της άμεσης ενίσχυσης τους και την περιγραφή της κατάστασης στην περιοχή, αναφέρει και την αποστολή έμπιστου του στα Ιωάννινα για να εξετάσει την κατάσταση χωρίς, ωστόσο, να μπορεί να γράψει περισσότερα: «Έστειλα και εξέτεσα και δια τα Ιωάννινα και το ηύρα καθώς σου γράφω, και δεν έχω τον καιρόν να εκταθώ περισσότερον» (Γαλανούλης 2020 σελ. 80).

Επιστρέφοντας προς τα πίσω χρονολογικά διαπιστώνουμε μέσα από τις διηγήσεις, τους μύθους που διαδίδονταν αλλά και τα στοιχεία που έχουν έρθει στα χέρια μας πως τα χωριά της περιοχής είχαν και αυτά την ιστορία τους και στην προεπαναστατική περίοδο σηματοδεύτηκαν από τον Γεώργιο Καραϊσκάκη, ο οποίος διασχίζοντας τα χωριά εκδίωξε τους Οθωμανούς και επέβαλε την κυριαρχία του. Το στρατόπεδο του βρίσκονταν πάνω από τα ταμπούρια της Κερασιάς, 300 μέτρα από την κατάφυτη «κλεφτόβρυση», που μπορεί κάποιος να απολαύσει ακολουθώντας το θαυμάσια συντηρημένο μονοπάτι. Η «κλεφτόβρυση» πέραν της διαχρονικής χρηστικής σημασίας ξεδίψασε αμέτρητους «κλέφτες» ανά τους αιώνες και έφτασε ως τοπωνύμιο ως τις μέρες μας. Άλλωστε, το μονοπάτι «Ταμπούρια του Καραϊσκάκη-Κλεφτόβρυση- Αη Λιας» στο χωριό Κερασιά εντάχθηκε ως ένα από τα δέκα ιστορικά μονοπάτια της μνήμης στον χάρτη με τον ομώνυμο τίτλο «Μονοπάτια Μνήμης» από τον Δήμο Λίμνης Πλαστήρα³.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Καραϊσκάκης είχε μόνιμο караούλι στη θέση «Στεφάνι» Βουνεσίου για να παρακολουθεί τις κινήσεις των αντίπαλων Οθωμανών. Το караούλι είχε άμεση οπτική επαφή με τα ταμπούρια του Καραϊσκάκη στην Κερασιά, η οποία αποτέλεσε ένα από τα σημεία όπου στρατοπέδευε ο γιος της καλογριάς. Σήμερα στη θέση αυτή (Στεφάνι Βουνεσίου) υψώθηκε σε ειδική εκδήλωση στις 9 Μαΐου 2021 η προ-επαναστατική σημαία των Αγράφων. Αυτή ανέμιζε στην αυτόνομη περιοχή από τα χρόνια του Μικρού Χορμόπουλου, περί τα 1640 και μέχρι το 1821 σύμφωνα με το πόρισμα της Επιτροπής Ιστορίας του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα (Απρίλιος 2021). Η διακήρυξη της επανάστασης στα Άγραφα⁴ έγινε από τον Κ.

3. Ο χάρτης με τίτλο «Μονοπάτια Μνήμης» βρίσκεται υπό έκδοση από τον Δήμο Λίμνης Πλαστήρα, πληροφορία που έδωσε ο Δήμαρχος, κ. Παναγιώτης Νάνος, στη συγγραφέα του κειμένου σε συζήτηση για τη δράση του Γ. Καραϊσκάκη στην ευρύτερη περιοχή.

4. Η διακήρυξη της επανάστασης στ' Άγραφα το 1821: «ΑΔΕΛΦΟΙ ΗΡΘΕΝ Η ΩΡΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΛΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΝΑ ΕΛΕΥΘΕΡΩΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΑΠ' ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΤΥΡΑΝΝΙΑ ΛΟΙΠΟΝ ΑΜΑ ΛΑΒΕΤΕ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΜΟΥ ΝΑ ΠΑΡΕΤΕ ΤΑ ΟΠΛΑ ΚΑΙ ΝΑ ΕΡΘΕΤΕ ΟΠΟΥ ΣΑΣ ΠΕΡΙΜΕΝΩ ΕΔΩ ΕΝΤΟΣ ΤΡΙΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΔΙΟΤΙ Ο ΚΑΙΡΟΣ ΔΕ ΜΑΣ ΠΕΡΙΜΕΝΕΙ

Βελλή, ενώ παράλληλα υψώθηκε στις 10 Μαΐου στο Κεράσοβο Ευρυτανίας η σημαία της Επανάστασης του 1821.

Με αφορμή τις εκδηλώσεις τιμής και μνήμης των αγώνων για την ελληνική επανάσταση του 1821 που διοργανώθηκαν από τον Δήμο Λίμνης Πλαστήρα, αναζητούμε πτυχές της Ιστορίας του τόπου μας που μέχρι τώρα για πολλούς από εμάς ήταν άγνωστες. Στο πλαίσιο αυτής της αναζήτησης αναδεικνύουμε τη σχέση του αγωνιστή της επανάστασης Γ. Καραϊσκάκη με την Κερασιά αλλά και με την ευρύτερη περιοχή των Αγράφων. Γι' αυτό και τώρα πια διερχόμενοι από το κεντρικό δρόμο της Κερασιάς με κατεύθυνση προς την Κατασκήνωση αρκεί να κοιτάξουμε τις ράχες από την πάνω πλευρά του δρόμου και να φανταστούμε το γιο της καλογριάς και τους άντρες του να φυλάνε καραούλι και να μάχονται για την ελευθερία των Αγράφων και την απελευθέρωση ολόκληρου του ελληνικού έθνους.

Βιβλιογραφία

Ανιάν, Δ. (1903). Η Βιογραφία του στρατηγού Γεωργίου Καραϊσκάκη υπό του ιδιαίτερου γραμματέως του Δ. Αινιάνος. Εκ του τυπογραφείου Γ. Σ. Βλαστού, Αθήνα.

Απομνημονεύματα του Στρατηγού Μακρυγιάννη. Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος, Αθήνα.

Βερέμης, Θ., Κολλιόπουλος, Γ. & Μιχαηλίδης, Ι. (2018). 1821 Η δημιουργία ενός έθνους- κράτους. Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα.

Γαλανούλης, Α. (2020). Γεώργιος Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος. Επιστολές και έγγραφα της οικογένειάς του. Λάρισα.

Γριβέλλας, Λ. (2004). Το Στρατόπεδο του Καραϊσκάκη στην Οξυά και οι αψιμαχίες στη Νευρόπολη». Στο: Καρδισιώτικα χρονικά τ. VII, σελ. 80-87. Εταιρεία Καρδισιώτικων μελετών, Καρδίτσα.

Ένωση Αγραφιώτικων χωριών Ν. Καρδίτσας (2021). Τα Ιστορικά Άγραφα. Εκκλησίες- Μοναστήρια- Αρχαιότητες- Πετρογέφυρα- φυσικό περιβάλλον- ιστορικό πανόραμα. Καρδίτσα.

Μιαρίτης, Β. (1991). Κερασιά η νύμφη της Νεβρόπολης και πετροπέδρικα των Αγράφων». Εκδοτικό κέντρο Βόρειας Ελλάδας, Θεσσαλονίκη.

Άγνωστες ψηφίδες της ιστορίας του Νεοχωρίου, όπως προκύπτουν μέσα από το βιβλίο του Θ. Θεολόγη «Τ' Άγραφα Ανεξίτηλα Γραμμένα»

Θεολόγη Αλεξάνδρα

Το Νεοχώρι είναι ιστορικό κεφαλοχώρι των Θεσσαλικών Αγράφων, έχει τη δική του ιστορία η οποία δεν είναι ιδιαίτερα γνωστή. Επιλέξαμε να παρουσιάσουμε αποσπάσματα από διαφορετικές ιστορικές περιόδους, όπως προκύπτουν μέσα από το έργο του Θωμά Θεολόγη «Τ' Άγραφα Ανεξίτηλα Γραμμένα». Στόχος μας να συνεισφέρουμε στην ανάδειξη της τοπικής ιστορίας που επιχειρεί η δημοτική αρχή, με αφορμή τα 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821, αλλά και να αναδείξουμε ψηφίδες του Νεοχωρίου, γενέθλιο τόπος του συζύγου μου Θωμά Θεολόγη (Θ.Θ.)

Η μάχη του Τουραχάν στο Νεοχώρι το 1422.

Το 1422 στο Νεοχώρι έγινε μάχη κατάκτησης των Αγράφων, από τον Τουραχάν, γράφει ο Θωμάς Θεολόγης στο βιβλίο του, **«Τ' Άγραφα Ανεξίτηλα Γραμμένα»**, ως παρακάτω: Οι Αγραφιώτες που πολέμησαν τον Τουραχάν στο Νεοχώρι ματαιώνοντας τα σχέδια για την κατάκτηση των Αγράφων, ήταν άνδρες που ανήκαν στο αρματολίκι στον Αγράφων. Αυτό ήταν το πρώτο αρματολίκι στον ελληνικό χώρο. Κρίμα που δε γνωρίζουμε το όνομα του πρώτου αρματολάρχη! (Ο Τουραχάν παρέκαμψε τ' Άγραφα και συνέχισε για την κατάκτηση της Αλβανίας), (Θ.Θ. σ.98). Από τό έτος 1422 πού ο Τουραχάν απέτυχε νά καθυποτάξει τ' Άγραφα στή μάχη του Νεοχωρίου, αρχίζει μιά νέα ζωή για τούς Αγραφιώτες, μιά ζωή γεμάτη από ησυχία, ειρήνη, ασφάλεια, πρόοδο. Ο Τουραχάν που επί Μουράτ Β' ανακατέλαβε τη Θεσσαλία το 1422, ήθελε και τα Άγραφα δικά του, αλλά ούτε αυτός το κατόρθωσε. Έφτασε μέχρι το Νεοχώρι στο υψίπεδο της Νεβροπόλεως, και από την αντίσταση που συνάντησε κατάλαβε γιατί οι Βυζαντινοί είχαν παραχωρήσει αυτονομία στους Αγραφιώτες! Ως συνετός στρατηγός που ήταν εισηγήθηκε στο Μουράτ Β' να αναγνωριστούν τα δικαιώματα των Αγραφιωτών επί βυζαντινής αυτοκρατορίας, και έτσι προέκυψε η συνθήκη του Ταμασίου. (σ. Θ.Θ. 160).

Το Νεοχώρι, έδρα του Συμβουλίου της αυτόνομης κοινότητας των Αγράφων (Συνθήκη Ταμασίου 10 Μαΐου 1525).

Με τη συνθήκη του Ταμασίου στα 1525 το Νεοχώρι αναγνωρίστηκε και από τους Τούρκους, πρωτεύουσα των Αγράφων. **«Άπαντα τά χωρία των Αγράφων αποτελούσιν αυτονομίαν, η οποία διοικείται υπό Συμβουλίου έχοντος έδραν την παρά το οροπέδιον Νεβροπόλεως ονομαστήν κωμόπολιν (κασαμπά*) Νεοχώριον».** (Εκείνη την περίοδο το Νεοχώρι βρισκόταν στο απόγειο της ακμής του). Τελικά το 1525, με εντολή του Σουλεϊμάν Α' του Μεγαλοπρεπούς, ο οποίος αποφάσισε να

υποτάξει τούς Αγραφιώτες, ο μπεηλέρμπεης της Ρούμελης, εισέβαλε στο χωριό Ταμάσι (σημερινή Ανάβρα), στους πρόποδες του βουνού Κατάχλωρου, λόγω του λιγότερου ορεινού της περιοχής, συνειδητοποίησε το ανυπότακτο των Αγραφιωτών, αναγνώρισε το γεγονός ότι η κλεφτουριά είχε ξεσηκωθεί και πολλαπλασιαστεί στις κακοτράχαλες ορεινές περιοχές, αλλά συγχρόνως γνώριζε και ότι οι Τούρκοι και οι Αγραφιώτες έκαναν «ζαβολιές» ως προς την τήρηση των περίπου πριν έναν αιώνα, συμφωνηθέντων, έτσι, αναγκάστηκε, υποχώρησε, ενέδωσε και, αποφάσισε την **10^η Μαΐου 1525 να υπογράψει τη συνθήκη του Ταμασίου**, αποδεχόμενος τις αξιώσεις που προέβλεπαν οι προύχοντες των Αγραφιωτών, στην προσπάθειά του να τούς κατευνάσει και να μην τούς εξαγριώσει. (Θ.Θ. σ. 166).

Τέλος, ας μη λησμονούμε ότι η περιοχή δεν είχε καμία εξάρτηση από την Πύλη. Το γεγονός ότι ένας Τούρκος ληστής που θα συλλαμβανόταν σ' Άγραφα θα δικαζόταν στο Νεοχώρι, του οποίου οι δικαστές μπορούσαν να επιβάλλουν ακόμα και τη θανατική ποινή, το αποδεικνύει περίτρανα! Μια ακόμα μεγαλύτερη απόδειξη είναι τό γεγονός ότι στους Τούρκους δεν είχε παραχωρηθεί ούτε το δικαίωμα της ετεροδικίας. «Οι δε κάτοικοι των Αγράφων αξιωθήκανε, απ' τον καιρό του Μουράτ Β' το δικαίωμα να έχουν στην εκδίκαση των αστικών υποθέσεων δύο ψήφους επί τριών. Ο κατής, ήτοι ο μουσουλμάνος δικαστής, είχε την πρώτη ψήφο, ο Αρχιεπίσκοπος τη δεύτερη κι ο καπετάνιος την τρίτη....» (Ιάκωβος Ρίζος Νερουλός Ο Ιακωβάκης Ρίζος Νερουλός Ο Jacovaky Rizo, Έλληνας λόγιος και πολιτικός της νεοσύστατης Ελλάδας «Νεώτερη Ιστορία της Ελλάδος υπό την πτώση της Ανατ. Αυτοκρατορίας», Γενεύη 1828. (Θ.Θ. σ. 173).

Τα άρθρα της Συνθήκης Ταμασίου.

Άρθρον 1ον: Άπαντα τα χωρία των Αγράφων αποτελούσιν αυτονομίαν, ή οποία διοικείται υπό Συμβουλίου έχοντος έδραν την παρά το οροπέδιον Νεκροπόλεως ονομαστήν κωμόπολιν (κασαμπά*) Νεοχώριον (Εκείνη την περίοδο το Νεοχώρι βρισκόταν στο απόγειο της ακμής του).

Άρθρον 2ον: Ουδεμία τουρκική οικογένεια επιτρέπεται να κατοικήσει εις τα χωρία των Αγράφων, εκτός του Φαναρίου.

Άρθρον 3ον: Οι κάτοικοι των πεδινών και ορεινών μερών επικοινωνούν ελευθέρως.

Άρθρον 4ον: Εκάστη κοινότης των Αγράφων υποχρεούται να πληρώνη εις την Υψηλήν Πύλην ετησίως πενήντα χιλιάδες γρόσια. Το ποσόν δε τούτο θ' αποστέλλεται παρά του ειρηνένου Συμβουλίου δι' εμπίστου προσώπου εις την έδραν της Ευδαιμονίας (Κωνσταντινούπολιν).

Εγένετο εν Ταμασίω τή 10η Μαΐου 1525.

Βεϊλέρ Βέης (τούρκικη προφορά του μπεηλέρμπεη=αξιωμα όχι ονοματεπώνυμο)
Αρχιστράτηγος Θεσσαλίας

Οι Προύχοντες των Αγράφων Γαρίχι - Δεβλέτι – Αλιγέ.

Υπό Τζιβδέξ Πασά *Κασαμπάς=κωμόπολη

Με εξαίρεση το άρθρο 4, οι ίδιοι όροι είχαν αναγνωριστεί από την Οθωμανική αυτοκρατορία μετά τη μάχη του Νεοχωρίου Νεβροπόλεως και την αποτυχία του Τουραχάν να υποτάξει τ' Άγραφα το 1422. Σχεδόν όλοι οι ιστορικοί αναφέρουν την συνθήκη του Ταμασίου. (Θ.Θ. σ. 169). Ο Αποσ. Βακαλόπουλος («Ιστορία του Νέου Ελληνισμού» 1964 τ. Β' σελ. 290) αναφέρει ότι θεωρεί ενδιαφέρον το κείμενο της Συνθήκης, δέχεται ότι είναι το παλαιότερο σχετικό κείμενο που έχει σωθεί ως σήμερα, αλλά συγχρόνως διερωτάται αν υπάρχει κάποιος ιστορικός πυρήνας στην παράδοση αυτή. Ο Βασ. Μαγόπουλος, δάσκαλος, ερευνητής Τ.Ι., σε εισήγησή του *αμφισβητεί την ύπαρξη της Συνθήκης Ταμασίου (Πρακτικά Συνεδρίου « Ο Δήμος Ταμασίου μέσα από την Ιστορία και τον πολιτισμό του», πού έγινε στον τ. Δήμο Ταμασίου, 2010)*, αντικρούοντας δημοσίευμα για την ύπαρξη της Συνθήκης Ταμασίου, που δημοσιεύθηκε το πρώτον στην Εφημερίδα της Καρδίτσας «*Θεσσαλική Φωνή*» (αριθ. φύλ. 682/21.7.1926) από τον Χρήστο Καλοκαιρινό, δάσκαλο και διευθυντή στο σχολείο της Καρδίτσας, επίσημο μεταφραστή στα ελληνικά των τουρκικών συμβολαίων ενώπιον των αρχών της Καρδίτσας, καθώς και ιστορικό ερευνητή της Θεσσαλίας. (Θ.Θ. σ. 170).

Το Νεοχώρι έδρα του πρώτου αρματολικιού των Αγράφων

Αρχές του 18ου αι., οι αρματολοί συνεργάζονταν στενά με τούς κλέφτες. Έτσι οι Τούρκοι κατήγγησαν τα αρματολίκια από τούς Έλληνες και τα προσέφεραν στους εξισλαμισθέντες Αλβανούς ή και μερικά τα κατήγγησαν παντελώς. Μόνο το αρματολίκι των Αγράφων, έδρα τού οποίου ήταν το Νεοχώρι, διήρκεσε από την Τουρκοκρατία μέχρι την έναρξη της Επανάστασης. (Θ.Θ. σ. 166).

Στο Νεοχώρι η εκτέλεση του αρχιαρματολόρχη των Αγράφων

Γιαννάκη Παλιόπουλου

Η εκτέλεσή του προκύπτει και από τον αδιάφυστο ιστορικό μας, το δημοτικό τραγούδι.

Δώδεκα Πρωτάτα πού έβαλαν βουλή (δηλ. πήραν απόφαση διά ψηφοφορίας) να κόψουν τον Παλιόπουλο, τον δόλιο το Γιαννάκη».

Ο Γιαννάκης ήταν για λίγο αρχιαρματολόρχης των Αγράφων και η εκτέλεσή του έγινε κατόπιν αποφάσεως της Αγραφιώτικης Ομοσπονδίας στο Νεοχώρι, στις 23 Φεβρουαρίου 1750. (Η πληροφορία προέρχεται από ενθύμηση σε βιβλίο Αποστόλου της Ι.Μ. Σπηλιάς, η οποία βρίσκεται ανάμεσα στα χωριά Κουμπουριανά - Λεοντίτο – Στεφανιάδα, όπως αναφέρει ο Γκλέζος στο βιβλίο του «*Λιάσκοβο*», σ.236). (Θ.Θ. σ. 172).

Το Νεοχώρι έδρα της επισκοπής Φαναρίου και Νεοχωρίου.

Το Νεοχώρι υπήρξε έδρα της επισκοπής Φαναρίου και Νεοχωρίου, η οποία άκμασε από τον 14ο αιώνα μέχρι την επανάσταση του '21. Είναι από τις πλέον γνωστές επισκοπές, ίσως επειδή την λάμπρυνε ο Αγ. Σεραφείμ, ο οποίος διετέλεσε επίσκοπός της, μέχρι τον τραγικό του θάνατο από τους Τούρκους και του οποίου η κέρα φυλάσσεται στη Μονή Κορώνας.

Επανάσταση του 1866/1869.

Στις αρχές Οκτωβρίου 1866 πήραν, για δεύτερη φορά, τα όπλα τ' Άγραφα. Με αρχηγούς τους Αλεξανδρή Α., Καραούλη Α. και Γ., Κυριάκο Κ., Καραστάθη Κ., Κατσιούλα Ε., Τόλια Α., Γρανίτσα Α., Γκόλια, Νάκο, Κορκόντζελο, Κοντονίκα, Καραμπάση Κ., Καραγιάννη Τ., Κουτσουράκη Δ., Ζαχαράκη Α. κ.ά. συνέστησαν την **"Προσωρινή Διοίκηση των Θεσσαλών Αγραφιωτών"**, με έδρα την Νεβρόπολη Αγράφων. Επιτέθηκαν κατά των Τούρκων στα ορεινά, σκοτώνοντάς τους στο Σερμενίκ (Φυλακτή), Σμόκοβο κ.ά.

Στη Νεβρόπολη αιχμαλώτισαν τον τοπικό Τούρκο κολτσή (αστυνόμο) Μπεκίρμπεη και τους 7-8 μπουλουκτσήδες του και κατέλαβαν τη γέφυρα Κοράκου, αντέχοντας τις επανειλημμένες επιθέσεις ανακατάληψής της απ' τους Τούρκους. Μέχρι τέλους Νοεμβρίου, συμμετείχαν στις μάχες της Καρίτσας, Νεοχωρίου, Σερμενίκ, Καστανιάς, Πετρίλου, Λεοντίτου – Κοπλέσι (Φουντωτό), Βραγγιανών, Μεσενικόλα, Μαστρογιάννη (Αμάραντος), Απιδιάς κ.α. (*Από Κουτρούμπας. Γ. Δημήτρης. «Ο αγώνας για την απελευθέρωση της Ηπειροθεσσαλίας και Μακεδονίας (1866-1869)». Στρατιωτική Επιθεώρηση. Γ.Ε.Σ./ Δ.Ι.Σ/7ο Ε.Γ./5ο, Οκτώβρ., Νοέμβρ., Δεκέμβρ. 1986. -Γριβέλλας Λάμπρος - Κλήμος Γεώργιος. «Μετεπαναστατικά κινήματα στα Θεσσαλικά Άγραφα»).*

Συνοπτικά η ιστορία του.

Το Ιστορικό «Μέγα» Νεοχώριον,

- Πρωτεύουσα των Αγράφων από τον 8ο αιώνα μέχρι τις αρχές του 19^{ου}.
- Ιερός τόπος όπου νικήθηκαν τὰ Οθωμανικά στρατεύματα και υποχρεώθηκαν οι Οθωμανοί να συμφωνήσουν την παροχή προνομίων.
- Έδρα του αρματολικιού των Αγράφων.
- Έδρα του Συμβουλίου της Αυτόνομης Κοινότητας των Αγράφων, κατά την Συνθήκη του Ταμασίου.
- Κέντρο γραμμάτων από τον 15ο έως τον 18ο αιώνα.
- Έδρα της Επισκοπής Φαναρίου -Νεοχωρίου που λαμπρύνθηκε από τον επίσκοπό της Άγιο Σεραφείμ.
(Θ.Θ. σ. 174).

Κατά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, ο σύνδεσμος της Συμμαχικής Αποστολής μετά την καταστροφή του εδώ μετέφερε το στρατηγείο του Νεραΐδας.

Αξιόλογοι άνθρωποι του Νεοχωρίου κατά την Τουρκοκρατία.

- Το Νεοχώρι κατά τον 16ο και 17ο αιώνα έφθασε στο απόγειο της ακμής του. Ενδεικτικές είναι οι μαρτυρίες για τις δυο πλούσιες οικογένειες του Παναγιώτη Κουσκουλά και Παναγιώτη Μορφέση, οι οποίες χρηματοδότησαν την αγιογράφηση αρκετών ναών της ευρύτερης περιοχής των Αγράφων αλλά και άλλων κοινωφελών έργων., συγκεκριμένα:
- 1. Ο Παναγιώτης Κουσκουλάς, υπήρξε ηγούμενος της Μονής Κορώνας. Εικονίζεται στο καθολικό της μονής Πέτρας το 1625 ως κτήτωρ, προσφέροντας ομοίωμα του ναού στην Παναγία. Αυτός ο ναός είναι ένα αρχιτεκτονικό στολίδι. Το Καταφύγι - στην περιοχή του οποίου βρίσκεται η μονή - είναι πολύ κοντά στη λίμνη Πλαστήρα.
- Ο δε επίσκοπος Φαναρίου και Νεοχωρίου Ιωσήφ ό Β΄ (1674), φίλος του Ευγ. Γιαννούλη, ήταν το γένος Κουσκουλά.
- 2. Ο Δημήτρης Κουσκουλάς Ενδεχομένως ανειψίος του Παναγιώτη, αφού στο ναό του Αγ. Νικολάου στο Νεοχώρι βρέθηκε ασημένιο δισκοπότηρο με την επιγραφή «Χρυσάνθη Δημήτραινα Κουσκουλά».
- 3. Οι αδελφοί Δημήτριος και Μάνος Μορφέσης. Χρηματοδότησαν την κατασκευή εκκλησιών. Ο πρώτος πλήρωσε για την ιστόρηση του ναού της Παναγίας στο Μεσενικόλα, κι ο δεύτερος για την αγιογράφηση του ναού της αναλήψεως στην μονή Πελεκητής Καρύτσας (1654).
- (Θ.Θ.,σελ. 58).

Οι εκκλησίες κατά την Τουρκοκρατία

- Το Νεοχώρι, θερινή έδρα επισκοπής Φαναρίου και Νεοχωρίου, του Δήμου Νεβροπόλεως Αγράφων, που λαμπρύνθηκε από τον επίσκοπό της Άγιο Σεραφείμ, είχε εικοσιτέσσερις εκκλησίες. Δυστυχώς, οι περισσότερες έχουν καταστραφεί.
- Βέβαια υπάρχουν και τα ερείπια της Επισκοπής Φαναρίου και Νεοχωρίου, αφού το χωριό ήταν η θερινή έδρα του Επισκόπου.
- Από την έκταση των ερειπίων γεννάται η υπόνοια ότι δεν πρόκειται μόνο για μία εκκλησία, εκτός εάν ήταν πολύ μεγάλη. Η θέση φέρει το τοπωνύμιο «ΟΒΡΟΣ» από τη λέξη οβορός που σημαίνει «αυλή». Επίσης στη θέση που βρίσκεται το μεσαίο κοιμητήριο του χωριού, σώζεται το τοπωνύμιο «εκκλησιές», κάτι που ενισχύει την πιθανότητα υπάρξεως πολλών εκκλησιών. Η παρουσία τριών κοιμητηρίων, από την άλλη μεριά, συνηγορεί υπέρ του επιθετικού προσδιορισμού «Μέγα», αφού σε πολλά κεί-

μενα, κυρίως εκκλησιαστικά, το χωριό ονομάζεται Μέγα Νεοχώριον. (Θ.Θ., σ. 57-58).

- Στο Νεοχώριον σήμερα σώζονται επτά εκκλησίες: 1. Αγ. Αθανάσιος, 2. Αγ. Γεώργιος, 3. Ζωοδόχος Πηγή, 4. Αγ. Μαρίνα, 5. Αη - Λιας, 6. Αγ. Νικόλαος. (Μονόχωρος ναός του Αγ. Νικολάου με νάρθηκα στη δυτική πλευρά και εξωνάρθηκα στη βόρεια. Από τις τοιχογραφίες του, σήμερα σώζονται μόνον τμήματα διαφόρων εποχών του 16ου και 17^{ου} αιώνα). Δυστυχώς οι τοιχογραφίες του δεν είναι διατηρημένες σε καλή κατάσταση. 7. Αη - Γιάννης.

Πηγή: Θωμάς Θεολόγης, «Τ' Άγραφα Ανεξιτήλα Γραμμένα»,
εκδ. Ρήσος, Αθήνα, 2016.

**Αναψηλάφηση ιστορικών γεγονότων,
που διαδραματίστηκαν κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας,
στο Μεγάλο Τιτάγι**

Στέλιος Κουτής, δάσκαλος

Προοιμιακό Σημείωμα

Το αφανισμένο σήμερα Μεγάλο Τιτάγι απλωνόταν μέχρι το 18ο αιώνα μ.Χ. στα βορειοδυτικά υψώματα του Λαμπερού και σε απόσταση αναπνοής από δαύτο. Σώζονται ακόμα οι σχετικές τοποθεσίες Παλιοχώρια, Πάνω Μαχαλάς, καθώς και τα ιστορικά τοπωνύμια Πλύστρες, Παπακουλουκύθας, Μαναχή (μοναχή)Καστανιά, Χάλασμα...

Ισοπεδώθηκε το έτος 1727 μ.Χ. από τους αφηνιασμένους Τούρκους σε μια καταστροφική τους επιδρομή, κατά την οποία οι απλοϊκοί του κάτοικοι αντιστάθηκαν σθεναρά.

Το χωριό Λαμπερό αποτελεί την αδιάρρηκτη συνέχειά του. Μέχρι τις μέρες μας ο αλαργινός αντίλαλος του ηχεί αναλλοίωτος στα αυτιά μας.

Στα μέσα του περασμένου αιώνα και στη δεκαετία του 1950 μ.Χ. προγονοί μας μετέφεραν τις διάσπαρτες πέτρες του, με τις οποίες έκτισαν την Ενοριακή Εκκλησία του Αγιάννη, του Προδρόμου με τα λιθόκτιστα υποστηρίγματα της Πλατείας και το Δημοτικό Σχολειό.

Πολλοί από εμάς θυμούνται με νοσταλγία την ανέγερση των συγκεκριμένων κτισμάτων.

Σε παλιότερες εποχές πολλοί συντοπίτες μας προμηθεύτηκαν την απαραίτητη τότε πέτρα για το χτίσιμο των σπιτιών τους από τα σκόρπια χαλάσματά του.

Η δολοφονία των Τούρκων φοροεισπρακτόρων

Με τη συνθήκη του Ταμασίου, —σημερινή Ανάβρα Καρδίτσας - που υπογράφηκε στις 10 Μαΐου του 1525 μ.Χ. από τους Προύχοντες των Αγράφων και τον Αρχιστράτηγο Θεσσαλίας των Τούρκων κατακτητών Βεϊλέρ Βέη, όλα τα αγραφιώτικα χωριά καθίστανται αυτόνομα με μοναδική υποχρέωση να πληρώνουν ετησίως από 50.000 γρόσια στην Υψηλή Πύλη —Κωνσταντινούπολη- τα οποία θα αποστέλλονται με έμπιστο πρόσωπο από το ειρηνέο συμβούλιο, που εδρεύει στην ονομαστή κωμόπολη Κασαμπά —Νεοχώρι — στο οροπέδιο Νεβρόπολης.

Την άνοιξη του έτους 1727μ.Χ. δολοφονήθηκαν αναπάντεχα δυο Τούρκοι φοροεισπράκτορες στην περιοχή μας. Για τη συνταρακτική δολοφονία υποδείχτηκαν από πλησιοχωρίτες μας ως δράστες δυο αγωγιάτες, που κατοικούσαν στο Μεγάλο Τιτάγι

και οι οποίοι είχαν επιστρέψει εκείνη, τη συγκεκριμένη μέρα από τον κάμπο, όπου είχαν μεταβεί για ανειλημμένες τους υποχρεώσεις.

Από πρώτη άποψη μπορούμε να θεωρήσουμε, πως οι άγνωστοι σε εμάς πλησιοχωρίτες συκοφάντησαν τους αμέτοχους αγωγιάτες, γιατί σύμφωνα με τη συνθήκη του Ταμασίου οι πρόγονοί μας δεν είχαν καμιά απολύτως σχέση με την παγιωμένη φορολογία των υποτελών υπηκόων, παρά μονάχα με τον ειδικό φόρο, που προαναφέραμε.

Μια βάσιμη όμως πληροφορία αναφέρει, πως οι Τούρκοι φοροεισπράκτορες επιχείρησαν στην τιταγιώτικη περιφέρεια να ατιμάσουν μια πανέμορφη αγρότισσα νεανικής ηλικίας, που μάζευε το θερισμένο σανό στο χωράφι της και στην τοποθεσία προσήλια – όχι μακριά από τον οικισμό – αμέριμνη. Τα σπάνια κάλλη της ήταν ευρέως γνωστά στα γειτονικά περίχωρα και ίσως τούτο να έπεσε στην αντίληψη των επίδοξων βιαστών.

Την αποκαρδιωτική στιγμή της φρικιαστικής απόπειρας έτυχε να διαβαίνουν στην παράπλευρη, του προαναφερόμενου κτήματος, στράτα οι δυο αγωγιάτες, οι οποίοι δεν άντεξαν το ανατριχιαστικό σκηνικό, που ξετυλιγόταν μπροστά στα έκπληκτα μάτια τους, οπότε επενέβησαν με οικτρή έκβαση για τους μουλωχτούς ζορμπαλήδες, τους βάνουσους.

Όπως αναμενόταν οι σοροί των ανθρωπόμορφων κτηνών δε βρέθηκαν ποτέ. Γνωστή σε εμάς μέχρι σήμερα είναι η τοποθεσία «Τουρκόμνημα», που οι αγωγιάτες έθαψαν κρυφά τα κουφάρια τους.

Οι τότε κατακτητές, μετά την προκλητική προδοσία των αφανών πληροφοριοδοτών, ζήτησαν από τη Δημογεροντία να τους παραδώσει τους ανώνυμους αγωγιάτες.

Οι συνετοί Δημογέροντες όμως, επειδή γνώριζαν καλά την οδυνηρή τους τελευτή, καμώθηκαν, πως δεν συνέβηκε ποτέ στον τόπο τους τέτοιο περιστατικό και επέμεναν πεισματικά, πως αγνοούσαν παντελώς το «αποτρόπαιο» γεγονός.

Στην αρνητική τους απάντηση καθοριστικό ρόλο έπαιξε η άποψη του σεβάσμιου Παπακουλουκούθα. Έτσι, οι ανένδοτοι Τιταγιώτες δεν κατέδωσαν τους συντοπίτες τους, αλλά, ούτε κάποιος μεμονωμένος συμπατριώτης τους, τους πρόδωσε.

Έτυχε να απουσιάζει στη Ρουμανία για εμπορικές του συναλλαγές εκείνη, τη συγκεκριμένη εποχή ο ισχυρός, οικονομικός παράγοντας του οικισμού, ο Καπλάνης. Αν δεν έλειπε, θα έπαιρνε ενεργό μέρος στις κρίσιμες διαπραγματεύσεις, οπότε πιθανό να αποσοβούσε τα οδυνηρά επακόλουθα, γιατί οι Τούρκοι ήταν εάλωτοι στο «μπαξίσι» τους και ο ίδιος είχε συνάψει οικονομικές και μόνο δοσοληψίες μαζί τους.

Στο Μεγάλο Χωριό οι Τιταγιώτες, μετά την άρνησή τους, περίμεναν τις αντιδραστικές κινήσεις των Τούρκων. Για τούτο έβγαζαν καθημερινά και επί εικοσιτετραώ-

ρου βάσης σκοπιές στα βόρεια και ανατολικά υψώματα. Προτού περάσει ολάκερη βδομάδα κατέφτασε ο Καπλάνης και χωρίς να ολιγωρήσει εφοδίασε το μάχιμο πληθυσμό με τον κατάλληλο οπλισμό της τότε εποχής. Στον εξοπλισμό τους συνέβαλε με υλικά εφόδια και το Μοναστήρι του Αγίου Νικολάου. Παράλληλα σχεδιάστηκε και η αμυντική τους τακτική.

Η επιδρομή –Οι μάχες

Η ντόπια παράδοση θέλει τους Τιταγιώτες να προέβηκαν σε επαναστατικό κίνημα. Τούτο όμως δεν ανταποκρίνεται στην ιστορική αλήθεια, γιατί σύμφωνα με τη συνθήκη του Ταμασίου είχαν σχετική αυτονομία. Απεναντίας οι Τούρκοι επιχείρησαν επιδρομή και μάλιστα καταστροφική, η οποία επέφερε τον αφανισμό του οικισμού. Όπως και να 'χει, αφού δεν καρποφόρησαν οι πρόχειρες έρευνες και οι Τούρκοι στηρίχτηκαν στις ανεύθυνες καταγγελίες των μουλωχτών πληροφοριοδοτών υπέστη το Μεγάλο Χωριό την αφηνιαστική τους μάνητα.

Ο εντεταλμένος σκοπός πρωτοείδε το τούρκικο ασκέρι στην τοποθεσία Άσπρα Λιθάρια, κοντά στο γνωστό μας Τσαρδάκι και αμέσως ειδοποίησε τη Δημογεροντία, η οποία, χωρίς περιστροφική ολιγωρία, εφάρμοσε την προσχεδιασμένη, αμυντική τακτική.

Οι κτηνοτρόφοι στην κοιλάδα του Αγίου Αθανασίου παράτησαν έρμες τις καλύβες τους και οπλίστηκαν. Τα ανυπεράσπιστα ζωντανά τους εύκολη λεία για τους άπληστους επιδρομείς. Όλος, ο αντρικός πληθυσμός παρατάχθηκε σε διάταξη μάχης στην εκτεταμένη λοφοσειρά, που απλώνεται στις τοποθεσίες Λιβαδάκια – Καντζαρά–Δραγασιά και Μπαλκοσιές.

Οι πρώτες αψιμαχίες υπήρξαν χαλαρές. Οι αδηφάγοι Τούρκοι επιτέθηκαν νωχελικά, αφού προτίμησαν να λαφυραγωγήσουν τα αδέσποτα κοπάδια, τα οποία συγκέντρωσαν στα Άσπρα Λιθάρια. Τούτο είχε ως αποτέλεσμα να αφήσουν διάσπαρτους στην προαναφερόμενη κοιλάδα κάμποσους νεκρούς, ενώ οι πρόγονοί μας περιορίστηκαν σε ελάχιστες απώλειες.

Μετά από δυο μερόνυχτα οι Τούρκοι ενισχύθηκαν με μπόλικους Κονιάρους – είχαν έρθει πρόσφατα στην Καρδίτσα από το Ικόνιο της Μικράς Ασίας (1720 μ.Χ. περίπου) – οι οποίοι φημίζονταν για τη βαναυσότητά τους και προτού υπερφαλαγγιστούν οι Τιταγιώτες συμπήχτηκαν στην δεύτερη αμυντική γραμμή, την προεπιλεγμένη επί των υψωμάτων: Πλύστρες -Μισιάτη και Λαγκάδα Καντζαρά.

Εδώ οι πρόγονοί μας αντιστάθηκαν με υπέρμετρη αυταπάρηση, παρόλο που ο αγώνας ήταν άνισος. Στις συγκρούσεις αυτές πήραν μέρος πολλές γυναίκες. Σε μια αιματηρή αναχαίτηση έπεσε και η πανέμορφη Τιταγιώτισσα. Ούτε τώρα ατιμάστηκε, όπως μερικές, άτυχες συντοπίτισές της...

Μολαταύτα οι σκληρές συμπλοκές κράτησαν οχτώ μερόνυχτα, γιατί το στενωπό

πέρασμα δυσκόλευε τις εχθρικές δυνάμεις. Από κάτω ο απροσπέλαστος γκρεμός και από πάνω ο δυσπρόσιτος λόφος. Την όγδοη μέρα τέλειωσαν τα πυρομαχικά των γκράδων, που πρόφτασε να προσκομίσει ο Καπλάνης, αλλά και τα αποθηκευμένα στα υπόγεια του Αγίου Νικολάου. Τη σκυτάλη πήραν τα γιαταγάνια και δεν άντεξε η αμυντική διάταξη, γιατί οι εχθρικές δυνάμεις υπερτερούσαν κατά πολύ σε αριθμούς, οπότε οι Τούρκοι μπήκαν στο Μεγάλο Τιτάγι.

Οι Πλύστρες κρύβουν στο γρανιτένιο κόρφο τους το ανυπέρβλητο σθένος και τον πατριωτικό ηρωισμό των μακρινών προγόνων μας. Έγραψαν την ιστορία τους με λαξευτή, ανεξίτηλη γραφή.

Ο Χαλασμός

Μπόλικοι Τιταγιώτες έπεσαν σε εκείνες, τις αδυσώπητες συγκρούσεις. Άλλοι πάλι, οι πιο πολλοί, πιάστηκαν αιχμάλωτοι και το Μεγάλο Χωριό ξεκληρίστηκε. Η παράδοση μας πληροφορεί, πως αριθμούσε τότε 400 οικογένειες, αλλά δεν είναι εξακριβωμένη αυτή, η φημολογία, χωρίς να μπορούμε να την αποκλείσουμε εντελώς, γιατί καθημερινά κατέφθαναν στον ορεινό όγκο κυνηγημένοι συμπατριώτες μας από το θεσσαλικό κάμπο, επειδή είχαν έλθει σε προστριβή με τους αλλοεθνείς δυνάστες και παρέμεναν μόνιμα στην πιο ασφαλή περιοχή μας.

Όσοι συντοπίτες μας διασώθηκαν από την οργισμένη μάνητα των βάνουσων Κοινιάρων, ελάχιστοι πάντως, κρύφτηκαν προσωρινά στις απόμερες λαγκαδιές της τοποθεσίας Τσουκνίδα και λίγοι από δαύτους κατέφυγαν στο Καροπλέσι, όπου εγκαταστάθηκαν πρόσκαιρα.

Οι καλόγεροι των Μοναστηριών — Αγίου Νικολάου και Αγίας Παρασκευής— έσπευσαν στις πλατανοσκέπαστες ρεματιές των τοποθεσιών Δραμπάλες και Πλαϊές, όπου προστατεύτηκαν από τα αδιάκριτα, εχθρικά βλέμματα, τα αιμοσταγή και γλίτωσαν τα επώδυνα επακόλουθα.

Ο εξευτελισμός των δύσμοιρων γυναικών δε σταμάτησε εκεί. Κάμποσες κοπέλες επιλεκτικά στάλθηκαν στα σκλαβοπάζαρα της Ανατολής, για να στολίσουν τα χαρέμια των ανάλητων Μπέηδων...

Όταν το τούρκικο ασκέρι μπήκε στο Χωριό με ακαταλάγιαστη μάνητα επιδόθηκε σε ασυνόρευτες λεηλασίες και εξολοθρευτικούς βανδαλισμούς. Τα δίπατα σπίτια του παραδόθηκαν στις θεριεμένες φλόγες. Μήτε παράσπιτο δεν έμεινε απείραχτο. Ως τα θεμέλια ο χαλασμός...

Οι αιχμάλωτοι μεταφέρθηκαν στη σημερινή τοποθεσία Παπακουλουκίθας, όπου, στο νότιο άκρο της κορυφογραμμής της, δέσποζε τότε το παλιό Κοιμητήριο με μοναδικό κτίσμα την Κοίμηση της Θεοτόκου. Στον επίπεδο χώρο του Νεκροταφείου, που παραμένει ισοπεδωμένος, ομαλός μέχρι τις μέρες μας σκότωσαν όλους, ανεξάρτητα από φύλο ή ηλικία, τους Τιταγιώτες και γκρέμισαν την εκκλησία της Πανα-

γίας. Με τα οικοδομικά υλικά της κτίστηκε αργότερα στο κήμα Καπλάνη η πρώτη, από τις επτά εκκλησίες του σημερινού Χωριού, με τη ίδια επωνυμία και η οποία πλαισιώνεται πάλι από το τωρινό Κοιμητήριο.

Από τότε η μικρή, εκείνη περιοχή φέρει την ονομασία Χάλασμα και κατ' επέκταση ο άνεμος, που φυσάει στο Λαμπερό από το σημείο αυτό, ο νοτιοδυτικός βαφτίστηκε Χαλαζιάς.

Παρέκει από το Χάλασμα, προς τη βορειοανατολική του πλευρά στέκει ακόμα όρθια η Μαναχή (Μοναχή) Καστανιά, έστω και γηρασμένη. Στο ιερό, τούτο δέντρο, το οποίο σεβάστηκαν τα επόμενα χρόνια οι Λαμπεριώτες, δίχως να αγγίξουν ούτε ένα κλωνάρι του, απαγχόνισαν τον Παπακουλουκύθα, αφού τον βασάνισαν ανελέητα. Εκεί παίχτηκε η τελευταία πράξη του συγκλονιστικού δράματος.

Έκτοτε κληροδοτήθηκαν σε εμάς από τους αείμνηστους προγόνους μας τα δυο τοπωνύμια ταυτισμένα.

Από την ατιθάσευτη οργή των μανιασμένων εισβολέων ξεθεμελιώθηκε η ενοριακή Εκκλησία του Αγιάνη. Με επιφύλαξη αναφέρω, πως ο Παπακουλουκύθας πρόλαβε να κρύψει την εικόνα του Προδρόμου, την οποία βρήκε αργότερα άθικτη κάποιος συγχωριανός μας, αυτή που δεσπόζει δεξιά της Ωραίας Πύλης στο σημερινό Αγιάνη. Τα εικονίσματα της Κοίμησης, καθώς και τα ιερά της σκεύη πρόφθασαν να τα πάρουν μαζί τους, αν όχι όλα, πολλά, οι διασωθέντες συντοπίτες μας και τα τοποθέτησαν μετά από αρκετό, χρονικό διάστημα στη νεοκτισθείσα Κοίμηση.

Από το επιβλητικό Μοναστήρι του Αγίου Νικολάου δε διασώθηκε τίποτα, αφού κάρηκε ολοσχερώς. Μονάχα ίχνη από αποκαΐδια βλέπαμε όταν θεμελιωνόταν το τωρινό ξωκλήσι πια.

Όταν κόπασε ο καταστροφικός αντίλαλος, όσοι Τιταγιώτες διασώθηκαν από τον εξολοθρευτικό αφανισμό επανήλθαν στα συντρίμματα του Χωριού τους και θεμελίωσαν το νέο τους οικισμό στην τοποθεσία του σημερινού Λαμπερού με την ονομασία Τιτάγι.

Ο προσδιορισμός «Μεγάλο» δεν ταίριαζε στις λίγες φτωχοκαλύβες τους και τον έκοψαν.

Η κλέφτικη ομάδα

Το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα μ.Χ. δρούσε στην περιοχή του Λαμπερού μια κλέφτικη ομάδα με καπετάνιο τον Αντρεγάκο. Το όνομα Αντρεγάκος δε γνωρίζουμε σήμερα αν ήταν βαφτιστικό ή οικογενειακό ή ονοματεπώνυμο — Αντρέας Γάκος ή Γάκης — αν και ένα δημοτικό τραγούδι, που διασώθηκε, στο ξεκίνημά του τον αποκαλεί Αντρεγάκο και στην επωδό του Γάκο. Ούτε ξέρουμε, αν ήταν γηγενής Τιταγιώτης ή πλησιοχωρίτης ή ακόμα και ξενομερίτης.

Η ομάδα αριθμούσε δώδεκα άτομα, συνεργαζόταν με τους Τιταγιώτες και είχε το

λημέρι της στην τοποθεσία Αϊ —Λιας του Λαμπερού. Σ'αυτή την ομάδα εντάχθηκε από νωρίς ο συντοπίτης μας Κασιούρας. Πιθανό να υπήρχαν κι άλλοι Τιταγιώτες, αλλά τέτοιες πληροφορίες δεν έφτασαν στις μέρες μας. Ίσως να μη διασώθηκαν.

Σε μια επιδρομή⁵ των Τούρκων οι απλοϊκοί πρόγονοί μας έκρυψαν τη σοδειά τους, καθώς και τα πολύτιμα υπάρχοντά τους —αν υπήρχαν τέτοια — στην απόμερη λαγκαδιά, κάτω από το μεγάλο πλάτανο, τον κουφωτό σήμερα, που υψώνεται στην αριστερή πλευρά του δρόμου, που οδηγεί στην εξοχική βρυσούλα Σουφλέρο, πλάι στο κολοβαίικο αλώνι. Η παράδοση θέλει τους συντοπίτες μας να κυλούν στο άεχνο οδόστρωμα σφραγισμένα τυροβάρελα, κρασοβάρελα, να μεταφέρουν στις αργασμένες τους ωμοπλάτες ολόγιομους σάκους με καλαμπόκι, σιτηρά, φασόλια, αλεύρι... Φανταστείτε το σκηνικό!

Όταν εξέλειπε ο επαπειλούμενος κίνδυνος τα μάζεψαν πάλι με την ίδια μέθοδο άθικτα.

Οι Τούρκοι τότε δε μπήκαν στο Χωριό, αφού στόχευαν αποκλειστικά και μόνο στο ξεπάστρεμα της Κλέφτικης Ομάδας, αλλά δεν κατάφεραν τίποτα, οπότε γύρισαν άπρακτοι στον κάμπο. Ούτε το σπίτι του Κασιούρα πείραξαν. Ίσως να μην πληροφορήθηκαν τη δράση του. Όπως μαρτυράει η προαναφερόμενη σοδειά, η επιδρομή πραγματοποιήθηκε φθινόπωρο και μάλιστα προχωρημένο.

Στη σύγκρουση αυτή πληγώθηκαν ελαφρά δυο κλέφτες και οι αλλογενείς εισβολείς μέτρησαν τρεις νεκρούς. Για την τοποθεσία της συμπλοκής δίστανται οι απόψεις. Η μια μας μιλάει για την κατωφέρεια στη θέση Σιμαλός, δυτικά του μεταγενέστερου μύλου του Λούκα και η δεύτερη για τα Κραμπιά, πιο κάτω από το ξωκλήσι του Αϊ —Λια. Βεβαιωμένο όμως είναι, πως οι ένοπλοι μαχητές του Αντρεγάκου συμπτήχτηκαν στον Αϊ- Λια και υποχώρησαν προς τα Βλαχοκόνακα. Η πληροφορία μας λέει, πως δεν ήρθαν στα χέρια με τα γιαταγάνια.

Είχε την τύχη, την εποχή εκείνη το Τιτάγι να εξουσιάζεται από τον αγαθό Νταλίπ, τον πράο και τελευταίο Αγά, — μετά το Χαλασμό οι Τούρκοι εγκατέστησαν Αγά στο Χωριό — ο οποίος συμβίωνε αρμονικά με τους προγόνους μας. Τούτο πιστοποιείται από το ότι δεν πρόδωσε την κρυψώνα, που φύλαξαν οι συντοπίτες μας τα γεννήματά τους, μήτε κατέδωσε ποτέ τον Κασιούρα κι ας γνώριζε καλά τα κατώματά του και τις πράξεις του. Ήθελε να έχει ήσυχο το κεφάλι του. Αξιοσημείωτο είναι πως κι ο ίδιος, όπως κι οι γηγενείς Τιταγιώτες, εφοδίαζε συχνά την κλέφτικη ομάδα με τρόφιμα και πυρομαχικά.

Οι αρμονικές σχέσεις του Νταλίπ με τον Αντρεγάκο ήταν αμοιβαίες, αφού μήτε η Κλέφτικη Ομάδα ενόχλησε ποτέ τον Αγά, αλλά ούτε κάποιο κάτοικο του Χωριού. Δε μπήκε κανένας κλέφτης στο Τιτάγι, για να αρπάξει τρόφιμα με βίαιο τρόπο.

5. Διασώθηκε σχετικό δημοσίευμα τοπικής εφημερίδας.

Αρκείτο σε αυτά, που τους προμήθευαν οι απλοϊκοί βιοποριστές.

Η Κλέφτικη ομάδα δρούσε στην περιοχή μας 15 με 20 χρόνια. Συχνά κατέβαινε στον κάμπο και λεηλατούσε τούρκικα αρχοντόσπιτα.

Το σπίτι του Κασιούρα στο νότιο άκρο του Χωριού, πιο πάνω από την Εκκλησία της Κοίμησης διευκόλυνε πολύ τον ίδιο, για να το επισκέπτεται, συνήθως τις νυχτερινές ώρες, και συνάμα φορτωνόταν τα τρόφιμα, που απλοχέριζαν οι Τιταγιώτες για τους ένοπλους μαχητές.

Το τέλος του Αντρεγάκου

Στην πλαγιά, πιο πάνω από τα Καρούτια υπάρχουν οι σχολικές Καστανιές. Αρκετοί από εμάς θα θυμούνται, πως μια φορά το χρόνο – Νοέμβρη μήνα – μαθητές του Δημοτικού Σχολείου πηγαίναμε εκδρομή, για να μαζέψουμε κάστανα για τους δασκάλους μας. Σε ένα ξέφωτό της – Λακοπούλα – που σωζόταν ως τις μέρες μας δέσποζε φυσικός Άμπουλας – ολόγιομη με νερό γούρνα, που το νερό της αναβλύζει από τον πυθμένα της και ξεσέρνει από μικρό άνοιγμά της, οπότε ανανεώνεται. Εκεί βρέθηκε νεκρός ο Καπετάνιος. Εκείνη, την αμελητέα, άδεντρη περιοχή μας την κληροδότησαν οι προγονοί μας με την ονομασία Αντρεγάκος. Το τοπωνύμιο δεν είναι τυχαίο. Ο καπετάνιος εκεί τελεύτησε. Κάποιος ή κάποιοι τον σκότωσαν. Ποιος ή ποιοι όμως;

Η παράδοση θέλει τους Τούρκους, οι οποίοι σε μια αιματηρή συμπλοκή εξόντωσαν τη Κλέφτικη Ομάδα. Από την παράδοση έχουμε δυο επιβεβαιωμένες αλήθειες. Ο Αντρεγάκος εκεί ξεψύχησε και ο Κασιούρας αιχμαλωτίστηκε. Μας τις παρέχουν τα δυο δημοτικά τραγούδια, που διασώθηκαν.

Χωρίς να απορρίπτω την παράδοση, γιατί πάντοτε κάτι έχει να μας κληροδοτήσει, υιοθετώ μια άλλη, πιο έγκυρη, κατά την άποψή μου, πληροφορία, η οποία μας μιλάει για πλεκτάνη. Οι δολοπλοκίες είχαν την τιμητική τους θέση την τουρκοκρατούμενη εποχή. Όπως προαναφέραμε η Κλέφτικη Ομάδα αποτολμούσε αιφνιδιαστικές επιδρομές σε τούρκικα αρχοντόσπιτα του κάμπου και ιδιαίτερα στα κονάκια των Αγάδων, από όπου επέστρεφε στο λημέρι της με πλουσιοπάροχη λεία. Ένα τέτοιο κονάκι είχε πατήσει τη συγκεκριμένη, χρονική περίοδο σε κοντινό οικισμό. Στις ληστρικές, τούτες εξορμήσεις έπαιρνε μέρος ένα μικρό τμήμα της ομάδας, ενώ ένα άλλο κομμάτι το κάλυπτε.

Ποτέ δεν επιχειρήσε έφοδο ολάκερη η συντροφιά. Στο πλιάτσικο αυτό στάθηκε τυχερή για τα λάφυρα που αποκόμισε, αλλά γρουσουζικό το χαΐρι του, αφού αποτέλεσε την αρχή του τέλους.

Ο λεηλατημένος Αγάς όπλισε επίδοξους δολοφόνους, πληρωμένους Χριστιανούς, για να πάρουν εκδίκηση. Δεν ήταν πολλοί παρά μονάχα τρεις. Τούτοι ιχνηλατούσαν την ευρύτερη περιφέρεια του Χωριού μας για αρκετές μέρες. Παρίσταναν τους ζωέμπορους.

Ένα χειμωνιάτικο δειλινό πέτυχαν ολομόναχο τον Αντρεγάκο στον προαναφερόμενο Άμπουλα. Δε γνωρίζουμε από πού επέστεφε στο λημέρι του...

Οι επίδοξοι φονιάδες, επειδή ήταν χειμώνας, έφεραν βαρύ ρουχισμό (κάπες) κι έκρυβαν εύκολα τον ατομικό τους οπλισμό. Ως Ορθόδοξοι Χριστιανοί καμουφλάριζαν και τις διαθέσεις τους. Όταν τον εντόπισαν ασυντρόφευτο, τον πυροβόλησαν από ασφαλή απόσταση και τράπηκαν σε άτακτη φυγή.

Αυτό, το άδοξο τέλος είχε ο προικισμένος Καπετάνιος. Τα παλικάρια του, που τον αναζητούσαν ολάκερη τη νύχτα, τον εντόπισαν το επόμενο πρωινό ξυλιασμένο. Έκτοτε η Κλέφτικη Ομάδα πάσχιζε να επιβιώσει! Το κατάφερε για μερικούς μήνες μονάχα. Οι γκρίνιες και οι έριδες για τη διαδοχή έδιναν κι έπαιρναν...

Οι Τούρκοι, αφού πληροφορήθηκαν το θάνατο του Καπετάνιου επιχείρησαν νέα, οργανωμένη εξόρμηση και διέλυσαν τους κλέφτες. Κάποιοι, από δαύτους σκοτώθηκαν και άλλοι αιχμαλωτίστηκαν. Οι επιδρομείς αποφασισμένοι να ξεμπερδέψουν οριστικά με την αιτιάσευτη Ομάδα, την αμέρωτη επιτέθηκαν δυναμικά κι όχι όπως στις προηγούμενες αφιμαχίες νωχελικά, οπότε την ξεπάστρεψαν.

Απόλυτα σίγουρο είναι, πως ο Κασιούρας πιάστηκε και σύρθηκε σιδηροδέσιμος — διασώθηκε σχετικό δημοτικό τραγούδι — στα μπουντρούμια των Ιωαννίνων, από όπου δραπέτευσε αργότερα, αφού έζησε μπόλικο χρόνια ακόμα στο Τιτάγι.

ΤΟΥ ΑΝΤΡΕΓΑΚΟΥ*

*Το τι να έχουν τ' Άγραφα και στέκουν μαραμένα.
Τ' αγριοπούλια σώπασαν, ούτε λαλιά δε βγάζουν.
-«Τον Αντρεγάκο χάλασαν, τον πρώτο καπετάνιο.
Μείναν οι κλέφτες μαναχοί, στο δόλιο, το λημέρι.
Τρεις Χριστιανοί τον σκότωσαν εκεί κοντά στον Άμπλα.
Με μπαμπεσιά, με πονηριά, φλουριά χρυσά να πάρουν».*

*Γάκο δεν ήσουν μια φορά, δεν ήσουν παλικάρι,
πού 'σκιαζες όλη, την Τουρκιά, σε τρέμαν οι Κονιάροι.*

*-«Άγραφα ξανανθίσετε, πουλάκια τραγουδήστε.
Ο καπετάνιος χάθηκε, μείναν τα παλικάρια.
Οι κλέφτες θα διαλέξουνε τον πρώτο καπετάνιο,
Κείνον που έχει αϊτού ματιά κι αλαφιού ποδάρι».
Μα πριν να 'ρθεί η άνοιξη, να λιώσουνε τα χιόνια,
Τούρκικο ασκέρι πλάκωσε, ξεπάστρεψε τους κλέφτες.*

*Γάκο δεν ήσουν μια φορά, δεν ήσουν παλικάρι,
Πού 'σκιαζες όλη, την Τουρκιά, σε τρέμαν οι Κονιάροι.*

*Έμεινε το λημέρι τους έρμο και ρημαγμένο
Κι ο Αϊ –Λιας Βιγλάτορας τον κάμπο ν' αγναντεύει.*

*Διασώθηκε άτιτλο. Τον τίτλο τον πρόσθεσα και το δημοτικό, τούτο τραγούδι σε παλιότερες εποχές ήταν ευρέως γνωστό στην τοπική κοινωνία του Λαμπερού.

Ο Κασιούρας

Ο Κασιούρας γεννήθηκε το 1836μ.Χ. στο Τιτάγι και πέθανε το 1920 ή 21 μ.Χ. Τούτο το γνωρίζουμε από τη σίγουρη πληροφορία, αφού ο μικρότερος γιος του Στέλιος τότε βρισκόταν ως επίστρατος στη Μικρά Ασία με το εκστρατευτικό μας Σώμα. Έζησε 84 ή 85 χρόνια. Όλη, τη ζήση του την πέρασε στο Τιτάγι εκτός από τα χρόνια του βουνού και της φυλακής. Διαπνεόταν από αλύγιστο δυναμισμό, αστόμωτη αποφασιστικότητα και ακλυδώνιστη αυτοπεποίθηση.

Το άκαμπο θάρρος του και η απαραβίαστη ψυχραιμία του τον ώθησαν να ενταχθεί στην Κλέφτικη Ομάδα του Αντρεγάκου, στην οποία παρέμεινε αφοσιωμένος μέχρι τον τραγικό χαλασμό της. Με αλώβητους συμμάχους του το ψηλό ανάστημά του και το γεροδεμένο του κορμί τα κατάφερε ως το τέλος.

Προτού ενταχθεί στην Κλέφτικη Ομάδα είχε αποκτήσει δυο αγόρια, τον Κώστα και το Φώτη. Κατά το χρονικό, διάστημα της δράσης του γεννήθηκαν ακόμα δυο κορίτσια, η Μαγδαληνή (Μύγδω) και η Βάια. Τελευταία, όταν ξεμπέρδευε από τον εγκλεισμό του στις φυλακές συμπληρώθηκαν τα επτά παιδιά του, με το Δημήτρη, (Μήτρο), την Αικατερίνη και το Στέλιο. Η μακρόσυρτη τεκνοποίησή του είχε ως αποτέλεσμα τον πρωτότοκο γιο του Κωνσταντίνο να απέχει ηλικιακά από το στερνοπούλι του το Στέλιο τριάντα, ολάκερα χρόνια και να μην προσομοιάζουν ως αδέρφια. Βέβαια είχε νυμφευτεί τη συνομήλική του Ελένη, κόρη του Νικόλαου Μούστου σε νεανική σχετικά ηλικία.

Το μικρότερο γιο του Στέλιο, τον φώναζαν Στέργιο σε ανάμνηση ενός προγόνου του, που έφερε αυτό το όνομα και ήταν ο ένας από τους λίγους -12- κατοίκους, που διασώθηκαν από το Μεγάλο Χωριό μετά τον ολέθριο αφανισμό του. Εκείνος, ο Στέργιος συνδεόταν συγγενικά με κάποιο Κώστα, ο οποίος δεν είναι εξακριβωμένο αν υπήρξε γιος του ή πατέρας του. Εδώ η πληροφορία έφτασε συγκεχυμένη. Αν ήταν πατέρας του, τότε υπερισχύει η εκδοχή, πως ο Κώστας γλίτωσε. Ωστόσο στο ευρύτερο, γενεαλογικό δέντρο αρκετά άτομα φέρουν το βαφτιστικό Κωνσταντίνος.

Ο Κασιούρας συμμετείχε σε όλες, τις μάχες, που ενεπλάκη η Κλέφτικη Ομάδα. Στα Γιάννενα δε γνωρίζουμε πόσον καιρό παρέμεινε εγκλειστος στα μπουντρού-

μια. Μπόλικο όμως. Φημολογήθηκε, πως από εκεί μεταφέρθηκε σε φυλακή της μικρασιατικής Σμόρνης, αλλά δεν επαληθεύτηκε. Δε μπόρεσα να διασταυρώσω την αναπόδεικτη πληροφορία. Επομένως ας μείνουμε στα Γιάννενα.

Όταν δραπέτευσε από το δεσμοτήριό του επανήλθε, μετά από περιπετειώδη περιπλάνηση στην αφιλόξενη οροσειρά της Πίνδου, στη γενέτειρά του. Διέσχισε ολομόναχος τις δύσβατες βουνοπλαγιές, ξαρμάτωτος. Η πολυήμερη πεζοπορία στις διασπασμένες ράχες και στις απόκρημνες χαράδρες απαιτεί ακλόνητη τόλμη και ψυχωμένα ανάκαρα. Με δυσβάσταχτες στερήσεις και δυσμενείς αντιξοότητες κατάφερε να φτάσει στο Τιτάγι. Όπως μολογούσε περιστασιακά, αν δεν του συμπαρασέκονταν οι φιλότιμοι ποιμένες, οι ορεισίβιοι με την εγκάρδια απλοχεριά τους θα άφηνε τα κόκαλά του σε κάποιο, δυσπρόσιτο φαράγγι ή σε σκιερή λαγκαδιά, απόκοσμη.

Με την αίσια άφιξή του στη δίπατη κατοικία του, δεν εγκαταστάθηκε σε δαύτη, αλλά αποσύρθηκε προσωρινά στο παρακείμενο κτήμα του με τις αιωνόβιες καστανιές, όπου έστησε ξύλινη καλύβα, με το πρόσχημα, πως πάσχει από μεταδοτικό νόσημα. Ως πειστική αιτιολογία πρόβαλε το γυμνό του κεφάλι, αφού στα υγρά μπουντρούμια, τα ανήλιαγα είχε χάσει όλα τα μαλλιά του. Για το άτριχο κρανίο του οι συντοπίτες του, του κόλλησαν το παρανόμι Κασιούρας, το οποίο κληροδοτήθηκε στη γενιά του και ακούγεται ως τις μέρες μας, ενώ το πραγματικό όνομά του ήταν Απόστολος Κουτής του Κωνσταντίνου.

Η βαθύτερη αιτία της απομόνωσής του υπήρξε ο ενδόμυχος φόβος, που τον πιλάτευε. Υποπτευόταν πιθανή έφοδο των τουρκικών Αρχών για τη σύλληψή του, αφού ήταν δραπέτης. Τότε η Θεσσαλία δεν είχε ελευθερωθεί ακόμα. Σε ενδεχόμενη καταδίωξή του εύκολα μπορούσε να ξεφύγει μέσα από το πλατανοσκεπαστο ρέμα της Βρυσίτσας...

Οι απλοϊκοί συμπατριώτες του όμως δεν τον πρόδωσαν ούτε τώρα, μήτε τότε που ήταν κλέφτης, γιατί είχε συγγενικές σχέσεις με πατριές, που ασκούσαν δραστική επιρροή στην τοπική κοινωνία. Εκτός από τη ζόρικη γενιά του, τύχαινε γαμπρός της μεγάλης οικογένειας των Μουσταίων. Αν κάποιος, μεμονωμένος καλοθελητής σκεφτόταν κάτι τέτοιο δε θα αποκοτούσε να το υλοποιήσει, επειδή γνώριζε, πως η αντίδρασή του θα ερχόταν αμείλιχτα σκληρή. Ο πράος Αγάς, υπέργηρος πλέον, αποσιωπούσε τα περιστατικά, που θα τον οδηγούσαν σε ανεπιθύμητη προστριβή με τους ντόπιους συμπορευτές του.

Με τη συνθήκη του Βερολίνου και την απελευθέρωση της Καρδίτσας (1881) ο αυτοεξόριστος Κασιούρας επανήλθε οριστικά στην οικογενειακή του εστία. Ειρηνικά έζησε τα υπόλοιπα χρόνια του, ανάμεσα στους συγχωριανούς του. Όπως όλοι, έτσι κι αυτός ασχολήθηκε με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Περνούσε τον περισσότερο καιρό του στην τοποθεσία Γκορτσιές, όπου είχε πολλά κτήματα και στη Νεβρόπολη, που είχε κάποια χωράφια, διάσπαρτα.

Αραιά και πού ξυπνούσε μέσα του η φλόγα της νιότης κι έμπλεκε σε καβγάδες. Κάποια φορά δε δίστασε να συγκρουστεί έμπρακτα με την αστυνομία, επειδή θεώρησε προσβλητική και άγαρμπη, τη νόμιμη, εκείνη την εποχή, παρέμβασή της.

Πέθανε σε βαθιά γηρατειά διαρκούσης της Μικρασιατικής Εκστρατείας – 1920 ή 21μ.Χ. - στο Τιτάγι.

Χωρίς τίτλο*

*Βεργολογούν τα σίδερα, της φυλακής οι κλειδωνιές,
ξαρματωμένο κλέφτη να δεχτούν, έρμο, σιδερωμένο.
Τον Πρωτοκλέφτη πιάσανε στου Αϊ-Λια τα μέρη,
Δέσμιο τότε σέρνουνε, πισθάγκωνα αλυσωμένο.*

.....
.....
*Στα Γιάννενα τον πήγαιναν, σ' Αλή Πασά τα κάστρα.
Τούρκοι, Κονιάροι πλάι του, συχνά τον ερωτάνε:
-Κασιούρα πού' ναι τ άρματα, πού είν'η Μουστοπούλα;
Κι εκείνος αποκρίνεται στέρια, πεισματωμένα:
-Τα άρματα σεις τ' αρπάξατε, μαζί και τ' άλογό μου
Κι η Μουστοπούλα καρτεράει, κοντά της να γυρίσω.*

*Θα κάνω άλλα άρματα, σπαθιά και γιαταγάνια,
Θα σμίξω με την κλεφτουριά στα πρώτα τα λημέρια.*

*Το δημοτικό, τούτο τραγούδι, όσο διασώθηκε, αναφέρεται στον Κασιούρα.

Πηγές – Βιβλιογραφία: Τα παραπάνω στοιχεία μας τα κληροδότησε η προφορική παράδοση σε σχτικό συνδυασμό με αξιόλογα ευρήματα, πιστοποιημένα και ανθετικά απομεινάρια, που την επαληθεύουν, όπως έχουν αποτυπωθεί στο βιβλίο του συγγραφέα Στέλιου Κουτή με τίτλο:

"Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΤΙΤΑΓΙ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ"

Τραγούδια του Εικοσιένα.

Τραγούδια της Ελληνικής Μεγαλοσύνης!

Β.Δ.Αναγνωστόπουλος, Ομότιμος καθηγητής πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Είναι μια πλευρά των δημοτικών μας τραγουδιών, που δεν έχει προβληθεί πολύ και παραμένει άγνωστη σε πολλούς. Εντούτοις είναι σημαντική, γιατί αναδύεται μέσα από τους στίχους μια ψυχική μεγαλοσύνη του ποιητή-λαού μας, μια φωτεινή ηθική πλευρά, όταν βλέπει και την πλευρά των εχθρών. Δεν χαίρεται, δεν κομπάζει, δεν συγκρίνει τη νίκη του με την καταστροφή τους. Βλέπει την ανθρώπινη πλευρά και δίνει το λόγο στους ίδιους να μιλήσουν και να διεκτραγωδήσουν μόνοι τους « το κακό που πάθαν». Αποφεύγει ο ίδιος να περιγράψει τα συναισθήματα που κατακλύζουν τους ηττημένους Τούρκους και δεν επαίρεται για το κατόρθωμά του. Θεωρεί μικρόψυχο να χαίρεται με την τραγωδία του εχθρού του.

Αυτή η ψυχογραφία του Έλληνα έχει και προϊστορία. Θυμίζω την τραγωδία του Αισχύλου «Πέρσαι», στην οποία οι Έλληνες δεν πανηγυρίζουν για την νίκη τους στη Σαλαμίνα το 480 π.Χ., αλλά αφήνουν να θρηνούν οι ίδιοι οι Πέρσες την ολοσχερή καταστροφή του στόλου των. Κι όταν ο νικημένος Ξέρξης και οι αξιωματούχοι του γυρίζουν στα Σούσα, θρηνούν γοερά, ξεσκίζουν τα ρούχα τους, τραβούν τις γενειάδες τους, δείχνοντας το βαρύ πένθος, γιατί «γένηκε σάχη κι έρεψε των Περσών το άνθος» κ.ά.

Η περιφανής νίκη των Ελλήνων στα Δερβενάκια και στο Αγιονόρι της Αργολιδοκορινθίας 26 Ιουλίου 1822, με τον Κολοκοτρώνη, τον Νικητάρη και τον Νικήτα Φλέσσα κατά του Δράμαλη υμνήθηκε από το δημοτικό μας τραγούδι με έναν διαφορετικό τρόπο, που δείχνει ακριβώς την ψυχική ανωτερότητα του λαού μας:

*Τι ν' το κακό που γίνηκε, τι ν' το κακό που πάθαν
της Ρούμελης οι μπέηδες, του Δράμαλη οι λεβέντες.
Στα Δερβενάκια κείτονται κορμιά χωρίς κεφάλια.
Κι όσοι διαβάτες κι αν περνούν στέκουν και τα ρωτάμε.
-Κορμιά πού ν' τα κεφάλια σας, κορμιά πού ν' τ' άρματά σας;
-Οι κλέφτες μας τα πήρανε κι οι Κολοκοτρωνάιοι.
Το κρίμα να χεί ο Δράμαλης, τ' ανάθημα ο Σουλτάνος.
Μας έστειλαν μες στο Μοριά να κυνηγάμε κλέφτες.
Εδώ κλέφτες δεν ήύραμε μόν' ήύραμε λιοντάρια...*

Και σε άλλη παραλλαγή:

Φύσα μαϊστρο δροσερέ κι' αέρα του πελάγου
να πας τα χαιρετίσματα στου Δράμαλη τη μάννα,
της Ρούμελης οι μπέηδες του Δράμαλη οι αγάδες
στα Δερβενάκια κείτονται στο χώμα ξαπλωμένοι.
Στρώμα 'χουν τη μαύρη γης προσκέφαλο λιθάρια
και για πανωσκεπάσματα του φεγγαριού τη λάμψη,
κι' ένα πουλάκι πέρασε και το συχνορωτούνε.
-Πουλί πώς πάει ο πόλεμος το κλέφτικο ντουφέκι;
-Μπροστά πάει ο Νικηταράς, πίσω ο Κολοκοτρώνης
και παραπίσω οι Έλληνες με τα σπαθιά στα χέρια.
Κλαίνε τ' αχούρια γι' άλογα και τα τζαμιά για Τούρκους
κλαίει και μια χανούμισα για το μοναχογιό της.

Σε «Ένα ποιητάρικο τραγούδι¹ για τη ναυμαχία του Ναυαρίνου (1827) από χειρόγραφο ενός δασκάλου του 1828» συναντούμε πάλι αυτή την κατανόηση του εχθρικού πόνου. Κι εδώ δεν επαίρεται ο Έλληνας, αλλά αφού περιγράψει την καταναυμαχία του Τουρκοαιγυπτιακού στόλου υπό τον Ιμπραήμ Πασά από τα πολεμικά πλοία Άγγλων, Γάλλων και Ρώσων, των τριών Μεγάλων Δυνάμεων, μεταφέρει το σκηνικό του θρήνου στην Υψηλή Πύλη με τον Σουλτάνο να απειλεί θεούς και δαίμονες:

.....
«Σείχουςλάμης, τ' άκουσε, θρηνολογάει και κλαίει
και με ταπείνωση πολλή, του βασιλέως λέει:
-«Ψηλότατε και βασιλιά, λυπήσου τον λαόν σου,
Ένα νιζάμι να βαλθεί εις το βασιλείόν σου».
Κι ο βασιλιάς του έλεγε: «Πλόκος θέλει να γενεί,
έξω από την Πόλη μου πουλί να μην εβγαίνει.
Να εξετάξω και να ιδώ, τι ήταν η αιτία,
οπού μου κάψανε τον τουλμά, διχώς αργοπορία».
Και ο Βεζύρης λέγει πως, «όσον καιρόν θα ζήσεις
λύσε τους τα ζητήματα, να μην μετανοήσεις».
-«Χάνεται και η δόξα μου, η δύναμη η μεγάλη,
οπού με εφοβότανε Ευρωπαίοι και οι άλλοι.
Ανάθεμά τους τους εχθρούς, Παρίσια κι Εγγλιτέρα,
οπού με επαράδωσαν εις του ραγιά τα χέρια.
Φίλους πιστούς, τους λόγιαζα, και εκείνοι είν' οχθρός μας,

1. Β. Δ. Αναγνωστόπουλος, ΠΑΤΡΙΔΟΓΡΑΦΙΑ-Από το Δραγατσάνι ως την Πέτρα Βοιωτίας (1821-1829), έκδ. ΗΒΗ, Βόλος 2021, σ. 107-130

*το βλέπομε οφθαλμοφανώς, πως είν' ο θάνατός μας.
Οι ραγιάδες μου ήτανε πιστοί, απ' την αρχή ως το τέλος,
απ' το κεφάλι τους έβγαλε ο «άνομος» Εγγλέζος».*

Βλέπουμε ότι τέτοια αισθήματα κατανόησης εχθρικού πόνου συναντούμε στη δημοτική ποίηση και ασφαλώς στις περιπτώσεις αυτές υπάρχει και η ψυχολογική ικανοποίηση του εθνικού τραγουδιστή, από τον πόνο- τιμωρία του εχθρού². Πάντως αυτή η διαχρονική υψηλόφρονη στάση σηματοδοτεί και κάτι βαθύτερο, την πίστη του Έλληνα σε ηθικές δυνάμεις, που είναι ανώτερες από τις υλικές, όπως ο Κωστής Παλαμάς διακηρύσσει:

Η Μεγαλοσύνη στα έθνη δε μετριέται με το στρέμμα.
Με της καρδιάς το πύρωμα μετριέται και με το αίμα!

2. Ο.π. σημείωση 17, σ.111

Η Συμβολή του Δημοτικού τραγουδιού στην Επανάσταση του 1821

Κείμενο: Γεώργιος Δ. Παπαδόπουλος, Πρόεδρος Συλλόγου Αηδονοχωριτών

Έρευνα-καταγραφή τραγουδιών: Γιάννης Κατσής

Εισαγωγή

Η Ελλάδα, μετά από μία ένδοξη και λαμπρή διαδρομή πολλών χιλιετιών, από την μυθολογική εποχή στην προϊστορική και από εκεί στην ιστορική που κυριάρχησε με τις αποικίες της σε όλη την Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο, δοξάστηκε με την κοσμοκρατορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου και τις αυτοκρατορίες των επιγόνων του, δημιούργησε την Βυζαντινή αυτοκρατορία που ήταν η μακροβιότερη στην παγκόσμια ιστορία και στη συνέχεια γνώρισε την υποδούλωση και την μαύρη σκλαβιά για τετρακόσια και πλέον χρόνια.

Αν ήταν άλλος λαός, κατά την μακραίωνη αυτή υποδούλωση, με τους ανελήθτους διωγμούς, την απάνθρωπη βία, τους εξανδραποδισμούς και τους βίαιους εξισλαμισμούς, θα είχε υποταχθεί στην μοίρα του, θα είχε χάσει την ταυτότητά του και θα είχε ολοκληρώσει την ιστορική του διαδρομή. Θα είχε εξαφανισθεί, όπως έχουν εξαφανισθεί πάρα πολλοί λαοί, στο διάβα της ιστορίας.

Η Ελληνική φυλή όμως δεν μοιάζει με τις άλλες. Έχει μέσα της το άφθαρτο. Είναι άφθαρτα τα στηρίγματα πάνω στα οποία ακουμπάει. Ποια είναι όμως αυτά τα στηρίγματα;

Είναι η ιστορία της που εκτείνεται σε χιλιετίες.

Είναι ο πολιτισμός της που όμοιός του δεν άνθισε στην ιστορία της ανθρωπότητας.

Είναι οι διαχρονικές και άφθαρτες αξίες της.

Είναι η θεϊκή της γλώσσα, μέσα από την οποία αναδείχθηκαν, τα αξεπέραστα πνευματικά της επιτεύγματα.

Είναι η παράδοση και μέρος αυτής, αποτελεί το δημοτικό τραγούδι.

Την τεράστια συμβολή του δημοτικού τραγουδιού στην επανάσταση του 1821, θα αναπτύξω στο παρόν άρθρο.

Λίγα λόγια για το δημοτικό τραγούδι

Το δημοτικό τραγούδι είναι κομμάτι της παράδοσης. Είναι ο μουσικός παλμός της εθνικής ψυχής. Το φως και το χρώμα της, η ιδιαιτερότητα της και η ενότητά της.

Στα διάφορα και ποικίλα είδη του δημοτικού τραγουδιού καθρεφτίζεται η ψυχή μας σ' όλα τα φανερώματά της. Εκεί ξεσκεπάζονται τα μυστικά της. Εκεί γίνεται προσιτή και ευκολοσύλληπτη. Και εκεί φανερώνεται η εκπληκτική συνέχειά της, από τον καιρό του Ομήρου ως τα σήμερα.

Το δημοτικό τραγούδι αντλεί το υλικό του από την προφορική λαϊκή παράδοση και εκφράζει τα συναισθήματα, τα ιδανικά, τους πόνους και τις χαρές, τις εντυπώσεις και τις σκέψεις του λαού μέσα από την ποίηση.

Οι Έλληνες ανέπτυξαν ιδιαίτερα τη δημοτική ποίηση, λόγω των πολλών ιστορικών εξελίξεων που συνέβησαν στον τόπο τους, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Πώς το δημοτικό τραγούδι συνετέλεσε στη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας και στην επανάσταση κατά των κατακτητών

Κατά την μακρόχρονη διάρκεια της σκληρής δουλειάς, δεν υπήρχαν Ελληνικοί θεσμοί και τα πάντα οριζόνταν και κατευθύνονταν από τους Οθωμανούς κατακτητές.

Η έλλειψη Ελληνικής παιδείας ήταν από τα μεγαλύτερα δεινά που υπέστησαν οι υπόδουλοι. Η έλλειψη αυτή ήταν μία από τις κύριες αιτίες αφελληνισμού.

Τη διαμόρφωση του χαρακτήρα και της προσωπικότητας των παιδιών, την αναλάμβανε στο βαθμό που μπορούσε, η οικογένεια και η εκκλησία, ενώ οι κατακτητές καλλιεργούσαν με όλους τους τρόπους την νοοτροπία του ραγιά.

Ο κυριότερος τρόπος που διαπαιδαγωγούνταν οι Έλληνες, ήταν το δημοτικό τραγούδι που ακούγονταν στο στενό και το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον, στις θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρεις στις κοινωνικές εκδηλώσεις (γάμοι, βαφτίσια κ.λπ.).

Το δημοτικό τραγούδι λειτούργησε ως ζεύξη της ιστορικής συνέχειας του Έθνους ανά τους αιώνες. Αποτελεί μία από τις κύριες εκφράσεις της εθνικής ενότητας.

Τα κλέφτικα δημοτικά τραγούδια κατάφεραν μέσα στους αιώνες να κρατάνε άσβεστη τη φλόγα της Ελληνικότητας στις ψυχές των Ελλήνων, να τους εμπνέουν, να τους καθοδηγούν και να τους παροτρύνουν.

Τα δημοτικά τραγούδια μιλάνε απευθείας στην ψυχή του Έλληνα και προκαλούν συγκινησιακή φόρτιση, τόσο σε αυτούς που τα αποδίδουν, όσο και στο ακροατήριο.

Ο MendelsohnBartholdy λέει για τα κλέφτικα: «Πλην της αρχαίας απλότητας παρατηρούμε και ακραιφνές νεωτερικό πάθος και σθένος ακαταδάμαστον εις τα δημοτικά τραγούδια, όπου η γλώσσα είναι έμπλεως ορμής προς απόσεισιν του ξενικού ζυγού και αδιαλλάκτου μίσους προς τους απίστους μουσουλμάνους. Τα κλέφτικα τραγούδια νομίζεις πως είναι χείμαρροι αφρισμένοι εκρέοντες όχι από ανθρώπινα χείλη, αλλ' από βράχους της Οίτης και του Ολύμπου».

Τα κλέφτικα δημοτικά τραγούδια θα μπορούσαμε να τα χαρακτηρίσουμε καθ' υπερβολήν, ως το πανεπιστήμιο των Ελληνοπαίδων αφού:

Δίδασκαν ιστορία, αφού μέσα από αυτά οι Έλληνες πληροφορούνταν ιστορικά γεγονότα και μάχες μεταξύ Ελλήνων και Οθωμανών.

Συντηρούσαν την ελπίδα, ότι με τη γενναιότητα που έδειχναν οι κλέφτες μας, οι ήρωές μας, κάποια στιγμή θα ερχόταν το ποθούμενο που είναι η ελευθερία.

Ενέπνεαν θάρρος και υπερηφάνεια. Οι νίκες Ελληνικών κλέφτικων τμημάτων επί του Οθωμανικού στρατού, γέμιζαν με κρυφή υπερηφάνεια τους Έλληνες και τους έδιναν θάρρος να αντέξουν τα δεινά, αλλά και να αποφασίσουν και αυτοί να μιμηθούν τους ήρωες.

Αποτελούσαν παρηγοριά στις δύσκολες στιγμές.

Πρότειναν πρότυπα: Τα ονόματα των κλεφτών που πολεμούσαν γενναία και γίνονταν καπεταναίοι, αποτελούσαν θρόλους για το λαό, γίνονταν τραγούδια και τα παιδιά τους έβλεπαν ως ημίθεους και ως πρότυπα που θα προσπαθούσαν να τους μιμηθούν.

Διαμόρφωναν ήθη και διέπλαθαν χαρακτήρες: Το δημοτικό τραγούδι επιδιώκει να διαμορφώσει τον ιδανικό άνθρωπο. Διδάσκει ήθος, σεμνότητα, γενναιότητα, λεβεντιά, άδολη φιλοπατρία και θυσία για την ελευθερία και την πατρίδα.

Καλλιεργούσαν την αγάπη για τη ζωή, αλλά και το γαλήνιο αντίκρουσμα του θανάτου. Τέτοια συμφιλίωση της ζωής με το θάνατο, δύσκολα θα συναντήσουμε κάπου αλλού. Τα κλέφτικα δημοτικά τραγούδια υμνούν την ομορφιά της ζωής, υμνούν το ανθρώπινο κάλλος, αλλά συμφιλιώνονται και με το θάνατο και τον προτιμούν από μια ζωή στην υποταγή και τη σκλαβιά.

Καλλιεργούσαν τον ηρωικό τρόπο ζωής που θεωρεί ως κορυφαίο ιδανικό την ελευθερία, η οποία δεν χαρίζεται, αλλά κατακτάται με τη λεβεντιά, τον ηρωισμό, τη θυσία, την άδολη αγάπη προς την πατρίδα και με την προσφορά της ίδιας της ζωής.

Έτσι διαπαιδαγωγήθηκαν οι Κολοκοτρωναίοι, οι Καραϊσκάκηδες, οι Κατσαντωναίοι, οι Μπουκουβαλαίοι και όλος αυτός ο γαλαξίας των ηρώων που αγωνίστηκαν ηρωικά και μας χάρισαν την ελευθερία.

Παραθέτω στη συνέχεια πέντε κλέφτικα δημοτικά τραγούδια της περιοχής μας, της περιοχής Αγράφων, στα οποία παρατηρούμε ότι περιέχονται όλα αυτά τα χαρακτηριστικά που προανέφερα.

Θα αρχίσω με ένα τραγούδι που μαρτυράει τη συμβολή των γυναικών και μάλιστα από μάχιμα μετερίζια, στον απελευθερωτικό αγώνα.

Της Πάτρας οι αρχόντισσες

Προέρχεται από το Αηδονοχώρι Αγράφων Ν. Καρδίτσας
(Πάτρα η Υπάτη Φθιώτιδας)

*Άντε της Πά-(νά) τρας οι αρχό-(νο)-ντισσες
Γιωργά-κη Γιωργάκη
της Πάτρας οι Κυράδες
Γιωργάκη Αραχωβίτη*

που δεν το καταδέχονται
τη γη να την πατήσουν.
Καβάλα παν στην εκκλησιά
καβάλα προσκυνάνε
καβάλα παίρν' αντίδωρο
απ' του παπά το χέρι.
Καβάλα βγήκαν κι έκατσαν
σε μαρμαρέν' αλώνι
μίνια την άλληνη έλεγαν
μίνια την άλλη λέει
ποια έχει αράδα σήμερα
να βγει στο καρσούλι.

Θα συνεχίσω με τρία ιστορικά τραγούδια.

Τον Κατσιαντώνη

Προέρχεται από τη Ρεντίνα Αγράφων Ν. Καρδίτσας

Ν' εσεις Τζουμέ-Τζουμέρκα κι Άγραφα
παλληκαριών λημέρια γεια σου Κατσιαντώνη μου
παλληκαριών λημέρια γεια σου παλληκάρι μου.

Ωρέ σαν τι κακό - κακό να πάθατε
και είστε λυπημένα γεια σου Κατσιαντώνη μου
και είστε λυπημένα γειά σου παλληκάρι μου.

Ωρέ τον Κατσιαντώ-Αντώνη πιάσανε.
Ξαρμάττων στο στρώμα γεια σου Κατσιαντώνη μου
Ξαρμάττων στο στρώμα γεια σου παλληκάρι μου.
Ωρέ τον έπιασαν τον έδεσαν.
Στα Γιάννενα τον πάνε γεια σου Κατσιαντώνη μου
Στα Γιάννενα τον πάνε γεια σου παλληκάρι μου.

Στη μέση στο Κεράσοβο

Προέρχεται από το Κρυονέρι Καρδίτσας

Ωρέ στη μέση στο - στη μέση στο Κεράσοβο
Στη μέση στο Κεράσοβο και στη μεγάλη χώρα.
Μπουκουβαλαίοι, Μπουκουβαλαίοι πολεμούν
Μπουκουβαλαίοι πολεμούν με Τούρκους με Ρωμαίους.
Πέφτουν τα βό-πέφτουν τα βόλια σα βροχή
πέφτουν τα βόλια σα βροχή, τα βόλια σα χαλάζι.

Μια Τουρκοπούλα φώναξε
ν' από το παραθύρι
Πάψε Κώσταμ' τον πόλεμο
πάψε και το ντουφέκι.
Να κατακάτσει ο κουρνιαχτός
να σηκωθεί η αντάρα.
Να μετρηθούν τ' ασκέρια μας
να ιδούμε πόσοι λείπουν.

Μετριούνται οι Τούρκοι τρεις φορές
και λείπουν τρεις χιλιάδες
μετριούνται τα κλεφτόπουλα
και λείπουν τρεις λεβέντες.

Του Νικοτσάρα

Προέρχεται από το Μαυρέλι Τρικάλων

Πέρα στα Σέρρας τα χωριά
ωρέ Νικοτσαρόϊπουλο
Γέμ στα πέρα και στα δώθε
Νίκο μου και γιος του Τσιάρα
Νικοτσάρας φώναξε
και την Τουρκιά την τρώμαξε
Γέμ Νικοτσιαράς φωνάζει
Νίκο μου και γιος του Τσιάρα.
Πάψτε παιδιά μ' πάψτε παιδιά μ'

πάψτε παιδιά μ' τον πόλεμο.
Γιέμ πάψτε και τα ντουφέκια
Νίκο μου και γιος του Τσιάρα.
Να κατακά- λέει να κατακά-
να κατακάτ' ο κουρνιαχτός.
Γιέμ να σηκωθεί κι αντάρα
Νίκο μου και γιος του Τσιάρα
Να μετρηθούν λέει να μετρηθούν
να μετρηθούν τ' ασκέρια μου.
Γιέμ να ιδούμε πόσοι λείπουν
Νίκο μου και γιος του Τσιάρα.
Μετριούνται οι Τού- λέει μετριούνται οι Τού-
μετριούνται οι Τούρκοι τρεις φορές.
Γιέμ και λείπουν τρεις χιλιάδες
Νίμο και γιος του Τσιάρα.
Μετριούνται τα λέει μετριούνται τα
μετριούνται τα κλεφτόπουλα
Γιέμ και λείπουν τρεις νομάτοι
Νίκο μου και γιος του Τσιάρα.

Το τελευταίο τραγούδι αναφέρεται κι αυτό στη γυναίκα. Στο κάλλος, το ήθος, την περηφάνεια της Ελληνίδας και την περιφρόνηση προς το θάνατο, προκειμένου να διαφυλάξει τις αξίες της.

Της Λιάκαινας

Προέρχεται από το Θραψίμι Αγράφων Ν. Καρδίτσας

Πως λάμπει ο ήλιος στα βουνά
και το φεγγάρι στους κάμπους.
Έτσι έλαμπε κι η Λιάκαινα
στα Τούρκικα τα χέρια.
Πέντε Τούρκοι την κράταγαν
κι ο Αλή Πασάς της λέει.
Λιάκαινα δεν παντρεύεσαι
Τούρκο ν' άντρα να πάρεις;
Καλλιώ να ειδώ το αίμα μου
στη γη να κοκκινίζει
παρά να ειδώ τα μάτια μου
Τούρκους να τα φιλήσει.

Το λόγο δεν απόσωσαν
το λόγο δεν τον είπαν.
Ο Λιάκος αναπήδησε
και σαν αητός την πήρε.
Στο άλογο την έβαλλε
και βάρεσε και πάει.
Και ένας Τούρκος της φώναξε
και ένας Τούρκος της λέει.
Αγάλια-αγάλια Λιάκαινα
οι Τούρκοι δεν σε φτάνουν
όσοι να παν κι όσοι να ρθουν
το Λιάκο δεν προφτάνουν.
Όσο είναι ο Λιάκος ζωντανός
τους Τούρκους δεν φοβάμαι.

Δημοτικό Τραγούδι και «Κίνημα Φιλελληνισμού»

Η Ελλάδα ως σκλαβωμένη χώρα δεν διέθετε θεσμούς, δεν διέθετε διπλωματικό σώμα. Επομένως δεν είχε τη δυνατότητα να ενημερώσει τους άλλους λαούς και να κερδίσει συμπάθεια και διεθνή στήριξη.

Το ρόλο αυτόν τον ανέλαβαν κάποιες προσωπικότητες, αλλά τα πιο θεαματικά αποτελέσματα στον τομέα αυτόν, επιτεύχθηκαν χάρι στο δημοτικό τραγούδι.

Το δημοτικό τραγούδι, το οποίο συνδέει το ένδοξο παρελθόν της Ελλάδας με το παρόν, ήταν αυτό που κατάφερε να συγκινήσει και να διεθνοποιήσει την Ελληνική υπόθεση.

Πρώτος ο Γάλλος Κάρολος Φωριέλ κατέγραψε 200 περίπου δημοτικά τραγούδια και εξέφρασε το θαυμασμό του για τα αριστουργήματα αυτά.

Το έργο του μεταφράστηκε δύο φορές στα Γερμανικά, καθώς και στα Αγγλικά και έτσι η Ευρώπη αρχίζει να γνωρίζει το θαυμάσιο Ελληνικό πολιτισμό και να συμπαθεί τους Έλληνες.

Πολλοί πνευματικοί άνθρωποι, μεταξύ αυτών και ο μεγάλος Γκαίτε, ήρθαν σε επαφή με τα πνευματικά αυτά επιτεύγματα.

Κάποια στιγμή ο Γερμανός ιατρός Βέρνερ Φον Χαξτχάουζεν, συγκέντρωσε έναν αριθμό δημοτικών τραγουδιών και τα παρέδωσε στον Γκαίτε.

Αυτός εντυπωσιάστηκε και ενθουσιάστηκε τόσο πολύ, που λέγεται ότι είπε: «Θα έσχιζα όλα τα έργα μου αν κατάφερνα να γράψω έστω και ένα τέτοιο δημοτικό τραγούδι».

Στη συνέχεια κάλεσε σε μια συνάντηση - συγκέντρωση, τους κορυφαίους πνευματικούς ανθρώπους της Γερμανίας (λογοτέχνες, φιλοσόφους, φιλολόγους, συγ-

γραφείς, ποιητές, αλλά και ζωγράφους) και τους μίλησε για το Ελληνικό δημοτικό τραγούδι.

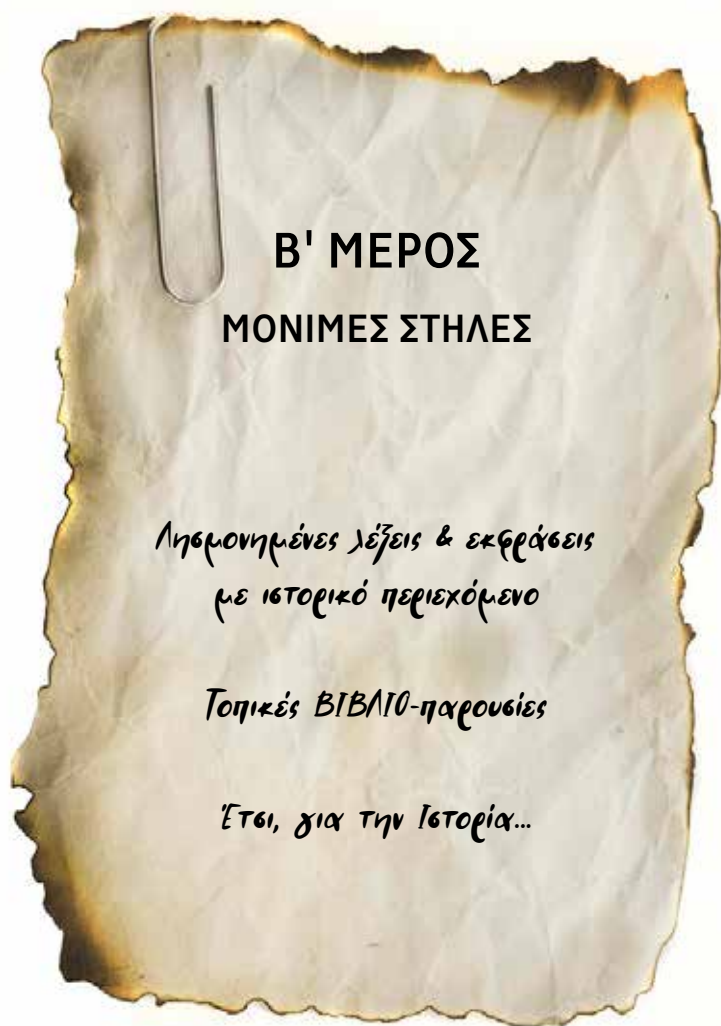
Στο τέλος της ομιλίας του, τους απήγγειλε το ποιητικό κείμενο του παρακάτω τραγουδιού.

*Γιατί είναι μαύρα τα βουνά και στέκουν βουρκωμένα
Μην άνεμος τα πολεμά, μήνα βροχή τα δέρνει;
Ουδ' άνεμος τα πολεμά κι ουδέ βροχή τα δέρνει
μόνο διαβαίνει ο Χάροντας με τους απεθαμένους.
Σέρνει τους νιούς από μπροστά, τους γέροντες κατόπι
τα τρυφερά παιδόπουλα στη σέλλα αραδιασμένα.
Παρακαλούν οι γέροντες, τ' αγόρια γονατίζουν·
κόνεψε Χάρε σε χωριό, κόνεψε και σε βρύση
να πιούν οι γέροντες νερό κι οι νιοί να λιθαρίσουν
και τα μικρά παιδόπουλα να μάσουνε λουλούδια.
Όχι, χωριά δε θέλω γω, σε βρύσες δεν κονεύω.
Έρχονται οι μάνες για νερό, γνωρίζουν τα παιδιά τους
γνωρίζονται τ' αντρόγυνα και χωρισμό δεν έχουν.*

Αυτά τα τραγούδια πυρπόλησαν τις ψυχές των νεαρών Ευρωπαίων που ήρθαν και πολέμησαν - μερικοί χάνοντας και τη ζωή τους - για την ελευθερία της Ελλάδος.

Τα δημοτικά μας τραγούδια διαδόθηκαν πιο πολύ στη Γερμανία, γι' αυτό δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός, ότι οι περισσότεροι Φιλέλληνες με διαφορά, προέρχονται από τη χώρα αυτή με δεύτερη μακράν τη Γαλλία, τρίτη την Ιταλία και ακολουθούν 16 ακόμη χώρες.

Θα κλείσω αυτό το αφιέρωμα με τα λόγια του Φώτη Κόντογλου (1895 - 1965), ο οποίος έγραψε: «Άνθρωπος που δεν νιώθει στα κατάβραθα της καρδιάς του, τα λαϊκά μας τραγούδια, δεν είναι σε θέση να νιώσει αληθινά την επανάσταση του εικοσιένα».

Β' ΜΕΡΟΣ
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

*Ληξιμνημένες λέξεις & εκφράσεις
με ιστορικό περιεχόμενο*

Τοπικές ΒΙΒΛΙΟ-παρουσίες

Έτσι, για την Ιστορία...

Τιμή και Δόξα
στους επώνυμους και ανώνυμους που με τη στάση ζωής
υπηρετήσαν Αξίες της Πατρίδας

Λησμονημένες λέξεις & εκφράσεις με ιστορικό περιεχόμενο

γράφει ο Παναγιώτης Νάννος

«Όποιον πάρει ο χάρος» ένα άγνωστο παιχνίδι με το θάνατο.

Η έκφραση αυτή έρχεται από τα χρόνια των κλεφταρματωλών, από ένα θανάσιμα επικίνδυνο «παιχνίδι», παρόμοιο με αυτό της ρώσικης ρουλέτας. Το κλέφτικο αυτό παιχνίδι το προκαλούσε κάποιος από τα παλικάρια, όταν ήθελε να κάνει επίδειξη γενναιότητας, υπαινισσόμενος ότι οι άλλοι δεν είναι όσο αυτός γενναίοι. Επειδή όμως η κάθε πρόκληση ήταν ζήτημα προσωπικής τιμής, όλοι το δέχονταν με προθυμία.

Αντί άλλης περιγραφής παραθέτουμε αυτούσιο το απόσπασμα από βιβλίο του ιστορικού Δ. Καμπούρογλου, μεταξύ των άλλων και για να απολαύσουμε την ομορφιά του πολυτονικού, της απλής καθαρεύουσας, αλλά και την αισθητική της ιστορικής πηγής, η οποία αναφέρει:

Πλήν τῶν ἀσκήσεων εἶχαν οἱ κλέφτες καὶ παιδιάς.

Ἴδου μία ἀπὸ αὐτίας:

Ἦτο γνωστὴ διὰ τῆς φράσεως:

«**Όποιον πάρει ὁ χάρος.**»

Τριγύρω ἀπὸ ἓνα λείον μάρμαρον, ἐκάθοντο τὰ παλληκάργια ποῦ θὰ ἔπαιζαν. Ἔπαιρναν ἓνα κουμποῦρι γεμᾶτον, ἐσήκωναν τὸν λύκον του, τὸ ἀκουμποῦσαν εἰς τὸν κόπανόν του, ὄρθον ἐπὶ τοῦ λείου ἐδάφους, καὶ ἓνας ἀπὸ ὄλους, κατὰ σειρὰν ὀριζομένην, τὸ ἐγύριζε μὲ τὸ δεξιὸν χέρι, ὅσον ἤμποροῦσε ταχύτερα. Ἐνόσω τὸ κουμποῦρι αὐτὸ περιεστρέφετο τὰ καθήμενα πέριξ κλεφτόπουλα, τραγουδοῦσαν. Τέλος τὸ κουμποῦρι ἔπιπτεν ἐπὶ τοῦ μαρμάρου καὶ ἔπιανε φωτιά. Ὄταν δὲν ἐξεπυρσοκρότει, τότε τὸ ἐγύριζεν ὁ κατόπιν καθήμενος, μέχρις ἀποτελέσματος. Ἡ σφαῖρα κάποιον ἀπὸ ὄλους θὰ ἔπαιρνε. Ὄταν ἡ σφαῖρα ἐξέκλινε, τότε ἐδιεωρεῖτο τοῦτο ὡς ἐπιθυμία τῆς Μοίρας των, νὰ μὴ κτυπηθῇ κανεὶς, καὶ τὸ παιγνίδι ἐτελείωνε.

Πηγή: Καμπούρογλου Δ. «Αρματωλοί και Κλέφτες» εκδ. «Άγκυρα» 1913, σελ. 31.

Λέγεται ότι το επικίνδυνο αυτό παιχνίδι σταμάτησε μετά από αυστηρή απαγόρευση του Κολοκοτρώνη. «Δεν με νοιάζει για τα τομάρια σας» τους έλεγε, «αλλά για το μπαρούτι που χάνεται άδικα!» Άλλοτε ο «Γέρος του Μωριά» προσπαθούσε και με πατρική έγνοια να τους συνετίσει, λέγοντας: «Μοναχά εσάς συλλογιέμαι, παλικάρια μου! Δοξασμένος είναι ο θάνατος πάνω στη μάχη, όχι όμως και στα καλά καθούμενα!».

Το βέβαιο είναι ότι το «παιχνίδι» αυτό ήταν μια επιπρόσθετη εξοικείωση με το θάνατο, ενώ και η διαρκής έκθεση της ζωής σε κίνδυνο τους έκαμε να είναι στον πόλεμο ατρόμητοι, αψηφώντας την λογική των αριθμών. Δεν δίσταζαν να τα βάζουν με πολυάριθμους αντιπάλους, πολεμώντας με γενναιότητα, έπεφταν στη φωτιά... και όποιον πάρει ο χάρος! Κάπως έτσι έφτασε η παροιμιώδης φράση στις μέρες μας.

Τοπικές ΒΙΒΛΙΟ- παρουσίες

Γράφει ο Παναγιώτης Νάννος

ΕΚΔΟΘΗΚΑΝ ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ.

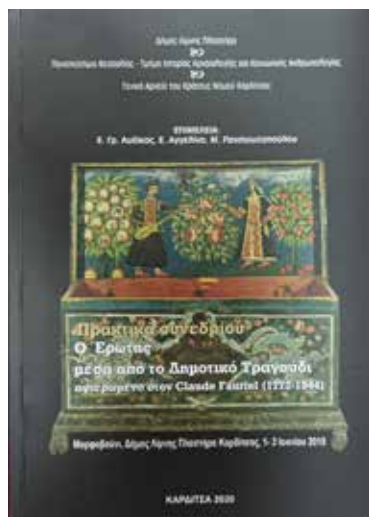
«Ο Έρωτας μέσα από το Δημοτικό Τραγούδι», το οποίο ήταν αφιερωμένο στον Claude Fauriell (1772 – 1844), αλλά και στη μνήμη του Γιώργου Μπαλταδώρου. Το συνέδριο οργανώθηκε στο Μορφοβούνι Δήμου Λίμνης Πλαστήρα, 1-3 Ιουνίου 2018. Για την έκδοση συνεργάστηκαν ο Δήμος Λίμνης Πλαστήρα, το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και το Τμήμα ΓΑΚ Καρδίτσας, εκδόθηκε στην Καρδίτσα 2020 και το βιβλίο αποτελείται από 542 σελίδες.

Στον τόμο των πρακτικών συμμετέχουν τριάντα οκτώ (38) σπουδαίοι ερευνητές και ερευνήτριες, πανεπιστημιακοί που έχουν καθοριστική συνεισφορά στη μελέτη. Το αξιοπαρατήρητο είναι η συμμετοχή νέων επιστημόνων με οπτικές σύγχρονες, που επιχειρούν να αναπροσανατολίσουν την έρευνα, συνδέοντας το δημοτικό τραγούδι με νέες μορφές λογοτεχνικής – και όχι μόνο – δημιουργίας.

Οι άξονες γύρω από τους οποίους οργανώνονται τα άρθρα στον παρόντα τόμο είναι: Ο Φοριέλ και το Δημοτικό Τραγούδι, Ο έρωτας ως κατάφαση, Ο έρωτας και ο θάνατος, Ο έρωτας στα τραγούδια της ξενιτιάς - οι έμφυλες ταυτότητες, Άνομοι έρωτες, Το Δημοτικό Τραγούδι ως πηγή έμπνευσης: Δημιουργική γραφή και επώδυνη δημιουργία .

Ο δήμαρχος Λίμνης Πλαστήρα με την ευκαιρία της δημοσίευσης των πρακτικών δήλωσε: «Με την έκδοση των πρακτικών ολοκληρώθηκε ουσιαστικά το τριήμερο Συνέδριο για τον «Έρωτα μέσα από το Δημοτικό Τραγούδι», αφιερωμένο στον Claude Fauriel, αλλά και στη μνήμη του Γιώργου Μπαλταδώρου. Παρά τις αντίξοες συνθήκες, (κορονοϊός, «Ιανός», κ.α.) παραδίδουμε στο αναγνωστικό κοινό και τους μελετητές ένα συλλογικό σύγγραμμα. Πρόκειται για ένα θεματικό τόμο με σπουδαίες εισηγήσεις οι οποίες αναδεικνύουν τις αξίες του Δημοτικού Τραγουδιού και του Έρωτα. Με την έκδοση αποδίδουμε ένα σπουδαίο τόμο – παρακαταθήκη για τις μελλοντικές γενιές ερευνητών».

Η προϊσταμένη των ΓΑΚ Ν. Καρδίτσας κ. Νίκη Αγγελίνα δήλωσε: «Είναι μεγάλη

η χαρά του προσωπικού των Γενικών Αρχείων του Κράτους Τμήμα Γ.Α.Κ Καρδίτσας για την ολοκλήρωση των εργασιών του σημαντικού αυτού συνεδρίου με την έκδοση των Πρακτικών του, Ο Έρωτας μέσα από το Δημοτικό Τραγούδι αφιερωμένο στον Claude Fauriel (1777 – 1844), παρά τις δυσμενείς συνθήκες του σήμερα και ειδικότερα τις πληγές που υπέστη ο τόπος με τις τελευταίες καταστροφικές πλημύρες από τον Ιανό. Πρόθεση μας ήταν και είναι να συμμετέχουν το Τμήμα ΓΑΚ Καρδίτσας στη συνεχή προσπάθεια διάσωσης του αρχαιακού πλούτου της περιοχής αλλά και στη μελέτη και προβολή του. Και ως αρχαιακός πλούτος νοείται και η άυλη πολιτιστική κληρονομιά μας, εν προκειμένω το δημοτικό τραγούδι. Για τούτο και συμμετείχαμε ενεργά στη διοργάνωση του συνεδρίου και στην έκδοση των πρακτικών με τη χρηματοδότηση του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα.

Το Δημοτικό Τραγούδι είναι από τις σπουδαιότερες μορφές της λαϊκής λογοτεχνίας, που απεικόνισαν το σύστημα σκέψης των προβιομηχανικών κοινωνιών. Αποτέλεσε ένα ουσιώδες στοιχείο στην επιτέλεση του κύκλου της ζωής (γέννηση, γάμος, θάνατος) αλλά και υποστήριξε την προσπάθεια στους χώρους εργασίας και τηςσχόλης.

Μιας και βρισκόμαστε σε επετειακό έτος (διακόσια χρόνια από την επανάσταση του 1821), εύκολα η μνήμη διολισθαίνει στον ρόλο των κλέφτικων και ιστορικών τραγουδιών ως μνημονικών συσσωρευτών αγωνιστικού φρονήματος, απογοητεύσεων, αποτύπωσης μορφών του αγώνα. Επιπλέον, ευκαιρία να θυμηθούμε τον Πρησκολογά στη συλλογή του Αντωνίου Μανούσου (1866), έναν «τετραγραμματικάλαμαράτον» λόγιο, προσκολλημένο στα κλέη του παρελθόντος που υποτιμούσε τα δημοτικά τραγούδια και τη γλώσσα τους, που αποκαλούσε «σχεδόν νεκρωμένην ύλην».

Χρειάστηκε να δημοσιευθούν οι δυο τόμοι με ελληνικά δημοτικά τραγούδια από τον Γάλλο Κλοντ Φοριέλ, την ώρα που η επανάσταση του 1821 βρισκόταν σε έξαρση, ώστε να προσελκύσουν την προσοχή διαφόρων λογίων. Για τον λόγο αυτό τόσο το συνέδριο που διοργανώθηκε το 2018 όσο και τα πρακτικά είναι αφιερωμένα σ' αυτόν τον σπουδαίο Γάλλο. Η έκδοση, λοιπόν, των ελληνικών δημοτικών τραγουδιών του Φοριέλ είναι και ένα είδος προγραμματικής θεμελίωσης της τάσης για συλλογή και έκδοση δημοτικών τραγουδιών. Αρχίσαμε να ξανασκεφτόμαστε τον εθνικό μας εαυτό με άλλους όρους. Έγινε ο δάσκαλος για πολλούς.

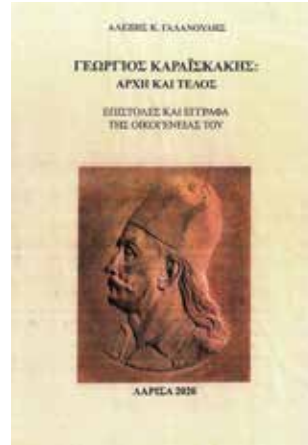
Όμως, το συνέδριο αλλά και τα πρακτικά εστίασαν στον ρόλο του έρωτα μέσα στο δημοτικό τραγούδι. Πρόκειται για μια διάσταση, που δεν έχει διερευνηθεί συστηματικά. Τα ερωτικά τραγούδια αποτυπώνουν συστήματα σκέψης αλλά και λειτουρ-γούν ως βιότοποι αφηγηματικών μοτίβων. Πολύ περισσότερο, τα ερωτικά μοτίβα συναρθρώνονται με όλο το εύρος του πολιτισμού και της κοινωνικής οργάνωσης. Δεν είναι μόνο η σωματική ομορφιά και η προσωπική βία που περιορίζεται στο ερωτικό ζεύγος.

ΈΡΓΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΛΙΜΝΗ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Το 2020 ήταν χρονιά που σηματοδεύτηκε από καταστροφές και υγειονομική κρίση με πρώτες τις απώλειες ανθρώπων, αλλά και σημαντικές συνέπειες στην Οικονομία. Ωστόσο όμως ήταν και χρονιά σημαντικών εκδόσεων για τα Τοπικά μας Γράμματα και την Μνήμη.

Α.Κ. Γαλανούλης Γ. «Καραϊσκάκης: Αρχή και Τέλος».

Ο Βουνεσιώτης εκπαιδευτικός και συγγραφέας, εξέδωσε συλλεκτικό βιβλίο με επιστολές και έγγραφα της οικογένειάς του Καραϊσκάκη, ένα πλούσιο ιστορικό υλικό. Ο Αλέξης σπούδασε Αγγλικά και Κοινωνιολογία στη Μ. Βρετανία και από το 1973 μέχρι σήμερα ζει στη Λάρισα, όπου μέχρι πρότινος εργάζονταν στο δικό του φροντιστήριο αγγλικών. Παράλληλα με την εργασία του έκανε μεταφράσεις ιστορικών κειμένων και βιβλίων, τα οποία είναι καταχωρημένα σε διάφορους τόμους του «Θεσσαλικού Ημερολογίου», όπως και εργασίες με θέματα Τοπικής Ιστορίας. Όμως το έργο ζωής, πραγματικά σπουδαίο, έχει να κάνει με τον εθνικό ήρωα Γεώργιο Καραϊσκάκη, όπου τύχη αγαθή, εκδόθηκε στα 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821, την οποία σφράγισε ο «γιος της καλογριάς».

Ο συγγραφέας από χρόνια αφοσιωμένος στη συλλογή τεκμηρίων για τον Καραϊσκάκη, επιστολές και άλλα έγγραφα του ίδιου και της οικογένειάς του, δημιούργησε μία εκπληκτική πηγή ιστορίας. Πρωτογενές υλικό, άγνωστο σε κάποιες περιπτώσεις και ανέκδοτο μέχρι πρότινος, ήλθε στο φως της δημοσιότητας. Ο Αλέξης με καλογερίστικη υπομονή και επιμονή συνέλεξε, διάβασε, ταξινόμησε, πεντακόσια ενενήντα (590) έγγραφα, εκ των οποίων τα 567 είναι χρονολογικά ταξινομημένα και τα άλλα αχρονολόγητα. Πρόκειται για αληθινό άθλο, διότι ο εντοπισμός και μόνο απαιτεί αμέτρητο χρόνο, ψάχνοντας αρχεία σε όλη την Ελλάδα, καθώς ανέτρεξε στην πλούσια βιβλιογραφία την οποία παραθέτει. Πολλά από τα χειρόγραφα ήταν δυσανάγνωστα, κακοσυντηρημένα, με φθορές και αλλοιώσεις από το χρόνο. Μόνο ο ίδιος γνωρίζει τι κόπος και χρόνος απαιτήθηκε, πόσοι μεγενθυτικοί φακοί να μεταφέρει αυτούσιο το περιεχόμενο, να διασώσει πληροφορίες και ονόματα, να μας παραδώσει με ευθύνη το πόνημά του.

Αρχικά δίνει το πλαίσιο της έρευνας, μαζί με τα απαραίτητα βιογραφικά και οικογενειακά στοιχεία του Γεωργίου Καραϊσκάκη. Ακολουθούν κατά χρονολογική σειρά οι επιστολές και άλλα έγγραφα που αφορούν τον «Αχιλλέα της Ρωμιούσνης», όπως ονόμασε ο Παλαμάς τον Γεώργιο Καραϊσκάκη, τα οποία ο συγγραφέας

παρουσιάζει με άρτιο τρόπο και ανάλογο σχολιασμό. Το βιβλίο παραθέτει συνολικά με 32 μορφές αγωνιστών, φιλελλήνων, καθώς και 2 πασάδων της εποχής, δίνοντας έτσι και τα πρόσωπα των πρωταγωνιστών. Ο Α. Γαλανούλης καταθέτει με αγάπη και σεβασμό την προσωπική συνεισφορά του στον εορτασμό των 200 χρόνων της Ελληνικής Επανάστασης, με μία έκδοση βαρύτιμη. Η συμβολή του στην ιστορική έρευνα για τον Καραϊσκάκη και την εποχή του είναι μεγάλη, διότι στις 723 σελίδες του βιβλίου για πρώτη φορά παρουσιάζεται τέτοιος όγκος στοιχείων που αφορούν τον Γεώργιο Καραϊσκάκη. Τα στοιχεία αυτά καθιστούν την έκδοση διαχρονική πρωτογενή πηγή Ιστορίας. Το έργο συνοδεύεται από πλούσια βιβλιογραφία και καταλόγους ονομάτων, τα οποία είναι πολύτιμα για τους σημερινούς αλλά και μελλοντικούς ερευνητές της Ιστορίας.

Δημήτρης Αγαπητός – Κυρίτσης: ΤΟ ΜΟΡΦΟΒΟΥΝΙ (ΒΟΥΝΕΣΙ) ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ -Ο ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Πρόκειται για βιβλίο – παρακαταθήκη που μας έφερε ο Δημήτρης, το οποίο πραγματεύεται το πλέον δύσκολο τμήμα της Ιστορίας του Βουνεσίου, το διάστημα 1940 – 1944 – 1949. Κατοχή – Αντίσταση – Εμφύλιος, είναι κεφάλαια που κανένας δεν θα τα έπιανε εύκολα στα χέρια του, καθότι ακόμα οι πληγές αυτές πονάνε. Τυχαίνει να γνωρίζω το μόχθο του Κυρίτση από 30 χρόνια, από τότε που ξεκίνησε να κάνει έρευνα. Πολιτικός μηχανικός ο ίδιος δεν είχε εμπειρία από συνεντεύξεις, καταγραφές, αναζήτηση πηγών της εποχής και βιβλιογραφία. Κι όμως, κατάφερε κάτι σπουδαίο: Τήρησε τους κανόνες, διέσωσε μνήμες και μαρτυρίες, ξέθαψε λησμονημένες φωτογραφίες από σεντούκια, ζωντάνεψε μορφές Βουνεσιωτών και μας έφερε τη δεκαετία της φωτιάς Κατοχή – Αντίσταση – Εμφύλιος με τρόπο αντικειμενικό, χωρίς συναισθηματικές ή ιδεολογικές προσεγγίσεις. Έφερε εις πέρας ένα δύσκολο έργο και αυτό διότι η αφετηρία του είναι η αγάπη για τον τόπο που γεννήθηκε και μεγάλωσε, η αγάπη για την πρόοδο του χωριού, το οποίο υπηρέτησε από διάφορες θέσεις μέσα από το Σύλλογο Μορφοβουνιωτών.

Το βιβλίο του παρακολουθεί τα ιστορικά γεγονότα της εποχής και τα συνδέει με το τοπικό Περιβάλλον, αναδεικνύει μορφές της Αντίστασης, παλικάρια που αγωνίστηκαν με πάθος, Βουνεσιώτισες νέες γυναίκες που μπήκαν στο ΕΑΜ – ΕΛΑΣ, πολέμησαν τόσο γενναία, που έκαμαν τη Γενιά της Εθνικής Αντίστασης να αποκαλεί το

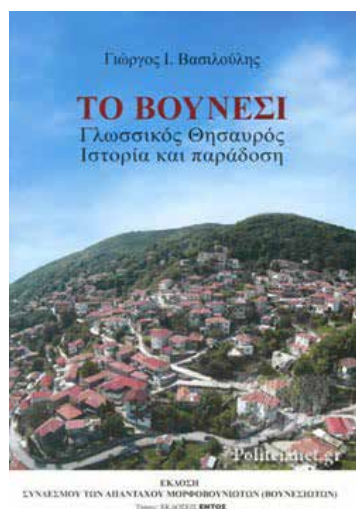
«Βουνέσι Χωριό Ηρώων και Θυσιών». Ορθά, κατά τη γνώμη μου αναδεικνύει τον «αφοπλισμό Κωστόπουλου» στο Βουνέσι το 1943, διότι αποτελεί προμήνυμα και αφετηρία του Ελληνικού Εμφυλίου. Περιγράφει το διπλό κάψιμο του χωριού από τους Ιταλούς και Γερμανούς, τις μάχες που δόθηκαν, τη δράση προσώπων. Ακολούθως περνάει στον αδελφοκτόνο Εμφύλιο και διασώζει πολύτιμες μαρτυρίες. Η δολοφονία του Θωμά Τουλιά, αναζωπυρώνει το μίσος το οποίο στοίχισε τη ζωή δεκάδων Βουνεσιωτών, αλλά και όσα ακολούθησαν μετά τη λήξη με φυλακές, εξορίες και με τελευταίο θύμα του Εμφυλίου το Χρ. Καλαντζή το 1967 από το καθεστώς της Χούντας.

Η θετική προσέγγιση του Κυρίτση και η αντικειμενικότητα του βιβλίου, αποτελεί την αφετηρία για να καταστεί η ιστορική Μνήμη θεμέλιο Προόδου και Ανάπτυξης της ιστορικής Κοινότητας των Βουνεσιωτών.

**Γιώργος Ι. Βασιλούλης,
«Το Βουνέσι – Γλωσσικός Θησαυρός Ιστορία και Παράδοση».**

Πρόκειται για βιβλίο που έχει σχέση με την Ιστορία του Βουνεσίου. Ο Γιώργος Βασιλούλης, πρόεδρος του Συλλόγου Μορφοβουνιωτών Αθήνας, εστιάζει αρχικά στο γλωσσικό πλούτο. Με τη βοήθεια και άλλων χωριανών κατέγραψε εκατοντάδες λέξεις, φράσεις, διαλόγους, γλωσσικά τεκμήρια της Αγραφιώτικης ντοπιολαλιάς, μιας αμιγούς Ελληνικής γλώσσας με ελάχιστες ξενικές επιρροές.

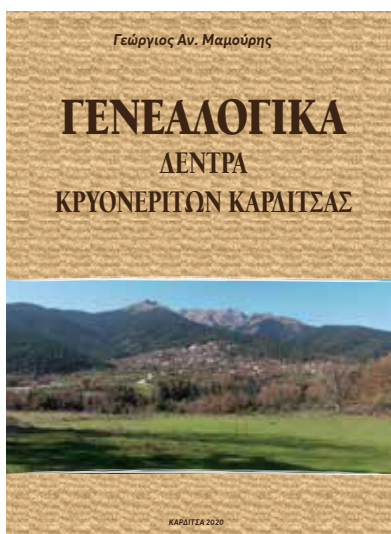
Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται η Ιστορία και η Παράδοση του χωριού, από τις πρώτες ιστορικές αναφορές, στους Νεότερους χρόνους, περιγράφει συνοπτικά τις περιόδους, την διοικητική διάρθρωση, τους κοινοτάρχες, γραμματείς, ιερείς κλπ. Επίσης καταγράφει τους επαγγελματίες της εποχής, τους Ζωέμπορους, κ.α. Ένα άλλο κεφάλαιο είναι η πολιτιστική ζωή, τα ήθη και τα έθιμα, οι εκδηλώσεις όλο το χρόνο. Ειδική αναφορά κάνει στο θέατρο και τις θεατρικές παραστάσεις. Επίσης διασώζει τα ομαδικά παιχνίδια, με ωραίες περιγραφές. Το βιβλίο εκδόθηκε από το Σύλλογο των Μορφοβουνιωτών στον οποίο παραχώρησε τα πνευματικά δικαιώματα ο συγγραφέας και όσοι βοήθησαν στην έκδοση. Αναμφίβολα αποτελεί μια καταγραφή, ακόμα μία συμβολή στη μελέτη της Τοπικής μας Ιστορίας.

Γιώργος Αν. Μαμούρης
«ΓΕΝΕΟΛΟΓΙΚΑ ΔΕΝΤΡΑ ΚΡΥΟΝΕΡΙΤΩΝ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ».

Το βιβλίο ξεκινά με συνοπτικό σημείωμα για την ιστορία του Κρυονερίου και συνεχίζει με την παρουσίαση πενήντα πέντε (55) επωνύμων – οικογενειών. Στο τέλος παραθέτει το Μητρώο Αρρένων από το 1830 μέχρι το 1938, καθώς και τον οριστικό εκλογικό κατάλογο του χωριού Στούγκου του 1882, ο οποίος συντάχθηκε με την απελευθέρωση της Θεσσαλίας το 1881.

Η Γενεαλογία, είναι ένας συμπληρωματικός και εξειδικευμένος κλάδος της Ιστορίας, ο οποίος καταγράφει την προέλευση, την καταγωγή και την εξέλιξη οικογενειών και γενεών. Τα επώνυμα είναι ο καθρέφτης της εξέλιξης της τοπικής κοι-

νωνία και μέσα τα επώνυμα έρχονται η καθημερινή ζωή των ανθρώπων, η διαδρομή των οικογενειών και η εξέλιξη στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Είναι τεκμήρια κάθε ίχνους ανθρώπινης παρουσίας μέσα στο χρόνο και το χώρο, έτσι όπως φανερώνονται μέσα από τα επώνυμα, τα επαγγέλματα (Τσουκαλάς, Παπουτσής), καταγωγή (Αγραφιώτης, Στουγκιώτης), ιδιότητες (Μουσαφείρης), χαρακτηριστικά προσώπου (Καρα-γιάννης) ή σώματος (Τσούλας, εκ του τσιούλας, ο έχων «τσιούλα» μικρά αυτιά)

και άλλα στοιχεία που συμπληρώνουν τον εμπλουτισμό της ιστορικής έρευνας. Ο συγγραφέας έχει συλλέξει με υπομονή και επιμονή την ιστορία των οικογενειών, τους γάμους, τα παιδιά που γεννήθηκαν και γενικά την εξέλιξη των οικογενειών και δι-ασώζει στοιχεία που ούτε οι ίδιοι οι απόγονοι τα ξέρουν. Αναμφίβολα πρόκειται για ένα βιβλίο που βοηθά να κατανοηθεί το παρελθόν και να κτιστεί στέρεα η ανάπτυξη της τοπικής ιστορικής συνείδησης.

«ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ» ΤΟ 1ο ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Το πρώτο αμιγώς λογοτεχνικό περιοδικό της Καρδίτσας, με τίτλο «Συνάντηση ποιητών στη Λίμνη Πλαστήρα», κυκλοφόρησε 10 Μαΐου 2021. Πρόκειται για Επιθεώρηση Λόγου και Τέχνης, η οποία σχεδιάστηκε και κυκλοφορεί με τη μέριμνα του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα. Είναι απόρροια της συνάντησης ποιητών στη λίμνη Πλαστήρα, την οποία οργάνωσε ο ομώνυμος Δήμος το καλοκαίρι του 2020 στο Νε-

οχώρι, σε συνεργασία με το Σύλλογο Νέων Νεοχωρίου και έκτοτε επαναλαμβάνεται περιοδικά.

Στο πρώτο τεύχος, φιλοξενούνται ποιήματα του Ηλία Κεφάλας, φιλοξενούμενου ποιητή της πρώτης "Συνάντησης", καθώς και δώδεκα (12) Καρδίσιωτων, και όχι μόνο, ποιητών: Γαλούσης Θανάσης, Διαμαντής Χρήστος, Δώδου Μαριάννα, Βομε Ελνί, Κολτσιδάς Χρήστος, Μπαρκαλής Ηλίας, Μπαρτζώκας Ηλίας, Μπριάνας Βαγγέλης, Νάννος Παναγιώτης, Ντελής Βαγγέλης, Τσιρογιάννη Ελένη και Τσιώλη Αφροδίτη.

Επίσης στο πρώτο τεύχος της "Συνάντησης" παρουσιάζονται Ειδήσεις και Γεγονότα του Πολιτισμού της Καρδίτσας, Εικαστικά, Κινηματογράφος, Μουσική, Φωτογραφία, βιβλιοπαρουσιάσεις, κ.α. Την έκδοση επιμελήθηκε συντακτική ομάδα (Διαμαντής, Νάννος, Ντελής).

Το περιοδικό θα διατίθεται ελεύθερα σε ψηφιακή μορφή από την ιστοσελίδα του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα, ενώ σε έντυπη μορφή αποκλειστικά από τις εκδόσεις «Φάος» του Ηλία Καρακαλέτσου.

Σκοπός της έκδοσης είναι να αποτελέσει ένα βήμα έκφρασης των ανθρωπινων που δραστηριοποιούνται σε όλες τις μορφές της Τέχνης και του Λόγου. Παράλληλα θα καλύπτονται οι συναντήσεις ποιητών που θα γίνονται κάθε φορά στη Λίμνη με τα ποιήματα που θα παρουσιάζονται κάθε φορά.

Στόχος του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα είναι να συνδέσει τη Λίμνη Πλαστήρα με την πνευματική δημιουργία, την Ποίηση και κάθε άλλη μορφή Τέχνης και να καταστεί η περιοχή συνώνυμο της καλλιτεχνικής έκφρασης.

Το περιοδικό εκδόθηκε συμβολικά 10 Μαΐου 2021, για να τιμήσει τα 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821 και ειδικότερα την ύψωση της επαναστατικής σημαίας στα Άγραφα την 10/5/1821.

Πολιτιστικό Κέντρο Νεοχωρίου 27/6/2020

Ποιητές της Καρδίτσας συναντιούνται για πρώτη φορά, διαβάζουν ποιήματα για την ποιητική της ζωής

Φιλοξενούμενος ποιητής: Ηλίας Κεφάλας

Οργάνωση: Δήμος Λίμνης Πλαστήρα
Με τη συνεργασία του Πολιτιστικού Συλλόγου Νέων Νεοχωρίου

«Αθάνατος – Γιώργος Α. Μπαλταδώρος 1984-2018»

ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΙΜΗΣΑΝ ΤΟΝ ΗΡΩΑ Γ. ΜΠΑΛΤΑΔΩΡΟ

Με την αρμόζουσα επισημότητα και σεβασμό, Πολιτεία και Κοινωνία απέδωσαν σήμερα την οφειλόμενη Τιμή στον σημναγό Γιώργο Μπαλταδώρο που έπεσε σε ώρα καθήκοντος. Παρουσία της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, της οικογένειας Μπαλταδώρου, εκατοντάδων Μορφοβουνιωτών και δημοτών λίμνης Πλαστήρα, έγιναν στις 29/8/2021 τα αποκαλυπτήρια του μνημείου από τον υπουργό Δικαιοσύνης και εκπρόσωπος της Κυβέρνησης κ. Κ. Τσιάρας.

Στην εκδήλωση παρόντες ήταν ο κ. Κωτσός Γ, βουλευτής και εκπρόσωπος της Βουλής των Ελλήνων, ο Περιφερειάρχης Θεσσαλίας κ. Αγοραστός, ο Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας και εκπρόσωπος ΓΕΕΘΑ, κ. Γιώργος Μπλιούμης, ο στρατηγός της Α' Στρατιάς κ. Δεμέστιχας, ο Αρχηγός ΑΤΑ κ. Μπουρολιάς, ο αντιπτεράρχος κ. Πρεζεράκος στρατιωτικός ακόλουθος του τ. προέδρου της Δημοκρατίας, οι διοικητές της 110 και 114 Πτέρυγας Μάχης, πολλοί συνάδελφοι του Γιώργου, αντιδήμαρχοι, εκπρόσωποι σωματείων και φορέων και μέγα πλήθος κόσμου. Επισήμους και κοινό καλοσώρισε ο δήμαρχος Λίμνης Πλαστήρα κ. Παναγιώτης Νάνος.

Το μνημείο φιλοτέχνησε ο γλύπτης Γιάννης Μπάρδης με μαρμαρά τον Γιώργο Παλαμάρη, το έργο επιλέχθηκε από την οικογένεια Μπαλταδώρου και πρόκειται για ρεαλιστική απεικόνιση η οποία εναρμονίζεται πλήρως με το αεροσκάφος Μιράζ F1, το οποίο τοποθετήθηκε από την Πολεμική Αεροπορία, σε συνεργασία με το Δήμο Λίμνης Πλαστήρα που είχε και την ευθύνη σχεδιασμού της πλατείας αντιπτεράρχου Γιώργου Μπαλταδώρου.

«Αθάνατος – Γιώργος Α. Μπαλταδώρος 1984-2018»

Στην εκδήλωση διανεμήθηκε ειδικό λεύκωμα που εξέδωσε ο Δήμος Λίμνης Πλαστήρα με τίτλο «Αθάνατος – Γιώργος Α. Μπαλταδώρος 1984-2018» και περιεχόμενο την ζωή και την απώλεια του πιλότου όπως η Ελληνική κοινωνία συγκλονισμένη προσέλαβε και απέδωσε με έντονο συναίσθημα.

Η έκδοση περιέχει στοιχεία από την στρατιωτική διαδρομή του Γιώργου, την πτώση του αεροσκάφους σε ώρα καθήκοντος, ομιλίες, κείμενα και ποιήματα που έφτασαν στην οικογένεια μετά τον αδόκητο χαμό του αετού των Αγράφων. Πρόκειται για κείμενα με έντονα συναισθήματα που γράφτηκαν για το Γιώργο, φωτογραφίες από τη στρατιωτική διαδρομή του.

Η ανθολόγηση των ποιημάτων που γράφτηκαν για τον Μπαλταδώρο στοιχειοθετούν μία ολοκληρωμένη ποιητική συλλογή, την οποία εξέδωσε κατ' επανάληψη η οικογένεια του Γιώργου Μπαλταδώρου.

Η συλλογή των κειμένων και επιμέλεια της έκδοσης έγινε από τον συγγραφέα και δήμαρχο Παναγιώτη Νάνο, σε συνεργασία με τους γονείς του πεσόντα ήρωα, με ευθύνη του Δήμου Λίμνης

Πλαστήρα. Όπως ο ίδιος αναφέρει ως δήμαρχος στο συμβολικό πρόλόγό του, «Η ιδιαίτερη Πατρίδα των Ηρώων, δεν μπορεί παρά να είναι το λάδι στο άσβεστο καντήλι της μνήμης. Στο προσκλητήριο της αιωνιότητας: Γεώργιος Α. Μπαλταδώρος ΑΘΑΝΑΤΟΣ!». Το λεύκωμα εκδόθηκε από τις εκδόσεις «Φάος» του Ηλία Καρκαλέτσου στην Καρδίτσα και διατίθεται από το Δήμο Πλαστήρα δωρεάν.

Έτσι ...για την Ιστορία!

ειδήσεις και γεγονότα με τοπικό & ευρύτερο ιστορικό ενδιαφέρον

«Εισηγήση δημάρχου για κήρυξη έτους Επανάστασης 1821, συμμετοχή στον εορτασμό των 200 χρόνων από την Επανάσταση του '21, και σύσταση Επιτροπής Ιστορίας Δήμου Λίμνης Πλαστήρα».

Η Ιστορία και η Συλλογική Μνήμη αποτελεί για μία σύγχρονη Αυτοδιοίκηση, καθήκον και αυξημένη υποχρέωση, πρώτα απ' όλα για την προώθηση της ατομικής και συλλογικής αυτογνωσίας. Δευτερευόντως και υπό προϋποθέσεις, η Τοπική Ιστορία μπορεί και πρέπει να αποτελέσει ποιοτικό εργαλείο της Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης. Στοιχείο δομικό της Ειρήνης, του Πολιτισμού και της Πρόοδου. Για λόγους που σχετίζονται με τις ανάγκες αυτές, αλλά και με το σχεδιασμό που κάναμε ως δημοτική αρχή για την επόμενη τριετία, εισηγούμαι:

- A) Την κήρυξη του 2021 «Έτος Επανάστασης 1821 και Επαναστατικών Κινημάτων στα Άγραφα», από τη Συνθήκη του Ταμασίου 1525 μέχρι το 1878, τελευταίο επαναστατικό κίνημα το οποίο οδήγησε στην απελευθέρωση της Θεσσαλίας από τους Τούρκους το 1881.
- B) Τη συμμετοχή του Δήμου στις εορταστικές εκδηλώσεις που θα γίνουν σε όλη τη χώρα, με σκοπό να τιμήσουμε τους αγωνιστές και τους αγώνες που οδήγησαν στη δημιουργία της Νέας Ελλάδος.
- Γ) Τη σύσταση Επιτροπής Ιστορίας Δήμου Λίμνης Πλαστήρα, η οποία αποτελεί το επίσημο γνωμοδοτικό όργανο του Δήμου για θέματα Τοπικής και Εθνικής Ιστορίας, με γνωμοδοτικό και εισηγητικό χαρακτήρα προς το δήμαρχο και το Δημοτικό Συμβούλιο Πλαστήρα. Επιπλέον η Επιτροπή θα έχει την ευθύνη σχεδιασμού των ετήσιων εκδηλώσεων για τις επόμενες χρονιές – ορόσημο για την Εθνική και Τοπική Ιστορία, και συγκεκριμένα:
- Για το 2021, θα προετοιμάσει τις εκδηλώσεις με τον καλύτερο τρόπο για τον εορτασμό των 200 χρόνων από την Επανάσταση του 1821.
 - Για το 2022, θα προετοιμάσει σειρά εκδηλώσεων για τη συμπλήρωση 100 χρόνων Μνήμης, από την Εθνική Τραγωδία της Μικρασιατικής Καταστροφής του 1922 και την ανάδειξη της συμβολής του Πλαστήρα στη διάσωση του Ελληνισμού της Ιωνίας.
 - Για το 2023, θα προετοιμάσει σειρά εκδηλώσεων για τη συμπλήρωση 80 από το κάψιμο των χωριών του Δήμου μας από τους κατακτητές το 1943 από

Ιταλούς και Γερμανούς, καθώς και την συμμετοχή στους μαρτυρικούς Δήμους της χώρας.

Έργο της Επιτροπής είναι να γνωμοδοτεί και να εισηγείται στο Δημοτικό Συμβούλιο για μεμονωμένα θέματα Τοπικής και Εθνικής Ιστορίας, να εισηγείται στο Δήμο εκδηλώσεις ανάδειξης ανάλογων θεμάτων, τοπωνυμίων και άλλων σημείων του Δήμου αναλόγου ενδιαφέροντος, να συμβάλει στο σχεδιασμό και υλοποίηση επιστημονικών και άλλων εκδηλώσεων όπως συνέδρια, ημερίδες, ομιλίες κ.α.

Προτεινόμενα μέλη για την ΟΕ είναι επιστήμονες και ερευνητές Τοπικής Ιστορίας, οι οποίοι είναι δημότες ή έχουν σχέση με την περιοχή των Αγράφων και την Ιστορία της, ενώ έχουν σημαντικό ερευνητικό και συγγραφικό έργο, ως εξής:

Αντώνης Α. Αντωνίου, Οικονομολόγος, διδάκτωρ Ιστορίας, συνεργάτης Πανεπιστημίων, τ. Προϊστάμενος των Γενικών Αρχείων του Κράτους Ν.Καρδίτσας.

Αγγελής Δημήτρης, απόστρατος αντιστράτηγος της ΕΛ.ΑΣ, τ. διοικητής Σχολής Αστυνομίας, συγγραφέας βιβλίων με ιστορικό περιεχόμενο.

Γριβέλλας Λάμπρος, τ. πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου – συγγραφέας Τοπικής Ιστορίας

Κλήμος Γιώργος, εκπαιδευτικός – συγγραφέας Τοπικής Ιστορίας

Μαμούρης Γιώργος, εκπαιδευτικός – ερευνητής Τοπικής Ιστορίας

Νάνος Παναγιώτης Πολιτικός επιστήμων, συγγραφέας – ερευνητής Τοπικής Ιστορίας

Παΐσης Κώστας δικηγόρος – ερευνητής Τοπικής Ιστορίας

Η Ομάδα Εργασίας είναι ανεξάρτητη και τα μέλη προσφέρουν στο Δήμο εθελοντικά, χωρίς χρηματική ή άλλη αμοιβή και εννοείται ότι είναι ανοιχτή σε συνεργασίες. Με τους ανωτέρω έχει προηγηθεί σχετική επικοινωνία και επιθυμούν τη συμμετοχή τους στην ΟΕ. Η θητεία της είναι τριετής και λήγει 31/12/2023.

Τέλος, εισηγούμαι στο Δ.Σ. την εξουσιοδότηση του δημάρχου για τυχόν έκδοση σχετικών αποφάσεων προς ταχύτερη υλοποίηση των ανωτέρω, εκτός όσων έχουν οικονομική διάσταση, όπου οι αποφάσεις λαμβάνονται από την Οικονομική Επιτροπή και το Δημοτικό Συμβούλιο. Μορφοβούνι 10/9/2020, Παναγιώτης Νάνος, Δήμαρχος

Η εισήγηση έγινε ομόφωνα δεκτή από τα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου με την αριθ. αριθ. 91/2020 απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου απόφαση.

1η Γνωμοδότηση της Επιτροπής Ιστορίας Δήμου Λίμνης Πλαστήρα για ΠΡΟ – ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΣΗΜΑΙΕΣ ΤΩΝ ΑΓΡΑΦΩΝ

Με την αριθ. 91/2020 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Λίμνης Πλαστήρα, η οποία λήφθηκε στην 11η Τακτική Συνεδρίαση της 15/9/2020, έπειτα από εισήγηση του δημάρχου για «κήρυξη έτους Επανάστασης 1821, συμμετοχή στον εορτασμό των 200 χρόνων από την Επανάσταση του '21, και σύσταση Επιτροπής Ιστορίας Δήμου Λίμνης Πλαστήρα», ομόφωνα αποφασίστηκε η συγκρότηση ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΔΗΜΟΥ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ. Οι συζητήσεις για το θέμα ξεκίνησαν, ανεπίσημα, τον Αύγουστο του 2020. Μεσολάβησε ο καταστροφικός κυκλώνας «Ιανός» που άλλαξε τις προτεραιότητες και δημιούργησε άλλες πιεστικές ανάγκες.

Με επιστολή του δημάρχου Λίμνης Πλαστήρα (14/2/2021) προς τα μέλη της Ε.Ι. ζητήθηκε η γνωμοδότηση για θέματα τοπικής και εθνικής ιστορικής σημασίας, με πρώτο θέμα τις εκδηλώσεις για το 2021 και προτεραιότητα την τοποθέτηση της πρώτης επαναστατικής σημαίας των Αγράφων στον ιστό του Πάρκου Ιστορικής Μνήμης «Χωρο – Χρόνου άγραφον», που δημιουργεί ο Δήμος Λίμνης Πλαστήρα στο Μορφοβούνι. Βούληση της δημοτικής Αρχής είναι με αφορμή τα 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821, να αναδειχθεί συνολικά η τοπική Ιστορία των Αγράφων και ειδικότερα των ιστορικών εκείνων τεκμηρίων τα οποία βρίσκονται στα διοικητικά όρια του σημερινού Δήμου Λίμνης Πλαστήρα. Στόχος της προσπάθειας είναι η ενίσχυση της Συλλογικής Αυτογνωσίας, αλλά και η μετατροπή της τοπικής Ιστορίας σε θεμέλιο Προόδου και Ανάπτυξης.

Η έναρξη των εκδηλώσεων γίνεται με την συμβολική κίνηση, την τοποθέτηση μιας εκ των προεπαναστατικών σημαίων, αναδεικνύοντας την τοπική Ιστορία. Λόγω των υγειονομικών συνθηκών (covid 19) τα περιθώρια συναντήσεων ήταν απαγορευτικά, ενώ καταλυτικές ήταν οι επιπτώσεις στη λειτουργία του Δήμου του κυκλώνα «Ιανός» που κατέστρεψε ολόκληρη την Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας, μεταξύ αυτών και τις δημόσιες υποδομές στο Δήμο Λίμνης Πλαστήρα.

Την αρχική εισήγηση ανάπτυξης και τεκμηρίωσης του θέματος της σημαίας ανέλαβε το μέλος Δημήτρης Αγγελής, ο οποίος μεταξύ των άλλων μελέτησε επί χρόνια την ιστορία της Ελληνικής Σημαίας και το 2001 εξέδωσε το βιβλίο «Ιστορία της Ελληνικής Σημαίας 480 π.Χ. – 2000», από τις εκδόσεις «Προσκήνιο». Η διανομή του κειμένου έγινε με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και αναπτύχθηκε διάλογος τηλεφωνικά και διαδικτυακά. Ακολούθησε διάλογος και κατάθεση συμπληρωματικών στοιχείων, από 14/2/2021 μέχρι 19/4/2021 οπότε και κατατέθηκε το πρακτικό στο Δήμο Λίμνης Πλαστήρα. Την κωδικοποίηση των τοποθετήσεων και τον συντονισμό της Επιτροπής Ιστορίας Δήμου Λίμνης Πλαστήρα είχε το μέλος Παναγιώτης Νάννος, ο οποίος συνέταξε και το πρακτικό. Αναπτύχθηκε διάλογος και τοποθετήσεις όλων των μελών, στοιχεία που περιλαμβάνονται στο πρακτικό, το οποίο καταλήγει ως εξής:

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΕΛΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΔΗΜΟΥ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Από την παράθεση ιστορικών πηγών, αλλά και τη διαβούλευση όπως έχει γίνει μέσα από την διανομή όλων των κειμένων και τον γραπτό διάλογο των μελών της Επιτροπής Ιστορίας Δήμου Λίμνης Πλαστήρα, τα μέλη καταλήγουν ομόφωνα στα εξής συμπεράσματα:

- Α) Στα προεπαναστατικά χρόνια, κατά την Επανάσταση του 1821 αλλά και στα μετεπαναστατικά κινήματα των Αγράφων (1854, 1866, 1878) χρησιμοποιήθηκαν διάφορες σημαίες από Αγραφιώτες οπλαρχηγούς, για τις οποίες πρέπει να ληφθεί μέριμνα ανάδειξης και προβολής.
- Β) Μία από αυτές που ύψωσαν οι Αγραφιώτες, είχε χρώμα λευκό με κόκκινο και είναι με τα σημερινά ιστορικά δεδομένα η αρχαιότερη και μακροβιότερη. Φαίνεται ότι ξεκινά από τα χρόνια του πρώτου κλεφταρματολού των Αγράφων, του μικρού Χορμόπουλου, (1683), όπως μας τη διασώζουν οι πηγές που κατέθεσε διεξοδικά ο Δημήτρης Αγγελής και άλλα μέλη, και φθάνει μέχρι τις ημέρες της Επανάστασης τους 1821, όπου «Οι Καλαρρυτινοί και οι Αγραφιώται ύψωσαν λευκήν με ερυθρόν σταυρόν». Έφερε σχήμα σταυρού στη μέση, η οποία δεν χωρίζε τη σημαία σε τεταρτημόρια, αλλά έδινε έμφαση στο σύμβολο του σταυρού. Ιστορικά το κόκκινο σύμβολο του σταυρού, όπως περιγράφεται, ταιριάζει απόλυτα διότι ουσιαστικά ταυτίζεται με τον Άγιο Γεώργιο της Χριστιανοσύνης, τον οποίο αναγνώριζαν και προσκυνούσαν όλοι οι ένοπλοι άντρες. Για τη συγκεκριμένη σημαία προτείνεται ο προσδιορισμός της ταυτότητας με την εξής φράση: «Μία προ-επαναστατική σημαία των Αγράφων».
- Γ) Ακόμα μία σημαία, μετεπαναστατική, είναι του Γεωργίου Βελή, υιού του Κώστα Βελή, υψώθηκε στα Άγραφα και τα χωριά του Βάλτου, φωτογραφία της οποίας καταχωρήθηκε στην τεκμηρίωση. Αντίθετα δεν έχει τεκμηριωθεί μέχρι σήμερα, η επαναστατική σημαία που ύψωσε ο πατέρας του Κ. Βελή στις 10/5/1821 στο Κεράσοβο της Ευρυτανίας, ο οποίος λίγους μήνες μετά βρήκε τραγικό θάνατο με απίστευτα βασανιστήρια από τους τούρκους, όταν τον συνέλαβαν ζωντανό. Μετά την 1/1/1822 με το Σύνταγμα της Α Εθνοσυνέλευσης της Επιδαύρου υπάρχει επίσημη σημαία, γαλάζια με λευκό σταυρό.
- Δ) Η τρίχρωμη σημαία του Ζαχαριά Μπαρμπιτζιώτη (κόκκινο –λευκό - μαύρο) με σταυρό και τη φράση «'Η ΑΙΜΑ 'Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ 'Η ΘΑΝΑΤΟΣ», δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, διότι πρόκειται για φανερό σφάλμα σε δημοσίευμα και από αβλεψία αναγράφεται λανθασμένα ως σημαία των Αγραφιωτών οπλαρχηγών, όπως ήδη έχει αναδειχθεί.

Ε) Ορισμένα μέλη έθεσαν το θέμα της παράθεσης όλων των σημαιών που χρησιμοποιήθηκαν κατά καιρούς από τους Αγραφιώτες, πρόταση που γίνεται ομόφωνα δεκτή. Η Επιτροπή θα συνεχίσει την έρευνα για τον εντοπισμό και ανάδειξη όλων των σημαιών που κατά καιρούς υψώθηκαν στα Άγραφα. Οι σημαίες αυτές να τοποθετηθούν στο Μουσείο Πλαστήρα, ή όπου αλλού ήθελε ζητηθεί, ως τεκμήρια Τοπικής Ιστορίας των ενιαίων ιστορικών Αγράφων.

Η Επιτροπή Ιστορίας Δήμου Λίμνης Πλαστήρα έχει γνωμοδοτικό χαρακτήρα. Διαπιστώνει ότι η ανωτέρω απόφαση αποτελεί συμβολή στην έρευνα για τις προ-επαναστατικές και μετ' επαναστατικές σημαίες των Αγράφων, θέμα για το οποίο πρέπει να συνεχιστεί η έρευνα από διευρυμένη επιτροπή, προκειμένου να εντοπιστούν όλες οι σημαίες που χρησιμοποιήθηκαν στα κατά καιρούς επαναστατικά κινήματα των Αγράφων.

Κατατέθηκε στον Δήμο Λίμνης Πλαστήρα 19/4/2021 αφού υπογράφηκε ως ακολούθως: *Αντώνης Α. Αντωνίου, Αγγελής Δημήτρης, Γριβέλλας Λάμπρος, Κλήμος Γιώργος, Μαμούρης Γιώργος, Νάννος Παναγιώτης, Παΐσης Κώστας*

Εισήγηση δημάρχου Λίμνης Πλαστήρα για δημιουργία πλατείας και ονοματοδοσία αυτής σε «Πλατεία αντιπετάρχου Γεωργίου Μπαλταδώρου» στο Μορφοβούνι.

Ολόκληρη η εισήγηση του δημάρχου Παναγιώτη Νάνου, έχει ως εξής: «Στις 12 Απριλίου 2021 συμπληρώνονται τρία χρόνια από το θάνατο του Σημναγού Γεωργίου Μπαλταδώρου. Επιστρέφοντας από αναχαίτιση Τουρκικών αεροσκαφών έπεσε ανοιχτά της Σκύρου, υπερασπιζόμενος το Αιγαίο και χάθηκε εν' ώρα καθήκοντος. Ο Γ. Μπαλταδώρος σε όλη του τη θητεία αφιέρωσε τη ζωή του υπερασπιζόμενος την Πατρίδα από τις επίμονες προκλήσεις και διαρκείς απειλές της τουρκικής πολιτικής και στρατιωτικής εξουσίας, που όσο περνάει ο καιρός, δυστυχώς, αποθρασύνονται.

Ο Γιώργος υπήρξε ένα ψυχωμένο παλικάρι, «παντός καιρού», το οποίο βρίσκονταν μαζί με τους άλλους πιλότους στην πρώτη γραμμή. Ως ήρωας έζησε, θέτοντας την προστασία της Πατρίδος πάνω απ' όλα. Με το Ήθος της Αυταπάρνησης και με Πίστη στο ύψιστο Ιδανικό που παραμένει αναλλοίωτο από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα, και δεν είναι άλλο από του να υπηρετείς την Πατρίδα. Μέσα σε καιρούς ιδιωτίας, όπου επικρατούν οι καιροσκόποι και οι αναιδείς που έχουν θέσει στόχο ζωής να απομυζούν χρήματα και εξουσία, με αμφιβόλου ηθικής πρακτικές, έρχονται κάποιοι, όπως ο Γιώργος Μπαλταδώρος, να μας θυμίζουν τις αξίες της φιλοπατρίας. Να μας διδάσκουν με τη στάση ζωής ότι αξίζει να κρατάς τον Όρκο του Ήθους. Να καταθέτεις ακόμα και τη ζωή σου για την Ελευθερία και την Εθνική Αξιοπρέπεια της Πατρίδας. Να πέφτεις πιστός στο Καθήκον. Άθελά σου να νικάς το Χρόνο και το Θάνατο και γίνεσαι Αθάνατος, όπως ο Γιώργος, ο οποίος έγινε πια σύμβολο για τις επόμενες γενιές.

Ο Γιώργος Μπαλταδώρος ήταν ένας από αυτούς τους ακριβούς και ωραίους Έλληνες. Ήταν ένας σύγχρονος ήρωας που τίμησε την παράδοση του Βουνεσιού, ενός χωριού «Ηρώων και Θυσιών» όπως αποκάλεσε το Μορφοβούνι η γενιά της Εθνικής Αντίστασης. Γι' αυτό και είναι η ώρα ο γενέθλιος τόπος να τιμήσει τον άντρα συμβολικά, με τη δημιουργία μιας νέας πλατείας στον κόμβο του Μορφοβουνίου, εκεί όπου σε λίγες μέρες θα στηθεί το αεροσκάφος που θα παραχωρήσει η Πολεμική Αεροπορία αλλά και ο ανδριάντας που ετοίμασε ο γλύπτης Γιάννης Μπάρδης για λογαριασμό του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα. Είναι το ελάχιστο που μπορούμε να κάνουμε, αναδεικνύοντας την προσφορά του. Ο Μπαλταδώρος είναι ένα από τα θετικά πρότυπα που θα εμπνέει τις επόμενες γενιές για να υπηρετούν αξίες διαχρονικές. Είναι ο φάρος και ο οδοδείκτης για την δική μας διαδρομή και την ανάληψη της ατομικής ευθύνης.

Για τους λόγους αυτούς εισηγούμαστε στο Δημοτικό Συμβούλιο Λίμνης Πλαστήρα

Α) Την δημιουργία πλατείας στην είσοδο του Μορφοβουνίου και την ονοματοδοσία αυτής ως «Πλατεία αντιπτεράρχου Γεωργίου Μπαλταδώρου»

Β) Την έκδοση βιβλίου στη μνήμη του, με αφορμή τα τρία χρόνια από το θάνατό του.

Γ) την αφιέρωση χώρου στο Μουσείο Πλαστήρα, για να φιλοξενηθούν προσωπικά και άλλα αντικείμενα του ήρωα.

Δ) Την εξουσιοδότηση του δημάρχου για υπογραφή αποφάσεων που υπηρετούν τα ανωτέρω.»

Η εισήγηση έγινε ομόφωνα δεκτή από τα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου με την αριθ. αριθ. 30/2021 απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου απόφαση.

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΘΗΚΕ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ «Νικόλαος Πλαστήρας» ΣΤΟ ΜΟΡΦΟΒΟΥΝΙ

Μετά από πολυετή εγκατάλειψη αρχείων και βιβλιοθηκών του Μορφοβουνίου, αποκαταστάθηκε το αρχείο του Μουσείου «Νικόλαος Πλαστήρας» με διάσωση σημαντικού αρχειακού υλικού. Η αρχή έγινε με την συντήρηση του κτιρίου του Δημοτικού Σχολείου Μορφοβουνίου, με την αντικατάσταση μέρους της εγκαταλειμμένης από χρόνια στέγης, από όπου γέμιζε βρόχινα νερά η οροφή και κατέστρεψε μεγάλο μέρος βιβλίων και αρχειακού υλικού. Ακολούθησαν εργασίες καθαρισμού, βαφής, συντήρησης και εσωτερικής αποκατάστασης του κτιρίου. Έπειτα μεταφέρθηκαν στο ισόγειο και τοποθετήθηκαν σε ράφια βιβλία που ήταν σκόρπια και πεταμένα σε διάφορα σημεία. Επίσης ολοκληρώθηκε το πρώτο μέρος των εργασιών αποκατάστασης του εναπομείναντος αρχείου και θεματικών βιβλιοθηκών του Κέντρου Ιστορικών Μελετών «Νικόλαος Πλαστήρας».

Δυστυχώς το 2016 με τις εργασίες μετατροπής του σχολικού κτιρίου σε λειτουργική υποδομή του Αστυνομικού Τμήματος Λίμνης Πλαστήρα, δε λήφθηκε μέριμνα και χάθηκαν πολύτιμα αρχεία, όπως:

α) Το μεγαλύτερο μέρος του αρχείου του Δημοτικού Σχολείου Μορφοβουνίου, με διοικητικής και εκπαιδευτικής χρησιμότητας αντικείμενα, εποπτικό κ.α. υλικό των τελευταίων δεκαετιών, 1980 – 2007, οπότε και έκλεισε το σχολείο.

β) Σχεδόν ολόκληρο αρχείο της θεματικής βιβλιοθήκης με τα σχολικά βιβλία εκδόσεων ΟΕΔΒ από τη δεκαετία του 1950 και μετά.

γ) Το εναπομείναν αρχείο – βιβλιοθήκη με 2.500 βιβλία που δώρισε ο Βουνεσιώτης συγγραφέας και δωρητής Βάγιας Τσούλας το 1991. (Αξίζει να σημειωθεί ότι ο κύριος όγκος του αρχείου καταστράφηκε με την ανακαίνιση του Πολιτιστικού Κέντρου «Αντ. Σαμαράκης», προ 15ετίας, όταν ξένοι εργάτες από άγνοια έριξαν εκατοντάδες βιβλία και αρχαιακό υλικό σε αποθήκη αλατιού του Δήμου!!!).

δ) Τέλος, καταστράφηκε αρχείο εφημερίδων, περιοδικών και άλλων εντύπων, μεταξύ αυτών και το αρχείο της εφημερίδας «Βουνεσιώτικη Φωνή», καθώς και σπάνιο φωτογραφικό υλικό. Την οργάνωση και καταγραφή των αρχείων πραγματοποιεί η προϊσταμένη των Γενικών Αρχείων του Κράτους Ν.Καρδίτσας κ. Νίκη Αγγελίνα, ενώ ο Δήμος έχει διαθέσει για το σκοπό αυτό 3 εργάτες και 4 υπαλλήλους για την μεταφορά ταξινόμηση και τακτοποίηση του υλικού.

Διημερίδα με θέμα «Στ’ Άγραφα... ένα ταξίδι, 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821»

Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα για τα 200 χρόνια από την επανάσταση, σε συνεργασία με τα ΓΑΚ Καρδίτσας και Ευρυτανίας, πραγματοποιήθηκε επιστημονική διημερίδα με στόχο να αναδειχθούν αθέατες και όχι τόσο προβλεβμένες πτυχές της Ιστορίας, αλλά και για άγνωστες σελίδες της Ιστορίας των Αγράφων, η οποία αποτελεί προτεραιότητα για την δημοτική αρχή. Στο πολιτιστικό κέντρο «Αντ. Σαμαράκης» Μορφοβουνίου το Σάββατο 26-6-2021 ξεκίνησαν οι εκδηλώσεις με καλωσόρισμα από την Ελπινίκη Αγγελίνα, Προϊσταμένη Τμήματος Γ.Α.Κ. Καρδίτσας, το δήμαρχο κ. Παναγιώτη Νάνο, χαιρετισμούς από επισήμους και ομιλίες με συντονιστή τον ακαδημαϊκό κ. Β. Δ. Αναγνωστόπουλο, ως εξής:

Ελπινίκη Αγγελίνα, Προϊστ. Γ.Α.Κ. Καρδίτσας με θέμα *«Τα προεπαναστατικά κινήματα στη Δυτική Θεσσαλία μέχρι την Επανάσταση του ‘21»*

Maximilien Girard, Επιμελητής Εθνικής Βιβλιοθήκης Γαλλίας, με θέμα *«Πρόσφυγες από τον ελληνικό χώρο στη Γαλλία κατά την Επανάσταση του 1821.»*

Δημήτρης Καλαντζής, Εκπαιδευτικός – Συνεργάτης Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Βερολίνου, με θέμα *«Οι Γερμανοί Φιλέλληνες στην Επανάσταση του 1821».*

Αντώνης Αντωνίου, Δρ. Οικονομικής Ιστορίας Paris I Sorbonne, τ. Προϊστ. Γ.Α.Κ Καρδίτσας με θέμα *«Η οικονομική διαχείριση της Επανάστασης του 1821 και τα δάνεια».*

Αικατερίνη Καζάνα, Νοσηλεύτρια MSc, Κ.Ι. Γουργουλιάνης, καθηγητής Πνευ-

μονολογίας, Τ.Ι., Π.Θ με θέμα *«Η συμβολή της Ιατρικής στην Εθνεγερσία του '21»*

Μαριάννα Δώδου, Δρ. Πολιτικός Μηχανικός και Δρ. Φιλοσοφίας με θέμα *«Η Επανάσταση του 1821 μέσα από την ποίηση του Δ. Σολωμού και του Α. Κάλβου»*.

Ευάγγελος Πετρινιώτης, Υπ. Δρ. Μουσικολογίας με θέμα *«Από τον ταμπουρά του Μακρυγιάννη στο τρίχορδο μπουζούκι»*.

Οι εργασίες συνεχίστηκαν την Κυριακή 27·6·2021 το πρωί στον ίδιο χώρο, με καλωσόρισμα από τη Μαρία Παναγιωτοπούλου, Προϊστ. Γ.Α.Κ. Ευρυτανίας και συντονιστή τον κ. Αντώνης Αντωνίου, Δρ. Οικονομικής Ιστορίας Paris I Sorbonne, τ. Προϊστ. Γ.Α.Κ. Καρδίτσας. Οι εισηγήσεις της 2ης ημέρας είναι εστιασμένες στην Τοπική Ιστορία, ως εξής:

Γεώργιος Κρανιάς, Εκπαιδευτικός με θέμα: *«Κοινότητες και κοινωνική πραγματικότητα μέσα από την απογραφή του 1454 -1455 στη Νεβρόπολη Αγράφων»*

Ευθύμης Κουφογιάννης, Φιλολόγος Υπ/ντής Μουσικού Σχολείου Καρδίτσας με θέμα *«Αρματολίκια, κοινότητες και φορολογία στα Άγραφα κατά την Τουρκοκρατία»*

Δημήτρης Αγγελής, Αντιστράτηγος ε. α. της ΕΛ.ΑΣ – Συγγραφέας, με θέμα *«Επίσκοπος Διονύσιος Φιλόσοφος; πρώτη επανάσταση το 1600 στη Θεσσαλία, Συμμετοχή Αρχιεπισκόπου Φαναρίου και Νεοχωρίου Σεραφείμ κ.α.»*

Β. Δ. Αναγνωστόπουλος, Ομ. Καθηγητής Π.Θ. με θέμα *«Άγραφα, Δημοτικό Τραγούδι και '21»*

Νικόλαος Βλάχος, Καθηγητής Κλασικής Φιλολογίας – Ιστοριοδίφης με θέμα *«Τα βουνά του Κατσαντώνη και του Καραϊσκάκη»*

Παναγιώτης Νάννος, Συγγραφέας με θέμα *«Γυναίκα και επαναστατικά κινήματα, παραδείγματα από τις Κλεφτοπούλες των Αγράφων»*.

Κωνσταντίνος Τσιώλης, Ιατρός – Ερευνητής με θέμα *«Έλληνικότητα και Έπανάσταση το '21. Οί ὄροι Ἑλλήν, Ἑλλάς, Γένος στὸ ἔργο τοῦ Ἀναστασίου Γορδίου»*

Μαρία Παναγιωτοπούλου, Προϊστ.Γ.Α.Κ. Ευρυτανίας με θέμα *«Ειδήσεις της Ελλάδος: ένα «δελτίο ειδήσεων» για τους πρώτους μήνες του Αγώνα από το αρχείο ενός Καρπενησιώτη εμπόρου»*

Λάμπρος Τσιβόλας, Δικηγόρος, με θέμα *«Οροθεσία – διαμελισμός των Αγράφων το 1832»*.

Τη διημερίδα συνόδευσαν παράλληλες εκδηλώσεις με 3 θεματικές εκθέσεις στο Πολιτιστικό Κέντρο «Α.Σαμαράκης» Μορφοβουνίου: Α) Έκθεση της Χάρτας του Ρήγα σε ομοιοτυπικό αντίγραφο υψηλής πιστότητας. Β) Έκθεση Μονόφυλλων του Αγώνα. Γ) Έκθεση Αριστείων Αγωνιστών του 1821.

Την Παρασκευή 25/6/2021 στην ιστορική πλατεία Μεσενικόλα δόθηκε συναυλία με ιστορικά τραγούδια από όλη την Ελλάδα, τα οποία απέδωσε η ορχήστρα του Βαγγέλη Πετρινιώτη.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΥΠΑΙΘΡΙΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ «Χωρο-Χρόνου άγραφον» στη Λίμνη Πλαστήρα.

Μία σημαντική απόφαση λήφθηκε από την Επιτροπή Αξιολόγησης του Προγράμματος «Αντώνης Τρίτσης», του Υπουργείου Εσωτερικών, για έργα που θα γίνουν στο πλαίσιο του εορτασμού 200 χρόνων από την Επανάσταση του 1821. Ανήμερα δύο ιστορικών επετείων για τα Άγραφα, (10/5/1525 Συνθήκη Ταμασίου και 10/5/1821 έναρξη επανάστασης από τον οπλαρχηγό Κ. Βελή), εγκρίθηκε (10/5/2021) η πρόταση του δημάρχου Λίμνης Πλαστήρα για δημιουργία Υπαίθριου Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης «Χωρο-χρόνου άγραφον».

Πρόκειται για θεματικό πάρκο ιστορικής μνήμης, το οποίο θα δημιουργηθεί στην ιστορική τοποθεσία «Στεφάνι» Αγράφων, εκεί όπου ο Γ. Καραϊσκάκης είχε το καραούλι και κατόπτευε τις κινήσεις των Τούρκων.

Ο Δήμος Λίμνης Πλαστήρα είναι από τους πρώτους που εντάσσονται στο πρόγραμμα «Ελλάδα 2021» και με την ιστορική αυτή απόφαση, ένα τολμηρό έργο μπαίνει σε τροχιά υλοποίησης. Σύμφωνα με το σχεδιασμό σε πρώτη φάση θα διαμορφωθεί έκταση ενενήντα (90) στρεμμάτων σε πάρκο. Ακολούθως θα γίνει σταδιακή εγκατάσταση εικαστικών έργων από επώνυμους καλλιτέχνες Σύγχρονης Τέχνης, με έργα τα οποία θα παραπέμπουν στην έννοια της Ελευθερίας.

Αξίζει να αναφερθεί ότι οι επεμβάσεις στο χώρο είναι απόλυτα εναρμονισμένες με την προστασία του Περιβάλλοντος, με υλικά της φύσης, πέτρα και ξύλο, ενώ η κατασκευή βοηθητικών εγκαταστάσεων (αναψυκτήριο, wc, κλπ) θα γίνουν σε επιλεγμένο σημείο υπόσκαφα. Αντί μεταλλικών ή άλλων περιφράξεων ο χώρος θα έχει φυτοτεχνική προστασία, η οποία θα καθιστά το χώρο απροσπέλαστο. Προβλέπεται μικρό υπαίθριο θέατρο για εκδηλώσεις, εργαστηριακός χώρος για καλλιτεχνική δημιουργία, θέσεις θέασης, κ.α.

Εικαστικός σύμβουλος του Δήμου και εγγύηση στο δύσκολο αυτό εγχείρημα, είναι ο γνωστός ακαδημαϊκός και διεθνούς αναγνώρισης γλύπτης κ. Θόδωρος Παπαγιάννης, ο οποίος εργάζεται εθελοντικά για την ανάπτυξή του.

Τα εικαστικά πρώτα έργα προγραμματίζεται να εγκατασταθούν εντός του καλοκαιριού (2021). Ήδη ο δήμαρχος έχει εξασφαλίσει από το « Ίδρυμα Γιώργος Ζογγολόπουλος», το τελευταίο έργο του γνωστού γλύπτη «Ειράνα» (Ειρήνη), το οποίο θα είναι το πρώτο έργο στο Υπαίθριο Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στη λίμνη Πλαστήρα.

Η πρώτη συμβολική εγκατάσταση στο χώρο έγινε την Κυριακή 9/5/2021, με την ύψωση της προ-επαναστατικής σημαίας των Αγράφων. Προηγήθηκε δοξολογία και αγιασμός της σημαίας, εκδήλωση τιμής για τους Εθνικούς Αγώνες, ενώ μετά σχηματίστηκε πομπή, η οποία κατέληξε στο ψηλότερο σημείο όπου υψώθηκε στη θέση

όπου ήταν το καραούλι του Καραϊσκάκη. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι στην περιοχή υπάρχουν εμβληματικά βράχια, τα οποία εκτός από μνημεία της Φύσης, αποτελούν τα ίδια έργα Τέχνης, καθώς από συγκεκριμένα σημεία αποκαλύπτεται έντονος ανθρωπομορφισμός.

Με την ολοκλήρωσή του δημιουργείται ένα μοναδικό σημείο αναφοράς, το οποίο εντάσσει τη χώρα μας στο διεθνή χάρτη με τα Υπαίθρια Μουσεία Σύγχρονης Τέχνης.

Στόχος της δημοτικής αρχής είναι να δημιουργήσει ένα νέο δυναμικό σημείο στη λίμνη Πλαστήρα, κατ' εσοχήν εικαστικού, εκπαιδευτικού, ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Πέραν της συνεισφοράς στην τόνωση της ιστορικής συνείδησης και της Αυτογνωσίας, η δημιουργία ενός ισχυρού και αυτοτελούς πόλου έλξης επισκεπτών, ενισχύει την επωνυμία της περιοχής, δημιουργεί προστιθέμενη αξία στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης Πλαστήρα και την αναβαθμίζει ως τουριστικό προορισμό.

Για την ιστορία αξίζει να αναφερθεί ότι η αρχική μελέτη συντάχθηκε το 1999 από τον διεθνή Έλληνα καλλιτέχνη Παντελή Σαμπαλιώτη και τον Παναγιώτη Νάνο. Το 2006 η νεοσύστατη Εταιρία Σύγχρονης Πολιτιστικής Ανάπτυξης ΜΚΟ, (στην οποία συμμετείχαν οι Σαμπαλιώτης – Νάνος), κατέθεσε νέα πρόταση στο Δήμο Πλαστήρα για ανάληψη της εικαστικής ανάπτυξης από την ίδια, χωρίς κόστος για τα εικαστικά από το Δήμο.

Ο Σαμπαλιώτης τότε ήταν συνεργάτης της Εθνικής Πινακοθήκης του Βερολίνου και καλλιτεχνικός διευθυντής της Δημοτικής Πινακοθήκης του Wedding Βερολίνου, μέχρι το θάνατό του, το 2011. Ο σπουδαίος Έλληνας καλλιτέχνης μάλιστα είχε δημιουργήσει ομάδα με Γερμανούς και άλλους γλύπτες για να υποστηρίξει εικαστικά την ανάπτυξη του Υπαίθριου Μουσείου, μέσα από ένα διεθνές συμπόσιο γλυπτικής στο χώρο, ωστόσο εκείνη η πρόταση δεν υιοθετήθηκε ποτέ από την τότε δημοτική αρχή.

Το 2019 με εισήγηση του δημάρχου Παναγιώτη Νάνου, το Δημοτικό Συμβούλιο ανάθεσε στο μελετητικό γραφείο ιδιωτών δασολόγων (Θ. Γκούρλα – Σ. Νασιάκου) τη σύνταξη μελέτης η οποία είναι εναρμονισμένη με τη δασική νομοθεσία και εγκρίθηκε από το Δασαρχείο τον Μάρτιο του 2021. Ο προϋπολογισμός της πρώτης φάσης του έργου ανέρχεται στις 238.000 ευρώ. Παράλληλα το μελετητικό γραφείο του Ε. Κατσαρού ολοκληρώνει μελέτη ηλεκτροφωτισμού των ιστορικών βράχων, με ίδια δαπάνη – προσφορά του γνωστού για την αγάπη του στα Άγραφα, κ. Νίκου Χόντου, ιδιοκτήτη των γνωστών καταστημάτων HONDOS Center. Το κόστος του ηλεκτροφωτισμού των βράχων ανέρχεται στις 160.000 ευρώ.

Μελανό σημείο στην ιστορία του έργου η άρνηση της αντιπολίτευσης να αποδεχθεί τα χρήματα και να ξεκινήσουν οι εργασίες. Στο μεταξύ άλλαξε ο Νόμος και το

έργο πέρασε στη δικαιοδοσία της Οικονομικής Επιτροπής. Δημοπρατήθηκε και εντός του 2022 αναμένεται η έναρξη των εργασιών.

Τα δύο πρώτα έργα ήδη εξασφαλίστηκαν. Ήδη παρελήφθηκε γλυπτό του αείμνηστου Γιάννη Τρούκη, το οποίο παραχώρησε η κ. Καραπαναγιώτη Μαρία στο Δήμο Λίμνης Πλαστήρα. Το δεύτερο έργο είναι η «Ειράνα» τελευταίο γλυπτό του διάσημου Γιώργου Ζογγολόπουλου, το οποίο παραχωρεί το ομώνυμο Ίδρυμα και ήδη αναζητούνται χορηγοί για το κόστος κατασκευής. Τα έργα θα εγκατασταθούν στο χώρο μετά την ολοκλήρωση των εργασιών διαμόρφωσης στη θέση «Στεφάνι» Μορφοβουνίου.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΝΑΝΟΥ
Στην έναρξη των εκδηλώσεων του Δήμου για τα 200 χρόνια
από την Ελληνική Επανάσταση

Ο Γιώργος Σεφέρης είπε ότι «Σβήνοντας ένα κομμάτι από το παρελθόν είναι σα να σβήνεις ένα κομμάτι από το Μέλλον.»

Ο Νομπελίστας ποιητής είπε μια μεγάλη αλήθεια, η οποία σε ότι αφορά τη συλλογική μας μνήμη και την εθνική μας διαδρομή, είναι τόσο αναγκαία, όσο το οξυγόνο για τον άνθρωπο.

Κύριε Υπουργέ της Δικαιοσύνης, κ.κ. κύριοι βουλευτές, κ. Γ.Γ. του ΥΠΟΙΚ, κ. Τριαντόπουλε, κ.κ. Αντιπεριφερειάρχες, κύριοι εκπρόσωποι δημόσιων και δημοτικών αρχών, αγαπητοί συμπατριώτες και όπου της γης απανταχού συν- Έλληνες, που μας παρακολουθείται διαδικτυακά, σας ευχαριστούμε που μας τιμάτε με την παρουσία σας. Επίσης ευχαριστούμε την «Επιτροπή 2021» που έθεσε υπό την Αιγίδα της τις εκδηλώσεις μας, καθώς και τους συνδιοργανωτές μας, Περιφέρεια Θεσσαλίας και ΕΒΕΚ.

Βρισκόμαστε σε μία εκδήλωση Τιμής και Μνήμης, 200 χρόνια μετά την Επανάσταση στα Άγραφα, 10/5/1821, με τον οπλαρχηγό Κώστα Βελή, για να τιμήσουμε τους αγώνες επωνύμων και ανωνύμων που έκαναν στάση ζωής το «Ελευθερία ή Θάνατος», για να έχουμε σήμερα εμείς ελεύθερη Πατρίδα, εθνική ταυτότητα και ύπαρξη.

Επιλέξαμε να ξεκινήσουμε τις εκδηλώσεις με τη Γιορτή της Σημαίας, με καθαρά συμβολικό περιεχόμενο. Πρώτα απ' όλα σήμερα υψώνουμε μια προ- επαναστατική

σημαία των Αγράφων, την οποία είχαν ως σύμβολο οι κλέφτες των Αγράφων από τις πρώτες δεκαετίες του 17ου αιώνα και έμεινε υψωμένη για δύο αιώνες, μέχρι την Επανάσταση του 1821.

Συμβολίζει το ανυπότακτο πνεύμα των Αγράφων και τους αγώνες για την Ελευθερία, έννοια την οποία έχουν ανάγκη όλοι οι άνθρωποι επί γης. Συμβολικά εγκαθιστούμε το πρώτο έργο στο Υπαίθριο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης «Χωροχρόνου Άγραφον», το οποίο εγκρίθηκε από την Επιτροπή 2021 και αναμένεται η ένταξη του έργου σε πρόγραμμα.

Επιλέξαμε συνειδητά να υψώσουμε επάνω από τη λίμνη Πλαστήρα και τα Άγραφα την μεγαλύτερη Ελληνική σημαία στον κόσμο (1.500 τ.μ.), για πρώτη φορά, με αερόστατο,

στέλνοντας συμβολικό μήνυμα ότι η σημαία είναι η καρδιά και η ψυχή του Έλληνα, ο οποίος πάντα θα ξεπερνά τις δυσκολίες και σε πείσμα των καιρών είναι εδώ, όρθιος και δυνατός.

Ως Δήμος των Θεσσαλικών Αγράφων με το βαρύτιμο επώνυμο του Πλαστήρα, επιλέξαμε να αναδείξουμε την προσφορά του τόπου μας και των Αγράφων στους Εθνικούς Αγώνες.

Να θυμίσουμε ότι τα Άγραφα ήταν αυτόνομα και αυτοδιοίκητα, από τα Βυζαντινά χρόνια, και παρέμειναν διαχρονικά ΑΠΑΡΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ. Να μάθουν οι νέες γενιές πως ετούτα τα περήφανα βουνά, αποτέλεσαν την ΚΙΒΩΤΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΑΣ ΜΝΗΜΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑΣ.

Προπαντός να αποδείξουμε ότι είμαστε γνήσιοι απόγονοι ανώνυμων αγωνιστών που υπερασπίστηκαν την Ελευθερία και την Πατρίδα, πληρώνοντας συχνά βαρύτατο τίμημα τη ζωή τους, αλλά και με το κάψιμο των χωριών μας, αρχής γενομένης από το επαναστατικό κίνημα του 1601 με τον μητροπολίτη Διονύσιο Φιλόσοφο, μέχρι το Νοέμβριο του 1943 από τους Ιταλούς και Γερμανούς κατακτητές.

Δεν υπάρχει αιώνας στα Άγραφα που να μην έχει τη δική της επανάσταση:

Το 1601 με το κίνημα του μητροπολίτη Διονύσιο Φιλόσοφο, οπότε σφαγιάστηκε ο άγιος Σεραφεΐμ, αλλά και ολόκληρα τα πρώτα χωριά που σχετίζονταν με τον άγιο, σίγουρα το Βουνέσι και το Βλάσδο.

Το 1770 με τα Ορλωφικά, έπειτα το 1808 με το κίνημα του παπα- Θύμιου Βλαχάβα, κι από εκεί στο 1821 και μεγάλο ξεσηκωμό του Γένους, που οδήγησε στη μεγάλη Επ- Ανάσταση του 1821 και τη δημιουργία του νέου Ελληνικού Κράτους.

Η χάραξη των συνόρων του νεοπαγούς Ελληνικού Κράτους άφησε εκτός των μισά Άγραφα αφού τα σύνορα που χαράχθηκαν διέρχονταν το σημερινό Δήμο μας, απομεινάρια μέχρι σήμερα έφτασαν κούλιες και καζάρμες.

Ακολούθησε η νικηφόρα Θεσσαλική επανάσταση του 1854, την οποία οι ξένες δυνάμεις δεν αναγνώρισαν. Αντίθετα η Αγγλία την αντάλλαξε με τις γνωστές μεταρ-

ρυθμίσεις (τανζιμάτ), βυθίζοντας στην απογοήτευση τους Θεσσαλούς. Όμως οι πρόγονοι δεν το έβαλαν κάτω: συνέχισαν με τα επαναστατικά κινήματα του 1866-7 και του 1878, οπότε κατόρθωσαν να απελευθερωθούν και να ενσωματωθούν στον εθνικό κορμό το 1881.

Βεβαίως ακολούθησαν και άλλοι αιματηροί αγώνες στην Ήπειρο και τη Μακεδονία, χρειάστηκαν δύο Βαλκανικοί πόλεμοι το 1912 – 13 για την εθνική μας ολοκλήρωση. Δυστυχώς όμως έμελλε αυτοί οι αγώνες να κλείσουν με την Μικρασιατική Καταστροφή, η οποία υπήρξε από κάθε άποψη μία σύγχρονη εθνική τραγωδία τις επιπτώσεις της οποίας βιώνουμε έντονα περισσότερο όσο ποτέ άλλοτε και οι οποίες θα ήταν ακόμα χειρότερες αν δεν ήταν αρχηγός ο θρυλικός Αγραφιώτης Νικόλαος Πλαστήρας.

Οι Αγραφιώτες δεν έλειψαν ποτέ από τα μεγάλα προσκλητήρια του Γένους. Αντίθετα, ήταν πάντοτε στην πρώτη γραμμή της μάχης με δεκάδες επώνυμα παλικάρια και ήρωες εθνικούς όπως ο Κατσαντώνης και ο Καραϊσκάκης, ο οποίος πήρε με την παλικαριά του εδώ σε τούτο το χωριό, στο Βουνέσι των Αγράφων, το αρματολίκι και έγινε ο ιδιοφυής στρατηγός της Ανάστασης του Γένους, όταν η φλόγα της Επανάστασης έσβησε στο Μωριά.

Κοντά στους επώνυμους οπλαρχηγούς, χιλιάδες ανώνυμοι που πολέμησαν κόνοντας πράξη το σύνθημα «Ελευθερία ή Θάνατος».

Όμως αυτό αφορά το παρελθόν των προγόνων μας. Εμείς σήμερα έχουμε την αφορμή, αλλά και την ευκαιρία για αναστοχασμό.

Μας δίνεται η δυνατότητα να ξαναδιαβάσουμε και πάλι την Ιστορία με ψύχραιμη ματιά.

Ελεύθεροι, χωρίς την ανάγκη «με βιά να μετράει τη γη».

Να θυμηθούμε πως και γιατί φθάσαμε σε νίκες και ήττες.

Να αναδείξουμε τις αρετές.

Να διδαχθούμε από τα λάθη μας...

Γιορτάζουμε μία επική και συνάμα τραγική Επανάσταση,

γεμάτη ηρωϊκές πράξεις αλλά και θλιβερούς εμφύλιους πολέμους.

Ήταν φορές που έδειχνε να έχει σβήσει το καντήλι της, αλλά σαν θαύμα άναβε και πάλι. Όταν έσβησε στο Μωριά η Επανάσταση, έφτασε ένας Καραϊσκάκης ν' ανάψει νέα πυρκαγιά στη Στερεά Ελλάδα. Κι όταν όλα έδειχναν ότι όλα είχαν χαθεί οριστικά, ήλθε η ναυμαχία του Ναυαρίνου και η επέμβαση των ξένων σαν από μηχανής θεός για να μας σώσει και να οδηγηθούμε στη δημιουργία του νέου Ελληνικού κράτους.

Το 1821 οι Έλληνες, πολέμησαν κόντρα στη λογική των αριθμών. Τα έβαλαν με μία Οθωμανική Αυτοκρατορία που διέθετε ασύγκριτα μεγαλύτερη πολεμική μηχανή και υπεροπλία: όμως τη γονάτισε η Ελληνική Ψυχή.

Ξεσηκώθηκαν την ώρα που διεθνής συγκυρία ήταν αρνητική, καθώς «Ιερή Συμμαχία» κι ο παντοδύναμος Μέτερνιχ που αποθάρρυνε πάσης φύσεως κινήματα: Όμως οι Έλληνες ανέτρεψαν τη λογική, ακριβώς διότι πίστευαν στο Δίκιο τους.

Το «Ελευθερία ή Θάνατος» δεν ήταν σύνθημα, ήταν απόφαση ειλημμένη και την υπηρέτησαν με συνέπεια οι αγωνιστές.

Αν κοιτάξουμε με νηφαλιότητα την ιστορική διαδρομή των 200 χρόνων της Ελεύθερης Ελλάδας, θα δούμε ότι η Εθνική Ολοκλήρωση ήλθε μετά από νέους αγώνες, επαναστατικά κινήματα και πολέμους. Αρκετά τμήματα του Ελληνισμού, μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, μετατράπηκαν σε αλησμόνητες Πατρίδες. Η μισή Κύπρος λεηλατήθηκε και τελεί υπό κατοχή από το 1974.

Σήμερα το Αιγαίο αμφισβητείται φανερά και ο υποθαλάσσιος ενεργειακό πλούτος είναι η αιτία που είμασε σε ακήρυχτο πόλεμο με την Τουρκία.

Αμυνόμαστε διαρκώς, ή κλείνουμε τα μάτια σιωπηρά στις προκλήσεις. Διακόσια (200) χρόνια μετά, τα αυτονόητα χρήζουν υπεράσπισης. Έννοιες όπως Πατρίδα, Εθνική Αξιοπρέπεια, Θυσίες.

Συλλογικές αξίες αμφισβητούνται φανερά, τόσο που επιτρέψαμε σε παρακμιακά στοιχεία να καπηλεύονται ή να απαξιώνουν σύμβολα και έννοιες.

Οι απειλές είναι πολλές και δυστυχώς όχι μόνο στο Αιγαίο.

Η Κύπρος δέχεται ακόμα μια βάνουση εισβολή των Τούρκων, καταρρακώνοντας το διεθνές Δίκαιο, δοκιμάζοντας την όποια συνοχή της Ε.Ε. με την ανύπαρκτη αλληλεγγύη της.

Το θέμα, βέβαια, δεν είναι τί κάνουν οι άλλοι, αλλά ΕΜΕΙΣ...

Το Γένος πρέπει να ξαναβρεί τη θέση του στην Ιστορία.

Διακόσια (200) χρόνια μετά, ο καθένας και όλοι μαζί, πρέπει να κάνουμε την αθόρυβη δική μας Επανάσταση.

Η δική μας ειρηνική Επανάσταση οφείλει να είναι η αφύπνιση και η ενεργοποίηση των ανταντακλαστικών της κοινωνίας μας.

Αρκεί να σταματήσουμε τις διαπιστώσεις και να περάσουμε σε έργα και πράξεις, αναλαμβάνοντας ο καθένας την προσωπική του Ευθύνη.

Οφείλουμε να καλλιεργήσουμε Συλλογική αντίληψη και ταυτότητα, να αποδείξουμε μέσα από την Εθνική Ομοψυχία, την έγνοια για τον τόπο μας και την αγάπη μας για την πατρίδα,

την οποία διαρκώς απαξιώνουμε με λόγια ή έργα μας.

Είναι καιρός να υπερασπιστούμε την Ελληνική Γλώσσα, διότι μόνο αυτή ακονίζει τη σκέψη.

Να χρησιμοποιήσουμε κάθε πρόσφορο μέσο για βαθύτερη επικοινωνία και ανάδειξη συλλογικών αξιών που κινδυνεύουν.

Ας μην ξεχνάμε τη φράση του Φώτη Κόντογλου: «**Μή φοβηθῆτε ἐκεῖνον ποὺ**

σκοτώνει τὸ σῶμα, καὶ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τίποτα παραπάνω. Ἄλλὰ νὰ φοβηθεῖτε ἐκεῖνον ποὺ μπορεῖ νὰ θανατώσει καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχή.» Αυτό είναι το βαθύτερο διακύβευμα των ημερών μας: Η διατήρηση της Ελληνικής Ψυχής, αυτό οφείλει να γίνει προσωπικό μας στοίχημα. Είναι το δικό μας Χρέος.

Η ΕΘΝΙΚΗ ΟΜΟΨΥΧΙΑ είναι η δική μας ειρηνική επανάσταση, που όφειλε να έχει ξεκινήσει χρόνια πολλά πριν, ωστόσο ποτέ δεν είναι αργά!

Είμαστε εδώ για να τιμήσουμε τους θάνατους ήρωες από τα χρόνια του Μικρού Χορμόπουλου (1630), τον Κατσαντώνη, τον Καραϊσκάκη, τον Πλαστήρα, μέχρι το Γιώργο Μπαλταδώρο (2018).

Είμαστε εδώ, αφού μάθουμε για να μην πάθουμε, να ξεκινήσουμε μια άλλη πορεία, μιας αθέατης ειρηνικής επανάστασης.

Ως Δήμος Λίμνης Πλαστήρα αντιλαμβανόμαστε την δική μας ευθύνη 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση και 100 χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή, να αναδείξουμε την Εθνική μας Ιστορία, αλλά μέσα από τα τοπικά μας παραδείγματα.

Να θυμηθούμε και να μάθουμε ότι ο Καραϊσκάκης πήρε το αρματολίκι των Αγράφων, εδώ σε τούτο το χωριό, το Βουνέσι, όπου είχε το πρώτο караούλι, στην Κερασιά είχε τα ταμπούρια του. Να αναδείξουμε τις καζάρμες και τις κούλιες στα πρώτα σύνορα του πρώτου Ελληνικού κράτους ανάμεσα στο Νεοχώρι και το Μπελοκομίτη.

Να χαράξουμε ιστορικά και πολιτιστικά μονοπάτια, τα οποία θα ενισχύσουν την ιστορική γνώση και μέσα από τη βιωματική μάθηση της εκάστοτε νέας γενιάς, να συνεισφέρουμε στη Συλλογική Αυτογνωσία.

Να δούμε την Ιστορία με όρους εξωστρέφειας, καινοτομίας κοιτάζοντας κατάματα το Μέλλον με την αυτοπεποίθηση των Αγραφιωτών προγόνων μας.

Να μετατρέψουμε τη Μνήμη σε θεμέλιο Προόδου και Ανάπτυξης.

Αν κάποτε χρειάστηκαν μάχες, αίμα και θυσίες, εμείς μπορούμε μελλοντικά να διαπρέψουμε σε μάχες ειρηνικές, μέσα από την Επιστήμη, τον Πολιτισμό και την Οικονομία. Μέσα από την αποτρεπτική ισχύ της χώρας μας, στην οποία όλοι μας οφείλουμε να συνεισφέρουμε ως ελεύθεροι Έλληνες και δημιουργικοί πολίτες, καλλιεργώντας πρώτα την Ευθύνη με άροτρο τη μνήμη.

Ολοκληρώνουμε με το στίχο ενός άλλου μεγάλου ποιητή, του Ανδρέα Κάλβου, ο οποίος περισσότερο από ποτέ άλλοτε επίκαιρος: ΘΕΛΕΙ ΑΡΕΤΗΝ ΚΑΙ ΤΟΛΜΗΝ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ!

**ΟΛΒΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΑΤΡΙΩΤΕΣ!
ΕΛΛΑΔΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΙΩΝΕΣ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ!**

Ο Μαυρομιχάλης επαναστατεί στη Μεσσηνία
Έργο Peter von Hess (1792-1871)

Είναι ο Σουμήλας πώρχεται μαζί με το Μεϊντάνη
και το Μικρό Χορμόπουλο το χιλιοπαινεμένο,
πούναι καμάρι των Κλεφτών, καμάρι των Αγράφων.
Φέρουν τα φλάμπουρα ανοιχτά με το Σταυρό στη μέση,
και πολεμούν τη Βενετιά και την Τουρκιά θερίζουν,
με τα μπαϊράκια ανοιχτά τα κόκκινα τα άσπρα.

Δημοτικό τραγούδι

Μαζαράκης – Αινιάν Κ. Ι.:

«Οι κλέφται είχαν σημαίας φερούσας,.. ως σύμβολον, ερυθρόν σταυρόν..»

Ζαφειρίου Ν. Ι.:

«Οι Καλαρρυτηνοί και οι Αγραφιώται ύψωσαν (σημαία) λευκήν με ερυθρόν σταυρόν»